

DR. FRANTIŠEK TOMÁŠEK

**Učitel
náboženství
a zájem
děti**

Velehrad, nakladatelství dobré knihy v Olomouci • 1941

Dr. František Tomášek:

Učitel náboženství a zájem dětí

Každý svědomitý učitel a vychovatel se přičiňuje všemožně, aby co nejvíce probouzel zájem žactva. Je pochopitelné, že i učitele náboženství bude zajímati problém zájmu ve vyučování náboženském. Proto přijme vděčně tuto knihu, v níž je problém zájmu osvětlen se všech stran: s hlediska psychologického, pedagogického, didaktického i pastoračního. Ukazuje pronikavý vliv osobnosti vychovatele na vývoj zájmu světců a hodnotí užití zájmu v různých metodách náboženského vyučování od dob nejstarších až po dobu současnou. Největší část knihy je věnována námětům, jak možno co nejlépe využít zájmu dětí po stránce didaktické a pastorační u nás. Autor čerpal jednak z vlastní zkušenosti, jednak z nejnovější odborné světové literatury. Velmi dobře poslouží dosud nejúplnější seznam odborné literatury a pomůcek k vyučování náboženství.

Stran 216. Brož. 38 K.

U knihkupců.

VELEHRAD,
nakladatelství dobré knihy
v Olomouci.

DR. FRANTIŠEK TOMÁŠEK

UČITEL NÁBOŽENSTVÍ
A ZÁJEM DĚTÍ

1941

Velehrad, nakladatelství dobré knihy v Olomouci

Nynější apoštolát Církve je ve znamení soustavné a cílevědomé činnosti Katolické akce. V každé farnosti má se rozvinout tak, aby došlo k obnově křesťanského života v rodině, ve škole i v životě veřejném.

Když se díváme u nás na ony dospělé, kteří již nejdou za Kristem, musíme doznat, že většina z nich prošla ve škole i kněžským rukama. Jak se to mohlo státi, že za několik let po odchodu ze školy zbývá jen užší kruh těch, kteří zůstali Kristu věrni?

V tom směru působí více činitelů. Především r o d i n a, často nábožensky vlažná, žijící materialisticky při smýšlení proticírkevním. „Duch velké většiny katolických rodin, to je strašlivá náboženská vlažnost, lhostejnost a neuvěřitelná náboženská nevědomost a ta působí, že z těch rodin jsou i do klášterních škol posíláni vlastně malí pohané... Statistiky o tom, jaká je úroveň náboženských vědomostí malých katolických žáčků, přicházejících do škol, je nejstrašlivější obžalobou našich rodičů, kteří mají při tom odvahu jmenovat se katolíky.“¹

Jak je tomu ve škole? Veřejná šk o l a je u nás simultánní, t. j. pro žactvo všech vyznání. Náboženství je sice vyučováno ve všech třídách národní školy po dvou hodinách týdně, avšak jen jako předmětu relativně povinnému (od školního roku 1939/40 je náboženské vyučování rozšířeno i na jednoroční učební kurs - IV. měst.). Úkony náboženské jsou však dobrovolné. Na školách středních je postaráno o náboženskou výuku jen částečně a na veřejných školách odborných jí není vůbec. Ve škole máme tedy jen náboženskou výuku a to ještě v míře omezené. Kde je při tom celková náboženská výchova? O tu nám právě jde! Jen tehdy může nějaká idea působiti výchovně, když proniká veškeré vyučování a není izolována toliko v jednom učebním předmětu! A náboženství ve svém výchovném působení je v naší škole izolováno na vymezené učební hodiny!

¹ Fuchsová Sl., dr., v časop. Hlas sv. Petra, Brno 1936, 109.

NIHIL OBSTAT. Censor ex officio: Dr. Carolus Šulák.

IMPRIMATUR. Olomucii, die 27. VIII. 1940. Dr. Udalricus Karlik.

Vicarius generalis. - Nr. 11.562.

Zatím bylo nařízeno opět zavěsiti kříž s ukřižovaným Kristem do každé učebny veřejných škol národních, středních, učitelských ústavů i odborných škol pro ženská povolání.² Nové učebné osnovy³ praví: „Normálními učebními osnovami dává se výchově a vyučování mládeže v obecných a měštanských školách jednotný základ v duchu národním a křesťanském.“ Byl tento křesťanský základ v našich školách již vskutku položen a je na něm dále budováno?...

A prostředím veřejné se svým nábožensko-mravním laxismem, ano i cynismem a s naturalistickým prožíváním dnů svátečních, aktivní zájem náboženský sráží na bod mrazu.

Praktickou apostasi způsobilo ovšem ještě mnoho jiných činitelů. Není však také jedním z oněch neblahých činitelů nedostatek solidního náboženského vedení dětí a mládeže v náboženském vyučování? Byl vždy cílevědomě, soustavně probouzen a živěn jejich zájem o věci Boží, náboženské, nadpřirozené...?

Je třeba pracovati plánovitě a urychleně o nápravu. Především dlužno uvést do našich rodin ducha náboženského. Rodina má probouzet první náboženské zájmy dítěte. Již v útlém dětství má je vésti k Bohu, ke Kristu svátostnému... Náboženské dojmy v rodině mají býti pro dítě co nejkrásnější, nejpůsobivější, aby se staly centrem všech jeho tužeb.

V tom směru má pokračovati škola. Plnou záruku toho vedení může dáti ovšem jen škola náboženská. Je nutno pracovati o ni se zvýšeným úsilím. Dokud ji nemáme, třeba užívati všech vhodných prostředků k tomu, aby kříž Kristův byl nejen na zdi učeben, nýbrž také v srdcích učitelů a dětí. Pamatujme, že o duchovní podobě příštích desetiletí rozhoduje se již dnes ve škole!

Každý učitel náboženství má zde konati práci průkopnickou. Svě zájmy ať soustředí na svou práci, od které tak nedožitelně mnoho závisí! Pro žádný úsek pastorační činnosti kněžské nezní slovo Spasitelovo „učte“ tak imperativně, jak právě pro tuto práci! Jak svědomitě a intenzivně proto užije vzácných hodin náboženského vyučování a chvil, kdy je v apoštolské práci mezi dětmi a mládeží mimo školu!

„Je známo, že katechese je základem veškeré kněžské činnosti, je prvním předpokladem úspěchu a pokroku kněžského působení, zejména v době nynější.“⁴ Podle dekretu posv. kongregace koncilu

² Výnosem MŠANO ze dne 9. pros. 1938, č. 178.028 a ze dne 5. ledna 1939, č. 8708.

³ Vydané výnosem MŠANO ze dne 27. července 1939, č. 98.000.

⁴ Acta apostolicae Sedis, 1930, 148.

„Provido sane consilio“ běží o věc velmi závažnou, „nad kterou není nic světlejšího a nic potřebnějšího... Faráři a ostatní, jimž jest svěřena péče o duše, ať pamatují na to, že katechetické vyučování je základem celého křesťanského života. Veškerý jejich důmysl, studia a práce mají proto směřovati k tomu, aby to vyučování podávali co nejdokonalěji.“⁵ - Ke zdaru toho apoštolátu chce přispěti podávaná kniha.

V Olomouci 7. března 1940.

AUTOR.

⁵ Tamtéž, 1935, č. 5.

A.

Zájem ve světle psychologie, pedagogiky,
didaktiky a pastorálky

1. Pojem zájmu.

Zájem je opak lhostejnosti: co nás zajímá, není nám lhostejno a co je nám lhostejno, nás nezajímá.

Téměř všechny světové jazyky mají pro pojem zájmu výraz převzatý z latinského „inter-esse“, t. j. býti mezi něčím, býti přítomen, účasten. Tak ital. „interesse“, franc. „intérêt“, angl. „interest“, pol. „interes“, něm. „Interesse“.

Ve 3. stol. př. Kr. se z tohoto pojmu ve smyslu přeneseném vyvinul pojem duševní účasti, hodnocení, který je vyjádřen zvláště v neosobní formě „interest“, t. j. „záleží na tom“, „jest důležité“, „mea interest, mně na tom záleží.“¹ Podobně řecky: „μέλει μοι τινος“, „záleží mi na něčem“, „προσέχω τινί“ „oddávám se horlivě něčemu, mám zájem“.

Když sledujeme etymologii českého slova „zájem“, přicházíme na slovanský kořen *em. (Indoevropská base byla však asi *enem.) Z toho staroslov. imo, inf. em-ti > ěti, lat. emo — ere = kupuji, litevsky imti = brátí. Základní význam slova zájmu je tedy beru si; zá-jem = co člověka za-bere, co si bere k srdci.

Jako substantivum a adjektivum se náš pojem „zájmu“ v latině nevyskytuje, nýbrž jen ve formě slovesné. V této okolnosti vidí Lunk důvod, proč filosofové až do 19. stol. užívali projev duševní činnosti, který dnes nazýváme „zájem“ výrazů jiných, na př. Vives „affectus“, Descartes „rapports de l'âme avec les choses“ nebo „affections“, Spinoza „cupiditas“, Wolff „appetitus“, Leibnitz „passiones animi“.²

Kdo má o něco zájem, tomu na oné určité věci záleží, věc má pro něho určitý význam, cenu, je touto věcí takřka uchvácen, ať ji hodnotí citově nebo rozumově. Určitě se mu jeví ona věc jako dobro. Vedle dober skutečných jsou však také dobra zdánlivá, mravně závadná. Ve výchově chceme dosáhnouti toho, aby se náš svěřenec rozhodl pro dobro skutečné! Vztah mezi oním dobrem a člověkem jakožto hodnotícím subjektem se zakládá na tom, že vychází vstříc jistým potřebám člověka a proto působí na něj přitažlivě.

¹ Lunk, Das Interesse, I, Leipzig 1926, 8.

² Tamtéž, 8.

Člověk poznává hodnotu onoho dobra a ozývá se v něm snaha po jeho dosažení. A zde právě dochází ke zrození zájmu.

Zájem v užším smyslu je úplné a trvalé přiklonění k poznané hodnotě, spojené s vytrvalou snahou po jejím dosažení. - Kdo má o něco opravdový zájem, má plné a aktivní vědomí toho, že běží o jeho věc: tua res agitur!

Z pojmu zájmu je zřejmo, že má nesmírný význam pro vyučování i výchovu. *Zájem je centrální požadavek veškeré výuky i výchovy.* Opravdový zájem mobilisuje všechny síly dítěte, je hybným motorem jeho jednání. Veškeré působení na dítě bez tohoto předpokladu je neživotné, mrtvé a proto i neplodné. Pojem zájmu v dnešním školském pokusnictví je poněkud zdiskreditován tím, že se příliš hovoří prchavým zájmům dítěte. Tím však není vinna myšlenka sama, neboť ta je správná. Zavinila to okolnost, že velká idea se dostala do malých, neumělých rukou.

Zájem je nejvyšším formálním cílem vyučovacím v tom smyslu, že přirozený zájem dítěte je nevyhnutelným východiskem, avšak zájem očištěný, směřující k vyšším metám, normovaný, musí zůstat neměnitelným cílem výchovným, má-li výchova býti opravdu výchovou. Je zřejmo, že cesta k tomuto cíli nemá býti slabošským povolováním všem nápadům dítěte, nýbrž musí býti uvědomělou linií, která jde i přes zájmy dítěte, jsou-li falešné. Tedy nikoliv metoda rousseauovsky změkčilého naturalismu, nýbrž výchova uvědoměle přísná - *educatio strenua* - ! Požadavek tohoto normování neukázněných dětských zájmů vyplývá nejen z kulturních požadavků společnosti lidské, nýbrž především z nadpřirozeného určení člověka.

2. Vývoj zájmu.

Chceme-li poznati zájmy dětí, můžeme užiti dvojí metody: extrospektivní a introspektivní. *Extrospektivní* záleží v tom, že pozorujeme chování dítěte, jeho činnost, jeho hry, výkony a zapisujeme změny, jež se s věkem u něho dostávají. *Introspektivní* záleží v tom, že se ptáme dětí, co je zajímavé, čemu dávají přednost a pod.

ZÁJMY VĚKU PŘEDŠKOLNÍHO (do 7 let).

Zájem vnímání (během 1. roku). - Dítě toho věku žije pouze pro přítomný okamžik. Má živou účast na všem, co mocně působí na jeho smysly barvou, pohybem, kontrasty. S biologickým pudem

ukojuje své okamžité potřeby. „Zájem kojenců se vztahuje k předmětům pokud jsou cílem cviků motorických adaptací. Předmět je pro ně „sátelný, viditelný, uchopitelný, roztrhatelný.“³ Pokud jde o řeč, dítě toho věku jen švitoří slabiky.

Zájem o řeč (během 2. a 3. roku). Teď slyšíme dítě, kterak hrozně hromadí slova, rčení a větné obraty, třebas jim nerozumí. Zaujme je slovo místo vysvětlení; jeho zvědavost dále nejde. „Miluje slovo pro slovo. Uchvacuje je naučiti se novému výrazu. Během určitého období jest to skutečná posedlost: loví slova, činí si z nich sbírku. Když mezi nimi objeví nějaké nové, přináší je s vítězoslávou. Naplňuje slovy svá ústa tak, jako později bude plniti své kapsy vším, co našlo na cestě... Na počátku dítě užívá jenom podstatných jmen, označujících konkrétní předměty; potom se objevují v jeho slovníku slovesa, pak spojky, pak přídavná jména, konečně příslovce a později zájmena.“⁴

Povšechné zájmy rozumové (během 4.-7. roku). - Dítě již není uspokojeno pouhým zevnějším poznáním věcí. S neúnnavnou vytrvalostí pátrá dále: „Kdo to udělal? - Odkud je to? K čemu je to?“ To jsou otázky o poslední příčině každé věci, jsou to metafysické otázky dítěte. Základní problémy světového a životního názoru: „odkud, k čemu, kam“, svou podstatou náboženské, zaměstnávají i dítě. Jak pátrá dítě po původci hodin, tak pátrá i po staviteli celého vesmíru. Jak vhodná je zde půda k probuzení zájmu náboženského! Nejsou-li otázky dítěte v tomto směru řádně zodpověděny, jest neuspokojeno, rozpoltěno. I duše dítěte pracuje k jednotě v představách a tento jednotící střed nalézá v nadsmyslném, v Bohu. Živý zájem, který projevuje o všechno náboženské, svědčí o jeho duchovní potřebě, která má býti ukojena.

Zřetel výchovný. Přiměřená oblast zájmová je pro dítě na tomto stupni hra. Ale i hra dítě poměrně rychle unaví. S rozvojem řeči probouzí se u dítěte též radost z umění mluvního, která se jeví zvláště v hojném dotazování. Dítě rádo poslouchá pohádky a napínavé příběhy. Leč i zde se dostavuje brzy únava. - Velký význam pro duševní vývoj a k buzení vyšších zájmů má prostředí, zvláště domácí. S ochotnou trpělivostí a rozumně mají rodiče odpovídati na dotazy dítěte a vhodným vyprávěním jeho zájmy usměrňovat. Také pohyb mezi dětmi a určité hračky upravují zájmy dítěte.

Již v tomto stadiu věkovém možno účinně buditi zájem náboženský. Náboženské působení na dítě v tomto věku má téměř rozhodný vliv pro celý jeho náboženský růst a rozvoj jeho dalších ži-

³ Claparède, Psychologie dítěte II., Brno-Praha 1928, 130n.

⁴ Tamtéž, 133.

vočních zájmů. Po stránce nábožensko-výchovné naléhá zde velmi závažná povinnost na rodiče a ostatní vychovatele podle dekretu Pia X. „*Quam singulari*“ (z 8. srpna 1910), aby dítě co nejdříve vhodně připravili k sv. přijímání. Rané a pak časté sv. přijímání je rozhodující nejen pro vzbuzení a živení zájmu náboženského, ale je zároveň podmínkou plného a zdravého náboženského růstu dítěte.

O zájmu dítěte toho věku můžeme ovšem mluvit jen ve smyslu širším.

ZAJMY VĚKU ŠKOLNÍHO (od 7—12 let, t. j. do puberty).

Zájmy zvláštní. - Jakmile jsou rozvinuty duševní funkce obecné (vnímání, řeč a povšechná činnost rozumová), zájem se specializuje na určitá zaměstnání, na jisté vymezené problémy. Fantastická mlhovina prvního stadia dětství mizí pod vlivem intensivnější činnosti rozumové. Dítě rozlišuje přesněji svět zevnější od subjektivního světa vnitřního a také dovede hodnotit všelicos objektivněji. Jeho otázky „jak“ a „proč“ jdou již do hloubky. Vždy více vystupuje vedle hry do popředí práce, zejména školní. Tím se také vynořují první starosti o budoucnost, první hnutí vědomí povinnosti v protikladu ke spontánním zájmům bezstarostného dětství. Podněty ze světa zevnějšího se již nepřijímají automaticky, nýbrž s jakousi rozvahou. „Dítě již nejedná jenom pro potěšení z činnosti, nýbrž vidíme, že se zajímá o konkrétní cíl jednání, o úspěchy svého úsilí; to znamená, že si uvědomujeme vztah, který spojuje užitý prostředek a zamýšlený cíl.“⁵

Pojem zájmu v tomto věku se nejeví ještě jako něco adekvátního a asimilačního, nýbrž jako výběr se silným sklonem ke specializaci. Odtud horlivost ve sbírání různých předmětů, na př. poštovních známek, přírodnin, svatých obrázků, zakládání alb atd. Také se zde jeví narušivá čtivost, sklon ke kreslení, pozorování přírody a j. V tomto věku se začíná ozývat v dítěti smysl pro krásno. Lze pozorovati větší porozumění pro otázky náboženské, mravní a také i sociální.

Vliv pohlaví. - U dětí zcela malých jsou zájmy celkem společné. S přibývajícím věkem se však vždy víc a více rozrůžňují. Zvláště se to jeví s blížící se pubertou. „Běžné hry a tělesná cvičení, jež u hochů trvají až do konce jinošství, mizejí rychle u děvčat počínaje osmým nebo devátým rokem. Dívky naopak dávají stále víc a více přednost zaměstnáním ručním... Kdežto hoši čtou s oblibou do-

⁵ Tamtéž, 143.

brodružná vypravování, o vynálezech, o dějinách, o vědě, knihovna mladých dívek se skládá především z výtvorů čisté imaginace (mythy, legendy, novely) a zejména z vypravování o dětech... Zájmy hochů mají ráz především dynamický, kdežto zájmy děvčat ráz více statický.“⁶

Zřetel výchovný. - V tomto období možno zasáhnouti po stránce výchovné velmi hluboko. Dospívající dítě si již uvědomuje svou příslušnost k lidské společnosti. Snaží se dobytí si vážnosti u některých osob, stává se citlivějším vůči jejich vlivu. Tehdy možno zasít do duše jeho velmi mnoho dobra, avšak také mnoho zla! Poněvadž jejich odvislost od určitých vlivů není ještě ovládána kritickým smyslem, je v tom období velmi snadno přístupno vlivům špatným.

Jmenovitě tehdy je třeba co nejvíce živiti zájmy náboženské plným užitím všech vhodných prostředků didaktických a nábožensko-výchovných, zvláště svatého břimování se zaměřením apoštolátním, oběti mešní, častějšího přijímání svátostí, myšlenky charitativní, misijní a j.

ZAJMY VĚKU JINOŠSKÉHO A DIVČÍHO (od puberty do dospělosti.)

Údobí reflexe. - Puberta mění stanovisko egocentrické v ego-reflexivní. Tím také se probouzí větší zájem o lidskou osobnost a o vše, co s ní souvisí. „Období jinošství se vyznačuje také soustředěním zájmu na malý počet předmětů. Často pozorujeme jediný vládnoucí zájem, který jest jakoby středem, k němuž tíhnou všechna zaměstnání, všechny myšlenky mladého muže nebo mladé dívky: malba, hudba, dobročinné skutky, sbírky, společnost; spíše hodnota (mravní, estetická) těchto zaměstnání počíná je uchvacovat než jejich zájem čistě rozumový.“⁷ Zejména se prohlubuje zájem náboženský, jak o tom svědčí praktická zkušenost vychovatelská a výsledky anket v tomto směru. „Hluběji začínají hoši přemýšletí kolem 15.-16. roku. V projevech (rozuměj ankety) najdeme sice zmínku i o tom, že hoch začal přemýšletí o náboženských věcech v 11 letech, ba i dříve, ale skutečně vážnější a prohloubenější uvažování o náboženství je vyhrazeno až době dospívání. U dívek je tomu stejně, snad se dolní hranice posouvá poněkud směrem k nižšímu věku, ale to je celkem nepatrné.“⁸

⁶ Tamtéž, 143n.

⁷ Tamtéž, 145.

⁸ Uher, Středoškolský student a jeho svět, Praha 1939, 429.

Rozum počne tehdy pracovat velmi kriticky. Proto dochází ke vnitřním konfliktům, které nejednou propukají i navenek. Zvlášť kritická doba v ohledu náboženském bývá mezi 14.-16. rokem; tato hranice se však určitými vlivy též posunuje. „Krisi ovšem neprodělávají všichni. Z účastníků mé ankety víc než polovice sděluje, že krisi prožili, ale velmi mnozí krisi nepoznali. Mezi hochy a dívkami je v tomto směru znatelný rozdíl. Dívky, jež prošly krisí, je relativně větší počet než hochů. Snad to souvisí s větší citovostí dívek... Náboženská krise bývá spojena s krisí mravní a snad i krisí v jiných směrech.“⁹

Tato krise je však prozřetelnostní. Má totiž přivést dospívajícího mladého člověka k tomu, aby si osvojil osobitě a trvale náboženské hodnoty pro nastávající životní boj. Až do této krise byly náboženské skutečnosti přijímány spíše pasivně bez hlubšího vnitřního prožití.

S kritickým duchem se také probouzí sebevědomí, buď s přeceňováním nebo podceňováním vlastního „já“. Takový člověk chce býti brán vážně a něco znamenat. Tím, že objevil své osobní „já“, dostavuje se období životního aktivismu, kdy se neptá: „Co pro mne znamenají tyto věci“, nýbrž „jak mohu já svou vůli a práci je účelně uplatňovati v životě?“

Zřetel výchovný. - Tehdy se upevňují základy pro duchovní strukturu celé osobnosti a zvolna se tvoří krystalizační body zájmů v užším a vlastním smyslu. Kolem nich se pak kupí veškeré myšlení, citění a snažení. Čím jsou dokonalejší vlohy a výchova, tím spíše také dojde k tomuto zrání. Mladý člověk dovede všechny své osobní zájmy podříditi zájmu vyššímu, ideálu, který si vyvolil a který chce uskutečňovati celou náplní svého života. Je to stadium normování zájmů.

Po stránce nábožensko-mravního vedení je třeba zde dávat nově podněty pro zájmy náboženské ukazováním stěžejních složek sebevýchovných a sociálních, které nám podávají hodnoty náboženské. V této periodě může udeřiti hodina plného rozvinutí apoštolátní činnosti v rámci Katolické akce.

3. Druhy zájmů.

Na druhy zájmů působí vlivy vnitřní a vnější. Zájem je spojovacím článkem mezi vlohami, vnitřními dispozicemi a vlivy zevnějšími - „inter-esse“. Jednotlivec zkouší mnoho různých věcí a

⁹ Tamtéž, 439.

ponechává si to, v čem vidí největší dobro. „Všecko však zkoušejte, co dobré jest, toho se držte.“ (I. Soluň. 5, 21.)

Je přirozeno, že podle různých individuálních psychofysických dispozic, vloh, vzdělání, inteligence a podle zevnějších vlivů také budou se vyvíjeti zájmy různě. Odtud důležitost znalosti praktické psychologie pro každého vychovatele, aby rychle postřehl skutečnou situaci pedagogickou a dovedl správně navázati na dané zájmy. Jsou různé zájmy v dětství, v mládí, v dospělosti, ve stáří, jiné zájmy na venkově, jiné ve městech a v různých dobách jsou zájmy také různé. Zhoubně ovšem působí zájmy falešné, které v jistých periodách vystupují jako módní hesla doby. U slabých jednotlivců mohou znehodnotiti zájmy vyšší, ano zatlačit je i do pozadí. Takovým falešným zájmem bylo ve starověku „panem et circens“, dnes kult těla, modla sportovní a j.

Podle předmětu rozdělujeme zájmy na *nižší* (smyslové) a *vyšší* (duchovní). Mezi nimi je ovšem vzájemný vliv a prolínání.

Z vyšších zájmů jsou důležité jmenovitě zájmy náboženské a etické. Výchovně musí býti všestranně pěstěny především zájem náboženský. Nejen v hodinách náboženského vyučování, nýbrž i v jiných předmětech a v ostatní výchově mimoškolní, neboť evangelium podle slov Kristových je kvasem, který má proniknouti všechno! Ve vědách přírodních možno poukazovati na všemohoucnost Boha - Stvořitele, v dějinách můžeme sledovati prozřetelnost nejvyššího Ředitele osudů národů, zeměpis je živou ilustrací krás díla Božího a přímo vede na pole misijní činnosti, matematika s geometrií opět znázorňují pevnost a neochvějnost dogmatu a na prostou závaznost mravního zákona. Různé náměty náboženské nabízí také vlastivěda, zpěv, čtení, psaní, písemné úkoly a j.

To ovšem neznamená, že každá učebná látka v kterémkoliv předmětu má býti východiskem k nábožensko-mravnímu poučování. Bylo by to příliš vtíravé a účinek by nebyl vždy příznivý. Moudrý, věřící učitel ukazuje zcela přirozeně a při tom zajímavě na organickou souvislost věcí přirozených s pravdami náboženskými. Nemusí to býti příliš často; mnohdy stačí pronést za příznivých okolností jen vhodné slovo. Účinek je pak tím působivější a trvalejší.

Zájmy povšechně rozdělujeme na: *přímé*, když se vztahují bezprostředně na věc samu, nebo *nepřímé*, když se nevztahují sice bezprostředně na věc, avšak úzce s ní souvisejí.

4. Zájem a cit.

Člověk není lhostejný k tomu, co působí na jeho oblast citovou buď jako něco příjemného, nebo nepříjemného. Pro takové vlivy má živou účast, zájem. Zájem tedy zasahuje značně do citové sféry lidské bytosti. Citová stránka člověka je proto živnou půdou zájmu. Rovněž to dokazuje zkušenost. Jmenovitě v dětství jsou zájmy velmi ovlivňovány stránkou citovou.

Zájem, který vychází jen z citů nižších, smyslových, je egoistický. Teprve kritický rozum s vyššími normami nábožensko-mravními vede od prchavých biologicko-naturalistických zájmů k zájmům vyšším, ceny trvalé. - Citově značně ovlivňují člověka zájmy smyslové. Týkají se pokrmu a nápoje, pohybu a odpočinku, radosti a bolu, zdraví a nemoci a pod. Všechny tyto zájmy se zakládají na smyslových pocitech libosti nebo nelibosti. Kdyby hlad nepůsobil nelibostí a požívání pokrmu nebylo příjemné, kdyby tělesné zdraví nepůsobilo pocitem blaha a nemoc pocitem nelibosti, byly by nám tyto stavy celkem lhostejné, nepoutaly by náš zájem. Právě tím, že zasahují mocně naši oblast citovou, stávají se pro nás dobrem, které nás vábí, anebo zlem, které nás odpuzuje - poutají náš zájem.

I zájmy vyšší: náboženské, etické, vědecké a j. zasahují naši oblast citovou. Na příklad růst osobního náboženského života je doprovázen city libými, kdežto úpadek opět city nelibými. Přírůstek vědomostí blaží, kdežto vědomí nedostatku a zralosti úsudku budí city nelibé. Na těchto citech t. zv. intelektuálních se zakládá značně zájem vědecký, badatelský. Náš zájem o blaho bližního se zakládá na citu lásky bliženské, který je magnetem společenského soužití. Vede k soustrasti nebo souslasti a tak se stává pákou účinné lásky.

Kdo má opravdový zájem náboženský, etický, rozumový, estetický a pod., nezůstává na pouhém vědění v tomto oboru, nýbrž je celou svou osobností zároveň uchváten pro tyto hodnoty. Ovlivňování zájmů se stránky citové není v dospělosti již tak značné, jak v dětství a mládí. Čím více člověk dospívá, tím také více vyrůstá vědomí objektivní stránky hodnot, které má více formu intelektuální než citovou.

Někteří myslitelé zájem a cit ztotožňovali, na př. Jodl, Ziegler, Ebbinghaus.¹⁰ První podněty působí na cit ovšem velmi mocně, avšak jejich opakováním cit otupuje, kdežto intensita zájmu se ne-

oslabuje. I nejživější city mohou zaniknouti beze stopy. Cit je sice mocnou pohnutkou zájmu, avšak zájem a cit ztotožňovati nelze. City jsou zážitky aktuální, kdežto zájmy jsou trvalejší dispozice duševní.

Škola působí obvykle více na rozum, než na cit a vůli. Proto nepůsobí podstatně na zájmy dětí. Ovšem i škola má možnost zapůsobiti na zájem dítěte, pokud se neomezuje na pouhé rozumové poučování, a dovede také mluvit k jeho srdci. Nejvíce působí na citovou oblast dítěte a tím i na jeho zájmy skutečný život se svými konkrétními, osobními vlivy, svou bezprostředností, příkladem, jednáním, zážitky, což jsou vesměs činitelé, kteří se více uplatňují v rodině a venku, tedy mimo školu. Když by katecheta si málo všiml skutečného životního prostředí, v němž se děti pohybují, pak ve svém praktickém životě také málo budou dbáti toho, co on vykládá jim.

Pro vývoj zájmu náboženského u dítěte má pěstění náboženských citů velký význam. Dítě žije v ohledu náboženském značně citově. Probouzení a živení citů náboženských je zde dobrým prostředkem pro náboženský růst dítěte. Cit však nesmí býti cílem, poněvadž není podstatnou složkou náboženství a náboženského života. Bůh vede k vyšším stupňům dokonalosti obvykle poustí citové vyprahlosti.

5. Zájem a pozornost.

Zájem úzce souvisí s pozorností. Pozornost se obrací k přítomnému, buď bezděčně nebo úmyslně, kdežto zájem i k budoucímu. Ke vzbuzení pozornosti stačí i pouhé podněty zevnější, kdežto pro zájem mají nejpodstatnější význam podněty niterné. Pozornost se dá u dětí vynutit i v předmětu pro ně naprosto nezáživném, avšak zájem nikoliv. Ovšem i při pozornosti s počátku pouze vynucené může se časem vyvinouti zájem - „hořké kořeny, ale sladké ovoce“.

Kdo je někdy nepozorný, nemusí ještě postrádati zájmu. Působí zde únava a jiné vlivy, které sice porušují okamžitou pozornost, ne však zájem. Zájem může býti tedy bez okamžité pozornosti, avšak také pozornost bez zájmu. Kdo však je trvale nepozorný, pak se dá z toho souditi, že zájmu nemá.

Zájem a pozornost bývají často ztotožňovány, zaměňovány, anebo nebývají od sebe přesně odlišovány. Zájem je trvalejší stav, proto se musí vždy odlišovati od pouhé pozornosti, která je jevem aktuálním.

¹⁰ Srov. Lunk, Das Interesse, II. sv., 6n.

Zájem dává pozornosti sílu, trvání, koncentraci a tím slouží ekonomii duševní práce. Zájem je nejlépe spojen s pozorností zvláště u dětí.

Vzbuditi pozornost u dětí lze poměrně snadno, poněvadž nejsou tak přesyceny, že by je nic nemohlo upoutat. Vzbudit zájem je však obtížnější. Když katecheta dovede na podkladě znalosti dětské duše podávat náboženské pravdy přiměřeně, pak velmi snadno upoutá pozornost i zájem, poněvadž v duši každého dítěte je přirozená vlna náboženská. „Anima humana naturaliter christiana.“

6. Zájem v poměru k osvojování, sdružování a vybavování představ.

Zájem má přímý vliv na osvojování, sdružování a vybavování představ, neboť mobilisuje všechny schopnosti v oblasti zájmové. - Tak na př. kdo má zájem náboženský, navazuje na všechny zážitky a události myšlenku na Boha a věčnost. V úkazech přírodních vidí stopy Boží všemohoucnosti a moudrosti, v událostech osobního života i celého světa vidí řízení Boží prozřetelnosti. Veškerý obsah vědomí je protkáán nitkami náboženskými. Tak je tomu u světců.

Vyvinutý zájem náboženský nám také vysvětluje nadprůměrné a vynikající výsledky náboženské výuky a výchovy u některých dětí. Snadno utkvějí nám představy, které nás zajímají. Rádi se k nim vracíme a rádi na ně všechno navazujeme. Čím více budeme probouzet a živit náboženský zájem, tím také budeme více zabezpečovat výsledky svého náboženského působení u světců.

7. Zájem a paměť.

Svým úzkým vztahem k pozornosti a představám má zájem značný vliv i na paměť. Již *Cicero* poznal, že to si nejlépe pamatujeme, co nás zajímá: „Omnia quae curant meminerunt.“¹¹ Z toho poznáváme důležitost zájmu pro vyučování.

Pouhý zájem však nestačí ke zvládnutí látky učebné. V učení zůstávají vždy cesty, které musí dítě projít s jistou dávkou námahy, někdy i sebezáporu. V každém případě je však zájem velkou oporou paměti. Když zůstává aktivní a radostná účast na vyučování i přes různé obtíže, jest to zkušební kámen zájmu. - Jestliže

¹¹ De senectute, 21; cit. Ostermann, Das Interesse, Oldenburg-Leipzig 1912, 123.

by však katecheta kladl jednostranně přílišné požadavky na paměť, tím by náboženský zájem u dětí ohrožoval, neboť by budil nechuť k náboženství.

„Učení nazpaměť jest pouze nejnižším stupněm vyučovací, jen prostředkem k cíli... Kdyby vyučování ustrnulo na tom nejnižším stupni, stalo by se dětem mukou a bezmyšlenkovitým povídáním... Takové vyučování je zločinem na slově Božím. Katecheta má se proto přičiňovat od prvního dne vyučovacího, aby děti přesvědčil o tom, že ve výrazu, kterému se namáhavě učí, je ukryt zcela nebeský, božský obsah. Jakmile děti počnou si to uvědomovat, práce s upaměťováním stane se jim pravou radostí, takovou radostí, kterou pocituje rolník, když při práci je si jist bohatou žní.“¹²

8. Zájem a obrazivost.

I mezi obrazivostí a zájmem je úzký vztah. Obrazivost působí na výběr zájmů a zájem opět usměrňuje obrazivost. Zájem, který plní duši člověka, obvykle také naplňuje i jeho obrazivost. Obrazivost je brána, která u dítěte je vždy dokořán otevřena. Kdo vstupuje touto branou, snadno se zmocňuje duše dítěte a dává směr jeho zájmům. Katecheta používá proto co nejintenzivněji všech vhodných pomůcek k názoru zevnějšímu i niternému, aby naplnil obrazivost dítěte obsahem náboženským a tím usměrňoval jeho zájmy. Kdyby jim podával učivo abstraktně, brzy by ztratily děti zájem a pozornost. Když působí na jejich obrazivost, snadno upoutá pozornost i zájem. Po stránce náboženské je třeba, aby v prostředí domácím, v kostele a ve škole byla obrazivost dítěte soustavně naplňována krásnými představami z oboru náboženského. Tím podstatně se přispěje ke zdravému rozvoji náboženského zájmu.

Avšak jednostranné a výlučné působení na obrazivost může působit škodlivě, neboť v tomto případě obrazivost příliš zbujuje. Zbujná obrazivost je nebezpečím každé zdravé výchovy, především výchovy náboženské.

9. Zájem a myšlení.

Myšlení, projevující se tvořením pojmů, soudů a úsudků, je značně ovlivňováno zájmem. Osobní zájem někdy působí tak mocně, že mnohdy i zakaluje objektivní správnost myšlení. Denní zku-

¹² Ketteler; cit. Gatterer, Katechetik, 4. vyd., Innsbruck 1931, 477.

šenost nás o tom poučuje dosti. Tak na př. mnozí holdují materialistickému nazírání na život nikoli z přesvědčení vědeckého, nýbrž proto, že veškerý jejich zájem je soustředěn k věcem vezdejší, pozemským. Proto myšlenka na Boha a život věčný jim je nepohodlná, nepříjemná. Nechtějí nic vědět o Bohu, myšlenku na Boha si všemožně vymlouvají a proto si konstruují životní a světový názor atheistický.

Katecheta s toho hlediska dbá přesnosti pojmů náboženských, analyzuje různá běžná rčení, zahrocená protinábožensky a často ukazují životní hodnoty, které nám podává náboženství.

10. Zájem a snaživost.

Zájem dlužno také rozlišovati od snaživosti, která se projevuje v touze, žádosti a chtění vůle. Touha a žádost se jeví převážně jako něco aktuálního, kdežto zájem je trvalejší dispozice duševní.

Někdo by se na př. přihlásil do misijní společnosti a projevil by velkou touhu po tom, aby se stal misionářem v Číně. Je přijat a brzy začíná jeho příprava k tomuto úkolu. Činština ho však začíná velmi unavovat a ztrácí chuť k dalšímu učení. Představení brzy poznávají, že nemá povolání misijní. Byla to jen přechodná touha státi se misionářem. Kdyby měl opravdový zájem, pak by se nelekł žádných překážek, ano s nejdělanějším sebezapíráním by vzal na sebe každou obtíž, jen aby dosáhl vytčeného cíle.

Touha může býti známkou zájmu, avšak touha sama o sobě ještě není zájmem. Při pouhé touze opětovné neúspěchy berou odvalu k dalším pokusům o dosažení žádaného dobra, kdežto z opravdového, živého zájmu tryskají vždy nové a nové odvážné pokusy o jeho dosažení stůj co stůj. - Jak velký význam má proto pěstování zájmu náboženského pro plodný, aktivní duchovní život a apoštolát!

„Non movetur anima pedibus, sed motivis.“ (Sv. Augustin.) Pohnutka je hybnou pákou vůle. Avšak jen tehdy je pohnutka působivá, když představuje člověku určitou hodnotu. Pohnutka se tedy musí dotýkati jeho zájmových oblastí. Zájem je pružinou vůle. „Jestliže je fysický vesmír podroben zákonům pohybu, stejně řád mravní je podroben požadavkům zájmu.“¹³

¹³ Helvetius; cit. Ostermann, Das Interesse, 139.

II. ZÁJEM PO STRÁNCI PEDAGOGICKÉ, DIDAKTICKÉ A PASTORAČNÍ

11. Zájem a vyučování náboženství.

Z úzkého vztahu zájmu k osvojování, sdružování a vybavování představ, k paměti, pozornosti, obrazivosti a myšlení, poznáváme jeho eminentní důležitost pro veškeré vyučování. Čím více moderní pedagogika zdůrazňuje výchovný úkol veškerého vyučování a toto vyučování co nejvíce individualisuje, tím více také staví do popředí problém zájmu.

Jen tehdy se stane všecko, co vyučování a výchova chce vložit do duše dítěte, jeho osobním majetkem, když dítě všechno zpracuje svým živým zájmem. Co však bylo naučeno a vpraveno do paměti bez zájmu, byť to bylo sebe více rozumově pochopeno a sebe věrněji vpraveno do paměti, nestane se kvasem dalšího duševního a duchovního růstu dítěte.

Zájem budí u žáka vlastní vnitřní chtění, individuální úsilí. „Vznikne-li ve třídě u všech žáků, anebo alespoň u převážné jejich většiny individuální úsilí o nové poznatky, přechází bezděky větší část práce s učitelem na žáky. Žák pak sám hledá vysvětlení, dotazuje se a podniká všecko, aby učební látce co nejdříve porozuměl a aby si ji osvojil... Dříve se škola o zájem valně nestarala. Učitel učil a dbal, aby žáci uměli. Nyní však místo přísné kázně a z ní plynoucího učení nastupuje zájem.“¹

„Zájem má velký vliv na jakost a intenzitu učebního procesu. Snadněji se učíme a lépe a trvaleji se naučíme tomu, co nás zajímá, co nás baví, v čem máme zálibu, co nás naplňuje uspokojením a v čem máme úspěch. - Věcem, které nás nezajímají, učíme se velmi těžko. Zájem může býti buď primární, spontánní, a ten má pro učení cenu nejvyšší, nebo navoděný, vzbuzeý. Mnozí pedagogové jdou tak daleko, že chtějí žáky učiti jen tomu, o čem mají žáci mocný zájem bezděčný. Avšak takové učení by bylo kusé a jednostranné. Žáci se musejí učiti i věcem, o něž spontánního zájmu nemají. Tu pak je třeba zájem buditi. S tím souvisí motivace zájmu.“² - „Zá-

¹ Vrána v čl. Školství ve Zlíně, Lidové noviny, 1. VI. 1935.

² Týž, Učební metody, Praha 1934, 63.

Jem je nejdůležitější motivací práce. Pracují-li žáci se zájmem, připadá jim učení lehčí, učí se rychleji a více se naučí, než když pracují lhostejně neb dokonce s odporem. Čím větší zájem dovede učitel vzbuditi, tím radostnější je práce a tím lepší jsou její výsledky.³

Zájem má velký vliv na zkrácení učební doby a na trvalost poznatků. - Jmenovitě v náboženství musíme při omezeném počtu hodin vyučovati časově ekonomicky a s výsledky trvalými. Jak zvláště zde je důležitý moment zájmu!

Ze zájmu po stránce didaktické vyplývá soustředěnost, která má pro každou práci nesmírný význam. „Čím více se kdo dovede na práci soustřediti, tím lepší má výsledky. Těkaví lidé jsou nešťastní, nespokojeni, nemají nikdy času a málo vykonávají.“⁴ - „Experimentální psychologie učí, že vyučováním se získá jenom tehdy pevných výsledků, je-li celá osobnost žáka zaujata činností. Říkáme tomu v didaktice živý zájem.“⁵

Zájem má zvláštní důležitost ve vyučování náboženství. Kdyby katecheta nedovedl vzbuditi zájem dětí, pak by vyučování zůstalo jen přechodným zevnějším tlakem, aniž by vniklo do duše a srostlo s osobností dítěte. Když se však dítě učí s osobním zájmem, pak vědomosti se stávají organickou součástí celé jeho bytosti a dávají podněty k dalšímu radostnému konání. Chut' k učení a radost zůstane vždy podstatnou součástí zájmu, ovšem nikoli výlučnou. Aby dítě mělo z učení radost, je třeba voliti lásku přiměřenou jeho mentalitě, jasně vše vysvětlovati, vyučovati názorně, s čistou náladou a co nejvíce uplatňovati samočinnost. Jsou to předpoklady dobrovolné pozornosti, růstu zájmu a zdaru vyučování.

Kdyby vyučování náboženské děti jen unavovalo a nudilo, aniž by probudilo jejich živý zájem, utvořily by si chmurnou představu o Bohu, o věcech nadpřirozených, o ctnosti. To by mělo ovšem neblahý vliv na jejich náboženský život. Kdyby vidělo dítě v náboženském vyučování jen zevnější formální povinnost bez niterné účasti radostného zájmu, odcizovalo by je to pravému duchu náboženskému a později snad odvrátilo navždy, když by se dítěti v prostředí domácím nedostávalo v ohledu náboženském náležité náhrady.

³ Praxe na ref. škole měšť., Zlín 1936.

⁴ Tamtéž, 38.

⁵ Hronek, Základní požadavky ve školním zdravotnictví, Praha 1932, 26.

12. Zájem a náboženská výchova.

Z psychologie zájmu je patrné, že z něho tryskají pohnutky jednání. Zájem je tedy základním předpokladem zdaru veškerého výchovného působení domácího i školního. Kam se kloní osobní zájmy člověka, tam také směřuje veškeré jeho chování a snažení. Podle toho, zda převládají zájmy nižší nebo vyšší, také vůle bude směřovati ve své základní směrnicí buď k vyšším nebo nižším cílům životním. A podle toho, jak se vychovateli zdaří obrátit zájem chovance od nižšího k vyššímu, podle toho splní své poslání: vésti vůli chovance k vyššímu dobru.

Tím není ještě řečeno, že takto lze neomylně dosáhnouti cíle výchovného. Duše dítěte se nepodobá čisté tabuli, jak soudil Locke a Herbart, na kterou by mohl vychovatel napsati, co by chtěl. Jsou zde určité dispozice a vlohy, které do jisté míry také usměrňují zájmy a působí i na výsledek výchovy. Avšak nemá pravdu ani Kant a Schopenhauer, kteří tvrdili, že charakter člověka je úplně determinován vrozenými vlohami, takže výchova nemůže přinésti nic podstatného.⁶ Odporuje tomu zkušenost a zákony přirozeného vývoje. Každý vývoj a růst je sice podmíněn podněty niternými, avšak uplatňují se zde i vlivy zevnější. Vývoj charakteru a normování zájmu je také podmíněn působením zevnějším. - Působením zevnějším je dítě také vedeno ke kázni a mravním návykům, které zkypřují půdu, aby se tím spíše v jeho duši zakořenily zájmy vyšší a nebyly přehlušeny zájmy nižšími.

Nejvyšším úkolem a korunou veškeré výchovy je probudit a rozvinout v dítěti mravní sílu k dobrovolnému konání dobra. K tomu je třeba v jeho duši probudit lásku k dobru, osobní přesvědčení o hodnotě dobra, což není nic jiného, než živý zájem o dobro! Jen v tomto zájmu je ukryta dostatečná síla pohnutek vpravdě mravního jednání.

Zevně správné jednání dá se ovšem vynutit i bez tohoto vnitřního přiklonění k dobru, kázni a návykem. Uznáváme plně důležitost kázně a dobrého návyku, neboť jsou živnou půdou pro zakořenění zájmů vyšších. Avšak běda takové výchově, která by se omezovala pouze na kázeň a návyk a která by se zároveň nesnažila získati chovance pro dobro i vnitřně. Truchlivým výsledkem takové výchovy by byla pouhá zevnější legální korektnost, založená na strachu a vlastním prospěchu, pouhý souhrn zevnějších návyků bez niterné mravní ceny. Takový zevnější nátěr by neměl dlou-

⁶ Srov. Ostlermann, Das Interesse 181.

hého trvání. Až by přestalo zevnější působení vychovatele, také by se začala hroutit celá jeho vychovatelská výstavba.

Pouhý zevnější návyk, bez vnitřní účasti živého zájmu, odhazuje se ve změněném prostředí tak bezstarostně jak lehký plášť, zvláště tehdy, když dospívající jinoch nebo dívka opouští kázeň školy nebo domova a odchází do dnešního víru životního. Jak důrazný vykřičník pro náboženské vedení dětí a mládeže! Jak snadno a rychle zde mizejí na př. náboženské návyky z doby dětství, když byly pojímány toliko zevně a když nesrostly v jedno s hlubším náboženským zájmem! Když se podaří vychovateli probuditi opravdový, hluboký náboženský zájem u svěřenců, pak hybná síla tohoto zájmu povede vítězně přes všechny překážky i ve změněných okolnostech životních.

Dejme si vážnou otázku: je náboženská výchova domácí a školní vedena vždy myšlenkou, aby se nikdy nezůstávalo na zevnějším návyku, ale vždy intenzivněji se působilo do duše chovancovy? S dospívajícím věkem má jednati vždy více z impulsů niterných, než pod vlivem zevnějších okolností mechanické setrvačnosti pouhého návyku nebo pod tlakem kontroly. Je jisto, že žáci mnoho zapomenou z toho, co slyšeli v katechesi. Ale co jim musí zůstatí nerasmazatelně, je náboženský zájem. Tento zájem je povede k tomu, že se budou dále nábožensky vzdělávat a svůj duchovní život prohlubovat. Na tomto úskalí ztroskotává dosti často dnešní náboženské vyučování a výchova.

S hlediska výchovného zaujímají někteří k zájmu dětí stanovisko negativní s odůvodněním, že je pro dítě užitečnější, aby se naučilo jednati proti svým osobním zájmům, neboť jen tak se upevní jeho charakter. Zastánci tohoto názoru neodlišují zájmy vyšší od různorodých prchavých zájmů nižších. Pokud mají na mysli méně hodnotné zájmy nižší, pak s nimi úplně souhlasíme, avšak výchovná hodnota zájmů vyšších zůstává plně v platnosti. - Kdo má opravdový zájem o hodnoty vyšší, toho neodstraší žádná obět, žádná námaha, neb ví, že jen přes tyto překážky se dostane k cíli.

V zájmech se spontánně projevuje duše každého člověka. Zájmy jsou ukazovatelem toho, co se děje v nitru; jsou cestou, kterou se vychovatel nejspíše dostane k duši svěřence. Zjištěním zájmů nejrychleji učiní diagnosu jeho duševního a duchovního stavu. Pak také může na správném místě výchovně zasáhnouti. Bez znalosti dětské duše s jejími zájmy není možno úspěšně výchovně působiti. „Chceme-li působiti na přirozenost, musíme poslouchati jejich zákonů.“⁷

⁷ Baco; cit. Riboulet, *Pédagogie générale*, Lyon-Paris 1930, 169.

13. Zájem a duchovní vedení dětí.

Je-li důležité využívání zájmů dětí po stránce didaktické, je mnohem důležitější po stránce nábožensko-výchovné, pastorační. I když je cvik a návyk v životě náboženském a mravním velmi důležitý činitel, nesmí se státi nikdy pouhým zevnějším mechanismem. Šablona se brzy odkládá za změněných okolností v životě poškozením. Duchovní život má vyvěrati z úplné niterné účasti na náboženských hodnotách, tedy ze zájmu. Buďme si vědomi toho, že skutečná výchova dítěte začíná teprve z podnětů niterných, když dítě má o tuto záležitost aktivní zájem, když vědomě chce.

Náboženský život dítěte nemá se tedy zakládati na školské šablone, nemá nikdy vyvěrati z pouhé školské kázně. Šablona a kázeň se spokojí k dosažení cíle prostředky převážně vnějšími, kdežto duchovní život potřebuje hlavně podnětů vnitřních. Školská šablona mívá okamžité, někdy i oslnivé úspěchy, ale jsou to jen blesky kalafunové. Když takoví žáci vyzují školské střevíce, pak často odkládají zároveň i to, k čemu byli přidržováni pouze školskou kázní. Výchova se ovšem neobejde bez zevnějšího působení. Děti každého věku potřebují určitého vedení a pomoci. Potřebují neustálého povzbuzování, připomínání, morálního tlaku. Zvláště žactvo nejmladší, u něhož duševní schopnosti nejsou ještě úplně probuzeny a jehož morální nosnost ještě není veliká. Nutno však zdůrazniti, že při výchově náboženské má se používat morálního tlaku velmi rozvážně. Čím více žák dospívá, tím také má více povolovat tlak zevnější a je nutno více působiti do jeho nitra. Když žák školu opouští, má býti pokud možno v náboženské praxi již samostatný. Zevnější tlak, který je vzpruhou a pomocníkem pro žactvo na stupni nejnižším, může býti brzdou na stupni středním a často je překážkou nábožensko-mravního vývoje na stupni vyšším.

Žijeme v době, která v časovém rozpětí poměrně krátkém přinesla značné přesuny. Postavme vedle sebe na příklad nábožensko-pedagogickou situaci dítěte z doby před několika desítkami let a situaci dnešní! Dokud dítě bylo obklopeno náboženským ovzduším domova, školy i života veřejného, dostačovala téměř jakákoli metoda náboženského vyučování. Byť bylo toto vyučování orientováno výlučně didakticky, poměrně příznivá situace náboženského života dávala značnou náhradu. Podívejme se však, jak vysoko stojí sloupec teploměru náboženského života v dnešní rodině, škole a v životě veřejném! Jakou náhradu dáváme dětem ve vyučování a výchově náboženské? Hyperkult těla, hmoty, technických vymo-

ženosti, strojů a hmotářského vychutnávání všech požitků dosahuje svého vrcholu a vtíravě doráží na dítě se všech stran... Buďme si vědomi, že i za této situace slabé dítě musí nesmlouvavě vynášati celým svým životem: tělo, svět, ďábla přemáhám, mně žítí znamená Kristus!

Za kterých podmínek lze dosáhnouti tohoto cíle? Prvním a nezbytným činitelem je zde milost Boží. „Beze Mne nemůžete činiti nic.“ (Jan 15, 5.) *Katecheta musí býti za dnešních poměrů více duchovním vedoucím dětí, spirituálem, než učitelem.* „Hlavní úkol katechety není sdělování vědomostí, nýbrž výchova duše a rozvíjení charakteru.“⁸ Kromě toho nesmí býti tato záležitost dítěti lhostejná, musí mít zájem. Gratia supponit naturam.

Celkový pracovní rámec v tomto směru tvoří liturgie. Krystalizační body jsou jmenovitě: křestní vědomí, modlitba, mše svatá, svátosti, úcta Panny Marie, Božského Srdce Páně, sebezápor, charita, misie a soustavné pěstění apoštolského smýšlení. Kromě toho připadá důležitý úkol speciálním kroužkům (klubům, sekcím) zářkovským, jako: eucharistickému, liturgickému, misijnímu, charitativnímu a j.

14. Zájmy dětí dlužno normovat!

Přirozené nižší zájmy dítěte dlužno vésti k cílům vyšším, musíme je normovat! Prchavé dětské zájmy nikdy se nesmějí státí poslední normou výchovy. Pedagogický naturalismus hovoří biologicko-sportovními zájmy dítěte, a nedbá důležitosti norem náboženských, mravních a vyšší kultury. Zájem dítěte se stává v tomto případě fetišem. Přihlíží se přílišně k okamžitému hovnění dítěti na úkor důležitějšího blaha budoucího, čímž se upadá do pedagogického individualismu, subjektivismu a eudaimonismu.

Tento jednostranný směr naturalistický uplatňuje výhradní orientaci od dítěte, kterýžto požadavek je slyšet dosti často v našem „století dítěte“. Které jsou vlastně dětské „zájmy“? Dítě ponecháno samo sobě by si nejraději hrálo, těkalo s jednoho předmětu na druhý, bez vážné myšlenky na zodpovědnost a budoucnost. Přeje si největší volnost a štítí se námahy.

Gurlitt, Scharrelmann a j. zavrhuji veškeré nucení a autoritu.⁹ Každého okamžiku svého slunného dětství a mládí má chovanec jen užívat, aniž je rušen vzpomínkou na budoucnost. Ellen Key-

⁸ Tóth, Jugendseelsorge, Paderborn 1933, 78.

⁹ Srov. Lunk, Das Interesse, 2. sv., 206.

ová prohlašuje dokonce dítě za nedotknutelné v jeho osobním životě a každý autoritativní zásah prohlašuje za zločin. Tím přestihla i Rousseaua v jeho požadavku: „Laissez mûrir l'enfance dans l'enfant.“ Přívrženci tohoto směru žádají odstranění učení nazpaměť, poněvadž je pro dítě nudné. Podle jejich názoru má se memorování „vykázat do nejzazší Asie“. Učení se má státí hrou. Mají se zrušit pevné učební osnovy se stálým rozvrhem hodin, učení má býti příležitostné, podle okamžitého zájmu dítěte, ve formě volných rozhovorů učebních.

Tento výstřední pedagogický naturalismus je extrémním protitlakem proti fádnímu drillu a didaktickému materialismu doby minulé, kdy byly vpravovány vědomosti do žactva často jen mechanicky a suše. Chyběl organický vztah ke skutečnému životu a problémový charakter vyučování.

Pedagogický naturalismus, který zná jen biologické zájmy dítěte, přichází příliš do rozporu s mnoha požadavky skutečného života, jak o tom svědčí denní zkušenost s touto pseudomoudrostí pedagogickou. Dítě má své chyby a slabosti, rádo holduje „dolce far niente“. Stalo by se neschopným pro skutečný život, zvláště pro život náboženský, kdyby se hovělo všem jeho těkavým zájmům. Ti, kteří nechtějí nic slyšet o normování dětských zájmů, zapomínají na naprostou nedokonalost a nedostatečnost dítěte ve směru výchovném. Kdyby jen dítě mělo udávati tón ve výchově, pak by zde nebylo plánovitosti a vzestupné tendence výchovné. Velké slovo „výchova“ by ztratilo úplně svůj smysl.

Dnešní škola se všemožně snaží, aby co nejvíce usnadnila učení a výchovu žactva, a přece - nejednou jsme svědky toho, že se končí fiaskem. Působí zde více různých vlivů. Avšak není v tom také ovoce přílišných koncesí těkavým zájmům žactva? - Dnešní škola z dřívějšího materiocentrismu a metodomanie, kdy vedoucím činitelem byla učební látka a zlatým teletem metoda, upadla do extrémů opačného - do pedocentrismu, kdy principem vyučovacím se stává výlučně dítě se svými zájmy a kdy se bloudí v anarchismu pokusnictví. Ve dnešních naturalistických, biologicko-hedonistických směrech výchovných hovoří se všem možným zájmům dítěte a mládeže... Upadlo hodně v zapomenutí Platonovo heslo: „Zdržuj se a snášej!“ A ještě více se zapomnělo na Spasitelovo: „Chce-li kdo za mnou přijíti, zapři sám sebe a vezmi kříž svůj a následuj mne.“ (Mat. 16, 24.)... Mládež je ve škole přesycována neustálým ukojováním efemérních zájmů, upadá do mravní nudy, nemá pevné pudy pod nohama, nemá síly vůle... S takovou přípravou odchází do života... A život nezná hovnění osobním libůstkám,

život přichází s chladným požadavkem odříkání a namáhavé práce. Mladý člověk, který nepoznal tuhou sebekázeň, kterou se zoceluje vůle, stává se pak sketou na poli mravního života a nejednou desertérem s kolbiště života vůbec...

Hověti prchavým zájmům chovanců bez ohledu na velké požadavky budoucího života, jest ještě horší přehmat, než nedbati jejich zájmů a řádně je připravovati do života. Je mnoho věcí a znalostí velmi potřebných a při tom na smrt nudných. „Dítě je v nebezpečí, že bude za universální měřítko všech hodnot pokládati svůj zájem, stane se panovačným a domýšlivým, v životě nešťastným.“¹⁰ - „Ze zkušenosti víme, jak často vzniká rozpor mezi činností, které se zachtívá chovanci (žáku, učni) a mezi požadavky, které klade neosobní a tvrdý život. Poukazují k tomu, že stará škola měla v popředí jeden z nejušlechtlejších cílů: vychovat smysl pro povinnost.“¹¹

Je nutno se vymaniti z rousseausko-filantropického pojmání zájmu. Kdybychom ve všem chtěli čekat jen na přirozené zájmy dítěte a jen na ně navazovat, pak bychom museli někdy čekat velmi dlouho a v některém směru marně. Musíme tedy jednati mnohdy i proti okamžitým zájmům dítěte, zvláště biologickým, abychom je přivedli výš. V tom je smysl normování jeho zájmů. Vycházíme sice od přirozených zájmů dítěte, ale na nich nezůstáváme, jdeme dále. K dětem níž, s dětmi výš!

Normování zájmů má také dítě organicky včlenit do svého života. Když poznává důležitost povinností náboženských a mravních, nezbytnost sebezapírání, potřebu učení, pak běže na sebe ochotně všechny své povinnosti, ano i obtíže s nimi spojené. I v těchto obtížích nalézá vnitřní uspokojení, radost, jeho zájem se očišťuje, povznáší výš, roste a vede k dalším metám.

Normování zájmů je tím naléhavější v době dnešního strojového tempa, kdy mládež je i s dospělými v kaleidoskopické směsi nejrozličnějších zájmů odváděna od evangelického „unum necessarium“. - „Marto, Marto, pečlivá jsi a znepokojuješ se ve mnoha věcech, ale jednoho jest zapotřebí.“ (Luk. 10, 41.) Ve stylu moderního života jsou znivelisovány věčné hodnoty zájmů nejvyšších. - „Moderní vzdělanost se svou nesmazatelnou snahou proměnit svět v jakýsi druh velkého nádrazí, v němž je člověk bez vlastního volního projevu strkán od vlaku k vlaku ve stálém chvatu a shonu, nedovede poskytnouti člověku příležitosti, aby se vzpamatoval a du-

ševně probudil.“¹² - „Společnost nutí člověka, aby byl hyperaktivní a tím mu bere možnost mysliti na sebe, na svou duši. Dělá z něj stroj... Zmechanisovaný moderní člověk se stává ve svém nitru rozervancem, nespokojencem, vrhající se tím více do práce, aby ohlušil své znepokojené nitro...“¹³

Čím více děti dospívají, tím také intenzivněji mají býti jejich zájmy normovány. Prakticky se to jeví jako ochota k námahám a k sebezapírání. Jen v ohni námah, sebezapírání a utrpení se zocelí síly pro těžké úkoly životní. - Čím více zkrotíme odstředivé sklony lidské přirozenosti, když ne sebezapíráním? Jak vymezujeme hranice prudce tekoucí bystřiny, aby neničila, ale sloužila, stejně je třeba instinktivní biologické zájmy usměrňovati hodnotami vyššími, aby i ony sloužily a nestrchovaly do nebezpečných vírů.

Mravní hodnota člověka se neřídí podle toho, kolik užije radosti z uspokojení osobních tužeb, nýbrž podle toho, co vykonal. Heslem mládeže nemá býti hovnění okamžité chuti a náladě, nýbrž přemáhání prchavého přání zájmem vyšším, povinností. Od útlého mládí musejí býti děti vedeny k ochotnému plnění povinností, aby mohly dosáhnout svého životního a věčného cíle. Únava a nechť k povinnosti, zájmy egocentrické musejí býti obětovány na oltáři zájmů vyšších.

Kdyby toliko osobní chuť měla býti jediným hybným perem ke každé práci, pak by pojem povinnosti úplně vymizel. Co by potom bylo vlastně úkolem výchovy? *Žádná výchova se neobejde bez trestně bez velikých pedagogických imperativů: uč se poslouchat! Uč se namáhat! Uměj své žádosti přemáhat! Zejména pro život náboženský je normování zájmů nezbytně potřebné, neboť povolování nižším zájmům ohrožuje kořeny náboženského i mravního života.*

Problém normování zájmů je zároveň otázkou cíle lidského života. Je člověk na světě k tomu, aby se oddával jen prchavým požitkům, anebo aby žil v sebekázi a tak mohl bezpečně dosáhnouti svého cíle časného i věčného? Žádný člověk nemůže býti trvale uspokojen jen věcmi tohoto světa, neboť jeho určení je vyšší. *Nadpřirozené určení člověka a kulturní požadavky diktují kategoricky normování zájmů!*

Zájem je třeba normovati systematicky v hierarchii hodnot. Především dlužno v chovanci vzbuzovati živý a činný zájem, aby se snažil všemi schopnostmi o dosažení posledního cíle věčného. „*Neboť co prospěje člověku, byť celý svět získal, život (věčný) však*

¹⁰ Fouillé; cit. Kriebel, Praxe v činné škole, Velké Meziříčí 1930-31, 64.

¹¹ Tamtéž, 64.

¹² Hoppe, Přirozené a duchovní základy světa a života, Praha 1925, 419.

¹³ Smetáček, v časop. „Čin“ 1929, 199.

ztratil?" (Mat. 16, 26.) Prakticky se tato snaha bude jevit v pěstění křesťanského charakteru. Na druhém místě budíme v chovanci zájem o přípravu na budoucí povolání. A kdo splnil své povinnosti, může se také věnovat svým vedlejším zájmům zcela osobním.

Naturalistická teorie zájmu musí proto ustoupiti teorii normativní. Pryč s dnešním fetišismem dětských prchavých zájmů! Výchova budiž uvědoměle přísná! Zájmy dítěte buďtež cílevědomě normovány!

III. ZÁJEM A OSOBNOST VYCHOVATELE

15. Důležitost osobnosti vychovatele.

V poslední době bylo několik anket o oblíbenosti jednotlivých předmětů vyučovacích. Tato šetření nemohou podati objektivní normu pro hodnotu jednotlivých předmětů. Jsou spíše do jisté míry kvalifikací osobnosti učitelovy. Sympatická osobnost učitelova může učiniti dětem i obtížný předmět velmi zajímavým a sympatickým, kdežto osobnost odpuzující znechucuje dětem i předmět pro ně sám sebou zajímavý.

Mnoho se mluví v poslední době o reformě vyučovacích a výchovných metod. Prakticky to znamená především reformu vychovatele. Základní předpoklady úspěchu veškeré práce výchovné jsou v osobnosti vychovatelově. Dítě velmi brzy postřehne vnitřní smýšlení svého vychovatele: ze slova, z chování, jednání, ze života soukromého i veřejného, z celého jeho příkladu, neboť tím promítá navenek své nitro. Podle toho dítě také zařídí své stanovisko k jeho osobě a předmětu, který reprezentuje. Buď k němu přilne s celou vroucností své dětské duše, nebo zůstává ve váhavé distanci a duchovně se odcizuje vždy víc a více...

Zvláště v náboženské výchově znamená osobnost vychovatele nedozírně mnoho. Děti se dívají na všechno se stanoviska osobního. Je-li jim katecheta osobou milovanou, váženou, pak také to, co jim podává, je jim něčím milým a samozřejmě zavazujícím. Toto stanovisko potřebuje ovšem jisté opravy; jest však faktem, se kterým dlužno počítati. Jaký katecheta, takové náboženství v očích dítěte! V sympatické osobnosti katechetově je klíč, který otevírá srdce dítěte dokořán, takže pak může zapůsobiti do nejintimnějšího nitra dětské bytosti. Tak se zkypruje v duši dítěte půda pro vyšší zájmy, které jsou cílem každé opravdové výchovy, především výchovy nábožensko-mravní.

Osobní zápal, zájem a nadšení jsou nenahraditelnými ve výchově. Chce-li katecheta aktivovat zájem dětí pro věci náboženské, má sám tímto zájmem hořet! Zvláště zde platí: co sám nemáš, jinému nedáš!

Učitel chce na př. dětem doporučit nějakou knihu. Když opravdu živě a v sytých barvách nastíní, oč v knize jde a při tom se dotýká strun dětských zájmů, jistě téměř v každém dítěti se ozve touha dostat se ke knize. Kdyby však na knihu upozornil jen suše, bez zájmu, měla by jeho slova odezvu nepatrnou anebo žádnou a děti v nejbližší chvíli na knihu zapomenou. - Podobně je velký rozdíl v tom, jak katecheta podává pravdy víry. Zdali suše „ex cathedra“, nebo životně se snahou všechno dětem co nejvíce přiblížit. Podle toho jest i v praktickém životě dětí větší nebo menší odezva.

Světlo od světla, zájem od zájmu... Katecheta musí působiti sugestivní silou své opravdovosti a svého nadšení pro velké myšlenky, které hlásá. Pak každé slovo působí dynamicky, má barvitost, život, oheň a dovede zapalovat... „*Gratia supponit naturam.*“

Osobnost učitele je nejvlastnějším činitelem ve vyučování i výchově. V žádné učebné látce, byť byla metodicky sebe dokonaleji připravena, neprobudí se výchovně přetvořující síla, když osobnost učitele není cele naplněna tím, co podává dětem. Jsou obory, ve kterých osobnost je důležitější než jakákoliv, i nejlepší metoda. Jmenovitě tam, kde běží o působení na cit a vůli. V tomto případě i nejlepší metoda je cizí a bez účinku, když není proniknuta osobním životem vychovatele.

16. Osobnost učitele náboženství.

Ve vyučování náboženském „nejvíce záleží na osobnosti katechetově. Zde je centrální problém náboženského vyučování“.¹ Aby mohl katecheta uplatnit svou osobnost v náboženském působení ve škole, má býti uschopněn po stránce duchovní, intelektuální a tělesné.

PO STRANCE DUCHOVNÍ. - Povolání učitele náboženství je samo o sobě namáhavé. Nikdy se nesmí vyčerpati jeho trpělivost a apoštolský optimismus. „Mrzout a nespokojenec se svým povoláním, nemá-li rád děti, jest politováníhodné pedagogické monstrum, které naprosto se nehodí k učitelskému povolání. Naopak zase způsob podání učitele, který rád učí a má lásku ke svému povolání, činí předmět i učebnou látku (někdy těžkou a suchopárnou) tak příjemnou a zábavnou, že žactvo ani únavy nepocituje, že uslyší-li zvonění, si povzdechne: to je škoda, nebo zatouží slovem: vypravujte dále.“²

¹ Gatterer, Katechetik, 653.

² Hronek, Základní požadavky škol. zdrav., 33.

Aby katecheta dosáhl tohoto cíle i za nejtěžších poměrů, je třeba, aby si zachoval vždy vznešenou představu o svém povolání a co nejvíce čerpal z pramenů posvěcení: z modlitby a denní meditace, ze mše svaté a svátostí, z duchovní četby, z exercicií a pod. Vyučování náboženství je pro katechetu životním povoláním, tedy zároveň prostředkem posvěcení a cestou jeho spásy. Svatosti může dosáhnout jen věrným plněním katechetských povinností. V ranní meditaci, při zpytování svědomí má si často položit otázku: „Je mé vyučování a výchova řízena vzorem Božského Mistra?“ Zájem vychovatelský a vyučovatelský musí býti dominantou celého jeho života. Jeho životní náplní má býti skrytý život v duchovní péči o svěřené děti.

PO STRANCE INTELEKTUÁLNÍ. - K tomu je třeba náležitěho předběžného vzdělání theologicko-asketického a bezprostřední bližší přípravy. Vyžaduje to nejen povinnost stavovská, nýbrž také důležitost, zodpovědnost a obtížnost jeho díla... „Hlavní pramen všech nedostatků v náboženském vzdělání mládeže je: chudý obsah theologicko-asketický v osobě katechety. Veškeré dějiny katechese i katechetiky potvrzují tento úsudek.“³ Stejně zdůrazňuje odborné vyškolení *McMahon*: „Ovoce vaší práce jakožto učitelů bude v přesném poměru k přípravě, kterou jste jí věnovali... Nestojí-li vás vyučování žádnou přípravu a žádné studium, pak ani toto vyučování nestojí za nic... Vyjděte z klamu, že by kdokoliv mohl vyučovati náboženství. Ani léta zkušeností nejsou zárukou bezvadného vyučování... Právě učitel s dlouhou praxí bývá nakloněn podceňovati teorii, která je uložena v knihách. Knihy a společné porady jsou nutné i pro starého učitele. Následná praxe je stejně potřebná, zvláště pro mladého adepta.“⁴

Podle nových metod vyučovacích se zdá, že práce školní se většinou přenáší na děti a učitel ustupuje do pozadí. Je to jen zdánlivé, neboť právě tyto nové metody vyžadují stále extensivní a intenzivní přípravy i od nejvyspělejšího učitele. Různé pomůcky sice přinášejí vítanou pomoc, ale žádná kniha ani metoda nevykoná vlastní práci místo učitele-vychovatele, když opravdu hoří pro věc, kterou dětem podává.

PO STRANCE TĚLESNÉ. - Katecheta chatrného zdraví není schopen řádně svůj úkol zastávat, tím méně upoutat zájem dětí. Vyšetřováním bylo zjištěno, že učitelstvo má většinou porušeno

³ Gatterer, Katechetik, 63.

⁴ The Catholic Educational Review, Washington 1930, 605n.

ústroji dýchací a nervové. Nervosa je osudná vychovateli i dětem. Jakou výkonnost a jaké výsledky možno očekávat ve třídě, v níž se začíná, pokračuje a končí rozrušováním? „V politice je nutno mít dobré nervy, nesmíte se zhroutit a z rozčilení dělat hlouposti,“ napsal jeden z našich politiků. Ještě více je třeba dobrých nervů ve vyučování a výchově mládeže.

17. Učitel náboženství v poměru k dětem.

DÍTĚTI JE TŘEBA ROZUMĚT.

Dítě, o kterém mluví pedopsychologie a pedagogika, ve skutečnosti neexistuje. Je to pouhé bezkrevné, neživotné schema. Jest jen takové a takové dítě in concreto. Až poznal vychovatel toto skutečné dítě, teprve potom může navazovat na jeho zájmy a je vésti. - Nejdokonalejší Vychovatel Ježíš Kristus praví: „Já jsem pastýř dobrý a znám své a znají mě moje.“ (Jan 10, 14.) Opravdový vychovatel „své ovce volá jménem“. (Jan 10, 3.) On je zná, rozumí jim a oni rozumí jemu. Dovede v nich rozezvuchet všechny tóny. Každé dítě je zcela zvláštní skutečnost. Nevychází ve druhém nezměněném vydání. Je „slovem Božím, které se neopakuje“.⁵

Katecheta, který opravdově chápe své povolání vychovatelské, vážně studuje temperament dítěte, jeho nadání, zdraví, sleduje osobní zdravotní arch dítěte, všímá si rodinných poměrů domácích, sociálního prostředí a jiných vlivů. Jest to nutné, poněvadž všichni tito činitelé probouzejí a usměrňují určité zájmy dítěte. Po této stránce dává mnoho podnětů experimentální psychologie a speciální pedopsychologie. Nejde nám o to, abychom prostě umístili děti v různých přihrádkách kartotéky, nýbrž o to, abychom je náležitě poznali a pak také správně individuálně vedli. U každého dítěte obvykle najdeme v jisté míře směs nejrozličnějších složek a vlivů. Je třeba všechno trpělivě pozorovati a pak podle dané skutečnosti nasaditi páku na správném místě: něco probouzet, vyvolávat k životu, pěstovati, jiné opět vésti správným směrem, potlačovat a pod.

Není to snadné, je k tomu třeba velmi mnoho studia a zvláště bystrého pozorovacího talentu, neboť dospělý vychovatel je dítěti vzdálen o celý lidský věk.

⁵ Adam; cit. Henri Martin, Précis de Pédagogie Catéchistique, Paris 1934, 70.

K DÍTĚTI S ÚCTOU.

Vychovatel v naší škole postupuje příliš egocentricky. Chce dosáhnouti vždy a za každých okolností svého cíle buď po dobrém nebo po zlém. Při tom si myslí, že to vše činí pro blaho dítěte. Jest požadavkem zdravé výchovy, aby činnost dospělého v díle výchovném se omezovala na nutné minimum. Dítě se cítí sklíčeno, když na ně stále působí deprimující tlak autoritářství. Ztrácí zájem, odvalu a chuť jíti vpřed. Dospělý člověk má docela jinou mentalitu, docela jiný svět zájmů nežli dítě. - Každé nepotřebné zasáhnutí dospělého do vnitřního světa dítěte, každá činnost dospělého, která by mohla býti vykonána dítětem, každé nežádoucí omezení samostatnosti dítěte stává se překážkou jeho zdravého vývoje. Dospělý netvoří dítě, nýbrž dítě formuje v sobě člověka dospělého.

K dítěti se máme blížit vždy s největší respekt, šetrností a posvátnou úctou. My jsme jen pomocníky v jeho duševním i duchovním vývoji. Prvním vychovatelem je Ten, který dal dítěti duši. Známe ovšem hřích dědičný a jeho smutné následky. Právě proto potřebuje dítě také vedení dospělých. Avšak nezapomínejme, že je žádoucí jen takové vedení, které je nezbytně nutné. Děti ve škole nám svěřené jsou jako květinové záhony, pěstované nebeským Zahradníkem. Vychovatel neopatrným a nepromyšleným zasáhnutím pošle snadno nejkrásnější květiny na tomto záhonu. Bereme na děti často měřítko dospělého; proto jim ubližujeme.

Vzpomeňme, jak si počínal k dětem Ježíš Kristus! I k zanedbaným, špinavým, rozpustilým a někdy snad i zlomyslným dětem palestinským! K dětem, které tam skotačily, výskaly, běhaly na cestách a pastvinách nebo mezi domy, k dětem z ulice, které se namanuly. „A Ježíš zavolav k sobě dítě, postavil je uprostřed nich a řekl: „Vpravdě pravím vám: Neobrátíte-li se a nebudete-li jako děti, nevejde do království nebeského. Kdo se tedy poníží jako dítě toto, ten je větší v království nebeském. A kdo přijme jedno dítě takové pro jméno mé, mě přijímá. Kdo by však pohoršil jedno z maličkých těchto, kteří ve mě věří, tomu bylo by lépe, aby kámen mlýnský zavěšen byl na hrdlo jeho a on pohroužen byl do hlubokosti mořské...“ (Mat. 18, 2-6). „Hleďte, abyste nepohrdali nikým z těchto maličkých: neboť pravím vám, že andělé jejich v nebi stále patří na tvář Otce mého, jenž jest v nebesích.“ (Mat. 18, 10.) „Nechte dítek přicházeti ke mně a nebraňte jim; neboť takových jest království Boží. Vpravdě pravím vám: Kdo nepřijme království Božího jako dítě, nevejde do něho.“ (Luk. 18, 16-17.) Co by řekl Kristus o dětech, které jsou svěřeny nám, které se staly

křtem svatým příbytkem nejsvětější Trojice a které jsou posvěcovány a živeny nejsvětější Eucharistií...

Nechejme dětem jejich dětství. Respektujme bohatství božských prvků v duši dítěte. Podle jasných výroků Ježíše Krista mají pozitivní uschopnění pro království nebeské, které nejednou ztrácejí dospělí, neboť tak rádi ukájejí trojí zlou žádostivost: očí, těla a pychu života.

Buďme pokornými služebníky Páně! Rozsévajme trpělivě símě Boží pravdy a nechť se hned sklízeti úrodu. ... „On musí růsti, já pak se menšiti...“ (Jan 3, 30.) Jak značně může se zvýšiti náboženský zájem dítěte, když pozná, s jakou láskou a úctou sám Spasitel se skláněl k dětské bytosti a když podobně tak činí i pokračovatel v díle Kristově - kněz.

K DÍTĚTI S LÁSKOU.

Důležitost lásky ve výchově. - Jen onen vychovatel dobude si zájmu dítěte a může formovati jeho duši, který má k němu opravdovou lásku. V pravé, nadpřirozené lásce je skryto tajemství úspěchu nábožensko-výchovného působení u dětí a mládeže. Dokud vidí žáci ve svém katechetovi pouze svého učitele (profesora), tudíž nemůže počítati s pronikavějším úspěchem svého působení. Nejmenší děti mají se dívat na svého katechetu jako na matku, dospělejší jako na otce a starší jako na bratra, jehož vždy milují, respektují a následují. Tehdy nebude náboženství ve škole pouhým vyučováním, nýbrž zároveň zdrojem živého náboženského zájmu a opravdovou výchovou pro život. Tento teplý vztah k osobě katechety se automaticky přenáší také na náboženství pro celý další život.

Náboženský zájem u dětí nebývá ve škole vždy dosti aktivní. Jednou z příčin bývá někdy příliš studený poměr katechety k žactvu. S touto situací se nemůže katecheta spokojit, poněvadž je zde především k duchovnímu vedení a pěstění charakteru dítěte. Tomuto dílu se nemůže dařit v ledovém ovzduší úředního vzájemného poměru. Tento vzájemný vztah má však býti založen na nadpřirozené lásce k duši svěřence a nikoli na zálibě pouze přirozené. Jen tato nadpřirozená láska svolává milost Boží a posiluje nás, abychom se radostně věnovali výchově i dětí neukázněných, obtížných a plných chyb. „Dobudte si jejich lásky; ať se cítí volnými u vás a nechtě se nebojí, že uvidíte jejich chyby... Neprojevujte ani hněvu, ani udivení nad jejich nedobrymi náklonnostmi; ano, naopak, mějte upřímnou soustrast s jejich slabostmi... Ovšem, snad ně-

kdy pochybí, právě proto, že nemají strachu před vámi; ale v každém případě jest důvěra a upřímnost prospěšnější než přísná autorita.“⁶

Láska nás činí velkými a mocnými ve výchově právě tehdy, když z lásky k dítěti se stáváme malými. Láska tato není sentimentalitou, nýbrž velkým porozuměním pro potřeby duše dítěte... „Stali jsme se maličkými mezi vámi.“ (I. Soluň. 2, 7.)

DŮLEŽITOST LÁSKY PRO OSOBU VYCHOVATELE.

Láska dává trpělivost. - Ve výchově dětí a mládeže je potřebí velké dávky trpělivosti, idealismu a optimismu. Není snadné zabývat se vždy se svěžím porozuměním a zájmem s bytostmi stále neklidnými, nestálými, vrtkavými, lpějícími na malichernostech. Děti ukládají svému vychovateli obtížnou zkoušku trpělivosti, kterou dobře ob stojí pouze ten, kdo má velkou lásku k jejich duším a dovede porozuměti chybám dětské přirozenosti. Kdo se dívá na děti a mládež okem opravdové lásky, poznává, že většina jejich chyb nepochází ze zloby, nýbrž z nezralosti jejich věku. Přijdou ovšem na vychovatele někdy chvíle, kdy se mu zdá o některém svěřenci, že je nevychovatelný. „Bláznovství je spjato se srdcem pacholete.“ (Přís. 22, 15.) Jejich zájmy jsou někdy tak roztočivé, že se doslova plní výrok afrického cestovatele Stanleje: „Chlapci jsou zvláštní bytosti: nevinní jako andělé, hrdí jako knížata, smělí jako hrdinové, ješitní jako pávi, umínění jako osli, rozpustilí jako hříbata a dráždí jako mladé dívky.“ Stanley zároveň dává pokyn, jak se musí s nimi zacházeti: „Mnoho lze dosáhnouti dobrotou, nezasloužená tvrdost je skoro vždy znič.“⁷ - Vychovatel nikdy nemá ztratit víru, že na dně duše chovancovy je skryta aspoň jedna jiskra dobra, kterou s pomocí milosti Boží může rozdmýchat a pak vytavit všechny nečisté příměsky. Tento pedagogický optimismus uchrání vychovatele před hrotem veškeré výchovy: netrpělivosti a beznaděje.

Láska dává pedagogický takt. - Vychovatelský jemnocit nemůže nahraditi pouhá rutina. Jen opravdová láska naučí vychovatele tomu, aby se vcítil do individuality dítěte. Zahradník s láskou a obětavou pílí se věnuje svým štěpům a podle potřeby napomáhá přírodě. Podobně i katecheta s obětavou láskou pozoruje lidské stromky naštěpené vzácným roubením křtu svatého a šetrně podle potřeby zasahuje. Když se dovedl vcítil do zájmů žákových a jeho indivi-

⁶ Fénelon, O dívčí výchově, Praha 1890, 23.

⁷ Cit. Foerster, Škola a charakter, Olomouc 1928, 345.

duality, potom také dovede nasadit páku svého působení na správném místě.

Láska dává porozumění pro potřeby svěřenců. - Katecheta má býti vždy ochoten pomoci svému svěřenci v jeho potřebách duchovních a podle možnosti i v nesnázích hmotných. Tím dokáže ryze svého zájmu o jeho osobní blaho. Může se z toho radovat, když mládež má k němu plnou důvěru a obrací se na něho se svými obtížemi. I když jsme přetíženi různými záležitostmi, nikdy nesmíme ukázat, že nám někdo z nich přichází nevhod. „Mladá duše je citlivější než mimosa. Jediné mrzoutské přijetí dostačuje k tomu, aby už nikdy nás neobtěžovala svou důvěrou.“⁸ - Katecheta se nesmí omezovat jen na přednášení učebné látky a zkoušení, neboť pak by o něm platila slova sv. Pavla: „Neboť byt jste měli vychovatelů v Kristu na tisíce, přece nemnoho máte otců.“ (I. Kor. 4, 15.) Dítě velmi brzy vycítí, má-li místo v srdci svého katechety. Podle toho také zaujme stanovisko k jeho osobě i k tomu, co podává. „Toužíce po vás byli jsme hotovi sdělit s vámi nejen evangelium Boží, nýbrž i sebe samy, protože jste se nám stali milými.“ (I. Soluň. 2, 8.) „Učinil jsem se služebníkem všech, abych jich co nejvíce získal.“ (I. Kor. 9, 19.) „Všem stal jsem se vším, abych vůbec některé přivedl ke spáse. Všecko pak činím pro evangelium...“ (I. Kor. 9, 22n.)

Láska dává vliv na děti. - Děti se rády učí u vychovatele milovaného, nechávají se zanést jeho zájmem, rády ho poslouchají a dávají se jím vésti. Jsou vychovatelé, jejichž metody nejsou zcela bezvadné, avšak dopracují se pěkných výsledků, poněvadž získali lásku svých svěřenců. Mládež je v tomto ohledu velmi vděčná. Považovala by za nečestné zklamat a zarmoutit milovaného vychovatele.

„Nedostává-li se lásky, co prospěje vyučování, když nebudou rády poslouchati, ani věřiti tomu, co se jim řekne, ani zachovávat to, co se jim uloží? ... Povaha lidská mnohem spíše laskavostí než hrozbami bývá získána a nakloněna ... Konečně, jak by děti tak stydlivé, zjevily své ošklivé hříchy tomu, koho by nenáviděly, neb koho by se bály? Tomu, kdo by je nejprve nepřesvědčil, že jest jim oddán, nakloněn, že tajemství, mu svěřené, zachová, že jest přítelem jejich? O tom je však nepřesvědčí, nebude-li se mírně usmívat na rozveselené, když nepochvává hrajících, nebude-li schvalovat jejich snahy dobré, jestliže se nevystříhá trpkosti a pohany, domlouvá jim se vši možnou mírností a laskavostí, tak, aby cítily, ne že je nenávidí, nýbrž že je bratrsky miluje.“⁹

⁸ Tóth, Jugendscelesorge, 84.

⁹ Gerson, Pojednání o tom, kterak je potřeba přiváděti děti ke Kristu, Praha 1901, 28n.

Čím získal sv. Ambrož církvi sv. Augustina? Přívětivostí a láskou. Ve svých „Vyznáních“ píše o něm: „Jako otec mne přijal ten muž Boží a radoval se z mého příchodu s radostí pravého pastýře duší. Zamiloval jsem si jej na počátku, ne sice jako hlasatele pravdy - již jsem naprosto nedoufal nalézt v Tvé církvi - nýbrž jako muže ke mně velmi laskavého.“¹⁰

Láska však musí zachováti autoritu a kázeň. - Láska, která by povolovala všem vrtochům a prehavým zájmům dítěte, všechno by dovolovala a promíjela, není již pravou láskou, nýbrž slaboštvím, hrobem autority, kázně a veškeré výchovy. - Superior semináře J. Blouet radí adeptovi katechetského povolání: „Ano, miluj děti; právě proto, poněvadž je miluješ, chop se všech prostředků k zabezpečení veškerého potřebného vlivu, abys mohl na ně dobře působiti. Musíš imponovat důstojností svého chování a svých způsobů ... Využítkuj proto bázně, kterou si vynucuje neznámý ... Ať není ve tvém chování ani nedbalosti, ani okamžité důvěrnosti se žáky. Stejně se varuj s počátku žertování ke vzbuzení veselosti v náboženském vyučování ...

Buď velmi dobrý a velmi shovívavý ke každému dítěti, pokud s ním jednáš mezi čtyřma očima, avšak uzavřený a spíše chladný před shromážděním svých žáků. Když tvá autorita bude již dobře upevněna, teprve tehdy se může stát více usměvavou. Avšak předčasný úsměv ji vydá všanc snad navždy.“¹¹ Když je autorita vychovatele pošramocena změkčilou láskou, slaboštvím, pak opožděná přísnost a případné výbuchy hněvu mají účinek opačný.

Vychovatel má býti jako archa úmluvy, v níž vedle neúprosného desatera byla manna. „In boni rectoris pectore, si est virga discretionis, sit et manna dulcedinis ... Sit amor, sed non emolliens; sit rigor, sed non exasperans; sit zelus, sed non immoderate saeviens.“¹²

K DÍTĚTI S RADOSTÍ.

Radost je důležitý činitel ve veškerém působení u dětí a mládeže. - Dítě má zájem o všechno, co je radostné. Čím je slunce a teplo v přírodě, tím je radost pro dítě a mládež. „Jest mi, jako by tisíc kadeřemi oblétaných dětských líček a modrých i tmavých očí na mne se upíralo a jako by mne se žaluplnými pohledy a ronícími se slzami prosily: „Přines nám ji, neboť chybí nám velice.““¹³ Žádná květina se tak dychtivě neobrací ke slunci, jako děti a mládež k radosti. Chmurná nauka je pro mladý duševní organismus nestravitelná.

¹⁰ Sv. Augustin, Vyznání, Praha 1926, 146n.

¹¹ Blouet, La santification des Enfants, 3. vyd. Paris 1930, 17n.

¹² Sv. Řehoř Vel.; cit. Tóth, Jugendscelesorge, 86.

¹³ Keppler, Radosti více, Hradec Králové 1911, 9.

teľná. Ochotně však přijímá všechno, co ozařuje slunce radosti. Náboženství, které nedovede v nich vzbudit ušlechtilou radost, jest již předem odsouzeno.

Někteří uznávají radost jen jako pouhé koření života. Radost však není jen bonbon pro děti a dámy. Úloha radosti je mnohem podstatnější ve výchově i v životě. Slova sv. Filipa Neri a sv. Jana Boska: „Škotačte, hrajte si, bavte se jak chcete, jenom nehrěšte,“¹⁴ nejsou pouhou extravagancí, nýbrž důležitým základem výchovného působení u dětí a mládeže.

„Radost je životním činitelem a životní potřebou, životní silou i životní hodnotou. Každý člověk má potřebu radosti a nárok na radost. Jest zrovna nepostradatelná jak pro tělesné, tak i duševní zdraví, pro aktivismus v životě i pro život náboženský . . . Při tom zdá se, že sílu a výkonnost člověka dvojnásobuje, přináší pružnost jeho vůli a tvoření, činí jej odvážným a vytrvalým. Z radosti často se tvoří velká předsevzetí a šlechetné činy. Hravě přemáhá obtíže a protivenství. Ba ona zušlechťuje, činí člověka přístupným dobru, pravdě a krásnu, zapuzuje nízké pudy a probouzí vlohy dobré.“¹⁵

Radost je hybným perem vyučování. - Radost probouzí zájem o látku učebnou, povzbuzuje k ochotné práci, ano i k námaze při učení. Kdo je radostně naladěný, dává se s chutí do každého díla. Dítě s náladou chmurnou sahá po práci nerado a je k učení tupé. Ne nadarmo nazývají sv. Otcové sedmý hlavní hřích „tristitia“ (smutek) a nikoli „inertia“ (lenost).¹⁶ Cit radosti usnadňuje vybavování (reprodukcí) a osvojování (apercepce) představ. Proto vyučování za radostné nálady pokračuje svěžím tempem, bez větších obtíží.

Celá osobnost vychovatele má zářit půvabem radosti. Škola nikdy nemá páchnouti prachem a strachem. Hlavní souhrn všech ctností vychovatelových je: láska a radostná nálada. „Kdybych jinak nic nevěděl o tom, jak rychle a mocně působí duše na duši, jak naše rozladěnost také rozlaďuje jiné, pak bych se o tom poučil ve škole. Když přijdu do ní v náladě opravdu radostné, tehdy jsou mé děti jako andělé a všechno jde nádherně.“¹⁷ - „Vaše radost probouzí též v žácích mysl radostnou, pozornost, chuť k učení a lásku k vám; všechno to bude zpětně působit na vás.“¹⁸ - „V radostné hodině jsme mezi svými svěřenci všemocní. Visí na nás celou svou

duší, chápou všechna naše slova a ochotně dbají všech našich pokynů. Kdybys dovedl býti vždy radostně naladěný, pak by nebylo snadnějšího zaměstnání nad výchovu.“¹⁹

Radost je hybným perem výchovy nábožensko-mravní. - Radost může soustřeďovati zájmy dítěte také na pole náboženské a mravní. Náboženský a mravní život mládeže má býti ozářen světlem radosti. „Jestliže si dítě učiní o ctnosti představu smutnou, chmurnou, a svévolí s nevázaností se mu jeví v podobě vábívé, jest zmařeno všechno, pracovali jste nadarmo.“²⁰ - Ani za dnešních poměrů nesmí býti stlačován tón radosti ve výchově a v katechesi. „Pesimismus nesmí zasahovati do našeho vnitřního života a do činnosti v povolání svou mrtvou rukou - tou skutečně manus mortua, která všechno zbavuje lupenů i duše, všechno prostudí, sterilisuje, čeho se dotkne; nýbrž, aby zdravý, život povzbuzující optimismus, který svaté nikdy neopouštěl, zůstal zachován i nám... Není-li žeň našeho horlivého a příčinlivého zasévání zvláště hojná a přiměřená, tažme se, zdali bylo dosti slunečního svitu radosti . . . Mladá setba potřebuje mnoho slunečního jasu.“²¹

Musíme tedy vésti svěřence k tomu, aby se radovali z náboženské pravdy, z mravního dobra, ctnosti, mravní ušlechtilosti. Pocity radosti z dobra jsou výchovně působivější než pocity strachu ze zla. Strach před zlem je pouhým záporem, kdežto radost z mravní ušlechtilosti je silným kladem. Strach nanejvýš ochromuje odvahu ke zlu, avšak radost dává aktivní sílu k dobru. Ukazujeme vždy více na krásu a vznešenost mravního dobra, ctnosti, než na ošklivost hříchu, neřesti. Není-li srdce proniknuto ušlechtilou radostí, pak je člověk vydán na pospas těžkým útokům pokušení, jeho život náboženský i mravní trpí souchočtemi a přináší jen ubohé, zatrpklé ovoce. „Mládež vychovávati s hlavou svěšenou, znamená odcizovati ji Bohu.“²²

Radost je nejlepší přirozenou oporou cudnosti. Všichni velcí vychovatelé mládeže jsou přesvědčeni, že radost je slunečním paprskem, který usmrcuje v temnu bující plíseň sexuálního poblouzení. Člověk lačný a žízní po radosti. Když se mu nedostává radosti čistých a ušlechtilých, pak utiňuje svůj hlad odpadky a opíjí se kalným vínem požitků nízkých. Některí se ovšem stávají obětmi neřesti svou mravní zkažeností. Mnozí však následkem nedostatku radosti pravé.

¹⁴ Lemoine, Il metodo educativo di Don Bosco, Torino, 281.

¹⁵ Keppler, tamtéž, 13.

¹⁶ Tóth, Jugendseelsorge, 383.

¹⁷ Sailer; cit. Habrich, Pädagogische Psychologie, II. svaz., München 1921, 193.

¹⁸ Overberg; cit. Habrich, tamtéž, 193.

¹⁹ Salzmann; cit. Habrich, tamtéž 194.

²⁰ Fénelon, O dívčí výchově, 21.

²¹ Keppler, Radosti více, 164.

²² Swoboda; cit. Tóth, Jugendseelsorge, 123.

Radost dává sílu v mravních krisích, v pokušeních. Hřích podněcuje a dráždí nižší zájmy, zvláště biologické. V takové oblasti slibuje radost a štěstí. Kdo si však v těchto chvílích uvědomí radost a blaho, které mu dává čisté svědomí, milost Boží a vzpomínka na neskonalejší radost věčnou, ten odrazí energicky i silné útoky pokušení. Avšak běda, kdyby se díval v takových okamžicích někdo na ctnost jen jako na suchý, bezkrevný a bezradostný závazek. - Dejme dětem a mládeži radost pravou a nebude se pachtiti po radostech falešných. Vychovatel se však nesmí spokojit s radostí pouze zábavnou, která hovoří jen zájmům prchavým. Má dětem zjednávat radost takovou, která mobilisuje mravní síly k metám vyšším.

Vychovatel vede své svěřence k pramenům pravých radostí. - Je třeba soustavně vodit děti a mládež ke zdrojům čistých radostí. Vedeme je k radosti z modlitby. Sv. Jan Zlatoústý nazývá modlitbu útlukem pro každý zármutek, základnou veselostí, zřídlem trvalého štěstí, matkou filosofie; sv. Vít amuletem proti smutku a malomyslnosti duše.²³ „Strádá-li někdo z vás, modli se.“ (Jak. 5, 13.) Vedeme k radosti ze služeb Božích. „Plesal jsem proto, že mi bylo řečeno: „Do domu Hospodinova jdeme.““ (Ž. 121, 1.) Vzbudíme radostný zájem o služby Boží, když na př. za jejich součinnosti ozdobujeme oltář, připravujeme betlem, když děti zazpívají zpěvnou vložku při bohoslužbách a pod.

Učíme děti prakticky co nejčastěji okoušeti radosti z přijímání svátostí. „Svátosti jsou v nejužším vztahu k radosti; ony vracejí radost ztracenou, rozohňují a posilují radost trvajících, zušlechťují a posvěcují radost přirozenou. Svátost pokání je ventilem rozmrzelosti i omrzelosti života pro strašlivý tlak viny. Svátost oltářní podává nekonečné bohatství mystických radostí.“²⁴

Bohatým zdrojem radostí a pružinou sebevýchovy jsou skutky sebezapírání. Sebezapírání není nám cílem posledním, nýbrž toliko prostředkem k cíli vyššímu. Proto apoštolové „šli z velerady s radostí nad tím, že byli hodni učiněni utrpení pohanu pro jméno Ježíšovo.“ (Sk. ap. 5, 41.) „Za čistou radost to mějte, bratři moji, když upadnete v rozličná pokušení, věduce, že zkoušení vaší víry působí vytrvalost.“ (Jak. 1, 2.) - A sv. Pavel prohlašuje: „Jsem naplněn útechou, překypuji radostí při všem soužení svém.“ (II. Kor. 7, 4.) „Nejbezpečnější výchova k radostnému životu zakládá se jen na onom zocelení charakteru, na oné lásce k obětem, na onom cviku v přemáhání sebe, jež nás činí schopnými, abychom snášeli

²³ Keppler, Radosti více, 82.

²⁴ Tamtéž, 82.

život bezradostný, plný odříkání i smutné časy.“²⁵ - Křesťan raduje se tedy i v utrpení, bolesti a nehodách, poněvadž ve světle víry vidí v tom kupní cenu, záruku věčné radosti a pozdravuje v tom další prostředek ke zpodobnění s naším Mistrem a Pánem. Když jsme dospěli tak daleko, pak je již vyhráno, neboť jsme se dostali do zdravého duchovního klimatu. S tohoto hlediska prakticky co nejčastěji děti a mládež cvičíme v různých skutečích sebezapírání. - Právě zde se naskytuje velmi mnoho možností pro normování jejich zájmů.

Čistá radost je také ve skutečích milosrdenství. „Blaženější jest dáti nežli bráti,“ učí Ježíš Kristus. (Sk. ap. 20, 35.) I nejchudobnější může dávat almužnu radosti: zadarmo poslouží, zdvořile pozdraví, vlídně promluví, přívětivě se usměje, pomodlí se za jiného a pod. Zde se rozkládá před námi široké pole pro rozvinutí křesťanské charity. Velmi bohatý zdroj radostí je v čistém svědomí. „Spravedlivý (pak) bude se veseliti v Pánu, důvěru svou bude skládati v něho...“ (Ž. 63, 11.) - „Spravedliví však veselí se a plesají, před Bohem se radující jásají.“ (Ž. 67, 4.) „Znamení dobrého svědomí, tvář radostnou, nalezneš nesnadno a s prací.“ (Sir. 13, 32.) - „Měj dobré svědomí a budeš se moci stále radovati.“²⁶

Štědrá rozdatelkou radostí je také Boží příroda. Dítě má přirozený a živý zájem o přírodu. Je však třeba, aby vychovatel tento zájem vedl výš a dítě umělo se dívat na přírodu též s vyššího hlediska náboženského. Učitel náboženství užívá zajímavých motivů z přírody k příležitostným poznámkám v katechesi, při názoru niterném i zevnějším, jmenovitě při vycházce s dětmi (ve volný den, v neděli po sv. požehnání) ke kapli, do polí, do lesa ke sv. obrázku, k „Boží muce“ a pod. Při tom si děti zazpívají, pohrají, něco se jim vyloží z přírody, z místních dějin a vykoná se případná modlitba. Také se k tomu nabízí vhodná příležitost v prázdninových dětských koloniích a tábořech mládeže, při skautingu a pod. Je zde ještě mnoho pole nezoraného. Jaká hojnost podnětů pro náboženské posvěcení radosti z přírody! Bylo by ke škodě nevyužívat tak nepřehledného bohatství náboženských myšlenek, které nám podává „přirozené zjevení Boží“ - příroda.

„Gratia non destruit, sed perficit naturam.“ Celý Starý zákon je protkáán náboženským pozorováním přírody. A vizme Božského Učitele, jak často ve svých výkladech používá motivů z přírody. Jak často vyhledával tišinu noci v přírodě, aby nerušeně mohl rozmlouvat se svým Otcem nebeským! Sv. Pavel prožil tři roky v a-

²⁵ Foerster; cit. Keppler, 66.

²⁶ Kempenský, Následov. Krista, II., 6., 1.

rabské poušti a podobně mnozí jiní světci vyhledávali samotu přírody. - „Náboženská radost z přírody chrání před oněmi moderními výstřelky citu pro přírodu, které pocházejí z nevěry a protináboženskosti, před pantheistickým zbožněním přírody, před chorobným blouzněním pro přírodu, před zpozditými pokusy zavést uctívání přírody místo uctívání Boha a náboženství a v přírodě nacházeti prostředek k vyléčení veškerých nedostatků...“²⁷

„Rozumný návrat k přírodě dlužno uvítati také se stanoviska náboženského. Ne nadarmo září v celé přírodě stopa Boží Ruky; také často vidíme, že nejzbožnější mužové jsou zároveň přáteli přírody... Bude snazší a úspěšnější duchovní působení u takové vzdělané generace, která výše hodnotí vůni lučin než dým kavárny, která raději shlíží v hladině mořského oka než v zrcadle kavárny, která raději naslouchá zpěvu slavíka než hudbě dámské kapely...“²⁸

Kde je možno, katecheta také dětem udělá radost. Příležitostí je k tomu mnoho. Na př. připomene jednotlivcům jmeniny, pochválí, podaruje při vhodné příležitosti památkou, navštíví nemocného žáka, hledí zařídit vánoční nadílku a pod. Tím projevuje svou účast na zájmech dítěte a dítě mu to opět vrátí svou účastí a zájmem. Nemá býti dne, aby si učitel náboženství v tom ohledu musel říci: „Díem perdidí.“

Ano, více světla, tepla pravé radosti v katechesi i v duchovním vedení dětí a mládeže!

POUTO VZÁJEMNÉ DŮVĚRY.

Chce-li vychovatel získati zájmy dítěte, má dítě míti k němu naprostou důvěru. Vzájemná důvěra mezi vychovatelem a chovancem je podmínkou výchovy vůbec. Vychovatel si však nemůže vynutiti důvěru pouhým rozkazem, může si ji toliko zasloužiti. Aby si ji zasloužil, musí splniti jisté předpoklady.

Svěřenec očekává u svého vychovatele hluboké a naprosté porozumění. Jen tehdy otevře před ním skrytou svatyni své duše, když u něho nalezne plné pochopení. Každý člověk je chybující. Především mládež má mnoho chyb. Kdyby se vychovatel spokojoval s tím, že by dělal jen rozhorleného soudce nad těmito poklesky, pak by se duše mladého člověka uzavřela pancéřovými vraty a byl by konec výchovného působení. Nemůže sice schvalovati různé nedostatky svěřenců, nemá však projevovati nad nimi přílišný podiv

²⁷ *Kepler*, tamtéž, 173n.

²⁸ *Tóth*, *Jugendseelsorge*, 388.

a rozhořčení. Není jen k tomu, aby tepal, nýbrž aby ošetřoval, šlehtil, vedl výš.

Dítě má býti o mně přesvědčeno, že jsem vždy ochoten jemu pomoci. Také musí viděti, že s největší šetrností k jeho individualitě mu také rád pomáhám v každé nesnazi. Ať vidí, že chci sloužit jeho blahu a také se z toho raduji.

Důvěru získá též mlčelivostí. Pokud vychovatel ví některé důvěrné věci o svém svěřenci, nemá jich používat proti jeho vůli, aby se snad poradil s rodiči nebo jinými jeho vychovateli. Ba není radno ani vůči svěřenci s tím přicházeti ve chvíli méně vhodnou. Takové privatissimum dítěte, které bylo svěřeno vychovateli, má zůstat posvátno a nedotknutelné. V tom je záruka bezmezné důvěry. Tak se dostane vychovatel ke kořenům všech zájmů dítěte a může výchovně vykonati velmi mnoho. „Oblecte se tedy jako vyvolenci Boží, svatí a milí, v srdečnou milosrdnost, dobrotu, pokoru, mírnost, shovívavost, snášíte jeden druhého a odpouštějíte si vzájemně.“ (Kol. 3, 12n.) - Tak se předejde mnohému vzdoru, lsti, potměšilosti a nejedné úzkosti. Dítě bude se dotazovati v různých nejistotách v pravý čas a na pravém místě. Mnohé jeho pochybnosti se snadno rozřeší. Jak plně se potom rozvine tolik potřebná otevřenost ve sv. zpovědi!²⁹

Důvěru má míti nejen dítě k vychovateli, nýbrž také vychovatel má důvěrou počítati své svěřence... „všemu věří, všeho se naděje...“ (I. Kor. 13, 7.)

Při výpovědích dětí nepodezřívá hned otázkou: „Nelžeš?“ Touto otázkou zřejmě projevuje svou nedůvěru, pochybuje o mravním charakteru dítěte a napadá jeho sebeúctu. Dokud nemá odůvodněné pochybnosti, vždy důvěruje v pravdivost jejich výpovědí: „Děti, dosud mne nikdo z vás neobelhal. Mám z toho radost. Mám k vám plnou důvěru. Jistě mne nikdy neklamete. Zdá se mi, že bych vás urazil, kdybych někomu z vás nedůvěroval. Jen vytrvejte!“ Tak a podobně může vychovatel osvědčovati dětem svou důvěru. Vzájemná důvěra, založená na vzájemné úctě, jest jedním ze základních pilířů zdravé výchovy.

SVĚTLO OSOBNÍHO PŘÍKLADU.

Katecheta, který chce probouzet a náležitě živit náboženský zájem u svých svěřenců, docílí toho spíše svým osobním příkladem, než pouhými slovy. Katecheta má stále svítit světlem svého osobního náboženského zvroucnění. Má býti jako ohnivý sloup, který netoliko svítí, nýbrž i jde. (Srov. Exod. 13, 21.) Proto Kristus

²⁹ Srov. *Jakob*, *Der Geist des Erziehers*, Rottenburg a. N. 1933, 155.

„činil a učil“ (Sk. ap. 1, 1). Své posluchače vybízel: „Učte se ode mne...“ (Mat. 11, 29). „Příklad zajisté dal jsem vám...“ (Jan 13, 13.) Totéž přikázal svým učedníkům pro jejich budoucí úřad učitelský: „Aniž rozsvěcují svíci a kladou ji pod kbelík, nýbrž na svícen, aby svítila všem, kteří jsou v domě. Tak svět světlo vaše před lidmi, ať vidí skutky vaše dobré a velebí Otce vašeho, jenž jest v nebesích.“ (Mat. 5, 15n.) Sv. Petr napomíná Tita: „Ve všem prokazuj sám sebe jako vzor dobrých skutků...“ (Tit. 2, 7.) A posluchače své vybízí svým velkým apoštolským slovem: „Buďte následovníky mými, (jakož i já jsem Kristovým)...“ (I. Kor. 4, 16.)

Sami tedy činně napřed, co chceme, aby dělali naši žáci! Důsledně se varujme toho, čeho se mají varovati oni! Nejúčinnější a nejtrvalejší katechesí bude vždy katechese vlastního života a příkladu. Příklad byl a bude vždy nejlepší školou výchovy. Lidé věří dokonale jen těm pravdám, které se hlásají v této škole. Můžeme dětem sebe krásněji vypravovati a jim mluvit do duše sebe důrazněji, trvale zapůsobíme v nich toliko tím, čím sami jsme. Dítě je rozený praktik. Všechno měří podle praktických výsledků. Chci-li dítě naučit pravé zbožnosti, sebezáporu, ctnosti, musím to všechno nejprve ukázati sám na sobě...

„Nikdy se však náboženská nauka nepodává důstojně a účinně, leč když ctnost jest vůdkyní a učitelkou při tomto vyučování, podle známé zkušenosti, že „slova dojmají, příklady táhnou“. Rovněž má kněz hlásati zákon evangelia; přeje-li si však, aby si osvojili jeho posluchači tento zákon, nic k tomu - za pomoci milosti Boží - nepřispívá více, nic účinněji, než když křesťanský lid vidí, jak hlasatel posvátné pravdy poctivě a pilně ve vlastním životě zachovává příkazy, jež hlásá. Důvod toho zřetelně vykládá svatý Řehoř Vel. těmito slovy: „Onen hlas snáze vnika v srdce posluchačů, jež doporučí život mluvícího; neboť, co káže svým slovem, k tomu nutká a vybízí svým příkladem...“ Kdokoli nedoporučuje příkladem svého vlastního života té pravdy, kterou káže, ten jistě, co na jedné straně staví, na druhé přezalostně bourá.“³⁰

Když vzpomínají dospělí na svá školská leta, ani si už obyčejně nevzpomenou podrobně na to, čemu se učili. Málo jim toho utkvělo v paměti. Živě si však pamatují charaktery vyučujících osob. Ty jim z paměti nevymizují nikdy! Jaký který byl, jak si počínal ve škole, jak dovedl upoutat jejich zájem, jak se choval k žactvu, jaký byl jeho život soukromý i veřejný, jeho vlastnosti dobré a zvláště chyby a slabosti... Katecheta, který přichází do školy z výhně rozjímání, svá slova zúrodňuje stálou modlitbou a umrtvo-

³⁰ Encyklika Pia XI. Ad catholici sacerdotii, přel. dr. B. Vašek, Olomouc 1936, 19n.

váním, který hoří nadšením pro svaté zájmy Boží, pro duše dítek, bude probouzet i nejlhostejnější duchovní spáče! Jeho příklad bude svítit i tehdy žákům na cestách života, když jeho slova již dávno dozněla a byla zapomenuta... - Jen charakter vychovává charakter. Nikdo nedá druhému, čeho sám nemá. Jak výsostně důležitý bod ke zvláštnímu zpytování svědomí pro každého kněze-vychovatele!

APOŠTOLSKÝ OPTIMISMUS.

Nic tolik dítě neodcizuje vychovateli, jako jeho nárek nad „zkažeností dnešní mládeže“ a „že se s ní už nedá nic dělat“. Tohoto mrazivého a neplodného negativismu se musí chránit jmenovitě kněz-vychovatel! Často se dnes mluví o těžké práci v duchovní správě, zvláště však ve škole. Přichází někdy pokušení: všechno je marné, nedá se nic dělat! - Katecheta nesmí podlehnouti ve slabé chvíli této zálučné sugesci. Nemá k tomu ani práva! Vždyť koná dílo nadpřirozené, dílo posvěcování dětských duší, Spasiteli tak blízkých a drahých. Nepracuje na tomto díle sám. „Neboť jsme spolupracovníci Boží...“ (I. Kor. 3, 9.)

Jen tehdy je naše práce bezvýsledná, sterilní, když je to práce pouze naše. „Proč se bojíte, malověrní?“ (Mat. 8, 26) praví Spasitel i nám. Na našem apoštolátu velmi mnoho záleží Tomu, pro Něhož pracujeme. „Přišel Syn člověka hledat a spasit, co bylo zahynulo.“ (Luk. 19, 10.) „Chce, aby všichni lidé přišli k poznání pravdy.“ (I. Tim. 2, 4.) On tedy chce pracovat s námi. - Nedá se opravdu nic dělat? Jako bychom slyšeli Šimona Petra: „Mistře, po celou noc pracovavše, nic jsme nechytili.“... Nezapomínejme však na další slova bezmezného důvěry „ale k slovu Tvému rozestru síť.“ (Luk. 5, 5.) Proto mluví katecheta nejen k dětem o Bohu, nýbrž také k Bohu o dětech, t. j. za ně se modlí. „A vstává na úsvitě podával celopaly za každého.“ (Job 1, 5.) Bůh může všechno. Já samotný v řádu nadpřirozeném nic. Bůh a já budeme mít úspěch! S touto důvěrou vždy vpřed, s Bohem, pro Boha, na výboj duší!³¹

³¹ Srov. P. X. Nicolay, A la conquête des âmes, Paris 1923, 7n.

B.

Didakticko-pastorační využití zájmu dětí v různých metodách náboženského vyučování

Když pročítáme evangelium, vidíme, jak mistrně navazoval *Ježíš Kristus* na vlohy, sklony, city a zájmy svých posluchačů. Tak je připravoval k přijetí svatých pravd. Jinak mluvil k inteligentům a jinak opět k prostému venkovskému lidu. Když mluvil ke vzdělaným, navazoval na jejich znalosti a zájmy v oboru Písma svatého. Jak docela jinak opět mluvil k nevzdělaným venkovanům! Zde upínal své učení na bezprostřední přírodu, na všední život svých posluchačů a na obyčejné zjevy jejich denního života. Jak případně při tom poukazoval na př. na lilie a trávu polní, na ptáky nebeské a vrabce, na vlasy, na pšenici a koukol, na zrna hořčičné, na fíkovník, na vinaře a révu, dům na skále a písku, na hrob, na ovce a stádo, na žeň, na slunce a světlo a pod.

Také navazoval na zvláštní zájmy svých posluchačů. Takovým zájmem u rybářů galilejských bylo jezero Genezaretské, lodice, síť, rybolov. „Chodě pak podle moře Galilejského, spatřil dva bratry, Šimona, jenž slove Petr a Ondřeje, bratra jeho, ani pouštějí síť na moře, neboť byli rybáři. I řekl jim: „Pojďte za mnou, a učiním vás rybáři lidí.“ (Mat. 4, 18.) Neřekl jim: „Pojďte, budete hlásat mé učení.“ To by pro ně bylo příliš vzdálené, cizí, abstraktní. Ale slova „učiním vás rybáři lidí“ dotkla se jejich nejživějšího zájmu. „A oni hned zanechavše síť šli za ním.“ (Mat. 4, 20.) - Stejně si počínal Božský Mistr i v jiných případech.

Při svých výkladech užíval podnětů z bezprostředního okolí, navazoval na bezděčný zájem svých posluchačů a zároveň organicky spojoval své učení s předměty a jevy v prostředí, v němž žili. Kdykoli pak pohlédli na dotýčný předmět nebo zjev, snadno si mohli vybavit pravdu, kterou Kristus na něj upjal. Tak bylo zároveň nejplněji využito zevnějšího názoru. - A kdo mistrněji dovedl upoutati zájem posluchačů vypravováním jedinečných příkladů a podobností?

Podobně si počínali v hlásání slova Božího i *apoštolové*. Jejich metoda se řídila rovněž podle zájmových sfér posluchačů. Židům hlásali Krista jakožto Mesiáše předpověděného proroky. (Sk. ap. 2, 27n.) Pohanům zase ukazovali na nicotnost model, zdůrazňovali jsoucnost jednoho Boha, stvořitele nebe i země, ukazovali na dobrotu Spasitelovu a nutnost pokání vzhledem na soud, který bude konati oslavený Kristus. (Sk. ap. 17, 24 n.) - Klasickým dokladem toho, jak apoštolové navazovali na zájmy svých posluchačů, je řeč sv. Pavla na Areopagu v Athénách. „Muži athenští, vidím, že jste v každé příčině velice bohabojní. Neboť když jsem prochá-

zel a prohlížel vaše posvátnosti, nalezl jsem také oltář, na kterém bylo napsáno: neznámému Bohu. Co tedy neznajíce ctíte, to já zvěstuji vám . . ." (Sk. ap. 17, 22n.) A potom rozvinul své kázání. - I v ohledu metodickém byli apoštolové pokračovateli svého Mistra.

19. Doba starokřesťanská.

Náboženské poučování v době starokřesťanské má pečeť tradice apoštolské. Podkladem bylo zajímavé vypravování událostí biblických, aktivní účast na liturgickém životě Církve, zevnější názor obrazový a plastický. „Malby a symbolická vyobrazení v katakombách podávají katechismus v obrazech, který nám vysvětluje nejdůležitější články křesťanské víry.“¹

Cenným svědkem bezprostřední doby apoštolské je *Λιταρχή n. Doctrina duodecim apostolorum*.² Zde nacházíme vzor katechese, určené pro katechumeny před přijetím křtu sv. Má zajímavou formu mravního naučení o dvou cestách, o cestě života a smrti. - Náboženský zájem ve vyučování náboženském soustřeďoval se v době starokřesťanské kolem katechumenátu. Byla to instituce psychologicky hluboce založená. Jeho gradační složky se vyvíjely zvláště v 2. polovici druhého století. Největšího rozkvětu dosáhl katechumenát ve stol. 4.-5., načež rychle upadal, poněvadž vyplnil své poslání, které vyvolala časová potřeba.

Návod k počátečnímu vyučování katechumenů podal sv. Augustin ve svém klasickém díle katechetickém „De catechizandis rudibus“.³ - Knihu tuto napsal sv. Augustin na prosbu vynikajícího katechety, jáhna Deogratia v Karthagu. - Dává v ní pokyny, jak si má počínati katecheta s naprosto nevzdělaným, jak s tím, kdo má nějaké znalosti Písma sv. a křesťanské literatury a konečně, jak s tím, kdo má sice povšechné vzdělání, avšak ve věcech víry křesťanské je nevědomý. Rozlišuje tímto způsobem zájmové oblasti těchto posluchačů a ukazuje, kterak je nutno na ně navazovati při vyučování náboženství.

Sv. Augustin žádá, aby se podávaly pravdy náboženské na pod-

¹ De Waal; cit. Krones Jos., dr., Die neuzeitlichen Anschauungsmittel und ihr didaktischer Wert für den Religionsunterricht, Rottenburg a. N. 1932, 9n.

² Lat. - řec. text od Jos. Schlechta, Freiburg 1900.

³ Sv. Augustina kniha o vyučování katechumenů, Praha 1901, přel. dr. Ferd. Jokl.

kladě historickém, biblickém. Vzorem je mu metoda Ježíše Krista a apoštolů. Látka biblická se má však podávat tak, aby bylo vybráno vše, co je důležitější a co upoutává zájem a pozornost posluchače. Tedy nikoli úplné systematické dějiny biblické, nýbrž toliko výběr podle důležitosti látky a zajímavosti pro posluchače. Dále upozorňuje, aby byl výklad pozvolný a zároveň podrobný. Tím má býti děj zpřítomněn před duševním zrakem posluchače. Tak bude jasně nazíratí a neubrání se podivu. Doporučuje užívati podobností, zemlená mysl má býti osvěžena vypravováním o věcech podivuhodných a úžas budících, dokonce doporučuje okořeniti řeč i vtipem, ovšem slušným a vhodným. - Vidíme zde zřejmý požadavek stupňování zájmu.

Jak vysoko hodnotil sv. Augustin zájem posluchačů, je patrné také z jeho výroků: „Plus valet in discendo libera curiositas, quam meticulosa necessitas.“⁴ „Jestliže vaše vyučování není vábívé a zajímavé, bude z něho velmi malý užitek, i u nejpilnějších vašich posluchačů . . . V učebně se opakuje totéž, co v jídelně: i potřebný pokrm působí u mnohých nechut a odpor, když není řádně připraven . . .“⁵ - Samovolný zájem více dokáže v učení, než nucení spojené se strachem. - Od katechety žádá sv. Augustin, aby vyučoval s radostí, láskou a vždy měl na zřeteli živý zájem a pozornost.

Knihou „De catechizandis rudibus“ upevnil sv. Augustin základy náboženského vyučování na podkladě zajímavých událostí biblických, které jsou historií péče Boží o lidstvo. Tyto základy položil sám Kristus a na nich pracovali i apoštolové. Sv. Augustin je nejvýznačnější postavou nejen v katechesi starokřesťanské, nýbrž i v katechetice doby současné, neboť obrodné proudy katechetické doby nynější vyvěrají z jeho díla.⁶

20. Středověk.

Církev musela vždy více naléhati na řádné vyučování ve víře křesťanské, aby nevědomost náboženská neohrozila kořeny křesťanství. Náboženství bylo vyučováno o nedělích a svátcích v chrámech a školách, které pod záštitou Církve utěšeně rostly. - Delší

⁴ Cit. Lung, Das Interesse, I. svaz., 41.

⁵ Cit. Tahon Jos., The First Instruction of children and Beginners, 39.

⁶ Viz Bopp, Katechetik, 48. - Roy, Méthode pédagogique de l'enseignement du Catéchisme, 274. - Bielawski, Pedagogika religijno-moralna, 14n., 46. - Bendas, Catechetics . . ., 127. McMahon, Some Methods of Teaching Religion, 1n.

soustavné vyučování, které dříve bylo před udělením sv. křtu, konalo se teď v přípravě ke sv. zpovědi a sv. přijímání.

Aby byl co nejvíce probouzen zájem mládeže i dospělých věřících, byly psány různé náboženské texty na tabulky a ty umístěny v chrámech, školách a na jiných veřejných místech. Těmito prostředky byl nesporně zesilován náboženský ráz veřejného prostředí a byl podporován růst zájmu náboženského.

Velmi zajímavé a názorné bylo vyučování pravdám náboženským pomocí obrázků z bible a ze života svatých, kterými byla hojně zdobena chrámová okna i stěny. Mělo to zejména velký význam pro ty, kteří neuměli čísti. Byla to vskutku „Bible chudých“. - „Uprostřed byla vždy osoba nebo událost z Nového zákona, po stranách předobrazy ze Starého zákona sem se vztahující, kolem obvykle obrazy proroků (čtyři) s případnými proroctvími, dole nebo nahoře patřičný text biblický.“⁷ - Podobně rozvinuly myšlenku názorného vyučování „katechismy v obrazech“, které podávaly náboženskou pravdu tak věcně a realisticky, že upoutaly pozornost i nejprostšího pozorovatele a pochopitelně ho poučily. Na př. obraz ke III. přikázání Božímu: hlavní výjev znázorňuje kněze na kazatelně se zbožnými posluchači a scéna vedlejší muže při hře u stolu, jimž posluhuje satan hracími kostkami a vínem.

Jiná názorná pomůcka, která probouzela živý zájem, byl „betlem“ v době vánoční, „Boží hrob“ v době velikonoční, a vyobrazení křížové cesty. Kromě toho s velkým zájmem byly věřícími sledovány produkce dramatické, náboženské hry, mystérie. Podle období církevního roku a výjevů biblických byly předváděny živé obrazy a hry mimické. S počátku byly prováděny v kostele v jazyku latinském a později v řeči lidové pod širým nebem.

Nejvýznačnější postavou tohoto období je Jan Gerson († roku 1429). Jasně poznal, že reforma náboženského života musí začít dobrým náboženským vedením dětí a mládeže. Jako kancléř pařížské university vyučoval ve volném čase děti náboženství. V posledních letech svého života denně shromažďoval děti kolem sebe a s trpělivou láskou je vedl ke Spasiteli. Tím ukázal nejpodstatnější předpoklad využívání zájmu dětí: vysokou teplotu zájmu v osobě katechety. Když mu to mnozí vytýkali jako něco méně důstojného pro muže jeho postavení, odpověděl vzácným spisem „De parvulis ad Christum trahendis“, v němž své počínání plně odůvodnil: „Ó, nejdražší Ježíši, kdo by ještě po Tobě váhal býti pokorným k dítkám? Kdo by v nadutosti a domýšlivosti na vznešenost aneb učenost svou odvažil se ještě pohrdati nepatrností

⁷ Košák, Dějiny české katechetiky, I. díl, Olomouc 1912, 6.

dítek, jejich nevědomostí neb křehkostí, když Ty, jenž jsi Bůh pozeňnaný na věky, v němž ukryty jsou veškeré poklady moudrosti a vědomosti Boží, vlídně vztahuješ své svaté rámě, abys v nejčistším objetí přivinul dítky k sobě? - A proto odstup již všechna vypínavost, odstup jakékoli pohrdavé vyhýbání se maličkým!“⁸

Na sklonku středověku však nastal úpadek katechese. Církevní autorita byla napadána a kněžstvo upadalo v opovržení. Vyučování náboženství ztrácelo svou přitažlivou, zajímavou formu vyprávění na podkladě biblickém a stávalo se více abstraktní naukou s tendencí apologetickou.

21. Novověk.

Pod vlivem koncilu tridentského (1545-1563) a obnovy náboženské byl věnován zvýšený zájem náboženskému vyučování. Sněm tridentský ve svém 25. sezení ukládá, aby se používalo zajímavých názorných pomůcek ve vyučování náboženském. Prohláší, že biskupové mají horlivě o to pečovat, aby lid (tím více ovšem děti) byl vyučován v náboženství pomocí obrazů a podobných prostředků. Tak budou jim články víry zpřítomňovány, stále na mysl uváděny a budou upevňovány v pravdách svaté víry.⁹ - K potřebě kněží vydal sněm tridentský „Catechismus Romanus“. Podle ustanovení sněmu jest to příručka pro faráře, katechety a kazatele. Vyšel za Pia V. pod názvem „Catechismus Romanus ex decreto Concilii Tridentini ad parochos Pii V. iussu editus“, Romae 1566.

Vlivem protestantských katechismů přenášelo se pozvolna těžiště náboženského vyučování ze svěží zahrady biblického vyprávění a aktivního liturgického života na vypráhlé pole katechismových abstrakcí. Byly sestavovány katechismy pro děti. S počátku bez ustáleného pořadí a po vydání Římského katechismu podle jeho rámcové osnovy. Po vynalezení knihtisku dostaly se tyto katechismy do služeb vlastní katechese. Zvláště pronikl katechismus Kanisiův a Bellarminův. Myšlenka katechismu je v podstatě dobrá. Má se ovšem užívat katechismu teprve u žáků dospělejších a vhodným způsobem. Katechismu však se nepoužívalo vždy správně. Odtud pocházel tak malý užitek z katechesí katechismových. Na tento nedostatek poukázal Pius X. v památ-

⁸ Gerson, Pojednání o tom, kterak je potřebí přiváděti děti ke Kristu, 30.

⁹ Viz Krones, Die neuzeitlichen Anschauungsmittel und ihr didaktischer Wert für den Religionsunterricht, 11.

né encyklice „*Acerbo nimis*“ (z 5. dubna 1905), v níž stanovil směrnice pro náboženské vyučování a výchovu. Znamenají návrat k živné půdě prvokřesťanské metody biblické a liturgické. Výslovně žádá, aby katecheta mluvil prostě a názorně podle příkladu Ježíše Krista, který „mluvil k zástupům v podoběnství a bez podoběnství nemluvil jim.“ (Mat. 13, 34.) - Epochální význam pro oživení náboženského zájmu a zdravý, duchovní život má jeho encyklika o denním sv. přijímání „*Sacra Tridentina synodus*“ (z 20. pros. 1905) a encyklika o prvním sv. přijímání dětí „*Quam singulari*“ (z 8. srpna 1910), dosud, bohužel, ne zcela úplně provedena. - Před Piem X. podstatně přispěl k oživení starokřesťanské metody náboženského vyučování na podkladě historického, biblického: Overberg, Gruber a Hirscher.

V krásné linii Pia X. směřující k povznesení katechetického působení pokračují též jeho nástupci. V roce 1918 vešel v platnost nový *Codex juris canonici*, který ukládá farářům povinnost největší péče o katechizování dětí „*Debet parochus... maximam curam adhibere in catholica puerorum institutione.*“ (Can. 467, § 1.) Aby byla uskutečněna myšlenka jednotného katechismu pro celou církev, dosadil papež Benedikt XV. zvláštní katechismovou komisi v čele s kard. Gasparriem, který r. 1930 vydal „*Catechismus catholicus*“. Obsahuje vlastně tři katechismy: pro děti, které podle dekr. Pia X. „*Quam singulari*“ mají přistoupiti k prvnímu sv. přijímání, pro děti, které jsou vyučovány katechismu ve školách a konečně katechismus pro dospělé. - Hle novověký velký Gerson, který neváhal s katedry své učenosti se snížiti k dětem. Jeho katechismus ovšem není metodickou příručkou k vyučování náboženství, nýbrž jen rámcovým katechismem pro jednotné náboženské vyučování.

Pius XI. vydal 29. června r. 1923 *Motu proprio* „*Orbem catholicum*“, kterým ustanovuje u kongregace koncilu zvláštní katechetický úřad „*Officium catechisticum*“, aby odtud bylo vedeno a povznášeno vyučování v celé církvi. Dne 31. prosince r. 1929 opět významný okružní list o křesťanské výchově mládeže „*Divinum illius Magistri*“. - Kongregace koncilu vydala 12. ledna 1935 dekret „*Provido sane consilio*“, kterým velmi důrazně připomíná dosavadní směrnice o náboženské výuce a výchově mládeže a ukládá úkoly nové.

Za těchto neustálých podnětů utěšeně roste zájem o povznesení náboženského vyučování. V tom je slibná a povzbuzující záruka budoucnosti katolicismu. Církevní úřady a katecheté téměř všech států pracují intenzivně na zlepšení metod náboženské výuky a výchovy. V době současné

pracuje na tomto poli mnoho odborných sil. My máme zvláště svého dr. Václava Kubička a dr. Jos. Hronka. Z polských katechetiků pracuje v tomto směru zvláště Bielawski, Krzeszkiewicz, z německých Gatterer, Kröpfel, Pfliegler, Matzinger, Krebs, Etl, Minichthaler, Schrems, Bopp, Götzl, Rensing, Hafner, v Belgii Havere, Tahon, Bruel, ve Francii Quinet, Dupont, Duplessy, Boyer, Fargues, Derkenne, Cuttaz, de Hemptinne, v Itálii Pavanelli, Vigna, Mariani, v Španělsku Manjón, Ugarriza, v Anglii Drinkwater, Eaton, v Americe Bandas, Johnson, Schumacher, Pace, Sharp, Inez, Kelly, Yorke, v Australii Mahon atd.

Pro spolupráci katechetů všech států a pro katechese v misiích vychází *centrální časopis*, aby dobré metody náboženského působení u školní mládeže v jednotlivých státech mohly dáti směrnice i pro země ostatní.¹⁰ Vedle toho vychází mnoho odborných katechetických časopisů v jednotlivých zemích a různé pomůcky pro novodobé názorné vyučování náboženství. Ke světové spolupráci na poli katechetického vyučování je zřízena v Lovani *centrální světová knihovna katechetických a nábožensko-výchovných příruček a pomůcek*.¹¹ - Kromě toho se konají katechetické kursy, kongresy a výstavy, nejen diecéšní, nýbrž i zemské, celostátní a světové. Na příkl. v Řijnu r. 1936 se konala při katechetickém kongresu světová katechetická výstava v New Yorku. - V tomto zájmu u vedoucích činitelů v katechetice je záruka povznesení náboženského zájmu i u mládeže.

Cíl hnutí katechetického nového věku nám přineslo více různých metod. Některé z nich si zasluhují zvláštní pozornosti po stránce využívání zájmu.

22. Metoda sulpiciánská.

Ve Francii těší se největší pozornosti již tři století trvající metoda sulpiciánská. Duchovním jejím otcem je Jakub Olier, který jako farář u sv. Sulpicia v Paříži počal od r. 1642 rozvíjeti intenzivní péči o povznesení náboženského vyučování dětí a mládeže. Nejvíce ji uvedl ve známost orléánský biskup Dupanloup (1802-1878). - Metoda tato je přizpůsobena francouzským poměrům vzhledem k hojnému mimoškolnímu a nedělnímu vyučování náboženství. Jak v podání látky, tak ve vysvětlování a praktickém užití se dbá hojně probouzení a udržování zájmu náboženského.

Na počátku katechese se zazpívá některá sloha náboženské písně a provede se opakování učební látky. Odpovědi žáků se občas bo-

¹⁰ „Blätter für Missionskatechese und katechetische Zusammenarbeit der Länder,“ Leo-Gesellschaft, Wien I., Stephansplatz 3.

¹¹ „Centre Documentaire Catéchétique“, 11 Rue des Récollets, Louvain.

dují a užívá se obrázkových odměn. Nová látka se podává stručně, jasně, metodicky uspořádaně s náležitým zdůvodněním náboženských pravd a s konkrétním praktickým užitím (užití). Na počátku nebo na konci katechese se užívá kratších poznámek příležitostných k pěstění duchovního života. Jsou stručné a upínají se na nějaký poutavý námět, takže jsou vyslechnuty se zájmem. Mají ovšem býti prováděny soustavně a plánovitě, aby nebylo opomenuto nic důležitého. Častěji při vhodných příležitostech se ukazuje dětem hodnota modlitby, mše svaté a přijímání svátostí.

Zvláštními prostředky k buzení náboženského zájmu a horlivosti jsou vedle odměn různé dětské náboženské slavnosti v kostele, udělování zvláštních hodností, závody ve vědomostech náboženských, zvláštní úkoly z pilnosti a výroční rozdělení cen. - Používání odměn a cen je ovšem problémem, neboť probouzí pouze zájem nepřímý, kdežto my musíme v náboženském vedení dětí a mládeže probouzetí přímý zájem náboženský. Pokud jich užíváme, pak je dobře říci dítěti, že to dostává „na památku“ a že skutečnou odměnu dává sám Pán Bůh.

Dříve byla konána katechese podle metody sulpiciánské nejčastěji v oratoři, v kapli nebo v kostele, aby se co nejvíce působilo vhodným prostředím na pěstování náboženské mentality dítěte. Nyní se zavádí vyučování náboženství ve formě moderní školy se vším přístupným aparátem didaktickým v učebnách náboženských, které také jsou přiměřeně vyzdobeny náboženskými obrazy, sochami a symboly. Třebas trvá tato metoda již tři století, dosud nezestárla, neboť se omlazuje novými proudy hnutí liturgického, eucharistického, principem samostatnosti a soustavnějším pěstěním duchovního života dětí. Po té stránce v poslední době buduje pozoruhodné dílo kanovník a inspektor náboženského vyučování arcidiecése pařížské *Quinet*.¹²

23. Metoda sv. Jana Baptisty de la Salle.

Sv. Jan de la Salle (1651-1719), zakladatel sdružení Bratří křesťanských škol, „Pestalozzi 17. století“,¹³ mohutně zasáhl i do povznesení náboženského vyučování dětí a mládeže, neboť v tom viděl stěžejní záležitost veškerého výchovného působení. Rozeznává přímé a nepřímé vyučování náboženství. *Přímé náboženské vy-*

¹² Viz zvl. *Bandas*, Catechetical Methods, 153n; *Bricout*, L'Enseignement du Catéchisme en France, Paris 1922.

¹³ *Göttler*, Geschichte der Pädagogik, 3. vyd., Freiburg i. Br. 1935, 135.

učování se podává denními reflexemi (asi pětiminutová poutavá exhorta učitele po modlitbě před vyučováním) a katechesí. *Nepřímé* se zakládá na tom, že učitel vkládá krátké náboženské poznámky a myšlenky do kteréhokoli předmětu vyučovacího, když se k tomu naskytne vhodná příležitost. Tak se stává náboženství centrálním zájmem a duši veškerého vyučování.

Sv. Jan de la Salle velmi zdůrazňoval, aby katecheta sám hořel velkým zájmem pro to, co dětem podává. Všechno na něm má při katechesi mluvit: výraz obličeje, zrak, tón řeči, pohyby. Nikdy nemá sám dlouho přednáseti, katechese má býti co nejvíce rozmluvná, aby se pěstovala hojně součinnost dětí. Když neuplatňuje učitel u dítěte přirozený pud po činnosti, pak dítě ztrácí zájem, pozornost jeho mizí a nemůže býti trvalejšího užitku z takového vyučování. Katecheta přednáší jen učivo dogmatické, historické, liturgické a ostatní podle možnosti vyvíjí s dětmi. Rovněž i praktické užití mají vyvoditi žáci. Katecheta se má vystříhati všeho, co by mohlo ohrožovat pochopitelnost a zajímavost katechese. Nemá však hovětí prehavým zájmům žáků. Proto nevěnuje příliš mnoho času vyprávění nebo předčítání různých názorných příběhů. Vyučování náboženství na stupni nejnižším má se zakládati na biblických dějinách, neboť odpovídají mentalitě dětí toho věku. - Také se má užívat hojně tabule a obrazů. Po modlitbě před katechesí se zazpívá sloha náboženské písně.

Podstatný úkol katechety záleží v tom, aby naučil děti náboženství milovat a s radostnou horlivostí užívatí prostředků posvěcení, jmenovitě modlitby, mše sv., svátostí a sebezáporu. Často ukazuje dětem krásu ctnosti a půvab nevinnosti. Při náboženských úkonech, na které si mají žáci zvyknouti, je třeba se varovat jakéhokoli nucení. V tomto směru radno poukazovati na nezbytnost těchto prostředků a probouzetí osobní zájem.¹⁴

24. Metoda sv. Jana Bosky.

Sv. Jan Bosko (1815-1888), zakladatel společnosti Salesiánů a největší vychovatel mládeže 19. století, učinil praktický život náboženský základem veškeré výchovy. Náboženství a zdravý rozum jsou duší celého jeho systému výchovného. Zvláště častá sv. zpověď, časté sv. přijímání a denní mše svatá jsou základními pilíři

¹⁴ Viz zvl. *Paltram*, Pädagogik des hl. Johann B. de la Salle ..., Freiburg i. Br. 1911, 71n.

jeho úspěchů. V jeho ústavech je domovem láska, radost a vzájemná důvěra.

Katechese podle sv. Jana Boska má být rozmluvná s hojným užitím příběhů biblických, zejména z evangelia. Katecheta má sledovat zájmy dítěte a na ně navazovat. Čím více si všimá zájmů dítěte, tím více také věnuje dítě svůj zájem pro to, co on podává při vyučování. Vedle toho též doporučuje hojné uplatnění názoru zevnějšího.

Pokud jde o přijímání svátostí, nikdy netrpěl ve svých domech, aby se chodilo korporativně k sv. zpovědi a k sv. přijímání, poněvadž hrozí zde nebezpečí šablony, mechanismu a zevnějšího tlaku. Ukazoval co nejčastěji na požehnané účinky svaté zpovědi a sv. přijímání, aby hodnota těchto svátostí co nejvíce utkvěla v nitru chovanců. Oni pak z niterné potřeby a z osobního zájmu ochotně přistupovali k těmto svátostem. Ke sv. zpovědi mohli jít kdykoliv. Sv. Jan Bosko docílil toho, že téměř všichni denně přistupovali ke sv. přijímání.

Aby zájmů chovanců bylo náležitě využíváno výchovně, je doporučeno v domech salesiánských hodně místa též zpěvu, hudbě, divadlu a hrám. „Moji synové,“ často opakoval sv. Jan Bosko se sv. Filipem Nerejským, „hřeďte si, skotačte, bavte se jak chcete, jen když nehřešíte.“¹⁵ A velký světec také předcházal příkladem. Čteme s pohnutím, kterak on v 65 letech věku, ač nemocen a apoštolskými námahami vysílen, ještě běžel se svými hochy o závod, aby projevil účast na jejich zájmech. A tehdy ještě předběhl 700 hochů a k cíli dostal se první.

25. Metoda mnichovská.

Jak v jiných zemích, tak i v Německu bylo v minulém století nejvíce užíváno ve vyučování katechismu metody deduktivní („textově analytické“). Mnohé neuspokojovala. Kromě jiných byl to zvláště katecheta mnichovský *Jindřich (Heinrich) Stieglitz* (1868-1920), který hledal novou cestu. Domníval se, že ji našel v tom, když pro každou vyučovací jednotku stanovil ústřední pevné téma, podle kterého bylo katechisováno mnohem zajímavěji metodou induktivní („textově syntetickou“). Znamená to návrat k metodě starokřesťanské, k návodu sv. Augustina v díle „De catechizandis rudibus“. - Po devítiletém zkoušení vystoupil v roce 1902 Stieglitz s touto t. zv. „textově syntetickou“ neboli psychologickou meto-

¹⁵ Lemoine, Il metodo educativo di don Bosco, Torino, 281

dou na veřejnost. Později byla tato metoda nazvána mnichovskou. V dalším vývoji prodělávala jisté změny, ale v principech zůstává v intencích svého zakladatele. Také u nás se vyučuje v podstatě podle této metody.

Klasická metoda mnichovská stanovila zásadu: začínati vyučování vždy příběhem. Účelem toho jest zaujmouti pozornost, probouzení zájem a udržovati jej také během dalšího průběhu katechese. Příběh má být podle možnosti z Písma svatého, z hagiografie, z dějin anebo ze života. Na tento příběh se pak upíná další učivo. - Poměrně dlouhý přednes katechety je nyní korigován požadavkem přednesu kratšího a čilejšího rozhovoru s vysvětlováním po přednesu. Také se dopřává dosti místa všem novodobým pomůckám názorného vyučování a podle možnosti se uplatňuje vydatně princip činné školy. Velké plus této metody je v dokonalém technickém zpracování jednotlivých stupňů didaktických a v průkopnické práci novodobého katechetického hnutí.¹⁶

26. Metoda dr. P. C. Yorke v Kalifornii.

Kněz ze San Franciska *dr. P. C. Yorke* prakticky využil ve vyučování katechismu požadavek mnichovské metody, aby katechese začínala zajímavým příběhem. Jádrem veškerého vyučování náboženství na všech stupních má být podle dr. Yorke katechismus, který je však pro jednotlivé stupně vyučovací přiměřeně upraven. Ve svých náboženských učebnicích (Text-books of Religion) užívá baltimorského katechismu, k němuž přidává modlitby, biblické příběhy, písně, vybrané události z církevních dějin, hagiografii, myšlenky liturgické a jiné.

Je velkou zásluhou dr. Yorke, že vybavil velmi zajímavě a poutavě své náboženské učebnice (katechismy) vhodnými texty, krásnými obrazy a skvělou úpravou zevnější. Byl při tom veden zásadou, že náboženské učebnice nesmějí být popelkou mezi ostatními příručkami školními, knihou nejchudobněji vybavenou a nejlacinější, poněvadž tím trpí nejen náboženský zájem dítěte, nýbrž také jeho vážnost k náboženskému vyučování. - Dr. Yorke vykonal sice mnoho pro povznesení náboženského vyučování, avšak zavedení katechismu jako učebnice na stupni nejnižším je extrémem, který se jinde už dávno opustil. Dítě toho věku ještě není zralé pro abstraktní formulaci katechismovou.¹⁷

¹⁶ Viz zvl. *Weber*, Die Münchener Methode, Kempten-München 1905.

¹⁷ Viz zvl. *McMahon*, tamtéž 26n.

Dr. Thomas Edward Shields byl knězem a od r. 1905 až do své smrti 1921 zároveň profesorem psychologie a pedagogiky na katolické universitě ve Washingtonu. Byl přiveden k nové metodě náboženského vyučování neuspokojením s běžnou metodou a vzpomínkami na vlastní neutěšená školská leta. Uvažoval o tom, které předměty světské se stále bohatěji vybavují nejrůznějšími pomůckami: krásnými obrazy, modely, mapami, diagramy, dílnami, vábivě vybavenými učebnicemi, což všechno probouzí zájem a součinnost dětí, zatím co vyučování náboženské se často omezuje na abstraktní formule. V tomto prostředí utvoří si dítě o náboženství představu jako o něčem málo přitažlivém, co je nutno mechanicky „nadřít“ z katechismu, který vypadá nuzně mezi ostatními učebnicemi.

Četnými články v různých časopisech rozvířil zájem o tuto otázku. Přivítal proto nové náboženské učebnice dr. Yorka ze San Franciska, které svou výpravou byly značným přínosem. Nesouhlasil však s jeho výlučně katechismovou metodou a počal vydávat své zcela původní náboženské čítanky pro děti. První vyšla v roce 1908 jakožto „Religion, First Book“. Postupně vycházely pak další. Tyto čítanky obsahují poutavé články, na konci kterých jsou otázky, avšak bez odpovědi. Ty si musejí žáci vyhledati v textu sami. Obsah článků se soustřeďuje kolem zájmových středisk dětského života: domov, příroda, Bůh. -

Dr. Shields propracoval svou metodu pro školy obecné, dr. Pace pro školy měšťanské a dr. Cooper pro školy střední. Dr. Shields hájil názor, že veškeré vyučování a zájmy dítěte musejí býti soustředěny kolem náboženství, poněvadž náboženská vloha člověka jest jeho vlohou centrální. Velmi hojně se používá podle této metody všech moderních názorných pomůcek učebních.

Pokračovatelé v díle dr. Shieldse korigovali úplné vyloučení standardního katechismu v tom smyslu, že zavedli opět vedle náboženských čítanek diecéšní katechismus.¹⁸

28. Metoda eucharistická v Belgii.

Inspirátorem metody eucharistické je v pověsti svatosti zemřelý kněz belgický dr. Ed. Poppe (1890-1924). Podle této metody má

¹⁸ Viz zvl. Mahon, tamtéž, 122n.

býti svátostný Spasitel srdcem veškerého náboženského vyučování a výchovy. On musí vždycky zůstat prvním Vychovatelem. „Já jsem Cesta, Pravda a Život.“ (Jan 14, 6.) „Beze Mne nemůžete činiti nic.“ (Jan 15, 5.) - Je základním předpokladem eucharistického vedení dětí, aby co nejčastěji a nejraněji přistupovaly ke sv. přijímání podle vůle Boží a Církve svaté. Metoda eucharistická užívá tradičních prostředků katolické Církve, zvláště denní mše svaté, častější sv. zpovědi, sv. přijímání a soustavného cvičení v sebezáporu. Tyto prostředky včleňuje organicky do života dítěte.

Není v podstatě metodou, nýbrž principem, který má oživovat každou učebnou metodu i výchovu. Z eucharistického principu vane svěží vzduch radostného života z víry ve spojení s eucharistickým Spasitelem. Radostně osvěžuje duši katechety i dítěte. Přináší osvobození od okovů didaktického materialismu. Po stránce didakticko-pedagogické šťastně navazuje tato metoda na živý zájem dětí, který mají o osobu Ježíše Krista.¹⁹

29. Metoda F. H. Drinkwatera („The Sower“) v Anglii.

V Anglii nabývá vždy více půdy metoda, kterou uvedl do života Fath. H. Drinkwater katechetickou revuí „The Sower“ (Rozsevač) a celou řadou metodických příruček. Učebné osnovy „The Sower Scheme“ byly po prvé vytištěny jako soukromý návrh v časopise „The Sower“ v roce 1920. V roce 1922 byly tyto osnovy schváleny pro diecési birminghamskou k fakultativnímu používání a v roce 1929 byly zavedeny závazně pro všechny elementární školy této diecése.

Osnovy tyto získaly sympatie většiny katechetů. Cílem jejich je „pohnouti nemístnou nehybností náboženské hodiny v různé formy radostné činnosti“. ²⁰ Tedy místo pasivní přítomnosti dětí při vyučování má nastoupiti jejich činný zájem. Také je z osnovy patrná snaha po nejužším spojení školy a kostela a velmi se zdůrazňují praktické potřeby katolického života. „Učivo a přesně vybroušená slova katechismu mají svou důležitost, avšak život podle nich je mnohem důležitější; náboženství se má dětem předkládati jako něco, co se musí činit, co se musí prožívat.“ ²¹

¹⁹ Viz zvl. Poppe, La Méthode Eucharistique, 2. vyd., Averbode 1928. Tomášek Fr., Eucharistická metoda náboženského vyučování, Olomouc 1937.

²⁰ McMahon, Some Methods of Teaching Religion, 52.

²¹ Drinkwater v časop. „The Sower“ 1933, 29.

Na stupni nižším se vyučuje na podkladě biblických dějin, na stupni středním na podkladě katechismu a na stupni vyšším na podkladě liturgickém s největším zdůrazněním aktivního náboženského života. Také se podávají vybrané části z církevních dějin. Vedle učebnic velmi důležité místo zaujímá zvláště na stupni středním a vyšším poznámkový sešit do náboženství. Velmi zajímavým projektem je poznámkový sešit ve formě „doma vypracovaného osobního katechismu“ v nejužším spojení s látkou probíranou v katechismu diecézním. Na všech stupních se užívá co nejintenzivněji všech vhodných názorných pomůcek.²²

30. Metoda projektová dr. Johna McMahona.

Organisátor této metody je inspektor náboženství v západní Australii dr. John T. McMahon. Ve všech nových metodách náboženského vyučování je slyšet silnou ozvěnu hesel školy činné, samoučení a projektů. Je to pochopitelné, neboť i katecheta chce pracovat na podkladě zájmů dětí, na ně navazovat a jimi povzbuzovat k další činnosti.

„Vyučování náboženství v nedávné minulosti může být oprávněně kritizováno pro svůj nedostatek životnosti. Místo, aby působilo na celé dítě se všemi jeho silami a schopnostmi, téměř výhradně pracovalo jen s jeho pamětí. Přehlíželo skutečnost, že učebního cíle se dosáhne nejspíše aktivní účastí dítěte. Často byla jakási chmura ve vyučování náboženském, která dusila nadšení a působila jakýsi druh nudy... Na štěstí, tyto dni již patří minulosti. Katechese se stává životnější...“²³

Abychom živili iniciativnost a aktivitu dětského náboženského života, pak dlužno dětem dáti příležitost k náboženským rozhovorům, k dotazům, zaměstnávat všechny jeho schopnosti i sklon po činnosti expresivní, rukodělné. Toho všeho se docílí soustavně zvláště metodou projektovou. Podobně také postupovala Církev. Neučila suše, teoreticky, nýbrž prakticky. „Hle, jak se milují navzájem,“ divili se pohané, pozorující první křesťany. Charita a liturgie byly vždy nejsrozumitelnější řečí Církve, pro kterou měl každý zájem a proto rád jí naslouchal. Totéž také žádá moderní psychologie: není působivějšího vněmu, bez projevu. Necháme-li působiti na dítě různé vněmy sluchové, zrakové a j. a při tom nebudáme toho, aby ony zapůsobily také na jeho praktický život a

²² Viz zvl. McMahon, tamtéž, 52n.

²³ Dr. Georg Johnson v předmluvě k dílu S. M. Inez, Religion Teaching Plans, New. York 1923.

rovněž dále se projevovaly, pak nemají trvalé ceny. Zejména dítě se chce zevně projevovat nějakou činností.

„Slovo projekt znamená něco objektivního a konkrétního. Avšak nehledíc k tomu, také znamená produkt myšlení, který později má být propracován a vtělen do skutečnosti. Synonyma pro slovo projekt jsou také: schema, plán, kresba... Pojem projektu odpovídá dobře propracovanému nárysu stavitele, kterým vyjadřuje plán velké budovy. V myšlence projektu je tedy impuls k uskutečnění...“²⁴

Podle Herbarta je úkolem učitele, aby udělal učivo dětem zajímavým a pak je postupně vpravoval do myšlenkového „skladiště“ dítěte. Projektem se však budí vnitřní zájem v dítěti, tedy v subjektu, anebo se navazuje přímo na jeho zájmy. Podle této metody si učitel náboženství před katechesí neklade otázku, na př.: „Jak učiním dětem zajímavým článek o Církvi?“, nýbrž: „Jak dopomohu N. N., aby se více zajímal o Církev jak o svou osobní záležitost?“

Ve vyučování náboženství byla tato metoda již vícekrát vyzkoušena a jest jí hojně užíváno s velkým prospěchem. Dr. McMahon podává mnoho námětů k různým projektům ve svém díle „Some Methods of Teaching Religion“. Kromě dr. McMahona zpracoval zevrubně tuto otázku s mnoha použitými nebo navrženými projekty E. L. Shaver v knihách „The Project Principle in Religious Education“, „School Projects“, „Peoples Projects“²⁵ Metoda tato využívá co nejintenzivněji všech názorných pomůcek didaktických a nábožensko-výchovných.

31. Metoda dr. Marie Montessoriové.

Dr. Marie Montessoriová (nar. 1870) je známá italská lékařka, která od r. 1907 pracuje soustavně na reformní pedagogice. Od dob Fröbelových nikdo nepostavil pronikavějšího díla pro výchovu dětí od 3-7 let. V poslední době rozšířila svou metodu výchovnou i na děti dospělejší. Co tak rychle rozneslo jméno Montessoriové do celého světa, je právě psychologický a empirický základ její metody. Vedle obsáhlých prací z vědecké pedagogiky vydala také cenná díla katechetická, neboť uznává v dítěti vložku náboženskou jako podstatnou.

Ze všech metod náboženského vyučování nejdůsledněji navazuje na niterný náboženský zájem dítěte. Přeje si, aby náboženské vy-

²⁴ McMurtry, Teaching by Projects; cit. Mahon, 198.

²⁵ Vydala The University of Chicago Press v Chicagu.

učování se konalo ve zvláštní místnosti výhradně určené pro náboženství, v „atriu“. Vybavení této místnosti má co nejvíce soustřeďovat a zesilovat náboženský zájem. Má tam býti stále po ruce všechen didaktický učební materiál: knižní, obrazový, modelový a plastický. Od smyslového se postupuje k nadsmyslovému. Respektuje se niterné působení milosti Boží v duši dítěte. Prvotným Vychovatelem je Bůh, člověk má pouze napomáhat, pokud je třeba jeho zásahu. Co nejvíce je třeba dítě podněcovat k projevům víry. „Co prospěje, bratři moji, praví-li kdo, že má víru, nemá-li skutků?“ (Jak. 2, 14.) Dítěti dopřává co největší volnost projevu, avšak vždy jen v mezích dobra. Ve škole Montessoriové nesmí tedy vládnouti libovůle. Montessoriovská svoboda je svoboda ve správném myšlení a ve správném jednání. Také se dětem ukládají různé skutky sebezapírání, jako: cvičení v mlčení a různé praktické úkony, související s lidským životem.

Svou metodu náboženského vyučování buduje Montessoriová hlavně na podkladě aktivního života liturgického v rámci metody projektové a živého zájmu dětí. - „Dr. Marie Montessoriová konstatuje, že tisíce a tisíce katolických vojínů francouzských a italských za světové války vzpomnělo si ze své školní docházky nikoli na to, čemu se v hodině náboženské učili, nýbrž na to, co dělali v kostele: na přijímání svátostí, na májové pobožnosti, procesí a pod. Zdá se tedy, že je nejlepší přípravou dětí pro život: vyzbrojit je dobrým porozuměním pro všechno to, co je vidět nebo se koná v kostele.“²⁶

Montessoriová začala první pokusy se svou metodou náboženského vyučování již v roce 1909 v Barceloně na škole „Escuela Modelo Montessori“.²⁷ Vydatně jí při tom pomáhali učení a zkušení kněží dr. Antonio Battle a Mossèn Angeles. Výsledky byly mnohoslíbené a proto pokračovala dále v prohlubování své metody. Častěji bylo možno se přesvědčiti, „že děti ze školy Montessoriové mnohem raněji, častěji a vroucněji přijímají svátosti, než dítě ze školy obyčejné.“²⁸

C.

Didakticko-pastorační využití zájmu dětí u nás

²⁶ McMahon v časop. „The Catholic Educational Review“ 1930, 463.

²⁷ Montessori, Bambini viventi nella Chiesa, 5.

²⁸ Mortimer Standing v časop. „The Sower“ 1936, 77. Viz zvl. Montessori, The Child in the Church, Tomášek Fr., Činná škola v nábož. vyuč. s ohledem na metodu Marie Montessoriové, Olomouc 1940.

32. Učivo náboženské.

Je jisto, že děti mnoho zapomenou z toho, čemu se učily ve škole. Ale co jim musí zůstat, je živý náboženský zájem! Náboženský zájem je povede k tomu, aby se i dále nábožensky vzdělávaly. - Proto je třeba, aby bylo dětem různého věku také podáváno přiměřené učivo, rozčleněné v osnově podle duševního vývoje dětí se zvláštním zřetelem na místní poměry, s hojným využitím názoru zevnějšího, niterného a zvláštních zájmů dětí.

NA STUPNI NÍŽŠÍM (1., 2. a 3. postupný ročník). Živá obrazivost jsou otevřené dveře, kterými dítě toho věku nás chce vpustit do svatyně své duše. Proto u nich užíváme při vyučování především poutavých výjevů biblických a nikoli abstraktních pouček katechismových. Kdo by chtěl u dětí toho věku začínati s abstraktním katechismem, klepal by na dveře, které jsou ještě zavřeny. - Proto v prvních třech postupných ročnících vyučujeme *podle „Katolické prvouky“*. Na podkladě nejznámějších příběhů biblických rysujeme v duši dítěte základní pojmy náboženské. Forma vyučovací je na tomto stupni rozmluvná, s velkými ústupky biologickému zájmu dítěte. Ale již zde má nastati pozvolné normování těchto zájmů. - S velkým úspěchem lze využití kreslířského zájmu dítěte. Doporučuje se proto zavést již od prvního postupného ročníku poznámkový sešit do náboženství. Zejména na tomto stupni je třeba věnovati největší pozornost a péči náboženskému vyučování, neboť první dojmy a zájmy jsou nejpůsobivější a nejtrvalejší.

NA STUPNI STŘEDNÍM (4. a 5. postupný ročník) jsou vedoucí učebnici *„Biblické dějiny“*, vedle kterých se začíná užívat i též *„Katechismu katolického náboženství“*, pokud se vyvozují ze článků biblických poučky katechismové. Zcela to odpovídá psychologickému vývoji dítěte, neboť na tomto stupni ještě není schopno tak vyspělé abstraktní činnosti, aby si mohlo osvojiti systematickou

theologii katechismovou. I kdyby dítě toho věku dosti chápalo abstraktní formule, mají na ně vliv jen nepatrný anebo žádný.

Buďme rádi, že tímto kompromisním řešením jsme byli uchráněni extrémních výkyvů amerických, kde v Kalifornii podle metody dr. Yorka byl zaveden katechismus již od prvního postupného ročníku a ve Spoj. státech podle metody dr. Shieldse náboženské čítanky s úplným vyloučením katechismu s výhradním zřetelem k zájmovým sférám dětského života. Po nabytých zkušenostech se již vracejí pokračovatelé díla dr. Yorka k dějinám biblickým a nástupci dr. Shieldse ke katechismu. Dostali se tedy také k řešení kompromisnímu.

„Biblické dějiny neslouží jen tomu, aby dětskou zvědavost budily a pěstovaly, ale což je nejdůležitější, aby položily první základ náboženství v srdcích dětí.“¹ Kniha biblických dějin se má dítěti co nejvíce zpřístupnit. Po té stránce se věnuje velká péče zvláště v Americe. „Dítě má bibli upravenou tak, aby mu byla co nejzajímavější a co nejstravitelnější. Vypravování z ní se promítá často s obrázky ve skioptikonu, bývá v ní vloženo i plno výňatků z poesie a krásné literatury, plno uměleckých, opravdu vybraných obrazů, bible je knihou tohoto, přítomného světa, je zpřístupněna tak, že je náboženstvím dneška. A to má velkou důležitost pro dítě.“² Vedle náboženských učebnic se doporučuje na tomto stupni ještě vydatněji používat poznámkového sešitu. Individuální biologické zájmy dětí toho stupně mají býti vždy cílevědoměji podřizovány zájmům vyšším. Příběhy biblické dávají k tomu dosti mnoho podnětů.

NA STUPNI VYŠŠÍM (6., 7. a 8. postupný ročník) je vedoucí učebnicí „*Katechismus katol. náboženství*“, vedle kterého se užívá též „*Biblických dějin*“. V 8. postupném ročníku se užívá „*Církevních dějin*“ s „*Biblickými dějinami*“ a „*Katechismem*“. Toto stadium vývoje dává již jakousi záruku vyvinutější schopnosti abstraktní a smyslu pro soustavu náboženského vědění. „Ponenáhlu se probouzejí v dítěti vyšší schopnosti, takže teprve zpravidla ke konci věku školního dovede tvořiti abstraktní úsudky, logické závěry a soustavné přehledy.“³ Po stránce výchovy zájmů na tomto stupni musí býti výchova uvědoměle přísná (*educatio strenua*), jakožto bezprostřední příprava pro život, tedy přímočaré normování zájmů. Pomocnou ruku k tomuto dílu podávají největší velikáni ducha - světci. Proto dlužno věnovati zvýšenou pozornost hagio-

¹ Fénelon; cit. Košák, Dějiny české katechetiky II. díl, 319.

² Fr. Pražák, Americké dítě, Praha 1933, 78.

³ Foltýnovský, Duchovní správa, Olomouc 1936, 27.

grafii. - Ke smyslům se obracíme sice nadále, avšak více podněcujeme myšlení. Pozvolna má vychovatel odkládati různé berly, jinak by nebyly nadále podpěrami, nýbrž překážkami vyššího duševního vzestupu. Zvláště dlužno zdůrazňovati žákům toho věku, že běží o jejich blaho „*tua res agitur*“. Soustavně přihlížíme k tomu, aby konali i nejmenší povinnosti co nejsvědomitěji a tím si vypěstovali smysl pro povinnost.

Náboženské vědomosti žactva uvádíme do logické soustavy na podkladě katechismu. Především v učení katechismu má rozhodující význam osobnost katechety, neboť on musí s pomocí milosti Boží vdechnouti do suchých pouček katechismových mnohotvárně zajímavý život.

Církevní dějiny začínají své vypravování o království Božím na zemi tam, kde přestává bible. Jsou tedy pokračováním a doplněním dějin biblických. Bez nich byl by Nový zákon pouhým torsem. Církevní dějiny nám ukazují pokračování království Kristova až na naše časy. Jasně ilustrují dílo Ducha svatého v Církvi a jsou zároveň ověřením slov Kristových: „Já s vámi jsem po všechny dny až do skonání světa.“ (Mat. 28, 20.) „Brány pekelné ji nepřemohou.“ (Mat. 16, 18.) Obdivuhodné životy svatých, horlivost apoštolských osobností, misionářů, nádhera díla křesťanské charity, to všechno probouzí zájem, nadšení a volá k následování.

Církevní dějiny se probírají podle nových osnov (pro národní školy) v posledním postupném ročníku soustavně, v ostatních ročnících příležitostně. Příležitostně se užívá vybraných částí církevních dějin k vysvětlování pouček katechismových, k povzbuzení náboženského života a k zesílení náboženského zájmu. Tak na př. před svátkem některého světce katecheta vyzvedne dětem některý význačný rys jeho světecké fysiognomie. Před výroční památkou některé významné události dějinné podá poutavě příslušnou stať z církevních dějin. Pouhá letmá reminiscence je bezcenná. Podrobnější detailní obrázek ukáže mnohem více, neboť vždy upoutá zájem.

Všechno máme podávati dětem po stránce povzbudivé, pozitivní, aby v nich rostlo nadšení pro náboženství a Církev. „Probouzej v mládeži radost z víry a hrdost z příslušnosti k Církvi, při čemž počínej si více pozitivně než apologeticky, jak to lépe odpovídá zájmu mladého člověka.“⁴

Při tom musíme vždy rozlišovati důsledně stránku lidskou od božské v životě Církve. Stránka božská zůstává vždy čistá, neposkvvrněná, jen stránka lidská mívá své dobové kazy. Je osobní

⁴ Foltýnovský, Duchovní správa, 31.

povinnosti každého člena Církve se přičiňovat, aby těch kazů bylo co nejméně. Dlužno se vyhýbatí množství jmen, letopočtů, neboť obtěžují paměť dětí a dusí jejich zájem. Nejde nám přece o cvičení paměti, ale o ducha a srdce. Nesmíme se spokojiti jen se statickou otázkou „jak“?, nýbrž máme vždy klásti větší důraz na hlubší dynamické „proč“? „Co zde bylo hybnou silou a nejzazším důvodem?“ Tím neobyčejně vzroste životnost podání a zájem. Je dobře soustřeďovat události církevně-dějinné kolem světeckých osobností, neboť ty strhují svou bezprostřední životností a činí události dětem skutečnými a ověřenými. Jak na dítě působí více osobní příklad, než rozkaz, podobně jsou působivější obrazy ze života světce, než nauka systematická. Právě světecké osobnosti svým životem nejplněji rozvinuly učení Kristovo. Tak děti snadněji porozumějí mnohým pravdám, a jsou zároveň uchváčeny i povzbuzeny k následování. Proto se mají podávati církevní dějiny, pokud možno se základním tónem hagiografickým. Starý didaktický materialismus v podávání církevních dějin, který lpěl nejvíce na událostech a letopočtech, nevytváří tak snadno nábožensko-mravní charakter dítěte a církevní dějiny znechucuje.

Školní učebnice církevních dějin má být výběrem zajímavých obrazů z dějin církevních se zvláštním zřením na církevní dějiny domoviny. Zároveň ovšem mají poznati žáci Církev též jako světový organismus nadpřirozeného původu, který má obsáhnouti veškeré lidstvo. Proto musí zaujímati v církevních dějinách význačné místo otázka misijní. Zvláště v misijní činnosti lze takřka hmatatelně sledovati svátostné transformující působení Církve jakožto Boží instituce. Ze širokého oboru jejího sociálního působení jmenovitě vzpomeneme povznesení života rodinného, vysvobození ženy a dítěte z ponižujícího bezpráví, hájení sociálně slabých nejen v dobách dřívějších, nýbrž i v současných poměrech. Čím více poznají děti, jak nesmírně mnoho vykonala Církev nejen pro věčné, nýbrž i pro pozemské blaho lidstva, tím více k ní přilnou jako ke své duchovní matce. Současné dějiny církevní ukáží dětem naléhavou potřebu jejího díla, bez kterého se neobejde ani generace budoucí. Nemají se dívat na Církev jen jako na úctyhodnou instituci minulosti, nýbrž jako na nejnaléhavější potřebu každé doby a každého národa! - Vedle učebnic náboženských ať se využije plně poznámkového sešitu do náboženství.

Na všech stupních vyučovacích je třeba věnovati největší péči vnitřní i zevnější úpravě učebnic. Působí podstatně na vzestupnou nebo sestupnou křivku náboženského zájmu dítěte a je to zároveň otázka prestiže v poměru k učebnicím světských předmětů.

V tomto směru jsou naše nové učebnice náboženské na dobré cestě. Kéž jen dojdou co nejrychleji k vytčenému cíli. Ekonomické ohledy v tomto směru se krutě mstí.

33. Učební osnova.

Učební osnova má podle možnosti respektovat zájmy dítěte. Podle vývoje těchto zájmů má být také látka uspořádána. Ne snad proto, aby se hovělo spontánním zájmům dítěte, nýbrž aby vychovatel na ně navazoval, je usměrňoval, vedl výše. Kdo by však chtěl zrušit pevné osnovy a vyučovati jen na základě zájmůvých oblastí dětí, jak o to usiluje výstřední kult zájmu, vůbec by nedosáhl výchovného cíle tímto fetišismem zájmů. Takové experimenty ve výchově mají mnohem horší následky, než v hospodářství a technice. Zájem dítěte nemůže býti výhradním ukazovatelem při stanovení učební osnovy. Celou osnovou mají prostupovati vyšší zájmy náboženské, mravní, kulturní a sociální. Učební osnova je naprosto potřebná. „Škola bez učebního plánu je jako tělo bez páteře.“⁵

Úředně předepsanou látku dlužno účelně a organicky rozčlenit podle vědomostí dětí dotyčné třídy, jejich chápavosti a zvláštních místních okolností. Má to velký vliv na udržení pravého a trvalého zájmu. „Příliš snadná látka nepřispívá k zákovu duševnímu růstu a brzy ho omrzí. Příliš těžké úkoly způsobují opětovné nezdař a vytvářejí v dětech pocit méněcennosti a nakonec lhostejnosti... Jest lépe zvoliti raději menší rozsah učiva, ale zato je zpracovati důkladněji a podrobněji, než vybrati příliš mnoho látky a probírat ji zběžně a povrchně. Tím bude práce zajímavější, konkrétnější a snazší, neboť pouhé přehledy jsou příliš abstraktní a těžko srozumitelné. Mimo to také odpadne shon a spěch, dosáhne se pracovního klidu - a to jest otázka výchovná.“⁶

Rozvrh učiva má být znám i dětem. „Bylo by tedy dobře předložit dítěti přehled celoroční práce. Přehled ten by mu dal perspektivu celého plánu jeho vyučování. Potom by mohlo posuzovati každý krok, který má učiniti nebo který již učinilo vzhledem k celkovému rozsahu úplného plánu. Nepřipustíme, aby dítě šlo slepě po neznámé silnici. Jak bychom mohli očekávati, že se u dítěte probudí zájem a snaha dosáhnouti cíle?“⁷ - Doporučuje

⁵ Rissmann; cit. Ostermann, Das Interesse, 210.

⁶ Vrána, Praxe na reformní škole měšťanské, 10.

⁷ Parkhurstová; cit. Vrána, Učebné metody, 60.

se proto, aby byl program práce nejen ve třídě, nýbrž aby jej měl také každý žák stále před očima. V záhlaví archu s programem celoroční práce se uvede jméno školy, školní rok, předmět (na př. náboženství), jméno žáka a nápis: Čemu se letos naučím? Pak se uvede dosti podrobně učební látka pro jednotlivé měsíce. Žák se může kontrolovat, kam až dospěl, častým prohlížením plánu nabývá přehledu látky, učí se pracovat plánovitě. - „Posloužíme sobě i žákům, probereme-li učebnou látku do konce května. Červen pak zbývá na opakování a utvrzování učiva a na jeho třídění a přehledy. Tuto úpravu práce nelze dosti doporučit.“⁸

Rozvrh učiva náboženského nemá být pouze osnovou učebnou, nýbrž zároveň nábožensko-výchovnou. Katecheta si vypracuje osnovu hodinovou, do které si zaznačí jako koncentrační body zvláště přípravu svátostnou, přípravu k první svatě zpovědi a prvnímu svatému přijímání, ke sv. biřmování, modlitby, náboženské písně, význačné doby církevního roku a výchovné směrnice.

Naše úřední osnova respektuje duševní kapacitu a vývoj zájmových sfér dětí, jak je patrné z rozčlenění látky učebné na jednotlivé stupně a z metodických pokynů.

34. K pracovnímu plánu učebné jednotky.

ÚVODNÍ PŘÍPRAVA.

V úvodní přípravě katechese není radno začínati schematicky od učebné látky, nýbrž od skutečných zájmů dětí. Je třeba zjistit zájmy třídy jako celku, a možno-li, i zájmy každého žáka zvláště. „O zájmech žáků se mnoho dovídáme důvěrnými rozhovory ve třídních schůzkách, pozorováním žáků při hře a na vycházkách, dotazníky (co rád čtu, co rád dělám, co mě baví, co mě nudí, který film se mi nejvíce líbil, čím bych chtěl být a p.), rozhovorem s rodiči a j. Ježto zájem je mocným činitelem při učení, je třeba na zájem žáků navazovati, kde je to jen možné.“⁹ Když nemůžeme spolehlivě zjistiti tento zájem, pak jej vyvoláme. Stane se to buď poutavou příležitostnou poznámkou, která se vztahuje na to, co katecheta viděl, zažil, četl, co se stalo, co se děje, co bude a pod., nebo kratičkým učebným příkladem hodně zpřítomněným (na př. „představ si, že jdeš ... potkáš ... uvidíš ... stane se ... Co bys

v tom případě udělal? Je to pro tebe velice důležité. O tom dnes si něco povíme. Bude vás to zajímat. - Poslouchejte!“)

V úvodní přípravě zvláště vzbuzujeme zájem pro nové učivo, poutavě oznámíme téma a také je odůvodníme. „Nová škola usiluje o to, aby žáci věděli, proč se mají učit a aby tedy opravdu chtěli se učit. Tak lze dosáhnouti lepších výsledků vyučovacích ... Mají-li děti na mysli cíl a uvědomují-li si neustále, proč se k tomu cíli má dojíti, jest práce dobře motivována. Nezapomeňme, že blahodárné působení motivace během práce slábne a že je třeba občas ji zesilovati. Silná motivace pomůže dětem překonat tvrdé překážky a přivést je k přesvědčení, že cesta k úspěchu není dlážděna růžemi.“¹⁰

STAT KATECHESE - Stat katechese tvoří vyprávění, rozhovor a výklad. Vyprávění má být přiměřené a zajímavé formou, přednesem i obsahem. Nemá být příliš dlouhé. Zvláště na stupni nejnižším ať je co nejkratší. Nesmí být pouze popisné, statické, nýbrž dynamické. Má děti vzrušovati pro ně zajímavými hledisky a osobními vztahy. Dobře se zde uplatňují otázky řečnické a při vhodné látce i otázky skutečné. Ať jsou jasné a srozumitelné. V duši dítěte nezůstane nic z toho, co je těžké a pro ně nestravitelné. Děti se brzy unaví a zájem částečně ztrácejí, když něčemu nerozumějí. - Aby toto porozumění bylo zabezpečeno, má být po přednesu vždy rozhovor o přednesené látce, má se užívat vhodných prostředků k názoru, jako obrazů, kreslení a psaní. - Výklad má být snadno pochopitelný. - Ať se nikdy nepomijí na konci katechese čtení článku z učebnice, poněvadž obyčejně je třeba vždy ještě něco vysvětlit. Při tom je třeba co nejvíce podněcovati součinnost a samočinnost dětí. „Nejlépe se budí zájem vlastními žákovými činnostmi, vlastní jeho zkušeností a praktickým využitím (aplikací) nabytých vědomostí a dovedností.“¹¹

ZÁVĚR KATECHESE S PRAKTICKÝM UŽITÍM.

Podle možnosti mají děti samy aplikovati poznané pravdy na praktický život. Taková aplikace je „vrchol porozumění a nejlepší zkouškou vědomostí.“¹² „Všude, kde je možno, dávejme žákovi nejčastěji příležitost, aby poznatku využil v praktickém životě. Využití poznatků vede k jeho prohloubení a k uvědomělé osobní zku-

⁸ Týž, Praxe na ref. šk. měšť., 43.

⁹ Tamtéž, 205.

¹⁰ Freeland; cit. Vrána, Učební metody, 64n.

¹¹ Vrána, Praxe na ref. šk. měšť., 8.

¹² Tamtéž, 36.

šenosti, která je víc než pouhé vědění.¹³ Když Spasitel dovyprávěl podobenství o milosrdném Samaritánu, neřekl zákoníkovi, aby se tomu naučil nazpamět, nýbrž: „Jdi a čin ty podobně.“ (Luk. 10, 37.) Zvláště v oboru náboženské a mravní výchovy je nutno učit živoucím konáním.

Po té stránce se velmi pěkně provádí praktické užití v belgické eucharistické metodě. Děti jsou vyzvány, aby samy vyvodily z katechese praktickou aplikaci ve formě dobrého předsevzetí. Několik nejlepších předsevzetí se napíše na tabuli a jedno z nich se vybere jako předsevzetí pro celou třídu. Kromě toho jedenkrát v týdnu se vykoná aplikace zcela individuální. Každý žák vyvodí z katechese předsevzetí, které se napíše na tabuli. Katecheta je pak čte s tabule s patřičnou pomlčkou, aby každé dítě si vybralo to předsevzetí, které se pro ně nejlépe hodí. Tento postup sledují žáci se zvýšeným, radostným zájmem. Tak se uplatňuje u dětí zvláštní zření (point particulier) k získání určité ctnosti nebo k odstranění určité chyby. Tomu předsevzetí katecheta vždy zabezpečí pomoc milosti Boží. Na př. „Zítka obětujete mši svatou, abyste...“ Nebo: „Teď vykonáte duchovní svaté přijímání, abyste...“¹⁴ Nakonec si pak děti zaznamenávají potřebné poznámky s tabule anebo črtají kresby a diagramy do svých poznámkových sešitů.

NACVIČOVÁNÍ A OPAKOVÁNÍ UČEBNĚ LÁTKY.

Zejména v náboženství dlužno rozeznávat dvojí stránku učebně látky: stránku přesně učebnou a stránku vnitřního prožití a uplatňování v životě. Tak na př. musíme naučit děti dobře nauce o mši svaté, učivo to nacvičit a častěji opakovat. Ale lásce ke mši svaté nenaučíme memorováním důvodů, proč je prospěšné chodit na mši svatou. V dítěti vzbudíme lásku ke mši svaté a jeho osobní zájem o mši svatou tím, že správně vedeme osobní duchovní zkušenost dítěte v tomto směru.

Náboženskému vyučování se vytyká, že klade přílišné požadavky na paměť. Můžeme připustit, že zde byla v některých případech jednostrannost. Avšak memorování není samo o sobě nic zavrženíhodného. Vždyť násobilku, vzorce matematické a geometrické, pravidla mluvnická, skloňování a časování se děti také musejí učit nazpamět. Jen tehdy memorování je zlem a zájem zabíjí, zvláště v náboženství, když dítě nerozumí tomu, čemu se učí. Je tedy bezpodmínečně nutno, aby jen to bylo dětem ukládáno k procvičení a opakování, co jim bylo náležitě vysvětleno. Je třeba tuto zásadu provádět důsledně. Stane se někdy, že nacvičování a opakování látky se pro-

¹³ Ant. Grac v knize Vránovč: Praxe na ref. šk. měšt., III.

¹⁴ Viz zvl. Poppe, La Direction spirituelle des Enfants, Averbode 1926.

táhne poněkud dále, takže potom nezbyvá dosti času k vysvětlení učiva nového. Bylo by naprosto nesprávné dětem uložit k naučení novou lekci bez náležitého vysvětlení. Bylo by to nebezpečné, poněvadž by se tímto způsobem znechucovalo náboženství, neboť by musely polykat pokrm nestavitelný. Snadno by se tímto způsobem též dostaly na cestu bezduchého mechanismu. V takovém případě uložíme další lekci k pročtení a promyšlení, nikoliv k naučení.

Je nezbytně nutno pravidelně učivo nacvičovat a opakovat. „Velmi často se stává, že vyučování je živé, konkrétní a zajímavé, ale že žáci po nějaké době z něho nic nevědí. Říkáme, že nedoučujeme.“¹⁵ „Je to opravdu škoda, že se doučení nevěnuje ještě aspoň trochu energie, když se už tolik energie věnovalo probírání látky nové. Je to asi tak, jako bychom vystupovali na kopec, abychom měli širší rozhled, ale před vrcholkem bychom se zastavili. Je tedy třeba věnovati čas i nacvičování i opakování učiva.“¹⁶

I nacvičování a opakování učiva má se diti způsobem pro dítě zajímavým. „I při procvičování a opakování učiva se doporučuje, aby žák začal rovněž konkrétně - příkladem. Potom teprve nechť řekne všeobecnou pravdu, pravidlo nebo poučku. Jen ať to není odříkávání, které bývá často naučeno, aniž je za tím porozumění, vědění. Nechť při tom žáci kreslí, ukazují, dramatisují, demonstrují, naznačují. Nechť se neomezují toliko na řeč - dokonce na řeč jednotvárnou, školácky monotonní. Řeč sama je někdy chudý, ne dosti názorný a plastický výrazový prvek, čistě jen sluchový. Přidávejme tedy k němu prvky zrakové a pohybové!“¹⁷ - V náboženském vyučování lze ovšem postupovat tímto způsobem jen s jistými výhradami. Také se někdy stane, že dítě neumí. Nikdy se nemá katecheta hned ukvapit příkrými slovy: „Máš to umět!“ a pod., neboť by tím mohl ohrozit náboženský zájem dítěte. Je třeba klidně zkoumat, proč neumí a zjednat nápravu.

Nacvičování a opakování se děje pravidelně každou hodinu výslechem, pak příležitostně a konečně přehledně. Je třeba vždy vyvolati co nejvíce žáků, aby se udržoval živý kontakt a zájem. Zajímavě se opakuje u žáků mladších podle obrazů náboženských, u žáků starších podle mapy Palestiny, nebo podle systému „číslného katechismu“.¹⁸ - „V opakování musí však býti systém. Thorndike vyšetřil, že po probrání nové látky se má opakovati

¹⁵ Vránovč, Praxe na ref. šk. měšt., 39.

¹⁶ Týž, Učebné metody, 205.

¹⁷ Týž, Praxe . . . , 35.

¹⁸ Viz Karel Jánický, Číslný katechismus, Praha 1892; na př. co je v náboženství do počtu 1, 2, 3, atd.

častěji, ale později už jen po delších a delších obdobích a stále stručněji a jasněji. Stručné opakování však neznamená odříkávat suché abstraktní přehledy. I když se při opakování jen „tuká“ na problémy, má se v žákově mysli vynořit problém i s charakteristickými detaily. Z toho plyne pro učitele povinnost, aby uměl vyšetřit čas na promyšlené a systematické opakování a aby je nikdy nezanedbával.“¹⁹ - Promyšlená soustava opakování vyžaduje ovšem stejné přípravy učitelovy jako nová látka.

ZKOUŠENÍ.

Zkoušením kontrolujeme výsledky vyučování po stránce vědomostní. Je to nutné, poněvadž především v době současné je třeba, aby žáci měli solidní náboženské vědomosti. Při holdu italských dětí (sdružených v Katolické akci) sv. Otcí v červenci r. 1936 velmi zdůraznil sv. Otec potřebu vždy hlubšího a intenzivnějšího studia náboženského a vědomostí náboženských.

Vědomosti dlužno také zjišťovati. Děje se to zkoušením. Zkoušení je ústní, písemné a testování.

Nejčastější forma na našich školách je *ústní zkoušení jednotlivce*. Zatím co odpovídá žák jeden, ostatní trpně poslouchají. Je to čas pro ně skoro ztracený. Mnozí to umějí snad lépe a ti, kteří to neumějí, trpným posloucháním málo se naučí a ztrácejí zájem. Kromě toho „učitel nebývá s odpověďmi spokojen, je kritičtější, pomáhá žákovi anebo se s ním i vadí - a to vše způsobuje v posluchačích dojem ztísněnosti a sklíčenosti“.²⁰ Kromě toho toto zkoušení je málo objektivní, neboť hodně závisí na náladě vyučující osoby, na subjektivní dispozici žákově a na nahodilosti otázky.

Zajímavější, než zkoušení jednotlivce je *ústní zkoušení skupiny*. Buď sám katecheta anebo dovednější žák stojí v popředí a dává otázky celé třídě. Také může katecheta vyvolat 4-5 žáků, dá jim širší otázku a mluví ten, kdo umí. Ostatní doplňují. Na reformní měšťanské škole ve Zlíně při hromadném zkoušení se osvědčilo, že ostatní žáci v lavici si dělali poznámky, pokud shledali něco nesprávným, neúplným anebo pokud chtěli něco doplnit a pak se hlásili ke slovu. Při tom byli činní všichni žáci a udržoval se jejich zájem.

Vedle zkoušení ústního také se doporučuje provést někdy i *zkoušení písemné* buď ve formě úkolů nebo v nové formě testů. *Testování* nejprve zdomácnělo v Americe a odtud se také dostalo

¹⁹ *Vrána*, Praxe . . . , 39.

²⁰ *Týž*, Učebné metody, 216.

k nám. „Test je písemná zkouška, kterou se chceme přesvědčiti, ovládá-li zkoušená osoba určitý úsek přesně vymezených prvků nějaké schopnosti nebo nějaké látky. Otázky a výzvy jsou formulovány tak, že na ně lze odpovědět velmi stručně, a to buď větou, slovem, nebo pouhou značkou. Z odpovědi pak lze vyjádřit stupeň schopnosti nebo vědomosti zkoušené osoby, a to číselně, nejčastěji procenty.“²¹ Podle toho se zjišťují schopnosti testy inteligenci, vědomosti a dovednosti testy didaktickými, které jsou buď informační (orientační) nebo standardisované (normalisované).

Zkoušení testováním může být pro děti zajímavé, dosti objektivní a časově úsporné. Je zde ovšem též nebezpečí opisování a opravování je pracné. Jednostranné a upřilíšené používání testů by však mohlo ohrozit nervovou soustavu, charakter i výchovu dítěte. Dlužno tedy si počínati s testováním obezřele.

35. Názor zevnější (přímý).

Dítě zajímá více to, co nejen slyší, nýbrž zároveň také vidí. Vidění skutečnosti, obraz, model, diagram, kresba, dramatisace, pomáhá soustředit pozornost a zájem. Když něco vykládáme dospělému člověku a vidíme, že nejvíce velkého zájmu, ihned zbystří pozornost, když ustaneme od pouhého ústního výkladu a věc mu načrtne třeba jen holí do země anebo mu ukážeme obraz, fotografii. Ještě více se to osvědčuje u dětí. Proto vhodný názor má větší cenu než záplava slovního výkladu. „Nihil est in intellectu, quod prius non fuerit in sensu.“ - Je proto nutno co nejvíce používat názoru. Nedostatek názoru mívá u dětí za následek neporozumění, nechut a nezájem.

Vidění skutečnosti pěstujeme tak, že *ukážeme dotýčný předmět, předvedeme nebo necháme předvésti úkon, zavedeme na místo* (do kostela, na hřbitov atd.). V tomto směru máme mít zvláštní zření k bližší i širší domovině. Děti jsou takřka vkořeněny celou svou bytostí do rodné půdy svého domova. Mají živý, zjištěný zájem pro všechno, co se týká domoviny. Princip domoviny (v širším smyslu regionalismus) má význam nejen didaktický, nýbrž zvláště výchovný.

Kromě toho užíváme *obrazů, map a modelů*. Jednak obrazů standardních, a jednak si pořizujeme pomůcky vlastní: soubory nalepených pohlednic, vystřižených obrázků z různých časopisů

²¹ *Tamtéž*, 219.

a pod. Na tabuli čtáme barevnou křídou kresby a diagramy. Pro hodiny opakovací se osvědčuje používat světelných obrazů: diapozitivy, obrazy myroskopické (obrázky na papíře, které jsou vrhány na plátno zrcadlovým přístrojem), diapásy, film. I malých sv. obrázků možno didakticky i nábožensko-výchovně dobře použít, když jsou voleny vhodně, dobře vysvětleny a dávány ne příliš často, za vhodných okolností. S velkým zájmem všimají si děti mapy Palestiny. Může ji načrtnouti některý ze žáků na papír a napnout na lepenku anebo tenkou desku z měkkého dřeva. Pak umísťujeme biblický děj tím způsobem, že vpichujeme na patřičná místa špendlíky opatřené papírovými praporky se jmény jednajících osob. Totéž možno provést ještě zajímavěji na reliéfní mapě z plastické hmoty. - Také se osvědčuje, zvláště u žáků mladších, umísťovati na takovou mapu děj ve formě obrázků.

V oboru prací rukodělných a modelování (ovšem mimo vyučování) možno také velmi upoutat zájem dětí. Již žáci nejmladší si mohou udělat z papíru, lepenky, ze dřeva anebo z plastické hmoty kříž, horu Kalvarii, Boží hrob, desky desatera, betlem; starší žáci kromě toho také si mohou zhotoviti růženec, liturgické modely (oltář s příslušenstvím), děvčata k tomu miniaturní roucha liturgická z papíru nebo ze zbytků látek. Když se najdou dobrodinci, dá se jim materiál a starší žáčky mohou vypracovati také prádlo kalichové pro chudé kostely, misie a pod.

S úspěchem se začíná používat i gramofonových desek s církevní hudbou, zpěvy vánočními a liturgickými. - Na nižším stupni velmi úspěšně možno používat *dramatisace* jak ve formě živých obrazů, tak i ve formě mimické. Na stupni vyšším opět sborové recitace.

Dobrou pomůckou pro názor je *poznámkový* (pracovní) sešit do náboženství. Doporučuje se jeho zavedení již od prvního postupného ročníku, ovšem ve formě zcela elementární, kdy si žáci ještě nezapisují pravidelně každou vyučovací hodinu s patřičným učebním úkolem, nýbrž píšou a kreslí do svého sešitu toliko příležitostně. Asi od pátého postupného ročníku zavádíme poznámkový sešit do náboženství již ve formě standardní.

Osvědčuje se tento postup: na první stranu nalepí si děti pěkný náboženský obrázek, přiozdobí si jej barevným ornamentem a k tomu si přepíše kratší modlitbu, individuálně sestavenou. Na dalších listech si značí jednotlivé hodinové záznamy, a to číslovkami řadovými (tak se usnadňuje přehled a kontrola) s učebním úkolem pro příští hodinu, na příklad:

I. h. BD. čl. 126. Nejprve království Boží.

K. ot. 1. K čemu jsme na světě?

PAMATUJ: „Potřebno je však jedno!“

Je-li vhodná kresba, pak si ji děti také načrtnou do sešitu. Výjimečně si zaznamenají i dispoziční body katechese. Na opačné straně sešitu (pro snadný přehled a kontrolu) zaznamenávají si stručně datum účasti na službách Božích, přijímání svátostí a větu nebo předsevzetí z kázání, nebo alespoň si tam zaznamenávají do přehledné tabulky pro každý měsíc: modlitbu ranní a večerní, účast na mši sv. (když byl, když nebyl O, když nebyl vlastní vinou —), sv. zpověď, sv. přijímání, návštěvu Pána Ježíše v kostele, obět, sebezápor

36. Názor niterný (nepřímý).

Vedle názoru zevnějšího (přímého) uplatňujeme vždy co nejintenzivněji názor niterný (nepřímý). Aby děti mohly nazíratí niterně, je třeba k nim mluvit konkrétně, barvitě, sytě a zajímavě. Tak malujeme v duši dítěte obraz, aby děj nejen poslouchaly, nýbrž zároveň slyšené prožívaly. Dobré vyprávění je nejstarší ze všech umění. Je jediné umění, kterého používal i Spasitel. Nikdo před ním ani po něm nedovedl vyprávěti tak mistrně, jako On. Nepostradatelnou pomůckou niterného názoru jsou příběhy, příklady a podobenství. Především čerpá katecheta z *Písma svatého*, neboť má nadpřirozené posvěcení a zabezpečuje součinnost milosti Boží. Pak z *pramenů tradice*, z *církevních dějin*, z *hagiografie*, z *živého proudu denního života*, z *četby a pod.* Mey upozorňuje, že je nutno také rozumně se omezit i v tomto směru, aby se přílišně nehovělo prchavému zájmu dětí. Dítě ke svému duchovnímu růstu potřebuje živného chleba. Je dobře někdy pomazat tento chléb medem. Ale nejvíce potřebuje dítě zdravého pokrmu, živného mléka a nikoli pouhých mlsů.²²

K prohloubení náboženského názoru také používáme vhodně *četby časopisecké a knižní*. Leckdy bude třeba, abychom dobrou náboženskou četbou teprve náboženský zájem probudili v rodičích i dětech. Dnes je samozřejmou povinností katechety, aby se postaral vhodným způsobem o půjčovnu náboženské četby pro děti a podle možnosti i pro rodiče. Nejvýznačnější místo musí zaujímat četba eucharistická. Také v katechesi upoutáváme zájem a dáváme podněty k náboženské četbě tím, že dáváme čísti některé vybrané části z náboženského časopisu nebo knihy.

Příznakem zbystřeného náboženského zájmu jsou *dotazy dětí*. Katecheta upřímně dotazy vlídně přijímá a odpovídá na ně ve

²² Viz Mey, Vollständige Katechesen, 13. vyd., 21n.

vhodné době a pokud nikdo ze žáků nedovede odpovědět. U žáků starších také vybízí k dotazům písemným. Dotazování však nemá se zvrhnouti ve sport a nesmí přehlášovati učivo systematické, určené osnovou. Při odpovídání na dotazy je neobyčejně zbystřen zájem, neboť dotazy pravidelně vycházejí z plnosti duše žákovy.

37. Zvláštní zájmy dětí.

ZAJEM O PŘÍRODU. - Dítě má velký zájem o přírodu, jmenovitě o to, co v ní roste a žije. Když největší Učitel Ježíš Kristus stále se vracel k přírodě a na ni navazoval své učení, proč by totéž nemohl také činiti katecheta?

Dr. Josef Kachník k tomu poznamenává: „Proč by učitel náboženství nemohl přeložiti některou hodinu vyučovací do přírody, zvláště je-li to v rozvrhu hodin vyučovacích hodina poslední? Kde možno na příklad názorněji vyučovati o stvoření světa, než v přírodě, kde všechny přírodní říše tvorů, jak se v bibli v šestidenní uvádějí, před očima dítěte ve svých jedincích se prostírají? Kde o ráji, leč v libosadu, kde o oltářích Kaina a Abela, leč na travnaté pláni, plné sem a tam roztroušených balvanů a pasoucích se ovcí, ovroubené lány, plnými snopů? Kde dá se názorněji mluvit o proměnění Páně, leč na nějaké hoře, kde na př. o osmeru blahoslavenství, leč na svahu hory, kde o křtu, leč na břehu řeky, kde o Spasiteli spícím neb učícím na lodičce na jezeře Genesaretském, leč na břehu jezírka, kde o hojném rybolovu, leč na břehu rybníka, kde o učeďnících, v sobotu trhájcích klasy, leč při přechodu dozrávajících obilí, kde o prozřetelnosti Boží, leč na louce, oděné pestrým kobercem květinovým, že ani král Šalomoun ve vši své nádheře tak přioděn nebyl, a v mýtině, plné ptactva, jež nepracuje ani nepřeje a přece Pán živí je, kde o bolestné smrti Páně na kříži, leč na návrší u kříže nad městem nebo osadou? ...

Co je sebe názornější vyučování ve školní síni, třeba obrazy a modely přeplněné, proti vyučování v přírodě ... Dítě opustí učebnou síň, z jeho mysli vymizí obrazy i slova, ale jeho *denní styk s přírodou bude mu připomínati poučky, jež učitel náboženství připínal k přírodním jednotlivostem*, následuje v tom svého Pána a Mistra, a vzpomínka ta posvěť život dítěte a naplní důvěrou duši jeho i v letech dospělosti.“²³

ZAJEM O OSOBY. - U dětí je velmi vyvinut zájem o osoby. Nejlépe se o tom přesvědčíme, když jim ukazujeme delší serii světelných obrazů s náměty topografickými a pak věci figurální. Když

²³ Vychovatelské listy 1929, 121n.

uvidí děti osoby, pojednou znovu ožijí a polohlasitě projevují své uspokojení a radost. Na tento zájem můžeme často a různým způsobem navazovati při vyučování. Nejvíce ovšem toho zájmu využijeme při probírání příběhů biblických, ve výkladu ze života svatých a při vypravování různých příběhů ze života. I při katechesi katechismové najdeme dosti námětů osobních.

Chceme na příkl. vzbuditi zájem o papežství. Sebe krásnějším teoretickým výkladem toho nedocílíme tak rychle a dokonale, jako když jednotlivě vyložíme denní povinnosti a práce sv. Otce i s celou jeho životosprávou a ukážeme jeho věrný portrét. Dítě pojednou pocítí teplý, osobní vztah ke sv. Otcovi. S jakou úctou, láskou a oddaností budou se děti potom dívat na jeho osobu, na papežství a celou Církev! Pak dáme dětem domácí úkol, aby napsaly dopis sv. Otcovi do Říma. Z dopisů poznáme, jak netušený zájem vzbudil v dětech konkrétní výklad o osobě papežově ... Zájem dětí nezískáme abstraktním pojednáním o vznešenosti papežství, jako spíše podrobným výkladem o osobě, která tento úřad představuje. Živé sympatie a city oddané lásky, jež dítě v sobě vzbuzuje při psaní dopisu, jest něčím, co přinese trvalé ovoce i pro dobu věku pozdějšího. Tak lze pozvolna odstraňovati kuriosní předsudky proti papežství, vočkované do našeho národního organismu. Je dobře dáti přechisti ve třídě nejlepší dopisy. Všichni budou poslouchat s napjatou pozorností.

Podávám ukázkou aspoň některé dopisy od žáků obecné školy, jež se vztahují na osobu papeže Pia XI.

Svatý Otče!

Mnoho pěkného jsem slyšel od velebného pána o Vás. Vyprávěl nám, jak jste moc zaměstnán. Proto nemáte někdy ani chuti k jídlu a jste moc bledý. Byl bych rád, kdybych Vám mohl pomoci otevírat aspoň ty dopisy, kterých denně tolik dostáváte. - Musím Vám sdělit, že mám velkou radost. Byl jsem u prvního svatého přijímání. Modlili jsme se za Vás a slibuji, že budu často se za Vás modlit, aby Vám dal Pán Bůh zdraví ...

Svatý Otče!

Ve škole nám vypravoval velebný pán, jak těžká je Vaše úloha. Již to je těžké odepřít si spánek a psát až do jedné hodiny v noci a již zase po tak krátkém spánku vstávat a přijímat návštěvy. Představuji si, jak bych já vypadala ospalá a netrpělivá. Vy však každého přijmete a laskavě s ním hovoříte. O dvou hodinách odpoledne teprve je skončeno slyšení. Ale ani tehdy není Vaše práce skončena. Již zase přijímáte poštu z celého světa a pracujete v kanceláři. Při svém díle však nikdy neumdléváte. Zachovej Vám Pán Bůh zdraví a posiluj Vás v každé Vaší práci ...

Jsem žákem třetí třídy obecné školy. Loni jsme byli u prvního svatého přijímání a svatě zpovědi. Umínal jsem si, že budu častěji chodit ke svatému přijímání a svatě zpovědi. A co jsem slíbil, také jsem splnil. V kostele se modlím za všechny, i za Vás. Modlívám se rád za Vás, abyste ještě dlouho byl živ a po smrti abyste se radoval s anděly v nebi. Velebný pán nám říká, abychom chodili často ke svatému přijímání, neboť na posledním soudě Božím bude pozdě, potom už nepomůže nic...

Pan katecheta nám vyprávěl o Vás, jak musíte o naši víru pečovat. Proto jsem si umínila, že se jí nikdy nezřeknu a budu i já ji chránit a za Vás, svatý Otče, vždy se modlit, aby Bůh Vás zachoval dlouhá léta.

ZÁJEM O VYNÁLEZY.

Zájem dnešního dítěte je značně upoután různými současnými technickými vynálezy, kterými je naplněna nejvíce obrazivost hochů. Dlužno reagovat i na tyto zájmy.

Tak na příkl. myšlenky rozhlasu dá se také použití k názornému a zajímavému výkladu o vševědouce a všudypřítomnosti Boží. Kdo má přijímací přístroj, může slyšet velmi mnoho z různých zemí, ano i z celého světa. Může ovšem slyšet jen to, co podává stanice vysílací. „Kdo však slyší a ví všechno a nepotřebuje k tomu stanice ani vysílací ani přijímací?“ - Kdo má přístroj přijímací i pro televizi, také může vidět to, co se vysílá. „A kdo vidí všechno, a to mnohem lépe, bez jakéhokoli přístroje?“²⁴

Podobně možno použití mnoho námětů i z jiných oborů moderních vymožeností. Budeme-li navazovat v katechesi na současné vynálezy a pokroky, především u žáků dospělejších, pak bude naše vyučování opravdu životné, zajímavé, budeme mluvit k dětem řečí pro ně srozumitelnou a organicky zapojovat nadpřirozený život z víry všestranně do tempa současného života. Tím ovšem ani v nejmenším nechceme zatlačovat nebo nahrazovat přirovnání a podobenství z Písma svatého.

ZÁJMY SBĚRATELSKÉ.

Jmenovitě ve věku školním probouzí se u mnohých dětí sklon ke sbírání určitých předmětů a k zakládání sbírek. Pohotoví katecheta podchytí tento sklon, aby jej mohl zaměřit k předmětům ná-

²⁴ Jiné příklady viz: *Tomášek*, Činná škola, 91n. - Nejvíce příkladů uvádí *Kelly*, Our Sacraments, New York. (S vřelým doporučením kardinála.)

boženským. Tato záliba může pak také u žáka částečně rozhodnout i volbu povolání. Sběratelská záliba má značný význam učebný, neboť může prohloubit učivo, a také význam výchovný, neboť účelně zhodnocuje volný čas a chrání před mnoha mravními škodlivinami.

Katecheta povzbuzuje děti k *zakládání náboženských alb*. Podle osobního zájmu mohou si založit obrázkové album biblické, církevně-dějinné, hagiografické, liturgické, misijní a charitativní. Děti si samy vyzdobí obálku, titulní list sešitu, určeného pro album a čistě si pak nalepují příslušné obrázky (buď z osobní sbírky „svatých obrázků“ anebo z různých časopisů obrázkových) se stručným slovním doprovodem, vlastnoručně napsaným.

Také povzbuzuje katecheta děti ke sbírání a zaznamenávání náboženských zážitků, *ve formě náboženského památníku*. Mladší děti mohou zachovat tento postup: Na první stránku si napíše třeba nápis „Ve jménu Páně začínám rok 1940.“ Na druhou stránku napíše něco tatínek nebo maminka. A potom si píše dítě další záznamy samo. Na příklad: Společné svaté přijímání bylo dne... Máme nového velebného pána, jmenuje se... Byli jsme na pouti... Dnes bylo kázání o... Líbil se mně tento příklad... Velebný pán nám poručil... Dal mi tento obrázek (přilepí si jej). A podobně. Někdy požádají děti i katechetu, aby do toho „památníčku“ také něco napsal. Děti tam mohou skládat své žaly i radosti! Na konci roku si „památníček“ uloží do domácí knihovny.²⁵ - Jiný způsob zaznamenávání náboženských zážitků může být *ve formě náboženského školního časopisu*, který si děti vydávají za vedení katechety.

PRACOVNÍ KROUŽKY (KLUBY, SEKCE).

Katecheta nejprve probudí zájem a pak dá podnět k založení určitého kroužku. „Kluby čili kroužky musejí vznikat z potřeby, z vnitřní činnosti. Chybou by bylo dáti jim nejprve formu, organizaci, a pak teprve pro ně hledat práci a obsah. Nezřizují se, aby se v nich učilo nebo doučovalo, nýbrž pro dobrovolnou účast na zajímavé, poutavé a příjemné práci.“²⁶ Možno založit kroužek *misijní, liturgický, charitativní, hagiografický, biblický, církevně-dějepisný, čtenářský, kroužek pro sledování současných náboženských událostí* a j. Každý kroužek si zvolí svého vedoucího a koná pravidelně podle potřeby pracovní schůzky za vrchního dozoru katechety. Čas od času podává vedoucí nebo člen kroužku ve třídě ve-

²⁵ Srov. „Pán přichází“ 1936, č. 1., 8.

²⁶ *Vrtna*, Praxe v činné škole, 27.

řejně referát o činnosti kroužku. Také se starají o svou vývěsnou tabuli, na které umísťují obrázky se stručnými zprávami (vývěsky). Je samozřejmou povinností každého člena kroužku, aby si pořídil své osobní album, vztahující se na činnost v rámci kroužku.

Osvědčuje se začít s povšechným programem kroužku, který sleduje současné náboženské události. Z něho se pak později mohou vyvinout další kroužky speciální. - Sledování současných náboženských událostí značně podněcuje náboženský zájem. Děti vybídne, aby sledovaly tyto události pozorováním náboženského života ve farnosti, v děkanství, v diecézi, četbou náboženských a misijních časopisů, ze zpráv v rozhlasu (těch je dosud bohužel velmi málo) a pod. Z těch, kteří projeví největší zájem, utvoříme pracovní kroužek pro tento obor. Ve schůzkách kroužku se prohlíží sebraný materiál, třídí se, připravuje pro třídní referát, k umístění na vývěsnou tabuli a potom pro alba.

Na počátku určené vyučovací hodiny vyzve na pokyn katechety vedoucí kroužku členy, aby referovali, co je nového v náboženském světě. Tito pak podávají postupně své připravené zprávy stručně a obsažně, ústně i písemně. Jsou úhledně napsány na menším lístku pod výstižným nápisem, nebo je to výstřižek z denního tisku, nebo vystřižený obrázek s příslušným stručným slovním doprovodem. Těmto zprávám se věnuje asi 5-10 minut. Po referátu odevzdají svůj podepsaný lístek nebo obrázek vedoucímu kroužku, který je umísťuje po vyučování na vývěsnou tabuli. Po výměně nových zpráv a obrázků se staré vlepují buď do třídního alba nebo se vracejí sběratelům, aby si je vlepili do svého alba osobního.²⁷

Tento projekt má svůj význam jmenovitě u žáků starších, neboť probouzí a živí zájem náboženský, sebevědomí katolické a připravuje dítě pro budoucí apoštolátní činnost v Katolické akci. Když dovedou žáci sledovat s živým zájmem sportovní události celého světa, proč by nedovedli sledovat stejně i události náboženské? Jistě to dokáží, jen když je katecheta do toho zajímavě uvede.

DOPISOVÁNÍ ŠKOLNÍ.

Školní dopisování v rámci náboženského vyučování záleží v tom, že prostřednictvím katechetů jednotlivých škol děti si podávají zprávy z náboženského vyučování a z náboženského života. Mohou popsat slavnost prvního svatého přijímání, dětskou pobožnost, pout, dětské náboženské divadlo, náboženskou událost ve farnosti,

²⁷ Srov. referát Nory Hradilové v knize St. Vrány, Praxe v činné škole, 87n.

v blízkém okolí nebo v diecézi, mohou podati zprávu o četbě dětských náboženských časopisů, o činnosti kroužků, o Díle sv. dětství Ježíšova a pod. Čím je škola vzdálenější, tím jsou vzájemné zprávy pro děti zajímavější. Nejvíce upoutá dopisování se školami misijními (prostřednictvím misijních spolků nebo i přímo) a výměna poznámkových sešitů do náboženství, náboženských alb anebo náboženského školního časopisu. Sestavování dopisů a zvláštěních alb k výměně musí být velmi pečlivě připraveno, aby to bylo vkusné, libivé a reprezentativní. V albech se podává statistika náboženského vyučování, prospěchu, náboženského života dětí, ukázky náboženských úkolů a kreseb z poznámkového sešitu, fotografie z náboženského života, zvláště obrázků prvokomunikantů, obrázků farního kostela, školy a pod. Když se posílá album do ciziny, pak také dlužno nakreslit orientační mapku země, ze které se album posílá.

Jmenovitě *mezinárodní korespondence* značně dětem přiblíží pojem katolicity, všeobecnosti Církve Kristovy. *Korespondence misijní* velmi živě zpřítomní myšlenku šíření víry. „Okolnost, že Mezinárodní ústav výchovný (Bureau International d'Education) uspořádal anketu o mezinárodní korespondenci žákovské, svědčí o tom, že mezinárodní korespondence žákovská přestala být zajímavou hrou a stala se jedním z důležitých pomocníků činné školy... Otázka mezinárodní korespondence žákovské byla také předmětem jednání mezinárodního sjezdu profesorského v Ženevě... Žákovská korespondence, dobře zorganizovaná a vedená, s pedagogickým rozhledem a taktem učitelovým, dosahuje cenných úspěchů, měníc prchavý zájem dítěte v trvalou zvyklost tvořící osobnosti.“²⁸

ZAVODĚNÍ.

U dětí je dosti vyvinutý zájem o závodění. Chtějí být ve všem na místě prvním. Zde je také kořen jejich žárlivosti. Když rozumně prováděným závoděním jejich sebelásku vedeme správně, může to být zároveň lék proti dětské bezstarostnosti, nedbalosti a povrchnosti. Touto cestou musíme vésti děti ovšem opatrně, aby pohnutky jejich jednání byly vždy ušlechtilé, aby byly posvěcovány vždy dobrým úmyslem a nestaly se nízkými.

V rámci tohoto závodění dáváme dětem různé dobrovolné písemné úkoly, kresby a práce rukodělné z pilnosti, úkoly pro soutěž, povzbuzujeme ke vzorné péči o náboženský poznámkový sešit, o alba, práce rukodělné a pod. se zřením na trvalou výstavku ve

²⁸ Veitz v časop. „Střední škola“, 1927, 196n.

třídě, na chodbě, ve vitrině, na celotřídní nebo školní výstavce koncem školního roku. Také slíbíme udělení nějaké věcné náboženské památky (kniha, růženec, medailka a pod.).

Také lze zavést zvláštní závody katechismové. Konají se obvykle koncem školního roku. Aby se výchovně dobře uplatnily, dlužno je velmi pečlivě připravit, jak po stránce naukové tak i nábožensko-výchovné. Účastníci závodů se rozdělí na stupeň nižší, střední a vyšší (podle věku a diecéšní učební osnovy školní). Dostanou přesně vymezenou učebnou látku k nastudování. Látka tato se probírá ve škole. Doma studují žáci dále a přemýšlejí o náboženských pravdách. Když něčemu dobře nerozumějí, mohou se na to příležitostně kdykoliv svého katechety dotázat. Nejde při tom o pouhé pamětné osvojení, nýbrž zároveň o poznání do hloubky. V určité dny, na příklad ve volné hodiny během týdne anebo v neděli po službách Božích, jsou opakovací hodiny k závodům. Souběžně s přípravou naukovou ruku v ruce má postupovat i příprava duchovní, totiž soustavné a intenzivní pěstění duchovního života: modlitba ranní s dobrým úmyslem, modlitba večerní se zpytováním svědomí, s dokonalou lítostí a s dobrým předsevzetím, oběti, sebezápor, dobré skutky, účast na mši svaté, přijímání svátostí, duchovní četba, apoštolát v rámci Katolické akce, účast na duchovním kursu a j. Úkony duchovního života se zaznamenávají na zvláštní výkaz.

Závody jsou nejprve písemné a potom ústní. K závodům písemným si donesou žáci též své poznámkové sešity náboženské k prohlédnutí. Závody ústní se konají veřejně za přítomnosti církevních představených, rodičů a pozvaných korporací. Závodníci nastupují do závodících kol podle stupňů: nejprv stupeň nižší, pak střední a na konec vyšší. Podle množství zúčastněných se pak také utvoří příslušný počet jednotlivých závodících kol. Kdo neodpoví na určitý počet otázek (na příkl. na dvě), ten z kola vypadne. Ti, kteří v kole vydrží, odcházejí jako vítězi. Pro každé kolo se stanoví maximální časový termín.

Každý z aktivních účastníků závodů dostane něco „na památku“. Vítězové ovšem dostávají „na památku“ něco lepšího. Kolo, které se umístilo nejlépe, může dostati kromě toho ještě vítěznou putovní korouhev.

Kongregace koncilu ve svém dekretu o povznesení náboženské výuky a výchovy ze dne 12. ledna 1935 „Provido sane consilio“ výslovně doporučuje katechismové závody s udělováním památek (odměn).

Proto se v Itálii konají každoročně katechismové závody. Ten, kdo je

prohlášen v těchto závodech za vítěze, dostane na celý rok titul „kníže křesťanského učení“. Tak na příkl. v r. 1935 pozval svatý Otec šťastné vítěze v těchto závodech k sobě. Kromě jiného jim řekl asi toto: „Musíme dělat rozdíl mezi vyznamenáními, kterých se člověku dostane v pozemském životě, podle toho, zač se nám těch vyznamenání dostalo. Je krásné vyznamenání za zásluhy v zeměpise, dějepise, matematice, fyzice nebo filosofii; ale nejsou tak vzácná, jako vyznamenání za vynikající vědomosti v náboženském učení, neboť náboženství je vědění nejvznešenější.“ Potom mluvil papež o důležitosti katechismu. „Tato vznešenost je patrna z toho, že nejučenější muži, jako sv. Augustin, sv. Tomáš a sv. Bonaventura, ve svých učených badáních se znova vraceli k prostým větám, které jsou odpovědmi na otázky katechismu, aby v nich našli světlo pro své přemýšlení. Znátí katechismus znamená znátí to nejhlavnější a nejpotřebnější z katolického náboženství. Avšak nestačí znátí tyto pravdy z katolického náboženství pouze rozumem, nýbrž musíme je také v životě uplatňovat a podle nich zařadit celý život a všechno své jednání.“²⁹

Podle zkušeností dosud získaných působí závody katechismové blahodárně. Nejvíce zkušeností s těmito závody mají Salesiáni. Tak na příklad v Argentině v každém salesiánském ústavě a sváteční oratoři konají se každoročně katechismové závody za předsednictví představených ústavu a církevní i občanské vrchnosti. Při závodech inspektoriálních je také jmenován vítěz katechismových závodů za přítomnosti apoštolského nuncia a arcibiskupa z Buenos Aires.

O výtečnosti katechismových závodů svědčí případ, který sděluje salesiánský inspektor a misionář v Siamu.³⁰ Stalo se mu, že byl volán ke vzdálenému nemocnému. Ihned se vydal na cestu; dorazil tam až na druhý den dopoledne o 11. hod. Přišel však pozdě. Nemocný zemřel před několika hodinami. Misionář zaslzel. „Otče, neplačte, můj otec zemřel dobře, neboť vzbudil dokonalou lítost,“ tak promluvil k misionáři jinoh, který rok před tím navštěvoval jeho kurs katechismu. Pak mu ukázal nějaký sešit a pravil: „Pamatujete si, Otče, na téma, které jste nám uložil, abychom je vypracovali? - „Co bych dělal, kdybych byl u umírajícího a kněze by nebylo možno sehnat? - Předfíkávat mu střelné modlitby, dát mu políbit kříž, číst nějaký úryvek z evangelia a především mu pomáhat vzbudit dokonalou lítost. To je tu vše napsáno a já jsem se podle toho řídil.“ Opravdu, krásné ovoce katechismových závodů.

U nás salesiáni již také zavádějí katechismové závody s pěkným úspěchem. Kromě toho též je organizuje Hanácká župa orelská (se sídlem v Olomouci) v rámci své „Orelské školy náboženské práce“.

²⁹ Srv. *Fattinger*, Katecheta vypravuje, II. díl, Praha 1936, 5.

³⁰ Viz *Jurečka Fr.* ve „Vychov. listech“ 1940, č. 7.

38. Křestní vědomí.

Už jste měli příležitost pozorovat děti z vlažných katolických rodin a život dětí nepokřtěných, „bez vyznání“? Po stránce zevnější není mezi nimi téměř žádného rozdílu. Žijí bez modlitby, bez kostela, bez povznesení duše k Bohu. A jak dále pokračuje tento vývoj během školní docházky? Dítě z oné vlažné katolické rodiny chodí do náboženství, dítě „bez vyznání“ nikoli. Katolické dítě slyší v náboženství o tom, že je Bůh a že se má k němu modlit; začne něco tušit, v temnotách náboženské nevědomosti začne svítat. Dítě bez vyznání také sem tam něco zaslechne a také začíná tušit něco vyššího.

A nyní si dejme otázku: začne ono dítě z rodiny nábožensky vlažné, uvědoměle se modlit a žít opravdu nábožensky? Anebo snad v náboženských úkonech bude vidět jen povinnost, kterou ukládá náboženství jakožto učební předmět? Přijde na to, jak se podaří katechetovi v dítěti vzbudit živé a radostné vědomí: jsem dítě Boží, svatým křtem mne Otec nebeský přijal za své dítě. Jednou mám být věčně se svým Otcem nebeským a zdědit celé Jeho království; to je více, než kdyby mi patřil celý svět! Jak se raduji, že křtem svatým jsem se stal dítětem Božím a katolickým křesťanem!

Hle, to je smysl a význam buzení křestního vědomí. Zde je první a nejpodstatnější úkol dnešní pastorační mládeže. Když se podařilo v dětech probudit vědomí křestní, pak živý zájem náboženský může být zabezpečen.

DŮSTOJNOST DÍTKA BOŽÍHO.

Když vstupuje katecheta k dětem do školy, ať je si vědom, koho má před sebou. Jsou to mladé ratolesti Církve, jsou to mladí křesťané, obohacení nezhodnotitelným darem milosti posvěcující, s vlitými božskými ctnostmi víry, naděje, lásky a s ostatními vlitými ctnostmi mravními. Jsou to děti Boží. Každé z nich je zvláštním způsobem účastno božské přirozenosti. Ano, máme vždy si uvědo-

movati neviditelnou velikost pokřtěného dítěte. „Hledte, abyste nepohrdali nikým z těchto maličkých.“ (Mat. 18, 10.) Reverentia puero!

Nejen katecheta, nýbrž i dítě má si býti vědomo této důstojnosti dítěte Božího. Dítě bez zvláštní náboženské výchovy rodinné nemá tohoto jasného křestního vědomí. *Dětství Božího se dostalo dítěti při křtu svatém v době jeho tělesné a duševní nemohoucnosti. Je proto nezbytné, aby vědomí křestní a tím i vědomí dětství Božího bylo u dítěte podle možnosti co nejdříve probouzeno a též později soustavně udržováno.*

ÚKOL KATECHETY.

Je prvním úkolem katechety, aby soustavně i příležitostně budil v dítěti vědomí křestní, t. j. vědomí synovství Božího. Dítě má znáti den svého křtu. „Den našeho křtu svatého je největším dnem našeho života.“¹

Doporučuje se proto, aby děti dostávaly do vínku od svých kmotrů křestní osvědčení. Ukázkou takového osvědčení uveřejňuje Fr. Schneider ve své knize „Katholische Familienerziehung“ (za titulním listem)

Křestní osvědčení.

V neděli 23. července léta Páně 1911
byl v kostele sv. Antonína v Essenu
Wilhelm Christian Schneider

vyvolen a povolán za dítě Boží křtem svatým, dobrotou milosrdného Boha a jeho nevyzpytatelné Prozřetelnosti. Zrozen z Boha, znova se zrodil z vody a z Ducha svatého, vybaven Božím životem, obnoven podle vzoru Božího v bratra Ježíše Krista, povýšen za chrám Ducha svatého, změněn v úd Těla Kristova, narouben jako větev na jeho svatý a vinný kmen, přijat mezi lid svatý, královské kněžstvo, Boží rod pokřtěných synů a dcer Božích. Nyní jest údem církve Boží, svaté, katolické Církve.

Má právo přijímati Tělo a Krev Páně, ve svátosti pokání dosáhnouti odpuštění hříchů, ve svátosti biřmování býti naplněn Duchem svatým a státi se bojovníkem Kristovým. Svěcením kněžstva může míti účast na kněžství Kristově, nebo může přijati svátost stavu manželského. V těžké nemoci každý kněz půjde za jeho voláním, aby mu udělal ve svátosti pomazání požeňání Páně a posvěcení ke smrtelnému zápasu.

Má právo a nároky na všechna žehnání a svěcení Církve, účast na každé mši svaté, která se koná kdekoli na zeměkouli a obdrží z plnosti zásluh Kristových a všech svatých zdarma milost. Jeho obcování sahá až do říše mrtvých a k Serafům před tváří Boží.

¹ Pius XI.; cit. Boyer, Le catéchisme vivant, Paris 1935, 90.

A když ho zavolá k sobě Pán, bude křesťansky pohřben a povolán ke slávě vzkříšení a k nevýslovné radosti blaženého Boha, který žije a jako Král vládne po všechny věky.

Dej Bůh, aby byl vždy pamětliv svého poslání a podle toho také vždy žil.

(Podpis kmotrů)

(Razítko farního úřadu)

(Podpis faráře)

Dáváme-li dětem obraz na památku prvního sv. přijímání, sv. biřmování, tím spíše máme jim dáti památku na svatý křest, neboť tehdy se zrodily pro nebe a otevřela se jim vstupní brána k ostatním svátostem. Den svatého křtu má v očích dítěte vyniknouti jako nejpamátnější den života.

Záhy vysvětluje katecheta dětem hlubokou symboliku křestních obřadů. Nikoli najednou, nýbrž po částech a postupně. Na konec jim podá vše souborně a zavede je příležitostně též do kostela, nejen ke křtitelnici, nýbrž i ke skutečnému udělování sv. křtu. Jak mnohem plněji potom pochopí dítě slova Spasitelova: „Nenarodí-li se kdo znova z vody a Ducha (svatého), nemůže vejíti do království Božího.“ (Jan 3, 5.) A když poukážeme na kalvarskou výkupnou cenu tohoto synovství Božího, pak živě si dítě uvědomí, že opravdu je třeba tento nový, vzácný, nadpřirozený život v sobě udržovat, chránit a rozvíjet. Tak pochopí nesmírnou důležitost této svátosti, kterou se zrodilo k tomuto novému životu.

Když jsou děti náležitě poučeny o křtu svatém a připraveny, vykoná se s nimi křestní obnova. „*Děti mají každoročně oslavit výroční památku svatého křtu v době velikonoční* (Bílá sobota, oktáva velikonoční) *a svatého biřmování v době svatodušní.*“² Den křestní obnovy je svátkem celé farnosti. Vykoná se církevní průvod s dětmi ke křtitelnici za zpěvu vhodné písně, pak je promluva, modlitby, obnova křestního slibu, opět modlitba a píseň. Děti, které po prvé vykonávají tuto křestní obnovu, dostanou křestní diplom.³

Když je v dítěti aktivováno vědomí dětství Božího, pak snadno ukážeme na Boha, jakožto na Otce nejvyšší dobrotivého. „Když já jsem jeho dítě, tedy on je mým Otcem.“ Když dobrý Otec pozemský dovede hodně milovati své dítě a též se o ně dobře starati, jak teprve to dovede nejlepší, všemohoucí Otec nebeský! Nejednou je u dětí nesprávná, pokřivená představa o Bohu, která deformuje celý jejich náboženský život. Leckdy si představují Boha jako bytost zamračenou, hrozivě přísnou, která takřka policejně dozírá nad každým krokem, aby mohla přistihnouti při nějakém hříchu a trestati. Pryč s okovy jansenistického hesla: „Třeste se před Bohem!“

² Bopp, Katechetik, 221.

³ Vyšlo jej Abbaye de St. André, Lophem-lez-Brugges.

Dítě Boží podle slov Fénelonových a sv. Jana Boska má se z Boha radovati!! - Když si dítě uvědomí velikost této svátosti, kterou se stalo dítětem Božím, potom též dá si opravdu záležet na tom, aby jako dítě Boží žilo, aby dítětem Božím zůstalo.

S výchovou křestní též souvisí poznání křestního patrona, jeho úcta, následování a časté vzbuzování tří božských ctností: víry, naděje a lásky.

39. Princip liturgický.

Princip liturgický má býti duší veškerého vyučování i výchovy náboženské. Má vésti dítě k uvědomělému, organickému zapojení na zdroje milostí ve svatém společenství ostatních údů mystického Těla Kristova. V poslední době se vždy víc a více mluví a píše o společenství, o solidarismu: v životě kulturním, sociálním, hospodářském. Nuže, v liturgickém životě Církve katolické je nejkrásnější ztělesnění vyššího společenství, bratrství, kolektivní dítky Božích. Zvláště na vyšším stupni mají žáci pro tuto myšlenku velké porozumění.

Liturgie nemusí býti podávána ve zvláštním vyučovacím předmětu, nýbrž má se soustavně uplatňovati jako princip celého náboženského života na všech stupních vyučovacích. To znamená, že ve všech stupních vyučovacích si častěji všímáme příležitostně toho, co se dříve probíralo soustavně v liturgice: bohoslužebných osob, míst, rouch, nádob, knih, církevních obřadů (při modlitbě, při mši svaté, při udělování svátostí, při svátostinách, při odpoledních službách Božích, při pobožnostech mimořádných, při procesích a pouťích), jednotlivých období a svátků církevního roku. V tom smyslu dlužno rozuměti odstranění zvláštní učebnice liturgiky v našich školách.⁴ Zavedení liturgického principu do náboženského vedení mládeže je vlastně návrat k původní metodě církevní, k metodě liturgické, která byla všeobecnou až do doby „reformační“, kdy vlivem Lutherovým pole náboženského působení na mládež počal ovládati katechismus a s ním jednostranný prvek intelektualistický.⁵ Reformní proudy didakticko-výchovné směřují k tomu, aby dítě co nejaktivněji se zúčastňovalo vyučování i výchovy. O to pracuje princip činné školy v katechesi. Nuže, správně prováděný princip liturgický ve vyučování a výchově náboženské je ideálním pro-

⁴ Viz Osnova pro vyučování katol. náb. na obec. a měšť. školách, 6.

⁵ Viz Tahon, The First Instruction of Children and Beginners London 1930, 54n.

jektem myšlenky činné školy v náboženství! - Na prvním národním liturgickém kongrese v Janově v roce 1933 ve stejném smyslu promluvil o poměru liturgie k vyučování náboženství prof. G. Lercaro. Vyzvedl důležitost liturgického prvku v katechesi, v kázání i v Katolické akci a prohlásil liturgii za *nejmocnější prostředek proti dnešnímu náboženskému analfabetismu*...

Vyučování náboženské nesmí být pouze chladnou teorií, nýbrž musí se konat opravdu zajímavě, aktuálně, životně. Liturgie svou životností, dramatickostí, názorností, svým obsahem dogmatickým a morálním, svou cyklickou metodou podává jistou pomoc. Liturgie musí proto oživovat veškerá vyučování, jen ona bude vésti k opravdovému životu z víry.⁶ *V rámci liturgické výchovy používá se co nejhojněji také pomůcek obrazových a modelových.* - Na každý týden předem mohou si vypracovat děti *týdenní liturgický kalendář*, s vyznačením liturgických barev a záznamem měsíční výchovné směrnice. Kalendář pěkně vyzdobený se pak vyvěsí ve třídě.

40. Modlitba.

Pro každého člověka má modlitba význam stěžejní. Je proto nesmírně důležité, aby již dítě mělo správný pojem o modlitbě a kotalo ji s radostnou ochotou. Má se nejprve naučit rozmlouvat s Bohem, t. j. se modlit a pak teprve je máme učit modlitbám.

Není proto správné začínat u nejmenších hned s hotovými texty modliteb dospělých. O modlitbě Otčenáš a Zdrávas na stupni nejnižším píše Derkenne: „Víme ze zkušenosti, že před osmým rokem věku bez hojného předběžného vysvětlování většina dětí nechápe nejen důležitější výrazy, avšak ani všeobecný smysl těchto modliteb. Naučení je těmto modlitbám příliš záhy (bez náležitého vysvětlení), znamená přivést je k návyku, aby říkaly modlitby bezmyšlenkovitě, myslely na jiné věci při modlitbě, slova překrucovaly, kterýžto návyk pak těžce odkládají.“⁷

Dnes přicházejí do školy některé děti, jež doma vůbec nebyly vedeny k modlitbě, jiné umějí některou dětskou modlitbičku a jiné odříkávají mechanicky a často zkomoleně Otčenáš, Zdrávas, anebo jiné modlitby dospělých věřících. - Jak zde začít? Po úvodním seznámení s dětmi navážeme ihned na první elementární katechesi: Pán Ježíš přítel dětí. Ukážeme obraz, kterak Pán Ježíš přijímá k sobě děti a žehná jim. Případným slovním doprovodem rozvíjíme v duši dítěte lásku k Pánu Ježíši a naučí-

me je se modlit: „Pane Ježíši, já Tě mám velice rád(a).“ Tuto modlitbu říkají nejprve smělejší děti jednotlivě před obrazem a pak všechny sborem. Při tom se dívají na obraz. Snadno se jí naučí. Je v ní uloženo prosté vyjádření lásky, kterou dítě pocítí k osobě Pána Ježíše po živém výkladu katechetově. Důrazně dětem připomeneme, že Pán Ježíš to chce od nich slyšet také doma, zvláště ráno a večer. „Co chce Pán Ježíš od tebe slyšet ráno, když vstaneš? ... Ukaž, jak to uděláš! ...“ (Podobně také večer.) Některé z probudilejších dětí názorně ukáží, jak to udělají dnes večer. Totéž dlužno opakovat častěji. - Až naučíme děti dělat kříž v katechesi o nejsvětější Trojici, pak teprve budou přidávat k modlitbě i znamení kříže.

Podobně učíme dalším krátkým dětským modlitbám, kterým děti snadno porozumějí, na př. „Panno Maria Máti, opatruj nás, malé děti“ a j. Tak naučíme děti snadno se modlit. Podstatnou složkou modlitby má být opravdovost toho, co dítě dělá a říká při modlitbě. Proto i malé dítě má podle možnosti rozumět tomu, co říká při modlitbě.

Ať jsou tudíž první modlitby dítěte co nejprostší, krátké, s pelem dětské nevinnosti. Dětské, nikoli však dětinské. Otčenáš, Zdrávas, Anděle Boží, Věřím v Boha vysvětlujeme až později a jen po částkách. Modlíme se s nimi postupně jen ony části těchto modliteb, které jim byly náležitě vysvětleny. Nezapomínejme, že Ježíš Kristus učil modlitbě Otčenáš dospělé osoby, apoštoly. Nikoli však ihned, nýbrž až po delším důvěrném životě s nimi. Tím však netvrdíme, že modlitby dospělých se mají odkládat až do věku dospělosti. Říkáme jen tolik, že dlužno je dětem podávat podle jejich chápavosti s pozvolným a postupným vysvětlováním. Děti mají velkou náboženskou vnímavost, je však třeba jim vhodně přiblížit náboženskou pravdu. Při správném postupu pochopí mnohé modlitby velmi záhy.

Kdybychom trpěli, aby děti říkaly pouze slova modlitby bez myšlenky na jejich obsah, snadno by mohly vidět v těchto modlitbách pouze neživotné, bezduché nudné formulky. Odříkávaly by je bez zájmu, co nejrychleji, aby se toho břemene co nejspíše zbavily a později by se ho zbavily snadno docela. Často neprávem si naříkají některé matky na „bezbožnost“ svého dítěte již v předškolním věku proto, že se nechce modlit. Když vyšetříme takový případ, obvykle zjistíme, že dítě musí mechanicky odříkávat dlouhé modlitební texty dospělých věřících, kterým namnoze nerozumí. Touto nešťastnou metodou znemožňuje se dítěti poznati podstatu modlitby, modlitba se mu předem znechucuje; později se zjednáva náprava těžko.

Úřední osnovy důrazně proto upozorňují: „*Děti se krok za krokem uvádějí do ducha modlitby.*“⁸ *Rádné pochopení a používání*

⁶ Viz „Catechési“, Torino 1934, č. 4.

⁷ La Vie et la Joie au Catéchisme, Paris 1935, 19.

modlitby je hybným motorem katechese i veškerého křesťanského života.

Zájem o modlitbu neobyčejně vzroste, když dává katecheta dětem častěji podnět, aby *improvisovaly* ve vhodné chvíli modlitbu, ať v katechesi, v kostele nebo doma. Před každou modlitbou má katecheta děti vždy disponovat, aby jejich modlitby byly konány z vnitřní potřeby a nikoli jen pod zevnějším nátlakem. Také volí různé texty a modlí se s dětmi různým způsobem. Nejen společně hlasitě s celou třídou, nýbrž také střídavě, kdy jedna polovina dětí předříkává a druhá odpovídá. Také se může modlití jednotlivec hlasitě a ostatní potichu. Někdy katecheta vzorně se modlí hlasitě a děti s ním potichu. Desátek sv. růžence se mohou modlití děti tak, že jednotlivci podle lavic předříkávají jen po jednom Zdrávasu a všichni odpovídají. Takové a podobné způsoby zbystří zájem dětí při modlitbě.

Katecheta musí ukazovati svým příkladem, co je modlitba, aby její hodnota vynikla před dětmi co nejvíce. Jeho soustředěnost se jeví i zevně v držení těla, sepjatýma rukama a očima upřenýma poněkud nahoru. Tento příklad působí na děti takřka sugestivně. Žáci by se nesoustředili k opravdové modlitbě, kdyby katecheta během modlitby pohledem nápadně sledoval jednotlivce, jak se modlí. Tímto způsobem by snadno upadli do zevnější pózy, do mrtvé šablony, neboť by viděli, že sám katecheta se při modlitbě rozptyluje.

Nikdy se nemá užívat ke trestu úkonu, jehož se používá k modlitbě, na př. klečení. Nepřímo by se tím pracovalo ke znechucení modlitby. Na modlitbu a úkony spojené s modlitbou nemá se dívat dítě jako na nemilou robotu, nýbrž jako na něco radostného, co je vyznamenáním a ctí pro každého člověka.⁹

Je veledůležité, aby s modlitbou ranní bylo vždy spojeno vzbuzení dobrého úmyslu a zvláště s modlitbou večerní zpytování svědomí s dokonalou lítostí. Nestačí dětem to pouze připomínat a kontrolovat. Také je třeba, aby katecheta nejpozději od první sv. zpovědi v každé třídě provedl každý týden toto zpytování svědomí s dokonalou lítostí a se zvláštním předsevzetím.

Modlitba má býti dýcháním duše. Dokud dýcháme, dotud žijeme. Dokud naše duše dýchá modlitbou, dotud také může žít v milosti posvěcující. Život bez modlitby je cestou k duchovní smrti. „Jest potřebí vždycky se modlití a neustávati.“ (Luk. 18, 1.) Proto

⁸ Osnova . . . , 21.

⁹ Srov. Mury, Graves réflexions sur l'Enseignement du Catéchisme, 3. vyd., Marseille 1933, 40n.

katecheta naučí děti používat krátkých střelných modliteb. Velmi se osvědčuje v tomto směru metoda P. Kassiana Karga, t. zv. „malého tajemství“, které se používá jak u dětí, tak i u dospělých. Dítě si utvoří kratičkou střelnou modlitbu (na příkl. Pane Ježíši, já tě mám velice rád. - Pane Ježíši, Ty jsi můj a já jsem Tvůj atd.), kterou pak hodně často během dne si v duchu opakuje, zvláště ráno při procitnutí, při oblékání, cestou do školy, ve volných chvílích během dne, při zábavě, po modlitbě večerní při uléhání ke spánku až do usnutí. Má to býti opravdu dýchání duše. Jak stálým dýcháním se okysličuje krev a udržuje život tělesný, tak častějším opakováním „malého tajemství“ v duši se udržuje plnost nadpřirozeného života.

Výchova k modlitbě náleží k nejdůležitějším úkolům katechety. Třebas člověk v pozdějším životě zbloudí, vždy je naděje na záchranu, když se dovede aspoň někdy dobře pomodlit. Oprávněně proto napsal Hirscher ve své Katechetice: „Katecheta, který nenaučil své svěřence se modlit, ať je si vědom toho, že vlastně nevykonal nic!“¹⁰ Je proto nutno v každé katechesi cílevědomě k modlitbě vychovávat a také vždy vhodně denní modlitby kontrolovat.

41. Náboženská píseň.

Dítě pravidelně s velkou chutí zpívá, neboť zpěvem může vyjadřovat živě city svého nitra. Toho sklonu plně využíváme k pěstění duchovního zpěvu. S nadšením zazpívána náboženská píseň často hlouběji zasáhne do nitra dítěte, než sebe důraznější povzbuzování.

Náboženská píseň je modlitbou. „Kostelní píseň náleží podstatně k pěstění modlitby v katechesi. Kdo zbožně zpívá, modlí se dvojnásob. Zbožná píseň, rozumově pochopená, působí nejen básnickým obsahem, rytmem a rýmem, nýbrž - a to zvláště - svou melodií, zaněcuje srdce a zdvihá je, aby se takto modlilo. „Jak jsem, ó Bože, plakal při tvých hymnech a písních, hluboce dojat slovy, jež tak libě zpívala Církev tvoje.“¹¹ (Sv. Augustin.)

Píseň duchovní obsahuje zároveň dvě důležité složky náboženského vyučování: poučení a povzbuzení. Obsahuje důležité pravdy víry, příkazy mravního zákona s mocnými pohnutkami k varování se zlého a ke konání dobra. Při zpěvu náboženské písně vzbuzu-

¹⁰ Cit. Schmitz, Die relig. Unterweisung der Jugend, 2. vyd. Köln 1921, 156.

¹¹ Kubiček ve „Vychovatelských listech“ 1936, 188.

jeme úkony víry, naděje, lásky, lítosti s dobrým předsevzetím, touhy po nebi a j. „Slovo Kristovo přebývej ve vás hojně, tak abyste ve vši moudrosti poučovali a napomínali se ve spolek žalmy, chvalozpěvy a písněmi duchovními, v milosti je zpívající ve svých srdcích Bohu.“ (Koloss. 3, 16.) Účinnosti slov mocně pomáhá krásná melodie, neboť působí na smysly, city, obrazivost, na celého člověka. Biskup *Dupanloup* prohlásil, že zpěvem náboženské písně docílil obdivuhodných výsledků u dítěte, u něhož se zdálo býti vše marným.

Aby bylo dítě písní uchváčeno, má znáti nejen melodii, nýbrž také obsahový význam písně. „Za našich poměrů nemožno, ale také netřeba na ten účel probírat písně celé od začátku do konce. Stačí vysvětliti dnes jedinou slohu, dvě tři věty a snad i pouze slovo, jindy pak z téže písně zas něco jiného. Zrnko vysvětlení se přidá buď v katechesi katechismové, zvláště při učení o mši svaté, o svátosti oltářní, o účtě svatých, anebo poznámkou při modlitbě katechetické hodiny, jmenovitě pak, když katecheta upozorňuje, co se bude v neděli zpívat v kostele. Stručné vysvětlení takové podoby nevyžaduje času, ale objasní během roku několik písní.“¹²

Je dobře začínati a končiti hodinu katechese slohou vhodné náboženské písně, aby se vzpružila duchovní nálada dětí a soustředil jejich náboženský zájem. Také přijde vhod náboženská píseň při návštěvě svátostného Spasitele a samozřejmě při různých pobožnostech.

42. Mše svatá.

Mše svatá jakožto základní úkon bohopoety má býti také ohniskem náboženského vyučování i výchovy. K tomuto cíli dlužno děti vésti soustavně od prvního postupného ročníku. Jen tehdy se stane mše svatá centrálním orgánem náboženského života dítěte, když oběť mešní s hostinou obětní, svatým přijímáním, bude srdcem náboženské výuky školní a liturgického života dítěte. Je třeba soustřeďovati zájem dítěte ke mši svaté. Které předpoklady nutno splniti?

DETI MAJÍ MÍTI ŽIVÉ VĚDOMÍ PRÍTOMNOSTI SVATOSTNÉHO SPASITELE. Nemáme mluvit toliko o Kristu historickém, nýbrž o Spasiteli, který skutečně s námi žije v tak úžasné blízkosti, s námi se dokonce spojuje ve svatém přijímání... Když děti plně si uvědomí tuto pravdu, pak bude pro ně radostí dliti v kostele.

¹² Kubiček, tamtéž 188.

I když by nedovedly mnoho mu povědět, budou se alespoň dívat na svého dobrotivého Spasitele, který zvláště je k sobě tolik zve. On se bude dívat na ně a to jim postačí. I v duchovním životě platí zásada, že co se miluje, po sobě také touží. Když plamen této lásky budeme stále rozdmýčavati v duši dítěte, pak ono může procházeti bez duchovní škody mrazivým prostředím dnešní školy i dnešního domova. Je ovšem nezbytným předpokladem, aby katecheta sám hořel touto láskou ke Spasiteli svátostnému a více vedl děti ke svatostánku svým příkladem, než svými slovy. Pro něj budou samozřejmě denní eucharistické návštěvy s dětmi po skončeném vyučování a alespoň měsíční slavná dětská adorace.

DETI MUSEJÍ PRIMĚŘENĚ ZNÁTI MŠI SVATOU A VŠECHNO, ČEHO SE POUŽÍVÁ PŘI MŠI SVATÉ. Člověk nemůže míti velkého zájmu o to, co nezná. Proto katecheta věnuje největší pozornost mši svaté v každé třídě a co nejhojněji používá při tom názoru. Nutno začít již u nejmenších. Příležitostně i soustavně se častěji vraceti ke mši sv. Ať má pokud možno každá katechese eucharistické zabarvení.

DETI MAJÍ BÝTI PŘI MŠI SVATÉ VHODNĚ ZAMĚSTNÁNY. Zpívají mešní písně a hlasitě se modlí společné modlitby k některým částem mše svaté.

K modlitbám stupňovým se mohou modliti mladší děti vzbuzení lítostí „Svatý Bože...“ podle katechismu. Děti starší „Vyznávám se Bohu všemohoucímu...“ - K evangeliu: „Pane Bože, já vstávám, abych Ti ukázal, že si vážím slov Pána Ježíše. A tato slova chci v paměti udržovati (křížek na čelo), ústy vyznávati (křížek na ústa) a podle nich se řídit (křížek na prsa). - K obětování: „Otče nebeský...“ (podle katech.). - K pozdvihování: „Pán můj a Bůh můj...“ (podle katechismu, avšak potichu!) - Po pozdvihování: „Klaním se Ti vroucně...“ (podle katechismu). - K mešnímu přijímání: „Pane, nejsem hoden...“ (podle katech.). - K posled. evangeliu opět jako k evang. prvnímu.

Naučíme-li děti se modliti mši svatou podle vůle Církve, pak snadno k tomu přivedeme i dospělé. Dítě nesmí míti dlouhou chvíli při mši svaté, neboť pak se začne nudit a již je zle. Neobyčejně se oživí zájem dětí o mši svatou, když čas od času zazpívají zpěvní vložku při mši svaté. Bylo by velmi prospěšno pracovati u hochů o to, aby se naučili knězi přisluhovat při mši svaté. Dívky mohou opět vhodným způsobem spolupracovati při výzdobě kostela a oltáře. Čím je účast dětí při mši svaté aktivnější, tím také je radostnější.

Dětem dáme za domácí úlohu *záznam o nedělní mši svaté*. Osvědčuje se samočinná kontrola písemná. U žáků mladších jen někdy na lístku osmerkového formátu. Může se to zaříditi asi od 4. postupného ročníku. Zájem dětí se zvýší, když dá katecheta dětem námět ke kreslířské výzdobě tohoto lístku. V adventě a postě se tyto záznaky vztahují i na všední den, aby se v tyto dny pozvedla účast na oběti nejsvětější. - Žáci asi od 5. postupného ročníku si připisují na tento lístek také větu z kázání, kterou si zapamatovali a odpolední služby Boží. Katecheta si vezme občas tyto lístky domů k vůli kontrole a vrací je dětem s povzbudivou poznámkou a někdy i s obrázkem. U žáků od 6. postupného ročníku přihlížíme k tomu, aby si pravidelně dělali příslušné záznaky bohoslužeb ve svém poznámkovém sešitě. K vůli snadné kontrole nejlépe vzadu a nikoli souběžně s uloženou látkou učebnou. Při tom je možno rozvinouti různé způsoby. Na př.: 19. května byla neděle 4. po velikonocích. Byl jsem na ranní mši svaté a také u sv. zpovědi a sv. přijímání. Barva roucha byla bílá. Z kázání si pamatuji zvláště... Odpoledne jsem byl na sv. požehnání (májové pobožnosti). - Kdo nebyl na mši svaté, napíše datum neděle a důvod omluvný. - Záznaky bohoslužebné mohou konati žáci aspoň formou jednoduchou ve schematické tabulce (s rubrikou pro každý měsíc), kterou si narýsují na poslední stránku svého poznámkového sešitu anebo na zvláštní list. Do jednotlivých rubrik se udělá prostě čárka anebo se zapíše datum. (Když dítě nebylo na mši sv. bez vlastní viny, napíše se 0, když nebylo vlastní vinou, napíše se —.)

Také je nutná kontrola osobní. Avšak nejobtížnější otázkou je způsob, kterým se má tato kontrola provádět. Pouhé upozornění před nedělí a zasvěceným svátkem a následným vyptáváním je postup nepříznivý pro radostný zájem o mši svatou. Takovým způsobem nepozná dítě pravou hodnotu mše svaté. Spíše se mu zdá, že je to osobní podnik katechety, avšak dítěti zůstává cizí. Pak se nesmí divit, že „některé maminky říkají dětem: „No jdi v neděli do kostela, abys udělal katechetovi radost. Nebo: ... aby se ti katecheta nemstil. Jiné maminky to neříkají nahlas, ale myslí si to. A posílají proto děti do kostela, jako by to bylo nutné zlo... Dokud je jim mše svatá jen jakýmsi podnikem pana katechety, proti kterému se dá postavit rovnocenný podnik třeba pana učitele nebo některého spolku: výlet nebo nějaká akademie, pak nevychováme ani důsledné katolíky ani charakterní lidi. To je nejlepším náběh ke křivení páteře. Dítě se utvrzuje v přesvědčení: jednou půjdu do

kostela, abych se zavděčil panu katechetovi, po druhé půjdu na výlet, abych se zalíbil panu učiteli...“¹³ Takto je nejvyšší zájem Boží a nesmrtelné duše lidské degradován na malicherný zájem lidský.

Nejlépe se v tomto ohledu osvědčuje, když katecheta má děti shromážděny všechny v jednom kostele, kde je může mít na očích. Když to není možno, pak musí pravidelně vždy vhodným způsobem zjišťovat účast dětí na mši sv. po každé neděli a zasvěceném svátku. *Je třeba však zároveň co nejvíce motivovat, aby účast na mši svaté vycházela z radostného niterného zájmu a kontrola zevnější se stávala skoro zbytečnou.* S jakou ochotou spěchají děti i dospělí věřící na mši svatou, když mají živé vědomí, že je to týž úkon, který se odehrával ve večeradle a na Kalvarii, že jest to vodojem všech milostí... Co nejčastěji různým způsobem dlužno ukazovat na velikost mše svaté, nesmírný užitek, který z ní plyne a na velké škody, do kterých upadá, kdo mši svatou zanedbává. „Neprokazujeme svou přítomností v kostele Bohu nějakou milost. Nedáváme mu nějaký present. Bůh sám se v liturgii oslavuje. My jsme pouze nástroj, harfa. Účast na mši svaté má být otázkou více naší cti, než opatrnosti. Můžeme být vděční, že smíme prodlévati pod křížem ve chvíli nejsvětější. Že smíme dlít s Ježíšem...“¹⁴ V tom smyslu ať se motivuje účast dětí na mši svaté.

Někdo namítne: „Když nebudu přísně kontrolovat, pak někteří (snad mnozí) vůbec přestanou chodit na mši svatou.“ Opakuji: kontrolovat se musí, avšak s pedagogickým taktem a nikdy karabáčnický. Karabáčnickou kontrolou dosáhnete během školní docházky jistě většího průměru účasti dětí na mši svaté. Ale jak to vypadá přes prázdniny? Praxe poškolní dokazuje, že touto metodou se dosahuje pravého opaku toho, oč osilujeme. Karabáčnickým kontrolováním chtějí někteří vybudovati návyk praxe náboženské a zatím touto pohodlnou a nešťastnou metodou shromažďují výbušný materiál, který potřebuje jen nějaké zevnější jiskry, aby explodoval a rozmetal celou výstavbu náboženské výchovy.

Vychováváme pro život časný i věčný. Nutno mít na mysli vždy okolnosti, do kterých přijdou děti po opuštění školy. Jak soustavně bude pak dítě odváděno od účasti na mši svaté při nynějším zlaicisování dnů svátečních! Jak silných niterných popudů bude zde potřebovati, aby se nenechalo strhnout odstředivou silou těchto vlivů! Čeho docílí katecheta v účasti na mši svaté pouze zevnějším vlivem, ať jsou to různé odměny nebo tlak jeho autority nebo dokonce pouhá dresura, má cenu pranepatrnou. Byl by to tra-

¹³ Hroch v časop. „Katolická žena“ 1936, 631.

¹⁴ Tamtéž, 631.

gický omyl, kdyby se spokojoval v tomto ohledu pouze se zevnější kontrolou. Musí stále a stále motivovat, dávat vnitřní impulsy, aby vůle dítěte se rozhodovala z osobního zájmu, z niterné potřeby a ne toliko pod zevnějším tlakem.

Tím však zevnější nátlak zcela nezavrhujeme. Zvláště u mladších dětí jest na místě a má dosti velký význam. Avšak čím více dítě dospívá, tím také musí tento zevnější tlak více povolovat. Krátce: můžeme býti spokojeni i s menším průměrem těch, kteří chodí na mši svatou, ale činí tak z osobního zájmu a potřeby, poněvadž dávají tím záruku, že i po opuštění školy vytrvají. Kdežto mnozí z těch, kteří chodili na mši svatou pouze z ohledů zevnějších, za změněných okolností v životě poškození ji bez velkých skrupulí zanedbávají. - Z těchto důvodů „školní“ mše svatá zůstává dosud nedořešeným problémem.¹⁵

Probouzení soustavně živý zájem dětí o mši svatou zůstane vždy nejdůležitější povinností každého katechety. „Počíná-li si v tom katecheta liknavě, zbavují se děti mnoha milostí. Návštěva domu Božího a přítomnost na mši svaté je jim na škodu; pozbývají úcty k věcem posvátným, prohřešují se tam, kde by měly čerpat sílu proti hříchu a zvykají si lhostejné tuposti, jež neví, jak vyplnit čas povinné návštěvy kostela. Drsné projevy nevole, příležitostné vypeskování „nehodných“ dětí má stejnou cenu a stejný účín, jako výchovná praxe rodičů, kteří myslí, že děti vychovávají, když se s nimi denně povádí. Buďte rozumní! Jak se mají děti naučiti řádně obcovati službám Božím, když je k tomu nepovedeme a tomu nenaučíme, jich k tomu podle určitého plánu stupeň po stupni nevychováme!“¹⁶ - „Často si stěžujeme, že děti nerady chodí do kostela, že jdou mnohdy jen pod tlakem budoucí kontroly a že povinnost sváteční mše svaté s sebou neberou jako zvyk do života. Hlavní vina spočívá v tom, že v raném věku se nenaučily brát osobně činný podíl na mši svaté. Naučí se tomu v životě pozdějším?“¹⁷

Ke zvýšení účasti na mši sv. u žactva mladšího ve všední dny možno použít i jejich zájmu nepřímého. Děje se to na příkl. tím způsobem, že účastníci mše sv. ve všední dny dostávají po každé lístek, na němž je nějaká povzbuzující věta, případně i kresba. Když mají těchto lístečků určitý počet (na příkl. 10), dostanou výměnou za těchto 10 lístečků obrázek (k vůli kontrole nějak označený, třeba razítkem). Když těchto obrázků mají opět určitý počet (na příkl. 5—10), pak dostanou na památku větší obraz, případně růženec a pod.

¹⁵ Srov. *Drinkwater*, The Givers, London 1926, 149n.

¹⁶ *Mey*; cit. Kubiček, v časop. „Věstník Jednot duchoven. brněn. a olom.“ 1926, 71.

¹⁷ Kubiček, tamtéž, 71.

43. Svatá zpověď a svaté přijímání.

Svaté přijímání je nezbytnou podmínkou růstu náboženského života. „Vpravdě pravím vám: nebudete-li jísti těla Syna člověka a pít jeho krve, nebudete mít v sobě života. Kdo jí mé tělo a pije mou krev, má život věčný a já ho vzkřísím v den poslední. Neboť tělo mé vpravdě jest pokrm a krev má vpravdě jest nápoj.“ (Jan 6, 54n.) Spasitel neřekl „kdo okusí mé tělo“, nýbrž „kdo jí mé tělo“. Smysl je jasný. Sváté přijímání je příkazem nejen Božím, nýbrž i církevním. Dekretem Pia X. „*Quam singulari*“ (ze dne 8. srpna 1910) a kan. 859. § 1 kodexu církevního práva je prohlášeno rané svaté přijímání za závazné již od let rozeznávání, t. j. od užívání rozumu a dekretem Pia X. „*Sacra Tridentina Synodus*“ (ze dne 20. prosince 1905) naléhavě se doporučuje časté svaté přijímání.

RANÉ SV. PŘIJÍMÁNÍ.

Podle získaných zkušeností nic tak podstatně nepodporuje zdravý náboženský život a nic tak nezvyšuje náboženský zájem dětí, jako rané a časté svaté přijímání. Je proto nejzávažnější povinností katechety, aby již v prvním postupném ročníku připravoval děti ke sváté zpovědi a alespoň k „soukromému“ svátému přijímání. Lede kde je ovšem možno snadno a krásně připravit již tyto děti ke společnému slavnému svátému přijímání, jak se to také bohudíky děje. Dětem se ovšem při této přípravě nedává ještě žádný text do rukou. Povinnost raného sv. přijímání zřejmě vyplývá z dekretu „*Quam singulari*“, neboť děti chodící do školy již jsou pravidelně v letech „rozeznávání“. Fuldská konference německých biskupů tuto povinnost výslovně uložila v úředních osnovách učebních. Je to velmi příznačné, neboť se v tomto ohledu v Německu hodně dlouho vyčkávalo.¹⁸

U nás bohužel dosud málo jsou prováděny směrnice dekretu o raném svátém přijímání. Odtud poměrně tak málo aktivního náboženského zájmu u dětí a zakrnělost jejich duchovního života. Na úřední osnovu učebnou nelze svalovati vinu, poněvadž ta udává termín pro první společné a slavné svaté přijímání. „Za pravidelných okolností jdou školní děti po prvé ke svátostem ve smyslu ordinariátního nařízení z roku 1917 (Acta curiae 1917, 32 a 1920,

¹⁸ Viz „*Lehrplan für den katholischen Religionsunterricht in der Grundschule*“, Paderborn 1932.

3) nejpozději ve třetím školním roce, a to ke stolu Páně společně a slavnostně.¹⁹

„Nejpozději“ - to znamená, že mohou jít ke společnému slavnému svatému přijímání i ve druhém postupném ročníku, jak se to také bohudíky často provádí. Tím se však neruší ani nemůže rušit povinnost vést děti ke svatému přijímání jednotlivě nebo ve skupinách podle nařízení dekretu „Quam singulari“ a kodexu církevního práva, který tu povinnost ukládá ihned, jakmile dítě se dostane do let „rozlišování“. Z toho je zřejmo, že vedení dětí k „soukromému“ sv. přijímání má být zcela individuální. Také to odpovídá diferenciaci ve smyslu moderních metod učebních. Všechny vedlejší ohledy musejí v této závažné záležitosti ustoupit stranou! Poněvadž běží o povinnost důležitou, proto zavazuje pod hříchem.

Kardinál Dominik Jorio prohlásil ve svém výkladu k dekretu „Quam singulari“ v odst. 20. „Konečně je třeba mít na zřeteli i to, že *příkaz o sv. přijímání jest božský a spolu i církevní*: božský, poněvadž Pán Ježíš řekl výslovně v evangeliu (Jan 6, 54): „Vpravdě, vpravdě pravím vám: nebudete-li jísti těla Syna Člověka a pít Jeho krve, nebudete mít v sobě života“; a církevní, poněvadž Církev určila, kdy začíná závaznost onoho příkázání Božího: totiž ve věku „rozeznávání“, neboli na počátku užívání rozumu, jednou do roka, a to v čas velikonoční a kromě toho v nebezpečí smrti.“ (D. Jorio, Dekret Quam singulari, Brno 1929, 26.)

O pochybnostech a námitkách proti dekr. „Quam singulari“ praví kard. Gasparri v předmluvě k výkladu tohoto dekretu (od kard. D. Jorio), že je „zlý duch namítá“. A v odstavci 52. svého výkladu praví kard. D. Jorio, „že posv. kongregace svátostí na mnohé námitky činěné proti našemu dekretu, nemajíc k nim žádného zřetele, odpovídá: *Ponatur in archivo*; a důvod toho je sama jasnost dekretu a jeho ustanovení, která nepřipouštějí důvodů protivných.“ - Proto znovu voláme ke všem: vůbec se neradit, zdali to provádět, nýbrž radit se o tom, jak to provádět! Neztrácejme vzácný čas planým debatováním, nechtějme mít na svědomí duchovní podvýživu svěřených dětí! *Tempus faciendi domine!*

Proto všichni připravujeme děti druhého postupného ročníku k první sv. zpovědi a ke společnému slavnému sv. přijímání (tak je tomu v diecési brněnské a v diecésích českých). Děti prvního postupného ročníku ke sv. zpovědi a k soukromému sv. přijímání. Kde je možno, i děti prvního postupného ročníku ke společnému slavnému sv. přijímání. Přípravu dětí druhého postup. ročníku ke sv.

¹⁹ Osnova pro vyučov. katol. náb. na školách obec. a měšť., 10.

zpovědi a ke sv. přijímání má dr. V. Kubíček ve své „Katechetice“. Příprava dětí prvního ročníku se provede skoro stejně, jen ve formě ještě poněkud jednodušší. K této přípravě také podává náměty F. Tomášek v příručce „Život dítěte v milosti posvěcující“. Zkuste a poznáte, jak příprava těch nejmenších je snadná a velmi vděčná.

Od toho eucharistického hnutí mezi dětmi očekáváme století svatého dětství, svatého mládí a zachování křestní nevinnosti. Od raného a pak také častého sv. přijímání očekáváme vzkříšení ducha katakomb, odhodlání k vyznavačství a mučednictví, schopnost nadšeného, činného uplatnění v Katolické akci, vzrůst povolání kněžských a řádových, zkrátka: církevní jaro!

Na II. kursu moravského kněžstva o Katolické akci na sv. Hostýně (r. 1936) prohlásil ve shrnutí porad dr. Vašek: „Velkou pomoc možno čekat od častého a raného sv. přijímání.“ Letos je tomu 30 let od vydání dekretu „Quam singulari“. Jest již opravdu „tempus faciendi“!

Pokud jde o zevnější okázanosti při společném slavném svatém přijímání, mají být omezeny na nejmenší míru, poněvadž odvádějí velmi často zájem dítěte od sv. přijímání k věcem zcela vedlejším. Proto také upozorňuje naše Agenda: „Pompae vero profanae prohibentur.“²⁰

Podávám ukázkou z ankety na jedné dívčí měšť. škole, do níž chodí žákyň z různých farností, o vzpomínkách na první slavné sv. přijímání, které vykonaly většinou až ve 3. postupném ročníku. Podle výsledku bylo by žádoucí naprosto odstraniti veškeré zevnější okázanosti, neboť rozptylují i děti nábožensky velmi dobře vedené. - Jedna z žaček toho druhu (ze III. měšťanky) píše:

„Duši jsem již měla očištěnou. Větší děvčata mi vykládala, že se měla dobře na hostině. Já jsem si vlastně ani nic nepřála, ale jak jsem byla v kostele, tak mně to trvalo moc dlouho. Myslila jsem si, kdybych se už mohla fotografovat. Také jsem měla hlad a myslila jsem si co dostaneme. Tu najednou mi praví vnitřní hlas: „Maři, poslouchej, ty přece nejdeš k prvnímu svatému přijímání, aby ses fotografovala a najedla. Ty jdeš do kostela, abys milého Ježíška do svého čistého srdce přijala!“

Jiná z I. měšť. píše:

„Již dlouho jsem se těšila na první svaté přijímání. V ten den měl do mé duše zavítati sám Ježíšek. Den svatého přijímání bude pro mě nejkrásnější a nejradostnější. Na svaté přijímání jsem se těšila a též jsem se bála. Bála jsem se, že udělám nějaký hřích, ale jinak jsem se těšila. Nejvíce si pamatuji, jak muzika hrála. Když jsme přišli do kostela, začali jsme se

²⁰ Agenda provinc. eccl. Moraviae, pars quinta, Olomouc 1932, 595.

modlit Věřím v Boha . . . Po mši svaté jsme šli na faru a tam jsme dostali obrázek a velký sáček cukroví. Potom jsme šli domů. Odpoledne jsme šli do kostela a potom jsme se všichni fotografovali. Od svatého přijímání mám na památku obrázek, svíčku, závoj a bílé botky. Vždy ráda vzpomínám na první sv. přijímání.“

Jiná ze III. měšť. vzpomíná:

„Ke svatému přijímání jsem se hodně těšila. Srovnávaly jsme šaty, která má hezčí, která má delší závoj a jest-li je svíčka hodně ozdobená. Již předem jsme se učili modlitbám. Bála jsem se, že svatou Hostií upustím. Když jsem odcházela od oltáře, sebevědomě jsem se rozhlížela, jako by mi patřil celý svět. Pak jsem se těšila na hostinu. U stolu jsem pak seděla jako labužník a spokojeně klátila nohama. Ke kytice konvalinek jsem stále voněla. Pak jsme šly se fotografovat. Při tom se nám stala veselá nehoda. Jedna spadla s lávky dolů, protože stále couvala do zadu. Po cestě jsem mlsala cukroví, které jsem vzala s sebou a těšila jsem se z toho, že se na mne lidé ohlížejí. Obrázek, který jsem dostala, jsem si nechala zarámovat.“

Úryvky ze vzpomínek jiných:

„Na první sv. přijímání jsem se těšila proto, že se bude každý na mne dívat, jak jsem nastrojena . . .“ „Těšila jsem se na nové bílé šaty a na cukroví, které jsme měli dostati. Ale měla jsem strach, abych něco nezkazila a neroztrhla závoj . . .“ „Nejvíce si pamatuji, jak maminka mi musela držet svíčku, abych ji nezlámala . . .“ „Mnoho jsem se natěšila na první svaté přijímání, že přijmu Ježíška do svého srdce. Nikdy nezapomenu, jak jsem byla šťastna při svatém přijímání . . .“ „Už jsem se nemohla dočkat toho dne, až přijmu do svého srdce Ježíška a jak s ním budu vykládat . . .“ „Maminka mě bíle oblékla. Byla jsem tomu ráda. Velebný pán nám přikázal, aby se žádný nesmál. Měla jsem tak velikou radost, že jsem se skutečně bála, že se budu smát . . .“ „Těšila jsem se nejvíce na to, že již ke mně zavítá brzy Ježíšek a potom, že půjdu v bílých šatech jako nevěsta. Bála jsem se pouze toho, abych něco nespletla, třeba jsem mohla do něčeho kopnout a svalit se . . .“ „Ze soboty na neděli jak jsem měla jít ke sv. přijímání, nemohla jsem usnout a pořád jsem volala maminku, jestli není už čas na oblékání. O pěti hodinách jsem již byla vzhůru a chtěla jsem se oblékat do nových šatů, ale maminka řekla, že je ještě čas. Proto jsem lehla a usnula. Nejvíce jsem se těšila na hostinu . . .“ „Těšila jsem se nejvíce na Pána Ježíše . . .“

To jsou vzpomínky dětí, které byly po prvé u sv. přijímání až ve 3. postupném ročníku. K tomu aspoň jedna ukázka vzpomínky žákyně měšťan. školy, která byla u prvního sv. přijímání ve 2. postup. ročníku.

„Ve druhé třídě přistupovaly jsme na svátek Nanebevstoupení Páně

k prvnímu sv. přijímání. Mnohým lidem se zdálo, že jsme ještě malé a nerozumné pro tak vzácný okamžik prvního přijetí Pána Ježíše, ale On pravil: „Nechte maličkých přijít ke mně a nebraňte jim, neboť takových jest království nebeské.“ Avšak takové malé dítky mnohdy přijmou hodněji Pána Ježíše, než dospělí, poněvadž duše dítek není zatížena těžkými hříchy. Před prvním sv. přijímáním šly jsme společně ke sv. zpovědi. Jak jsem byla šťastna po sv. zpovědi, když jsem věděla, že mám duši čistou a mohu s radostí přijati Božského Spasitele. Přiblížil se onen slavný den. Nejvíce jsem se těšila na to, že již mohu přijati také já Pána Ježíše do svého srdce, jak jsem to často vídala a toužila po tom, a to se mi konečně vyplnilo. Avšak při tom jsem se také obávala, zdali jsem hodna té velké milosti, a zdali jsem dobře připravena. Třásla se ve mně dušička strachy, abych nehodně nepřijala po prvé Ježíška do svého srdce. Vzpomínka na první sv. přijímání provází nás po celý život, udržuje nás ctnostnými ve víru života a mnohého pobloudilého křesťana přivedla tato myšlenka k Bohu. Dosud si pamatuji, že ráno toho dne byla slavná mše sv., kterou sloužil důstojný pan farář, při níž byla promluva, jak máme s láskou přijati Pána Ježíše, modliti se za své rodiče, děkovati Pánu Bohu za všechna dobrodíní a odporoučeti se vždy do ochrany Boží. Pak jsme přistoupily společně ke stolu Páně. Po sv. přijímání se s námi modlil důstojný pan katecheta za všechny, kteří se do modliteb našich poroučeli. Každá jsme měla jistě nějakou prosbu k Ježíškovi, v našich srdcích přebývajícimu. I já jsem vroucně děkovala za sv. přijímání a prosila jsem o požehnání pro své rodiče, aby jim Pán Bůh dal dlouho zdraví. Celý den pak prožila jsem v povznesené náladě, což jistě působila přítomnost Ježíška v mém srdci. Kéž je mně vzpomínka na první sv. přijímání jasnou hvězdou pro celý můj příští život!“

Z těchto ukázek je zřejmo, že je nutno veškerý zájem dětí soustředit ke svátostnému Spasiteli a k úkonu svatého přijímání. Je proto dobře, když se provede slavná obnova křestního slibu již v neděli před prvním sv. přijímáním a když se odstraní veškerá pompa. Někteří doporučují pořídit pro prvokomunikanty stejno-kroj, který se každý rok půjčuje. Pokud jde o snídání, je nutné zvláště v těch farnostech, kde jsou děti přespolní. Ať je tedy společné snídání pro všechny, ale co nejprostší. Kromě toho zvláštní pohoštění prvokomunikantů se může udělat snad o týden později při intimní schůzce dětí s katechetou a duchovním správcem. Fotografování by se mohlo provést týden před sv. přijímáním po obnově křestního slibu, která se provede ve stejno-kroji prvokomunikantů a se svícemi, které se mohou zapůjčiti z kostela. Tímto způsobem se odstraní vedlejší zájmy dětí v den slavného společného sv. přijímání a jejich pobožnost bude mnohem soustředěnější.

Dospělí snad při tom přijdou o jakousi poesii, ale pamatujme, že slavnost prvního společného sv. přijímání je především pro děti. „Stačí tudíž úplně v kostele oltář květinami a světlem ozdobený a mešní roucho sváteční, u dětí pak slušný oděv, jaký mají nejlepší. (Ve Vídni-Wien podle usnesení katechetského spolku z r. 1932: „Podle možnosti slavnostně, avšak nemá se příliš dbáti na ozdobný oblek! Bez křestního slibu a bez svíček!“)²¹

ČASTĚ SVATÉ PŘIJÍMÁNÍ.

Od raného sv. přijímání vede katecheta děti podle dekretu „Sacra Tridentina Synodus“ též k hodnému častému sv. přijímání. Zájem dítěte o osobu Ježíše Krista a touha jeho čisté duše po Ném je zvláště v útlém věku tak spontánní, jak nikdy později.

Také zkušenost dokazuje, že *největší zájem o sv. přijímání je u těch, kteří po prvé přijali Tělo Páně*. Proto zvláště tehdy dlužno věnovati častějšímu sv. přijímání největší péči. Při tom se máme varovati prostředků jen zevnějších, jako odměn anebo přílišného nátlaku mravního. Co nejvíce působit na niternou potřebu duše, na osobní, vroucí vztah dítěte ke svátostnému Spasiteli. V tom smyslu také dávají pokyny instrukce v našich úředních osnovách: „Po slavnosti sv. přijímání bývá nejvhodnější čas dostati mnohé z prvokomunikantů ke stolu Páně v následující dny po druhé a po třetí. *Radno je kouti železo, dokud je žhavé*. A potom aspoň několik malých horlivců každou neděli, ve větší svátky, pak dvakrát, třikrát po sobě. Příklad malých vábí žáky starší.

To všechno se stálým vlídným pobízením dobrovolně a s dobrým úmyslem. Nesejde v takových počátcích na tom, kolik je jich, ale aby to bylo byt jen malé stádečko věrných služebníků Páně. Však se počet časem zvětší a zvyk potrvá. *Jen začít a právě u nejmenších!* A chránit se prostředků nevhodných (mravní nátlak, projevy nelibosti nebo zvláštní záliby). Spíše doporučovat svaté přijímání v určité dny památné (veliký svátek, den jmenin nebo narozenin) anebo za mimořádných okolností (něco tíží, důležitý počin před sebou, veliká radost) anebo konečně na určitý úmysl. *Sv. přijímání aspoň jednou za měsíc mělo by se pokládati za cíl všeobecně dosažitelný.*²² Poměrně snadno dostaneme děti k častějšímu sv. přijímání, když je vybídeme, aby si vykonaly sv. přijímání k zabezpečení věčné spásy na devět prvních pátků v měsíci; také jim ovšem dáme diplomek nebo obrázek k záznamům těchto sv. přijí-

²¹ Kubiček, Katechetika, 212.

²² „Osnova . . .“ 35.

mání na první pátky. Hledme děti získat *do eucharistického kroužku s měsíčním sv. přijímáním*. Řekneme jim, že jistě chtějí být jednou na věčnosti v nejuzší kroužku kolem Pána Ježíše. Nuže, ať jsou s ním také každý měsíc při sv. přijímání. V tom ať vytrvají až do smrti. V eucharistickém kroužku zde na zemi a jednou též v kroužku věrných u Pána Ježíše na věčnosti v nebi! Tento motiv je velmi působivý pro přihlášku do eucharistického kroužku.

Stejně má katecheta probouzet v dětech vnitřní potřebu častějšího svatého přijímání *v dalších letech školní docházky*. Co nejméně mají zde působiti na dítě ohledy zevnější. Niterný zájem má býti pro dítě pružinou častějšího přijímání svátostí. Proto instrukce v úředních osnovách připomínají: „*Jmenovitě budiž hleděno, aby žáci přijímali svátosti non coacte, sed spontanee*“ (I. Petr. 5, 2.) Už jen s takového hlediska činí katecheta dobře, když děti vlídně nabádá k přijímání častějšímu.²³

Zvláště u starších žáků se musí pracovati k tomu, aby přistupovali ke svátostem samostatně. Katecheta však musí míti přesnou evidenci přijímání svátostí jednotlivých žáků, aby v případě nečinnosti některého z nich mohl na dotyčného individuálně zapůsobit. Tuto evidenci si vede nenápadně, aby u žáků nerozhodovaly v přijímání svátostí pohnutky zevnější. V tomto směru nám může býti vzorem sv. Jan Bosko, který důsledně dbal toho, aby chovanci přistupovali ke svátostem z vnitřní potřeby a zcela individuálně. Závazné společné sv. přijímání nepřipustil nikdy, ani v největší svátky a rovněž nikdy nesměli chovanci přistoupiti ke stolu Páně podle lavic, nýbrž vždy v libovolném pořádku, jen aby zevnější ohledy nebyly pohnutkou přistoupení ke stolu Páně. Nenaléhal zevnějším nátlakem na chovance, aby chodili co nejvíce ke sv. zpovědi a sv. přijímání. Avšak velmi často mluvil o sv. zpovědi a sv. přijímání takovým způsobem, aby chovanci vždy víc a více poznávali nesmírnou hodnotu těchto svátostí. Tak v nich probouzel živý zájem o tyto svátosti, touhu po častějším jich přijetí a také vskutku dosáhl nejplnějšího úspěchu. Když některý z chovanců byl poněkud líný v tomto směru, pak nenápadně při potkání, v rekreaci a pod. zaklepal šetrně na jeho svědomí a vždy dosáhl rychle svého cíle. - Příležitost ke sv. zpovědi dával sv. Jan Bosko denně. - I my máme pracovati o to, aby jmenovitě dospělejší žáci přistupovali ke svátostem zcela individuálně, z vnitřní potřeby. Jen tak můžeme zabezpečit přijímání svátostí i v době prázdnin a po odchodu ze školy.

²³ Tamtéž, 35.

Se svatým přijímáním úzce souvisí sv. zpověď. Častější svatá zpověď je zároveň velmi účinným prostředkem k tomu, aby dítě žilo v milosti posvěcující. *Bez častější dobré zpovědi počne žít dítě habituálně ve hříchu, upadne do vlažnosti v náboženském životě a později podléhá pokušení odložit zcela plnění náboženských povinností.* Všechno, co slyší v katechesi nebo při kázání, zůstává u něho pouze na povrchu, nejde do hloubky.

Aby sv. zpověď dosáhla plného účinku, musí být dobře vykonána. Závisí to po stránce přirozené od dobré svátostné přípravy se strany dítěte a pak zvláště od osobnosti zpovědníka. Dítě musí nalézt u zpovědníka plné pochopení, nejen otcovskou, ale v pravdě mateřskou lásku a naprosto spolehlivého vedoucího. „I kdybyste měli vychovatelů v Kristu na tisíce, přece nemnoho máte otců,“ praví sv. Pavel. (Kor. 4, 15.) Nelze se zbavit dojmu, že máme málo dobrých zpovědníků dětí. Je třeba opravdu umět vejít do svatyně dětské duše.

Když dítě nalézá plné pochopení, teprve tehdy otevře své srdce. Zpovědník má umět sáhnout do svědomí dítěte, zjistit hlavní chybu, zabezpečit zvláštní individuální předsevzetí, a uložit, aby dítě v příští sv. zpovědi také je sdělilo zpovědníkovi i s výsledkem.

Poučení zpovědní má být hodně srdečné, krátké a zdůrazněno zvláštní předsevzetí. Pokání ne stereotypní, nýbrž diferencované podle jednotlivého dítěte. (Can. 887. Pro qualitate et numero peccatorum et conditione poenitentis salutare et convenientes satisfactiones confessarius iniungat.) Při další sv. zpovědi po krátké zpovědní formulí řekne dítě svou hlavní chybu, své zvláštní předsevzetí z minulé zpovědi a pak se vyznává ze svých poklesků. Netrpíme při tom čtení napsaných hříchů nebo dokonce čtení hříchů ze zrcadla zpovědního.

Aby bylo možné toto zvláštní duchovní vedení dětí při častější sv. zpovědi, jež je pro jejich duchovní blaho naprosto nezbytné - opravdu bez nadsázky *conditio sine qua non* - dlužno odstranit nešvar hromadných zpovědí s málo zpovědníky. Při takových hromadných zpovědích není možno se tak plně věnovati každému dítěti, čekání dlouhé je unavuje a působí rušivě na jejich dispoziční ke sv. zpovědi. Je tedy lepší vésti děti ve skupinách ke sv. zpovědi a nejlepší, když je naučíme přicházeti zcela jednotlivě, což má dalekosáhlý význam pro pozdější přijímání svátostí.

Stejně soudí P. Stork T. J.: „Dítě potřebuje také zpovědníka,

který by se mu věnoval... Hromadné pak zpovídání školní mládeže by mělo vůbec časem zmizeti, anebo je značně omeziti na zpovídání oné mládeže, kterou nebylo lze získati pro časté sv. přijímání. Takovou mládež snažíme se dostat ke svátostem aspoň třikrát nebo čtyřikrát do roka; jsme si však vědomi, že to dnešní mládeži nemůže stačiti, aby se upevnila ve stavu milosti. Proto propagujeme všemožně časté sv. přijímání aspoň jednou v měsíci a hledíme i u dětí dosáhnouti rozumným postupem sv. přijímání podle vzoru prvotní Církve, aspoň ve dnech feriálních, kdyby otázka snídání před školou působila velké obtíže.

Snahou všech kněží, kterým vskutku záleží na budoucnosti katolické Církve v naší vlasti, musí být pilné a obětavé zpovídání školní mládeže. Musíme se rozhodně varovati šablonovitěho odbývání těchto malých penitentů. Šablona nedá vzejíti pravé důvěře a tu musí dítě pojmout, jinak bude s ním zle. *Kněží ani netuší, jak zhoubně působí na dětské duše mechanické zpovídání.* Trpělivě vyslechneme drobné poklesky dítek, nehartusíme, když to nedovedou rychle říci, dáváme pozor, zda se neobjevují těžké anebo nebezpečné všední hříchy a neustále je s láskou a mírností povzbuzujeme k častému a velmi uctivému přijímání Těla Páně.²⁴ - Pamatujme na slova Gersonova: „Zpověď, koná-li se ovšem řádně, je nejúčinnější vůdkyní ke Kristu.“ (V knize „Pojednání o tom, kterak je potřebí děti přivádět ke Kristu.“) Čím více bude katecheta tímto způsobem ukazovat svůj osobní zájem o duchovní blaho dítěte, s tím větší opravdovostí a radostí budou děti přijímat tyto svátosti.

44. Sebezápor.

Podle možnosti navykejme děti záhy sebezáporu. Sebekázeň je nutná v učení, ve výchově i v rodině. Hovnění všem zájmům dítěte bylo by pro ně danajským darem. Kolik je dnes ztroskotanců v životě i mezi mládeží, poněvadž nepoznali nutnost sebezáporu a byli zvyklí na to, aby se hovělo všem jejich okamžitým přáním. Nesmí se zapomínati na porušenou lidskou přirozenost následkem hříchu prvotního, na náklonnost ke zlému a odtud vyplývající nutnost sebezáporu.

Sebezápor je proto nezbytnou podmínkou duchovního, náboženského života. „*Chce-li kdo za mnou přijíti, zapři sebe sám a vezmi kříž svůj každodenně a následuj mne.*“ (Luk. 9, 23.) „*Království*

²⁴ Stork Al. S. J., Soustavné vedení duší, Brno 1933, 4.

nebeské násilí trpí, a ti, kteří násilí činí, uchvacují je.“ (Mat. 11, 12.) - „Vcházejte těsnou branou . . . jak těsná jest brána a úzká cesta, která vede k životu, a málo jest těch, kteří ji nalézají.“ (Mat. 7, 13.) - Tyto myšlenky musíme dětem připomínat soustavně a co nejčastěji, především na působivých živoucích příkladech. Rovněž jim dáme konkrétní návody k různým drobným cvičením sebezáporu. Tak budeme pozvolna usměrňovat zájmy již u žáků mladších. Nejvíce tak musíme činit u žáků starších, abychom je vyzbrojili pro pokušení a těžké úkoly životní. Na svou nedostatečnost a slabost se nesmí nikdo vymlouvat, neboť Bůh dává dosti síly každému, kdo se modlí, přijímá svátosti a vyhýbá se zlým příležitostem. „Všecko mohu v tom, jenž mě posiluje.“ (Filip. 4, 13.)

Nejvhodnější období církevního roku k intenzivnímu cvičení sebezáporu je doba adventní a postní. Osvědčuje se, když si děti píší v době adventní zvláštní adventní deník náboženských cvičení, obětí a dobrých skutků. K tomu použijí menšího kreslicího listu, který si pěkně vyzdobí kresbou vánočního stromku s ornamentem a pak si zaznamenávají od vyznačených rubrik své pobožnosti (roráty, růženec atd.) a úkony sebezáporu. Na konci adventu si katecheta deníky doma prohlédne a potom vrací s povzbudivou poznámkou a obrázkovou památkou. Děti si deník uloží do svého archivu osobních náboženských památek.

Pro děti ještě poutavější způsob je ten, že si nakreslí vánoční stromek a na něj přikreslují různé ozdoby, jež jsou vesměs symboly modliteb, mše sv., svatého přijímání, dobrých skutků, obětí a j.

Také si mohou děti udělat adventní zápisníček, do něhož si zapíší každý den doby adventní se záznamem dobrého skutku (modlitby, mše svatá, sv. přijímání, oběť, almužna a j.). Na obálku si mohou nakreslit jesličky s nadpisem: „Nesme dárky k betlemu, Ježíškovi milému.“ - Pod to podpis. - V den Narození Páně při jesličkové pobožnosti mohou děti tyto své obětin ky položit k jesličkám.

Jindy můžeme opět dáti dětským adventním obětem formu blahopřání rodičům k svátkům. Děti si vyzdobí gratulační list nahoře vánočním stromkem. Kolem celého okraje může být ornament z větviček, na nichž jsou svíčky a mezi tím hvězda betlemská. Pak nahoře uprostřed oslovení: Drazí rodiče! Potom: „K svátkům vánočním jsme v době adventní Vám uvlili tuto kytíčku: . . . mši sv. - . . . sv. přijímání - . . . návštěv Pána Ježíše . . . sv. růženců - . . . obětí. - Vaše děti: . . .“ Tento způsob vánoční přípravy rodiče velmi dojíhá.

Jindy si mohou mladší děti z papíru vystříhnouti malou „košilku pro Ježíška“ a napíší na ni ctnost, ve které se chtějí právě cvičit, na příklad poslušnost. Udělají na ní několik záhybů, ty zastříhnou nůžkami ve vzdálenosti ½ cm do hloubky asi 1½ mm, košilku rozloží a pak denně si mohou

zahnouti jeden zářez, když poslouchaly během celého vyučování a ještě jeden, když poslouchaly celý den doma. Těmito záhyby se tvoří na košilce ozdoba. Také si ji mohou pěkně ozdobiti ornamenty. Na konci adventu ji dají Ježíškovi k jesličkám, aby ho zahrály svou láskou. - Zvláště u mladších dětí je toto cvičení velmi působivé a konají je s radostným zájmem.

Zvláštní péče po stránce výchovy k sebezáporu a obětem si zaslouhuje doba svatopostní. Je plná podnětů k modlitbě (bolestný růženec, křížová cesta) a k pokání (sebezápor, dobré skutky). Nestačí dětem to jen připomínat, nýbrž je třeba především to s nimi konat. - Výtečně se při tom osvědčují záznamy modliteb, mše sv., přijímání svátostí a sebezáporu a dobrých skutků. Děti si mohou na příklad nakreslit na list kreslicího papíru „trnovou“ korunu, ale bez trnů. Pod ní si nakreslí (podle návrhu katechety) některé květinové symboly vybraných náboženských úkonů, sebezáporu a dobrých skutků. Když děti provedou některý z naznačených úkonů, pak přikreslí dotyčný květinový symbol na „trnovou“ korunu. Tak připravují Pánu Ježíši místo koruny trnové korunu ozdobenou květy. Nadpis nad touto korunou se může stylisovat asi takto: „Pane Ježíši, místo trnů hříchů dávám Ti květy své lásky.“ Na list se žák také podepíše. Na konci vyučování před svátky katecheta tyto duchovní záznamy si vezme domů, prohlédne, připiše vhodnou pochvalu anebo povzbudivou větu, ozdobně zabalí a vloží jako velikonoční dar dětí Pánu Ježíši do Božího hrobu. (Toto věnování oznámí katecheta dětem ihned na počátku doby postní, aby je povzbudil k větší horlivosti.) Po svátcích velikonočních opět dětem jejich duchovní záznamy odevzdá s obrázkem na památku. - Vřele lze doporučit tento osvědčený způsob. Kromě toho vedme děti soustavně k tomu, aby zvláště každý pátek si uložily za pokání z lásky k Pánu Ježíši nějaký sebezápor. Tyto sebezápory mohou si zapisovat do sešítka, který si ozdobí vhodnou kresbou, jako: horou Kalvarií s křížem, trnovou korunou a pod. Pod kresbu si mohou napsati: „Z lásky k Tobě, Pane Ježíši a za pokání.“ Potom zaznamenávají své drobné sebezápory. Děti mají pro to velké porozumění.

V měsíci květnu mohou si děti nakreslit oltář Panny Marie. Kolem obrazu Matky Boží a na oltáři mohou si přikreslovat různé ozdoby tak, že každá z nich něco znamená, co je Panně Marii milé. Na příklad každá hvězdička na oltáři může znamenat účast na májové pobožnosti, každý lísteček na věnci kol obrazu P. Marie oběť, kterou dítě přineslo. (Tedy nejen v pátek, teď v květnu každý den aspoň menší oběť z lásky k P. Marii.) Každé kvítko v tomto věnci může znamenat účast na mši svaté, každá hořící svíce na oltáři může znázorňovat sv. přijímání.²⁵

²⁵ Praktické ukázky těchto a ještě jiných cvičení duchovního života obsahuje kniha *Tomášek, Kresby ke katechismu*, 2. vyd., Zlín 1939. - Kromě

Děti jsou v přinášení obětí velmi vynalézavé. Zde aspoň menší ukázka.

Ze záznamů dětských sebezápů. Při vyučování jsem se ani jednou neohlédla - Vstala jsem ráno hned, jak jsem se probudila. - Nerada čistím botky, ale dnes jsem očistila a vyleštila botky mamince, tatínkovi, sestře a naposled sobě. - Dnes jsem se ve městě nezastavila u žádné výkladní skříně. - Dostala jsem od strýčka bonbony a dala jsem je všechny sestře. - Nerada čtu nahlas, ale dnes jsem přečetla tatínkovi a mamince z „Neděle“ článek „Domov“. - Nehrála jsem v kuličky. - Místo cukroví jsem si koupila pohlednici, na kterou nalepuji známky na černoušky. - Nešla jsem do kina. - Sestra mě udeřila a já jsem jí to odpustila. - Dnes jsem šla hned, jak mi maminka řekla, s ní na procházku. - Dnes jsem ani jednou neodmluvila. - Měla jsem žízeň, ale napila jsem se až za chvíli. - Při ručních pracích jsem nepromluvila. - Dala jsem polovici své svačiny spolužačce. - Při vyučování jsem se nepodívala do okna. - Dnes jsem se v kostele ani jednou neohlédla. - Šla jsem spát hned, jak mi maminka řekla. - Nanosila jsem mamince do kuchyně dříví a uhlí. - Nechtělo se mi jít na požehnání a přece jsem šla. - Dostala jsem peníz na cukroví, ale dala jsem jej na černoušky. - Při jídle jsem nic nevybírala. - Při vyučování jsem nešeptala. - V kostele jsem stále klečela. - Dostala jsem bití, ale neplakala jsem. - Na slovo jsem doma poslouchala. - Bolely mě nohy, ale nesedla jsem si. - Chtěla jsem jít na koncert, ale nešla jsem. - Za výkladní skříní u cukráře bylo cukroví, lákalo mě to, abych si něco koupila, ale odolala jsem a nic jsem si nekoupila. - Ve škole při zkoušení jsem se ani jednou nepodívala do knihy.

Jak krásně chápou smysl sebezáporu a obětí i děti sotva pokřtěné v krajinách misijních! Aspoň jeden příklad.

Osmiletý černoušek Julian má hodnou maminku. Dovolila mu pobýti delší dobu ve vzdálené misijní stanici, aby byl vyučen ve svatém náboženství a mohl být pokřtěn. Když se zase vrátil domů, byla maminka celá šťastná. Nevěděla ani, co by mu uchystala. I nějaké pamlsky sehnala. Ale maličký nechce jíst. Maminka se trochu ulekla a ptá se ho: „Co je ti, jsi nemocen?“ „Maminko,“ odpovídá, „nenut mne, chci přinést oběť.“ Maminka se diví a ptá se: „Co je to oběť?“ „Slyš,“ mluví maličký vážně, „vysvětlím ti to. Když máš chuť na něco dobrého, ty to můžeš jíst, ale nejíš to z lásky k Pánu Bohu, to jest oběť... Nebo máš v srdci hněv, tvá krev vře, ale ty zůstáváš mírná, i to jest oběť...“ „A proč, miláčku, přinášíš tyto oběti?“ „Abych se zalíbil Ježíškovi.“

Tyto a podobné záznamy duchovního života jsou berlou, pomocí

toho jsou různé návody ke cvičení v obětech a sebezáporu v příručce od téhož autora: *Eucharistická metoda náboženského vyučování*, s kolekcí 113 praktických cvičení duchovního života, Olomouc 1937.

níž se učí dítě chodit v duchovním životě. Je to pomocné lešení, které se později odstraní, ale stavba duchovního života s pomocí Boží zůstane.

45. Kázání pro děti.

HLAVNÍ SMĚRNICE.

Pohled do kostela naplněného dětmi při bohoslužbě je vskutku nádherný. Avšak kazatele čeká dosti obtížná úloha: o čem a jak k nim mluvit, aby byl upoután jejich zájem? - Prvním předpokladem zdatu duchovní promluvy k dětem je, aby kazatel dovedl k dětem se snížit. Jen tak upoutá jejich zájem a může na ně zapůsobit. „Mlékem jsem vás napájel, nikoli pokrmem (tuhým), neboť dosud nemohli jste (ho snést) ...“ (I. Kor. 3, 2.) „Každý totiž, kdo požívá ještě mléka, jest nezkušený ve slově spravedlnosti, neboť jest dítě; ale pro dokonalé jest strava tvrdá, pro ty, kteří mají mysl návykem vycvičenou k tomu, aby rozeznávali dobré i zlé.“ (Žid. 5, 13.)

Aby to kazatel dovedl, musí znáti dobře svět dítěte. Kdo nezná dobře dětskou duši a její svět, bude mluvit k dětem přes hlavy. Když se chystá misionář hlásat evangelium pohanskému lidu, musí znáti nejen jazyk onoho lidu, nýbrž také jeho náboženské představy, zvyky, mentalitu a j. Podobnou orientační práci musí podniknouti ten, kdo chce hlásat evangelium dětem. U dětí má převahu obrazivost a cit, proto můžeme vejít do jejich nitra při kázání hlavně těmito branami, neboť jsou vždy dokořán otevřeny. Kazatel nemá však působit na cit jednostranně, neboť by se stal snadno sentimentálním a u dospělejších dětí by probouzel znechucení. Rovněž nemá působit jednostranně na vůli, neboť by zase upadl do nechutného moralisování. Také má vždy i rozumu dítěte podati pochopitelně a zajímavě důležité pravdy náboženské, aby výstavba jejich duchovního života nestála jen na písku citových vzruchů.

Cílem citového působení při kázání u dospělých jest odvrátit jejich vůli od zlého a pohmouti ji k dobrému. U dětí je tento moment ještě důležitější. Při kázání k dětem máme v nich vzbudit docela určité předsevzetí, které může dítě podle svého věku, schopností a prostředí také vyplnit. Dítě se dívá na kněze jako na posla Božího, jemuž se chce zcela svěřit se svou slabostí a od něhož chce být vedeno. Při kázání dlužno každému dítěti takřka podati ruku a učit je dělati kroky na cestě křesťanského života. - Kázání pro děti je

něco jiného, než katechese. Katechese má ráz převážně poučující, kdežto kázání musí mít především ráz povzbudivý. Proto není ani nutno, aby každé kázání k dětem vyústilo v nějaké předsevzetí.

OBSAH.

Pokud jde o obsah, je radno voliti látku jinou, než která se právě probírá v katechesi, aby byl větší zájem a pozornost. Mluvíme k dětem sice o pravdách tak starých, jak staré je evangelium, avšak pod novými zajímavými tématy, novým způsobem podání a volbou vždy nových příkladů. Je třeba mluvit o tom, co se týká dětí, čeho potřebují právě teď nebo budou potřebovat v blízké budoucnosti, se stálým zřením na prostředí, v němž žijí, a na nebezpečí, která je očekávají. Je nutno zachovati vždy patřičný takt a nesmíme zevšeobecňovati zcela ojedinělé nebo mimořádné případy, nesmíme veřejně pojednávat o věcech, které můžeme s dítětem vyřiditi potichu a mezi čtyřma očima.

Kazatel nemá nikdy se nechat pohnouti k tomu, aby k názoru anebo k upoutání zájmu používal při kázání též pohádky. Snadno by to svedlo dítě k pokušení postaviti vedle sebe učení víry a pohádku. Také by to přímo odporovalo apoštolským a církevním předpisům.²⁶ - Co nejčastěji jim ukazujeme ideál čistého, neposkvrněného dětství a mládí, neboť v něm jediné naleznou své pravé štěstí a spokojenost. Tento ideál vidí nejlépe na dítěti-Ježíši v Nazaretě a na dětských světcích. Proto častěji předvádíme před jejich duševní zrak postavy dětí-světců. Soustavně je vedeme proto k základním dětským ctnostem: k poslušnosti, stydlivosti a zbožnosti. Není radno příliš odhalovati dětem temné stránky života. Máme tedy míti přísné měřítko při výběru příkladů. Používejme všeho, co může v dítěti probouzet a rozmnožovat náboženskou radost. Má-li míti dítě o něco zájem, musí to býti slunné, milé, přívětivé, co těší, blaží, hřeje. Proto co nejvíce ukazujeme optimistickou stránku křesťanství, zvláště blaženost a krásu duše, žijící v milosti posvěcující, prozřetelnost Boží, radost věčnou, dobrotu a lásku Spasitelovu: „Ukázala sedobrota a lidumilnost Boha, Spasitele našeho...“ (Tit. 3, 4.) Máme zde mnoho krásných, utěšujících myšlenek: Dítě-Ježíš, mateřská láska Panny Marie, pokoj čistého svědomí, útěcha po dobré svaté zpovědi, neskonale štěstí a radost z přítomnosti Spasitele po sv. přijímání, návštěva svátostného Krista, krása a hluboký liturgický význam svátků a dob církevního

²⁶ Viz Tim. I, 4; 4, 7; CJC 1347, par. 2.

roku a j. Také ovšem ukážeme přísné, vážné rysy některých náboženských pravd, avšak přívětivé a radostné má u dítěte převládati.

FORMA.

Způsob podání látky, forma, je pro kazatele nejtěžší úkol. Byli a jsou mnozí slavní misionáři, lidoví kazatelé, avšak málo je těch, kteří dovedou poutavě a působivě kázat k dětem. I školenému katechetovi je někdy těžko najíti správnou formu a tón pro dětské kázání. -

Kázání pro děti má býti co nejnázornější. Svým vyprávěním má kazatel takřka malovati obraz v duši dítěte. Ať rýsuje tento obraz jen hlavní linie děje a všechno vedlejší, co odvádí jinam, ať pomíjí. Jak mistrně v tomto ohledu mluvil Spasitel! „Vyšel rozsevač, aby rozseval símě své. A když rozseval, padlo některé na cestu a bylo pošlapáno...“ Pán Ježíš neřekl, zda rozseval pšenici nebo ječmen a jak se rozsevač jmenoval. Šlo mu jen o osud zrnka. Proto pomínil všechno vedlejší. Tak prostě mluvil Pán Ježíš k dospělým. Jak prostě by teprve mluvil k dětem! Dítě se zajímá o to, co je jednoduché a prosté. Proto na př. hromada písku zůstane nejpřitažlivějším předmětem jeho hry; je tak prostá a obrazivost dítěte ponechává široké pole. Dětem předvedeme nejprve prostě osoby a jeviště děje. Pak můžeme předpokládati, že bude se zájmem očekávat děj, který chceme vyprávěním rozvinout. Snaha po prostotě vyprávění nemá však zacházeti tak daleko, až by vyprávění vyznělo suše.

Dikce při kázání k dětem ať je životná. Proč lidé s takovou dychtivostí chvátají do kina? Poněvadž tam vidí, co má v sobě život, co se pohybuje. „Věc se musí hýbat! Obraz musí být životný! Velcí pisatelé knih pro děti mluví v čase přítomném, když jim běží o to, aby zvláště upoutali malé čtenáře.“²⁷ Co si dítě nejvíce pamatuje z katechese nebo z kázání? Příklad! Proč? Je v něm život! Proto také „Ježíš mluvil zástupům v podobenstvích, a bez podobenství nemluvil jim...“ (Mat. 13, 34.) Životnost dikce je patrna nejen z tónu řeči, nýbrž i z pohledu a z gest kazatele. Zvláště na děti musíme působiti vroucím tónem řeči, avšak bez umělého upřílišování a zevnějšího pathosu, který na mládež dorůstající může působiti odpudivě. Při veškeré vroucnosti přednesu ať je pathos vnitřně pravdivý!

Po kratičkém úvodu přecházíme ihned ke statí kázání, kterou může tvořiti vhodný příběh a končíme stručně konkrétním předse-

²⁷ Kassiepe, Homilet. Handbuch III., 3. vyd., Paderborn 1922, 245.

vzetím, anebo vzbuzením vnitřních úkonů víry, naděje, lásky, lito-
stosti, radosti z víry a pod. Různé příběhy nejsou tedy jen prostřed-
kem k oživení zájmu, nýbrž mohou tvořiti i hlavní jádro kázání.
Podobně mluvil i Pán Ježíš, na př., když vypravoval o milosrdném
Samaritánu a končil slovy: „Jdi a čini i ty podobně.“ (Luk. 10, 37.)

KÁZÁNÍ PRO DĚTI A DOSPĚLÉ.

U nás dosud se věnovala poměrně malá péče kázáním pro děti.
Mají však veliký význam pro děti a také přinášejí užitek i dospě-
lým, neboť sledují tato kázání s velkým zájmem. Někteří kazatelé
se nechávají strhnout zájmem dospělých a počnou také mluvit vý-
hradně k nim. Děti to přirozeně ihned poznají a také obyčejně mizí
jejich zájem i pozornost, neboť mají vědomí: to není už pro nás.
Tak se dostává do tohoto kázání cizí živel a tím trpí jednotnost
i působivost kázání. Je jisto, že mnoho, co platí pro děti, platí i pro
dospělé. Proto vždy také oni mají užitek i z toho kázání, které je
výhradně pro děti.

Pro všestranný význam kázání pro děti je třeba i u nás věnovati
mu větší pozornost nejen při „školní“ mši svaté, nýbrž i při jiných
různých pobožnostech, které aspoň jedenkrát za měsíc se mají ko-
nati pro děti. „Bohoslužby pro děti nikdy bez kázání pro děti! Ra-
ději při jiných bohoslužbách jedno kázání méně.“²⁸ K dětem má se
kázati často, při každé vhodné příležitosti, ale obyčejně vždy krátce.

Aby děti věnovaly zvýšený zájem kázáním, pro ně určeným, vy-
ptává se katecheta pravidelně ve škole na myšlenky a předsevzetí
z těchto kázání. Starší žáci si kromě toho zaznamenávají aspoň
větu z kázání do svých záznamů služeb Božích. Kromě toho dá ně-
kdy katecheta za úkol z pilnosti načrtnouti obsah kázání celého.²⁹

46. Charita.

Ryzost lásky k Bohu má se osvědčovat účinnou láskou k bližní-
mu - křesťanskou charitou. „Řekne-li někdo ‚Miluji Boha‘ a ne-
návidí-li bratra svého, jest lhář; neboť kdo nemiluje bratra svého,
kterého vidí, kterak může milovati Boha, jehož nevidí?“ (I. Jan 4,
20.) „Neboť všecken zákon se naplňuje jedním přikázáním, tím
(totiž): ‚Milovati budeš bližního svého, jako sebe samého.‘“ (Gal.
5, 14.) Jak krásné myšlenky charitativní v nás vzbuzuje článek

²⁸ Farář Kessler v časop. Klerusblatt 1926, 524;

²⁹ Viz zvl. Kassiepe, Homiletisches Handbuch III. díl., 228n.

víry „věřím ve svatých obcování!“... „A trpí-li úd jeden, trpí
spolu s ním všechny údy; oslavuje-li se jeden úd, radují se spolu
s ním všichni údové. Vy však jste tělem Kristovým a údy (jeho)
podle údělů.“ (I. Kor. 26 n.)

Musíme probouzeti často a soustavně u dětí zájem o osudy bliž-
ního, neboť jsou pravidelně smýšlení egoistického. Tak na příkl.
byl požár. Rodiče s hrůzou a chvatem zachraňovali nejpotřebnější
a nejvzácnější věci z hořícího domu. Toho všeho nedbalo desetileté
dívčeno a se zoufalým úsilím se pokoušelo zachrániti svou loutku. -
Zájem o osud bližního probouzíme tím způsobem, že předkládáme
dětem vhodné motivy nejen přirozené, nýbrž zejména nadpřiro-
zené. Mocně působí na děti slova Spasitelova: „Pokud jste to učí-
nili jednomu z nejmenších těchto bratří mých, mně jste učinili.“
(Mat. 25, 40.)

Při probouzení zájmu charitativního dlužno přihlížeti k pro-
středí, v němž dítě žije, neboť v něm je nejvíce příležitosti k uplat-
nění účinné lásky k bližnímu. Jest to prostředí domácí, školní a ve-
řejné. „Hle, jak je to dobré a utěšené, přebývají-li bratři svorně!“
(Ž. 132, 1.) Děti mohou vykonávati drobné skutky duchovního i tě-
lesného milosrdenství. Pomodlí se, obětují nějakou pobožnost nebo
sebezápor na jistý dobrý úmysl, darují nějakou maličkost, mohou
býti viditelným andělem strážným zejména mladším, zaostalým:
doma, ve škole, venku, rychle se smíří, budou trpěliví k těm, kteří
jsou nepříjemní a obtížní. Za vhodných příležitostí připomínáme
dítěti: „Jak by ti bylo, kdybys byl na jeho místě...?“ Touto situ-
ační metodou budeme dítě pozvolna vyváděti ze železného okruhu
jeho egoistických zájmů a budeme probouzeti zájem o bližního...
„ne tak, abyste hleděli každý věci svých, nýbrž tak, abyste hleděli
každý také toho, co jest jiných.“ (Filip. 2, 4.)

S velkým zájmem sledují děti mnohotvárné dílo katolické cha-
rity, když se jim vhodně vysvětlí výkladem, znázorní obrázky
z různých časopisů, obrazy světelnými a filmem. Tímto způsobem
neobyčejně povzbudíme dítě k drobnému dílu charitativnímu a také
zúrodníme jeho nitro k vnímavému přijímání pravd křesťanské
víry, neboť láska k Bohu a k bližnímu jsou rodné sestry. Za těchto
okolností velmi snadno může katecheta dát dětem podnět k zalo-
žení kroužku (klubu, sekce) charitativního, jehož členové všimají
si soustavně zvláště chudých spolužáků, podávají při schůzkách
zprávy, kde je třeba pomoci a také sami v tomto směru předcházejí
osobním příkladem. Zájem o dílo charity značně pozvedne také
dopisování s ústavy charitativními.

Tak můžeme zároveň děti krásně připravit pro velké dílo cha-

rity ve věku dospělejším, neboť děti se svými zájmy ze školy odcházejí do života. „Láska zajisté Kristova nás pudí...“ (II. Kor. 5, 14.)

47. Katolická akce dětí.

Živý náboženský zájem u dítěte působí apoštolsky. Když má dítě vroucí náboženský zájem, bude i doma vypravovati o tom, čemu se učí v náboženství. Tak bude probouzeti náboženský zájem a zvolna též náboženský život v okruhu rodinném. Když členové rodiny vidí, jak je dítě náboženskou vírou nadšeno a naplněno čistou radostí, opět může býti odvanut popel zapomenutí z vyhaslého domácího krbu víry. Příklad dítěte, které doma vroucně koná denní modlitby, ochotně spěchá na mši svatou, ke sv. zpovědi a sv. přijímání, působí blahodárně na náboženský život celé rodiny.

Katecheta se nespokojuje jen tím, že příležitostně zesiluje náboženský zájem dítěte. Také přímo děti vybízí, aby zvláště doma a také jiným vyprávěly o tom, čemu se učí v náboženství. Tím je uvádí do apoštolské práce. Bohudíky máme dosti mnoho takových na pohled sice nepatrných, ale svou působivostí velkých apoštolů v rodinách a ve skupinách dětí. Není ani nesnadno uvést dítě do tohoto apoštolátu. Když je opravdu zcela uchváćeno náboženským zájmem, pak jeho přesvědčení o nezbytnosti praktického náboženského života počne se dosti brzy aktivovat. Dítě v prostotě svého dětského důmyslu začne používat všech možných prostředků, mnohdy hodně naléhavě, na příkl. modlitby, sebezáporu, projevy své dětské něžnosti, slz, aby přivedlo všechny členy rodiny k modlitbě, na mši svatou, ke sv. zpovědi a sv. přijímání, k životu opravdu křesťanskému.

Nezaponímejme, že dětská duše pro velikost víry a pel nevinnosti má nesmírnou moc u Boha. Kolik rodičů bylo získáno opět Bohu právě všemohoucností dětské nevinoty, jejich obětmi a neodbytností jejich naléhání. Jak zvláště prvokomunikanti kolikrát takřka za ruce přivádějí ke zpovědnici svého otce a matku...

S jakou radostí hlásí na příklad děvče 5. tř. obecné školy katechetovi: „Prosím, já mám kamarádku, ona je bez vyznání, ale já jí po každém náboženství vykládám, o čem jsme se učili. Ona si potom všechno též opisuje z mého náboženského sešitu a také se tomu učí. Tak jí to zajímá, že sama mě vždycky o to prosí, abych jí vykládala o náboženství. Říkala, že až vyroste, dá se pokřtít.“ S jakou radostí apoštolské duše vypravovalo děvče o své práci!

O belgických dětech čteme, jak krásný dar poslaly sv. Otci. Poslaly sv. Otci oznámení, že svými modlitbami a obětmi přivedly k životu opravdu křesťanskému 1591 lidí. Byl to dar opravdu pěkný a sv. Otci milý a nejmilejší Pánu Ježíši. - Jak to vlastně ty děti udělaly? Každé z nich si vybralo jednoho buď z rodiny, ze sousedství anebo toho, o kom řekl velebný pán, že nechodí do kostela, ani ke sv. zpovědi a sv. přijímání. A teď to dítě se za něho modlilo, všelicos si odpíralo, obětovalo mše svaté a sv. přijímání a to tak dlouho, až onen hříšník zase přišel ke sv. zpovědi, ke sv. přijímání a začal opravdu křesťanský život. - Některá obrácení stála mnoho obětí. Tak jedno děvčátko dva plné roky obětovalo denní mši svatou, sv. přijímání, modlitby, oběti za obrácení tatínkovo, který už třináct roků nebyl u svátostí. A konečně zvítězilo i nad tímto srdcem. - Jeden chlapec šel chytře na svého „hříšníka“. Přišel právě ze školy. Šel zrovna k tatínkovi a řekl: „Tatínku, já jsem začal ofensivu za obrácení svého hříšníka... Víš, všichni jsme si vyvolili svého hříšníka a chceme ho obrátit.“ „A kdo je ten tvůj hříšník?“ ptá se tatínek. „No kdo jiný, než ty, tatínku!“ řekl hoch a objal ho. V očích otcových se ukázaly slzy a byl obrácen.

Opravdu mocné pomocníky posílá nám Bůh v nevinných dětech. Je třeba si více všimnout této pomoci a ji organizovati jako nové dětské křížové tažení. Děti dovedou přímo a účinně zasáhnouti tam, kde mnohdy málo zmůže kněz nebo dospělý laik. Činnost katechetů se může takto prodloužit ze školy i do rodin a do celé farnosti. Jaké bude jeho katechetické působení v tomto směru, takovou se stane jednou i celá farnost. Tím pracuje katecheta nejen pro děti chodící do náboženské hodiny, nýbrž i pro jejich rodiče, tedy pro generaci předešlou i budoucí!

Dětem dáváme často apoštolátní úmysly při různých příležitostech, abychom motivovali jejich modlitby, účast na mši svaté, přijímání svátostí, sebezápor, zájem o misie, charitu a j. Často jim vštěpujeme vědomí, že nejsou křesťany jen pro sebe, nýbrž také pro jiné. Mají vědět, že pravá křesťanská zbožnost musí býti apoštolátní. Duch katolicismu není duchem izolace, nýbrž expanse! Děti a mládež snadno pochopí potřebu apoštolátu a se nadchnou pro práci apoštolátní, avšak je třeba jim tuto práci náležitě osvětlit a do ní uvést. Jak bohaté pole činnosti se zde před námi rozkládá pro práci dětské Katolické akce!

Katolická akce značně upevní děti ve vědomí dětství Božího a v životě v milosti posvěcující. Má-li dítě býti něčím trvale zaujato, je třeba mu dopřát v tomto oboru rozvinutí jeho činnosti. Kromě toho je *výslovným přáním sv. Otce, aby děti byly vedeny ke Katolické akci od nejútlejšího věku*. „Můžeme říci, že Katolická akce je praktické prožití svatého křtu, jest uplatňováním a rozvíjením

všech oněch milostí, které křest vnáší v duše. Proto je nutno uvádět děti, sotvaže dospěly užívání rozumu, v Katolickou akci, v níž se životem vpravdě křesťanským a praktickým apoštolátem rozvíjí nadpřirozené símě, přijaté ctnosti s milostí posvěcující.³⁰

Když probudíme u nás ve větším měřítku tuto katolickou akci dětí modlitbou, obětmi, apoštolátem, celým životem, potom budeme moci přistoupiti s větším užtkem také k formálnímu organisování Katolické akce dětí, podle možnosti dle vzoru italského.

Chlapci Katolické akce v Itálii jsou organisováni takto: Do 10 let jsou pod vedením KA žen. Od 4—6. roku jsou Bambini di Azione Cattolica, od 6—10 I fanciulli di A. C. - Po 10. roce tvoří již samostatnou organizační složku: Gioventù di A. C. Od 10—15 roku Aspiranti di A. C., od 15—20 Giovanni juniores di A. C., od 20 až do manželství Giovanni seniores di A. C.

Děvčata jsou organisována takto: Od nejútlejšího věku do 4 let jsou Angioletti di A. C., od 4—6 let Piccolissime di A. C., od 6—10 let Beniamine di A. C., od 10—15 let Le aspiranti di A. C., od 15—20 let Giovane juniores di A. C., od 20 let až do manželství Giovane seniores di A. C.

V Římě se konalo slavnostní shromáždění dětí Katolické akce italské. První den slavnosti byl v basilice Santa Maria Maggiore. Duchovní vedoucí ženské Katolické akce msgr Rota připomněl ve svém slavnostním kázání slova, která provázela narození sv. Jana Křtitele: „Čím asi toto dítě bude?“ Tato slova volali ti, kdož pozorovali divy, provázející narození Janovo. A tehdy, němý Zachariáš, nabyv opět řeči, prohlásil: „Toto dítě vykoná veliké věci před Bohem i před lidmi!“ A msgr Rota pokračoval: „Vy, děti Katolické akce, jste vlastně jako ten Jan. Když jste se zde dnes ráno objevily, všichni, kdož vás viděli, se ptali: „Kdo jsou tyto děti, tak srdečně se smějící a zářící dobrotou a radostí?“ A papež jim odpovídá: to jsou děti katolické z celé Itálie a budou veliké ve své budoucnosti před církví a před svou vlastí.

Po jeho proslovu, který musel pro svou jednoduchost a prostotu, plnou vřelého srdce, jistě zanechat stopy v dětských duších a probudit v nich pevné předsevzetí slovy těmi se řídit, sestoupila pak k jesličkám dvě děvčátka, aby tam položila obrovskou kyticí květů, symbolisujících dětská srdéčka, Pánu Ježíši se zaslibující. Celý slavnostní projev u jesliček byl velmi krásný, a což je důležité, velmi krátký. Neboť dobří vychovatelé vědí, že nic neničí dětskou pozornost tak, jako přílišná rozvláčnost. Pak k radosti malých i velkých se rozezvulo celé rozsáhlé náměstí před basilikou velkým monstrekoncertem dětských kapel.

Slavné dny italských katolických dětí byly pak zakončeny audiencí u sv. Otce v Castel Gandolfo. Když se sv. Otec objevil v nádvoří, naplněném ně-

³⁰ Pius XI. k diec. ředit. Katol. akce ženské mládeže z Lazio v proslovu dne 11. srpna 1937; cit. „L'Assistente Ecclesiastico“ č. 9., 508.

kolika tisíci dětí a velkým množstvím jejich průvodců, byl pozdraven buřácejícím jásotem dětských hrdel a pak zazpívaly všechny přítomné děti krásnou hymnu Katolické akce. Potom pronesla předsedkyně Katolické akce žen projev oddanosti, ve kterém zdůraznila, že řady těchto dětí jsou jen výsledkem poslušnosti, s kterou ženy Katolické akce italské se chopily rozkazu sv. Otce, aby organisace dětí Katolické akce byla založena.

Po tomto proslovu odevzdaly děti sv. Otci dary, jež mu přinesly, které také měly být závěrem gratulací k osmdesátým narozeninám sv. Otce. Děti přinesly sv. Otci 12 svazků knih, psaných a ilustrovaných jen dětmi, ve kterých je vypsána celá desetiletá historie jejich sdružení, neboť se domnívaly, že ničím víc se nemohou zavděčiti bývalému knihovníkovi, než rukopisnými kodexy. Dále přinesly děti sv. Otci zrní pro chudé jako symbol toho, že každé to zrníčko představuje jednu malou oběť, kterou všechny děti Katolické akce přinášejí na úmysl sv. Otce, jež ona malá zrníčka dovede proměnit v chléb chudých. Také značný peněžitý dar pro chudé odevzdaly děti sv. Otci, sebraný z drobných penízků od všech dětí Katolické akce. Tyto dary vyjadřovaly úctu a lásku.

Jeden ze seminaristů pak podal sv. Otci adresu synovské oddanosti za všechny seminaristy, kteří vyšli ze Sdružení dětí Katolické akce, načež sv. Otec žehnal křížem a vyznamenání, kterých se dostalo zároveň s titulem pápežských heroldů těm dětem, které při studiu náboženství vynikaly způsobem zcela mimořádným. Zatím co se konal tento obřad, při kterém sv. Otec vlídně rozmlouval s každým, kdo směl k jeho trůnu přistoupiti, byly zpívány zvláštní aklamace, schválně k desetiletému jubileu dětí komponované samým mistrem msgr Perosim.

Když byl sv. Otec stále a stále dětmi volán, promluvil k nim také obsírným a obsažným proslovem. Vroucně jim kladl na srdce povinnost apoštolátu vlastního života, slova a modlitby. Děkoval jim za příklad, který dávají jiným a zdůrazňoval stále zdokonalování pomocí vždy hlubšího a intenzivnějšího studia náboženského a zejména co nejčastějším přijímáním svátostí. Dále děkoval dětem srdečnými slovy za dary, které mu přinesly a které jsou tak výmluvné. Řekl jim, že ony jsou nadějí a útěchou jeho života, kterých má tak zapotřebí ve smutcích a zmatcích, jež naplňují dnes svět a zarmucují nebe. Po této vřelé promluvě udělil všem přítomným i nepřítomným dětem Katolické akce i jejich rodinám své požehnání a jak pravil, tím větší požehnání, čím ony jsou menší.¹

Zamysleme se nad tím, co u nás podnikáme pro záchranu nevinných dětských duší, tolik ohrožených. Kdy u nás zazní ze sdružených dětských šiků: „Hosanna Synu Davidovu!“? Je založena u nás v každé farnosti složka dětské Katolické akce aspoň ve formě Díla sv. dětství Ježíšova, která je nařízena papežem a biskupy? -

³¹ Viz dr. Sl. Fuchsová, Hlas svatého Petra, 114.

Jako novokněz vyučoval jsem v letech poválečných na periferii většího města, kde byla ve škole menšina katolická. Zájem při náboženském vyučování nebyl valný. Zkoušel jsem různé prostředky. S jedním jsem docílil netušeného úspěchu. Byly to zámořské misie mezi pohany. Zájem náboženský ve vyučování i v životě se podstatně zvýšil. Od té doby jsem zůstal věren v katechesi myšlenke misijní. Kdo to dosud nezkusil, ať jen začne a nebude zklamán.

Misijní myšlenkou nejen podstatně stoupne sloupec teploměru náboženského zájmu, nýbrž také plněji se podává katolická víra. Ředitel misijního ústavu milánského, P. Manna, k tomu poznamenává: „Naše katechismy mlčí celkem o apoštolské povinnosti Církve hlásati evangelium pohanům, mlčí o povinnosti věřících spolupracovati s Církví v tomto velkém díle. Jest nutno vyplniti tuto první a povážlivou mezeru. Jest nutno si přát, aby do katechismu byla pojata důkladná stať o apoštolské povinnosti Církve a o povinnosti každého věřícího k misiím... Vyučování křesťanství bez poučení misijního nepodá dítěti náboženství celé, poškodí Církev a zbavuje se nejušlechtilejších pomůcek vychovatelských.“³²

„Cíl vyučování o misiích není v tom, aby se získalo co nejvíce platících přispívatelů pro nějaký misijní spolek. Cílem tím je spíše snaha po probuzení niterné účasti pro zájmy království Božího, porozumění pro obrácení světa a z toho plynoucí přiměřené spolupráce podle vlastních sil. Mladá duše bude mít z toho pro sebe velký prospěch, svazek, vízící ji k Církvi, bude utužen, náboženský život se oživí, charakteru se dostane trvalé pevnosti.“³³

Jak začít? Čerpejme hodně příkladů z misií, aby děti poznaly smutný stav pohanů, zejména pohanů dětí, po stránce duchovní a často i hmotné. Ukážeme zároveň velikost díla misionářů a jejich spolupracovníků, kteří obětují všechno pro spásu pohanů. Na mapách, visících ve třídách, ukážeme dětem, kde všude misionáři působí. Sestavíme si kolekce obrázků z misií, které necháme k volné prohlídce ve škole. Také dáme pro čtenářskou obec školskou k dispozici misijní časopisy. Čas od času necháme z těchto časopisů něco zvláště zajímavého přečísti při vyučování. Velmi působí také světelné obrazy ze života misijního. Snadno můžeme dáti podnět k utvoření zvláštního kroužku (klubu, sekce) misijního. Velmi zajímavý podnik je dopisování s misijní školou. Děvčata mohou po-

³² Cit. Fr. Všečeka v časop. „Věstník jednot duchovenstva brněn. a olomouc.“ 1930, 71.

³³ Dietrich Vorwerk; cit. Všečeka, tamtéž, 71.

dle návodu zhotovovati v rámci svých ručních prací pro misie kalichové prádlo a pod. S ochotou sbírají děti na účely misijní staniol, známky a j.

Zájem o misie úplně přetvořil mnohé dítě, skoro nenapravitelné. Je proto třeba věnovati největší péči otázce misijní v katechesi a v duchovním vedení mládeže. V očích dítěte nesmírně stoupne cena modlitby, mše svaté, svátosti a celé víry křesťanské, když pozná, jak jsou pohanové děti ubohé bez těchto prostředků. Právem proto žádá Schieser: „Myšlenka misijní má býti principem, který prostupuje veškeré náboženské vyučování a všechna jeho odvětví jako červená nit, stejně jak prostupuje ostatní veškerá vyučování princip domoviny.“³⁴ - Když katecheta vzbudí náležité pochopení pro misie zahraniční, pak také snadno získá děti i pro misie domácí. *Myšlenka misijní je tedy nejlepší školou k vypěstění apoštolského ducha.*

Každé dílo, které se má účelně provádět, nutno organisovat. Stejně dlužno organisovat i misijní činnost dětí. Organizační formu tvoří „Dílo svatého dětství Ježíšova“. Založil je šlechtný biskup z Nancy Karel Forbin-Janson, který se osobně přesvědčil o bídě pohanů dětí a přišel na myšlenku, aby podle vzoru „Díla šíření víry“ katolické děti z celého světa se ujaly svých pohanů bratří a sester. Tak bylo (r. 1843) založeno „Dílo sv. dětství Ježíšova“. Podle vůle zakladatele mají se děti sdružovat kolem Božského Dítěte, aby se pod jeho ochranou a vedením vždy více zdokonalovaly, posvěcovaly a také přispívaly svými obětmi, modlitbou a almužnami k pokřtění a křesťanské výchově pohanů dětí. *Účel Díla sv. Dětství je tedy dvojitý: pomáhati dítkám školním, aby si navykly žíti jako zbožní křesťané, a záchrana opuštěných a zanedbaných dítek křesťanských i pohanů.*³⁵

Papežové podporovali toto dílo s vroucím přáním, aby všechny katolické dítky se ho co nejvíce zúčastnily. A papež Pius XI. v misijní encyklice „*Rerum ecclesiae*“ z 28. února 1926 výslovně žádá, aby všechny katolické děti celého světa byly účastny misijní činnosti v Díle sv. dětství jako jediném podniku toho druhu, který se neomezuje na určitý druh území nebo misií. Má býti závazně zavedeno v každé farnosti a je pod ochranou papežskou. *Stejně to zdůrazňují „Acta curiae Olom.“ (z r. 1927, 1931 a naposledy z roku 1934), kde se znovu důrazně připomíná: „Pro dítky do 12 let buď založeno ve všech farnostech (pokud se tak již nestalo) Dílo sv.*

³⁴ Cit. Gatterer, Katechetik, 613.

³⁵ „Příruční knížka pro účastníky Díla sv. dětství Ježíšova“, Praha 1922, 5.

dětství Ježíšova. Již malé dítě má být vedeno k tomu, aby pamtoválo na své ubohé bratříčky a sestřičky a prosilo Dítka Ježíše, aby se jim dostalo křtu svatého. Necht tak činí zejména v posvátné době vánoční před jesličkami Spasitelovými. Rodičové a učitelé náboženství, připomínejte často dětem, aby si odřekly malé požitky a ušetřené dárky věnovaly Dílu sv. dětství. *Při vyučování sv. náboženství budiž žactvu všech tříd vyložena a osvětlena důležitost misí.* Jest naším přáním, aby do nového vydání katechismu byla pojata zvláštní stať o misích katolické Církve.“ (Str. 121n.)

Po stránce organizační ve farnosti je to věc velmi jednoduchá. Dětství není spolkem, nýbrž jen volným sdružením, proto nemá členů, nýbrž jen účastníky, nepotřebuje jejich seznamu, nemá organizace spolkové, nepodléhá zákonům spolkovým. Kde se seskupí 12 účastníků (ke cti tolika let dětství Ježíšova), tam již existuje. O povinnostech a výsadách poučuje rub diplomu.³⁶ Je velmi dobré k oživení zájmu a činnosti pořádat kromě jiného také pravidelnou měsíční pobožnost účastníků Díla sv. dětství, s případnou promluvou.³⁷

Pokud se týká předpisů školských, netřeba se ničeho obávat. Vyhláška býv. minist. kultu, vydaná dne 3. června 1885 praví o tom: „Na otázku podanou ohledem Díla svatého dětství odpovídá se, že úřední nařízení ze dne 17. června 1873, čís. 7.702, vzhledem k peněžitým sbírkám ve školách a ze dne 25. října 1873, čís. 14.472, vzhledem k účastenství dítek ve spolcích, řečeného Díla sv. dětství se již netýkají, poněvadž tuto žádné spolkové organizace nestává a dítky školní Díla sv. dětství zúčastňují se pouze modlitbou a almužnou. Aby se předešlo každému nedorozumění, jest se zdržovati od sbírek almuženských ve škole samé.“³⁸

Všestranný význam Díla sv. dětství Ježíšova výstižně zhodnotil papež *Benedikt XV.* r. 1916: „Malá je modlitba spolková, malý příspěvek, malí jsou apoštolové. Ale vzhledem k velikolepým výsledkům možno dítky nazvat velikými apoštolky, neboť zachraňují miliony duší pro nebe. Veliká nouze pohanských dítek zaslouží si též této dojemné a účinné účasti křesťanského světa dětského. A to i proto, že spolek ten přináší dětem veliké požehnání, učí je vážit si pravé víry a konati již v útlém věku skutky pravé lásky k bližnímu a sebezapírání ve prospěch jiných.“³⁹ - Hle, tak se stává

³⁶ Pro české děti arcidiecése olomoucké zasílá diplomy P. Alois Valášek, spirituál, Kroměříž.

³⁷ K těmto pobožnostem velmi dobře poslouží příručka od Alf. Pryče, Společná pobožnost k nejsv. Svátosti pro školní dítky, zvláště pro účastníky Díla sv. dětství Páně, III. vyd., Olomouc, Nedomová.

³⁸ Cituje „Ročenka Díla sv. dětství Ježíšova“ 1935.

³⁹ Cit. „Příruční knížka . . .“, 3n.

účastenství v Díle sv. dětství školou modlitby, hlubokého náboženského života, sebezáporu, charity, apoštolského smýšlení. *Proto dnes již nemůže být pro nás problémem, které náboženské sdružení založíme pro děti. Může to být na prvním místě jen papežské Dílo sv. dětství Ježíšova pro děti do 12 let a od 12 let Dílo šíření víry.* Také všechny zprávy, které přicházejí o účincích tohoto díla z různých farností, mluví o tom, že se věnují děti této práci s živou účastí a opravdovým zájmem a to i děti rodičů nábožensky vlažených. Je to ovšem možné tehdy, když katecheta je pro misie osobně zanícen.

49. Před odchodem ze školy.

Žáci, odcházející ze školy národní do života, nedostávají ve školách pokračovacích a odborných dalšího soustavného náboženského vzdělání. Tuto okolnost má katecheta na zřeteli v předposledním a zejména v posledním roce školní docházky. Je třeba, aby zvláště tehdy co nejintenzivněji zabezpečoval jejich zájem a život náboženský. - Život pod zorným úhlem věčnosti a základní pravdy víry mají zakotviti hluboce netoliko v paměti, nýbrž také v srdci. Je nezbytno poučiti dospívající žactvo o evangelních radách, volbě stavu, otázce povolání a v oboru cudnosti. Musíme je vésti k náboženské samostatnosti, jmenovitě pokud jde o mši svatou, přijímání svátostí a ke katolickému sebevědomí. Katecheta má zcela získati důvěru těchto žáků. V rozmluvném způsobu katechese ukáže jim své porozumění pro jejich zájmy a potřeby. Tak může hluboce a trvale zasáhnouti do jejich nitra. Počíná si více jako jejich spirituál, než jako učitel.

V posledních týdnech před ukončením školního roku znovu zavede závěrečný rozhovor o základních náboženských a mravních směrnicích pod heslem: náboženství a život. K odchodu ze školy zařídí odcházejícím zvláštní duchovní přípravu. Když se koná v místě, pak se může absolvovat během jednoho týdne tak, že jsou denně dvě promluvy: první po mši sv. a druhá po odpoledním vyučování. Je dobře k těmto promluvám také pozvati rodiče dětí opouštějících školu. Pak vykonají žáci životní zpověď, k níž se pozve také cizí zpovědník. V neděli na to je společné sv. přijímání se zvláštní slavností.

Vlastní slavnost se koná podobně jako slavné první svaté přijímání: církevní průvod ze školy do kostela, vyhrazená místa v kostele pro odcházející ze školy, účast celé farnosti, promluva, mše sv.

se společným sv. přijímáním, obnova křestního slibu a zdůraznění povinnosti v životě poškolením. Pak zasvěcení Božskému Srdci Páně, Panně Marii, svátostné požehnání a rozdání památek (na příkl. kříž s odpustky pro hodinu smrti, kniha, obrázek s hlavními hesly pro život, růženec). Aby dopolední slavnost netrvala příliš dlouho, je dobře, když zasvěcení Božskému Srdci Páně a Panně Marii s požehnáním a rozdáváním památek se vykoná při odpolední pobožnosti. Tato slavnost nemá však mít ráz loučení, nýbrž má být pro mladé posilou a výzvou k apoštolátu v rámci Katolické akce.

Kromě toho také můžeme vykonat slavnostní besídku nebo akademii s programem, který odpovídá významu slavnosti. Čím více bude zabezpečen zájem rodičů a jejich účast na celém programu slavnosti, tím také možno účinněji k nim promluvit a zajistit jejich další péči o dítě opouštějící školu.

Asi za několik měsíců navštíví katecheta příležitostně rodinu, ve které je dítě vyšlé ze školy, aby se přesvědčil, jak prospívá. Tento další zájem kněze o dítě působí blahodárně na celou rodinu. Když není návštěva osobní snadná, tedy pošle případný dopis. Pak se nebudou dívat na kněze jako na pouhého mravokárce, kterému se každý raději vyhne, nýbrž jako na dobrého rádce, přítele, vedoucího.⁴⁰ - V této bezprostřední přípravě do života lze jít ještě více do hloubky v uzavřených kursech duchovních (v exerciciích).

50. Duchovní kursy. („Exercicie“)

POJEM A ÚČEL DUCHOVNÍCH KURSŮ („EXERCICIÍ“) PRO MLÁDEŽ.

Mimořádná nebezpečí, jež hrozí náboženskému a mravnímu životu dětí, vyžadují také mimořádných opatření. Je proto naléhavě potřebno konati s dětmi každoročně po prázdninách na počátku školního roku aspoň jednodenní duchovní obnovu, v době velikonoční přípravné triduum ke přijetí svátostí a na konci školního roku opět aspoň jednodenní duchovní přípravu na prázdniny. Kromě toho konáme pro žactvo odcházející ze školy ještě zvláštní duchovní přípravu do života. Když je tato příprava ve formě uzavřených duchovních cvičení, pak stačí tři dny. Koná-li se ve farním kostele, pak tato příprava potrvá asi týden, neboť lze zařadit na den obyčejně jen dvě promluvy, jednu po ranní mši svaté a druhou

⁴⁰ Viz zvl. *Weiler-Weis*, *Schulentlassung-Lebensweihe*.

po odpoledním vyučování. - Ve větších městech lze se pokusit také o zvláštní misie pro děti.

V rámci těchto mimořádných duchovních opatření organizujeme pro mládež ve věku 14-15 let (mládež „opouštějící školu“) uzavřené duchovní kursy. Běžně se jim dnes říká „dětské exercicie“. Avšak neprávem, poněvadž děti pravidelně ještě nejsou schopny pochopit a prodělat skutečné exercicie. V tom smyslu také P. Al. Stork S. J. prohlásil: „Dětské exercicie se nedoporučují. Dítě ještě není zralé, aby náležitě pochopilo ideu exerciční a nemá ještě té pevnosti, aby sneslo exerciční kázeň. Buď mu tedy podáváme exerciciemi jakýsi surogát, kterým trpí pojem pravých exercicií, anebo - žádajíc na něm pravé exercicie - přetěžujeme jeho mysl a vtiskujeme mu do duše ideu čehosi těžkého, což mu sotva bude vzpruhou, aby se odhodlalo k dalším exerciciím ve věku zraljším.“⁴¹ Název „exercicie pro děti“ se již ovšem tak vzil, že se těžko vymýtí. Dávejme však věcem správná a pravdivá jména! Ostatně nejde nám o jméno, nýbrž o věc, a ta je výtečná. Jen ten dovede ocenit takový uzavřený kurs duchovního života pro děti, kdo jej řádně prodělal.

Organisujeme proto co nejhorlivěji síť těchto duchovních rekreačních stanic pro děti! Dá se zde celkem ještě snadno tak mnoho zabezpečit a zachránit pro budoucí duchovní blaho dětí a mládeže!

OSOBNOST KNĚZE JAKOŽTO DUCHOVNÍHO VEDOUcíHO.

Má-li mít opravdu vliv na děti, má si získat jejich lásku a důvěru. Musí znát dobře psychologii těchto dětí. Má náležet v tyto dny úplně a cele toliko jim! „Stali jsme se maličkými mezi vámi.“ (I. Thess. 2, 7.) „Učinil jsem se služebníkem všech, abych jich více získal... Všem stal jsem se vším, abych vůbec některé přivedl ke spáse. Všecko pak činím pro evangelium.“ (I. Kor. 9, 19 n.)

K dětem vždy s jasnou a radostnou tváří! Lásku, lásku a zase lásku k těmto dětem, na kterých se vlivy dneška nejednou tak těžce prohřešují! Během kursu má kněz a jeho spolupracovník zapomenouti na všechny dětské slabosti, nic jim trpce nevyčítati a blížiti se k nim s láskou Spasitelovou, který knotu doutnajícího nehasil a třtiny nalomené nedolomil. Mladé pupeny dětských duší otevírají se jen ve hřejivých paprscích opravdové výchovné lásky, lásky Kristovy. „Pouty blahovůle táhl jsem je.“ (Os. 11, 4.) ... „Mistře dobrý...!“ (Luk. 18, 18.) - Kdyby kněz neměl těchto

⁴¹ Věstník jednoty duchovenstva, Brno 1935, 163.

vlastností, pak by mohl mnoho pokaziti, neboť duše dítěte je citlivější, než mimosa.

Duchovní vedoucí častěji děti povzbudí, aby mu otevřeně pověděly všechny své nesnáze. Jen ať nechodí děti se žádným ostnem nejistoty a pochybnosti ve svém nitru. Když si získal jejich lásku a důvěru, pak zde bude úplná otevřenost a svěří se mu s věcmi, které by nikdy nikomu neřekly. Případné rozhovory s jednotlivými dětmi se konají buďto v sakristii, na chodbě a pod., nikoli však v bytě duchovního vedoucího.

Kněz má býti pln dobroty, lásky, radostnosti, trpělivosti, patřičné shovívavosti, ale při tom imponující celým svým chováním a zároveň svatě přísný.

SPOLUPRACOVNÍK DUCHOVNÍHO VEDOUČÍHO.

Při těchto kursech kněz potřebuje nezbytně spolupracovníka. Tento spolupracovník musí býti stále a všude s dětmi: při promluvách, v jídelně, v ložnici, na dvoře, v zahradě, v rekreaci, zkrátka všude. Je to zřejmě dozor preventivní. Má to však býti dozor takový, aby o tom děti ani nevěděly, aby se cítily volné a nesvázané. Tedy nikoli dozorce, nýbrž jejich přítel. Avšak rozumný, vážnější, někdo koho mohou mít rády, mít k němu důvěru, koho rády poslechnou, ne proto, že musejí, nýbrž proto, že chápou: je to správné, rozumné! - Má to býti takový osobní sekretář každého dítěte. Jemu se mohou také se vším svěřit, si postěžovat, prosit o radu, pomoc a mohou míti jistotu, že najdou porozumění a mohou přijíti se vším. A je dosti záležitostí, které v těch třech dnech mlčení a pak v jejich věku se jim zdají býti obtížné, nebo závažné. Potřebují mírného napomenutí, povzbuzení, poučení, vedení, dodání odvahy, aby se nebály svěřit knězi; ostatní už udělá kněz a sv. zpověď.

Hlavní povinnosti tohoto spolupracovníka:

Předně se musí dobře obeznámit s denním pořádkem kursu a se všemi dětmi. Má býti jejich starším bratrem (sestrou), otcem (matkou). Děti musejí poznávat, že jsou milovány. Býti vždy pln lásky, radostnosti a při tom zároveň svatě přísný. Je třeba u dětí všemu včas předcházet, aby nebylo třeba kárat. Proto je třeba s nimi býti vždy a všude. Cestou do kaple a z kaple s nimi zpívat. V jídelně při obědě a při večeři chvíli předčítat z duchovní knihy. Spát ve společné ložnici (za španělskou stěnou). Večer před usnutím jim ještě něco vhodného vypravovat, aby se předešlo různým alotriím. Ráno hledět k tomu, aby všechny děti včas vsta-

nuly. Po ustrojení s nimi provést na dvorku (na hřišti nebo na verandě) gymnastická cvičení dechová (asi deset minut). Získat mezi dětmi vůdčí povahy, aby tyto svým vlivem udržovaly u všech dobrovolnou pracovní kázeň. Získat si úplně jejich důvěru, aby se svěřovaly se vším, pokud k tomu není potřebí kněze. Mít pochopení pro každou jejich záležitost, a nikdy nedát na sobě znát překvapení z jejich dotazů. Mnoho se za děti modlit, přinášet různé oběti a všechny nesnáze obětovat za zdar kursu.

Úkol spolupracovníka duchovního vedoucího na kursech pro děti je tak důležitý, že se naprosto nelze bez něho obejít. Kdyby ho nebylo, pak raději kurs vůbec nepořádat.

Kdo má býti pověřen tímto úkolem? U děvčat má to býti zbožná a inteligentní dívka, která dobře rozumí dívčí duši, u hochů opět zbožný a inteligentní jinoch, který opět dobře rozumí hochům. Jako spolupracovníci nejlépe se osvědčují takoví, kteří pracují ve spolicích katolické mládeže a již mají také jisté zkušenosti. Také to může býti učitelka nebo učitel, avšak nikoli takoví, kteří účastníky kursu ve škole vyučují, neboť by jim to mnoho připomínalo školský dozor, což by je snadno deprimovalo.

Tento dozor s technickým vedením na kursech pro děti nemá nikdy vykonávat kněz, neboť ten se má plně věnovati duchovnímu vedení.

DENNÍ POŘÁDEK NA KURSU.

Děti nastupují již odpoledne určeného dne, kdy začíná kurs, aby se dobře se vším obeznámily. Zahajuje se večer o 6. hod. obvyklým způsobem s první úvodní promluvou. Potom jde již všechno podle určeného denního pořádku, který se nechá rozmnožit a vyvěsiti se u kaple, na chodbě, v ložnici a v jídelně. Může být asi takový:

Denní pořádek.

Stále myslí na Boha, na svou duši, na věčnost!

Ráno o 6. hod. se vstává. - Po obléknutí dechové cviky.

Ráno o 1/2 7. hod. v kapli ranní modlitba a mše svatá. - Potom snídaně.

Dopoledne o 8. hod. promluva.

Dopoledne o 9. hod. přesnídávka.

Dopoledne o 1/2 10. hod. promluva.

Dopoledne o 1/2 11. hod. růženec v kapli (se zpěvem).

Dopoledne o 1/2 12. hod. duchovní četba v kapli, zpytování svědomí s lítostí, modlitba Anděl Páně.

V poledne o 12. hod. oběd. - Potom návštěva Pána Ježíše v kapli a odpočinek.

Odpoledne o 2. hod. křížová cesta.

Odpoledne o 3. hod. promluva.

Odpoledne o 4. hod. svačina.

Odpoledne o 5. hod. promluva.

Odpoledne o 6. hod. rozhovor s knězem.

Večer o 7. hod. večere. - Potom návštěva Pána Ježíše v kapli a v sále světelné obrazy.

Večer o 1/2 9. hod. večerní modlitba v kapli, zpytování svědomí s lítostí, svátostné požehnání, večerní „slovíčko“ a noční klid.

Ve volném čase přemýšlej o tom, co jsi slyšel v promluvách. Zapiš si to do poznámkového sešitu. Ptej se: „Pane Ježíši, co chceš, abych učinil?“ Dobré předsevzetí si také zapiš! Zachovávej mlčení! Čím více budeš mlčet, tím více bude k tobě mluvit Pán Ježíš a tím větší užitek budeš mít z tohoto kursu. Moudrý, silný, svatý dovede mlčet!

Modlitby.

Před promluvou:

Přiď, ó Duchu přesvatý,
světla svého bohatý
paprsek rač na nás vlít.
Uč nás Boha milovat,
nade vše se hříchu bát,
pro Krista žít nadšeně.
Ó Maria, bez hříchu prvotného počatá,
oroduj za nás, kteří se k Tobě utíkáme!
Zdrávas Maria...

Po promluvě:

Nejsvětější Srdce Ježíšovo, miluji Tě,
Nejsvětější Srdce Ježíšovo, přijď království Tvé.
Ó, Maria, učin mne dobrým, čistým, jako jsi Ty.
Svatá Panno, skryj mne pod svůj plášť
a dej, ať Tě vždy víc a více miluji.
Zdrávas Maria...

V předposlední den kursu může kněz vedle „Denního pořádku“ ještě vyvěsiti návrh na předsevzetí, aby je tím zároveň znovu upozornil na hlavní předpoklady duchovního života. Může to být asi takto:

Předsevzetí,

která si můžeš učiniti pro celý svůj další život.

1. Denně se zbožně pomodlím ranní modlitbu se vzbuzením dobrého úmyslu a modlitbu večerní se zpytováním svědomí a s dokonalou lítostí.
2. Každou neděli budu zbožně na celé mši svaté.
3. Každý měsíc půjdu nejméně jednou ke sv. zpovědi a ke sv. přijímání.
4. Budu vždy ctít, milovat, poslouchat svých rodičů, jim pomáhat, za ně se modlit.
5. Zůstanu vždy věrným dítkem své nebeské Matky Panny Marie. (Čím to budeš nejvíce ukazovat?)
6. Ve svém srdci budu vždy opatrovati lilii svaté čistoty. Proto se budu varovat špatné společnosti, špatných knih a časopisů, špatných filmů a špatných divadel. Denně se pomodlím k Panně Marii o zachování svaté čistoty třikrát Zdrávas Maria.
7. Denně si budu častěji opakovat: „Pane Ježíši, Ty jsi můj a já jsem Tvůj!“
8. Denně budu uctívat Božské Srdce Páně modlitbou: „Nejsvětější Srdce Ježíšovo, miluji Tě. Nejsvětější Srdce Ježíšovo, přijď království Tvé!“ Vykonám pobožnost prvních devíti pátků v měsíci.
9. Raději smrt, než těžký hřích! „Hříchu, nedotýkej se mne, jsem Boží!“
10. Domů se vrátím s čistou duší a radostnou tváří!
(Všechna tato předsevzetí si můžeš opsat. Jedno z nich si zařadni, které chceš provádět. Když v tom se vycvičíš, pak se pusť podobně vždy do dalšího. Až půjdeš zase na duchovní kurs nebo na exercicie, přesvědč se, kolik jsi z toho provedl!)

PROMLUVY.

Účel promluv je v podstatě týž, jako o exerciciích. Probrat základní životní a náboženská témata, se zvláštním zřením na mládež, kterou máme před sebou. Především v nich probouzet vědomí křestní, vědomí dětství Božího. Ať umějí vidět v Bohu svého nejlepšího Otce. Vše ve slunných paprscích nejsvětější Eucharistie, u nohou svátostného Spasitele, za přítomnosti jeho nebeské Matky, s andělem strážným. Při těchto směrnicích snadno se vzbudí u dětí ošklivost ke hříchu a touha po dokonalém očištění svátostným. Na tento moment reagovat v každé promluvě. Především mít na mysli

životní zpověď u těch, kteří ji dosud nevykonali. Ať hledí děti poznat svou hlavní chybu, aby věděly, proti čemu mají u sebe nejvíce bojovat. Srdečně a vroucně povzbuzovat k častým návštěvám svátostného Spasitele. Ať jsou jim v těchto dnech chvíle před svatostánkem Betlemem, Nazaretem, Betanií, Kalvarií. - *Počet přednášek*: asi 10-12, podle okolností. Denně čtyři přednášky, asi 1/2 až 3/4 hodiny.

Témata mohou být asi tato: Účel tohoto kursu. - Náš věčný cíl. - Pokusení. - Hřích. - Modlitba. Svátost pokání. (Asi ve třech promluvách. Při zpytování svědomí obšírněji promluvit ke 3., 4. a 6. přikázání Božímu, avšak co nejvíce pozitivně!) - Sv. přijímání. - Úcta Panny Marie. - Úcta Božského Srdce Páně. - Volba stavu a povolání. - Smrt a soud Boží. - Nebe a peklo. - Promluva před sv. přijímáním.

Forma těchto promluv musí být dětem přiměřená. Vedoucí proto nemá přednášky číst, nýbrž přednášet z paměti, živě, procítěně a obracet se především k obrazivosti a citu dítěte. Dávat otázky nejen řečnické, nýbrž i skutečné. V každé promluvě nejméně jeden dobrý příklad! Mluvit jen v krátkých větách a používat takových slov, která jsou ve slovníku dítěte. Zůstávat vždy v živém kontaktu s každým dítětem. Každá promluva má být pro děti rozjímáním u nohou Spasitele. Modlitbu před promluvou a po ní konají děti společně s knězem. - Je důležité, aby kněz po každé promluvě improvisoval rozmluvu dítěte se Spasitelem, ve které by vzpomněl hlavní momenty z rozjímání s pokusem o aplikaci na život dětí, jež má před sebou. Potom se odmlčí, aby děti vše samy domyslely zcela individuálně. Několika větami improvizované modlitby kněz pak rozjímání ukončí.

MŠE SVATÁ, SVATOSTI, POBOŽNOSTI A DUCHOVNÍ ČETBA.

Děti jsou denně přítomny mši svaté, při níž zpívají mešní písně a společně recitují aspoň některé části mše svaté podle nového kancionálu. Za příznivých okolností možno s nimi provést celou sborovou pobožnost mešní. V den společného sv. přijímání se zpívá jen do proměňování. Děti dojíma, když se jim pak zazpívají vhodné vložky ke svatému přijímání. V klášteře to ctihodné sestry ochotně zařídí.

Jedním z nejdůležitějších cílů tohoto kursu je vykonati s dětmi důkladnou přípravu svátostnou. Provést obnovu svatého křtu, svatého biřmování a pak při každé promluvě buď přímo nebo nepřímo připravovat děti ke svaté zpovědi a ke sv. přijímání. Několikrát

při tom vysvětlit pojem a užitečnost zpovědi generální a životní i s praktickým návodem.

Pobožnosti společné jsou vyznačeny v denním pořádku. Znovu a znovu děti vybízeti též k pobožnostem soukromým. Po promluvě o Panně Marii se vykoná s dětmi slavnostní *zasvěcení a slib věrnosti Matce Boží*; doporučuje se také děti obléci do škapulíře. Po promluvě o Božském Srdci Páně se opět vykoná slavnostní *zasvěcení a slib věrnosti Srdci Ježíšovu*. - Ducha zbožnosti značně podvihuje náboženská píseň. Proto ať děti zpívají při každé vhodné příležitosti. Tím se zároveň nejúčinněji předchází zbytečnému mluvení.

Společná duchovní četba je v kapli před polednem. Kromě toho doporučíme dětem duchovní četbu soukromou ve volném čase. Také jim ovšem musíme dáti návod, jak se má správně konati duchovní četba, aby z ní byl pravý užitek. Vhodný výběr této četby dáme dětem k dispozici na stůl ke kapli nebo do jídelny.⁴²

VOLNÝ ČAS.

Volný čas mezi promluvami je k tomu, aby děti přemýšlely o tom, co slyšely, dělaly si poznámky do sešitu, připravovaly se ke sv. zpovědi, konaly soukromou pobožnost a duchovní četbu. Doby, určené k rekreaci, má se plně použít k důkladnému osvěžení. Rekreace se zúčastní i duchovní vedoucí.

Při prostných cvičeních také mohou děti skandovat různá výchovná hesla, na příklad: Jen čistý je silný. - Vždy s čistou duší a radostnou tváří. - Přemáhat se musím, mohu a chci! - Moudrý, silný, svatý dovede mlčet. - Jen slaboch říká: nemohu. - Zvítězit nad sebou, vítězství největší! - Co chci, také mohu! - Poslušnost, první ctnost. - Tělem jinoch, duchem muž! - Někdy pochybím, ale lháti neumím! - Hřichu, nedotýkej se mne, jsem Boží! - Čistota sluší, tělu i duši.

KDE A KDY KONATI DUCHOVNÍ KURSY?

Kde se mají konati? Je nejpraktičtější, když se konají v místě. Avšak psychologicky působí velmi dobře změna prostředí. Proto se konají tyto uzavřené kursy mimo farnost, obvykle v některém klášteře, v exercičním domě nebo na poutním místě. V tomto případě je radno, aby děti nastoupily již něco dříve před zahájením kursu, aby byly dobře seznámeny s novým prostředím a tím potom více soustředěny ke vlastnímu průběhu duchovních cvičení. Uby-

⁴² Soubor vhodné duchovní četby viz na str. 191-193, 207-208.

tování dětí je nejlepší společné. Kolik ložnic, tolik je třeba preventivního dozoru. U dětí se neosvědčuje ubytování v jednotlivých malých pokojích.

Když není možno konati kurs uzavřený, pak konat aspoň kurs otevřený s docházkou dětí místních a z nejbližšího okolí. Kursy uzavřené ovšem jsou lepší.

Kdy se mají konati? V klidném období, aby se mohly děti duchovně soustředit. Hlavně, aby je neobtěžovaly žádné starosti se školou. Tedy buď koncem prvního pololetí, na konci školního roku, počátkem prázdnin, nebo také i koncem prázdnin. Poněvadž na počátku prázdnin některé děti dělají různé přijímací zkoušky anebo již odcházejí do zaměstnání nebo na prázdniny, radno konati kursy také ve *feriální dny* během školního roku. Je velkou výhodou, když může kněz po kursu ještě nějaký čas dále působiti na děti, aby v nich zabezpečil dobrou předsevzetí.

JAK JE TO S MLČENÍM?

Má býti požadováno úplné mlčení? V tomto bodě není úplné shody. Jedni žádají kategoricky naprosto přísné mlčení a dozívají se někdy fiaska. Jiní opět nechávají v této věci úplnou volnost dětem a také končívali fiaskem, pokud jde o duchovní užitek kursu. Správná cesta je uprostřed. Toto mlčení není u dětí samozřejmým předpokladem vnitřního soustředění exercičního, nýbrž především cílem, t. j. obětí, kterou přináší z lásky k Pánu Ježíši a za pokání. Ideálem je co nejlépe mlčení zachovávat. Tím se zabezpečuje větší duchovní užitek z kursu. Při tom však nesmíme děti deprimovat. Duchovní vedoucí musí mlčení znovu a znovu motivovat. Dobře působí psychologické pochvaly: „Mnozí z vás to berou vážně. Mám z toho radost. Vidím, že už nejste malé děti. Někteří se snad zapomněli a zbytečně mluvili, nebo se nechali svést k rozpustilosti. Doufám, že se vzpamatují a polepší. Duch zlý by jim rád pokazil užitek z těchto duchovních cvičení. Proto nemluvte zbytečně, nebuďte rozpustilí. Ať je jeden druhému andělem strážným! Jak? To dobře víš! Jistě, že se přemůžeš, jak se sluší na hochu (dívku), který má 14-15 let.“

Nutno docílit minimálně aspoň toho, aby nejméně půl hodiny po promluvě byly děti soustředěné, neboť mají ještě rozjímání o tom, co slyšely a poznamenati si některé myšlenky z rozjímání. Velmi naléhavě se doporučuje, aby děti byly vedeny k zachovávaní mlčení po celý den. V rekreaci připustit toliko mírné uvolnění, naprosto však netrpět zbytečné mluvení a rozpustilost.

DĚTI VZPOMÍNAJÍ.

„... Byla jsem nadšena průběhem exercicií, ani jsem si vše tak krásné nepředstavovala. Ani mi nebylo těžkým skoro ráno vstávat, třeba jsem zvyklá doma déle spávat. Líbily se mi krásné přednášky i pobožnosti. Mnoho jsem si z nich poznamenala, abych se tím vždy řídila. Líbilo se mi čtení a procházky v lese, které jsme podnikly s vámi a se sestřičkami. Nejvíce se mi líbilo v kapli blízko u Pána Ježíše. Uminila jsem si, že budu každé ráno chodit na mši svatou a k večeru na požehnání. Také jiné dívky budu k tomu vybízet. Budu častěji přijímat Pána Ježíše a budu se snažit být lepší, než jsem byla dosud, aby On byl se mnou spokojen. V pozdějších letech budu konati vícekrát exercicie a vybidnu k tomu hodně známých...“ (V. F.)

„Nastaly prázdniny. Měla jsem nevýslovnou radost, že po dlouhé době zase pojedou domů. Byla jsem nemile překvapena, když mi bylo řečeno, že půjdu na exercicie. Doposud jsem ještě nebyla. Slyšela jsem mnoho mluvit o exerciciích a také o nich četla, ale stále mi to nebylo jasno. Poslechla jsem a jela. Když jsem přijela na Sv. Kopeček, byla jsem překvapena. Velmi se mi líbil překrásný kostel, ve kterém jsem ještě také nebyla. Vedli nás do velkého domu, kde jsme měly bydlet. Nastalo mlčení, krásné proslovy... Nikdy na to nezapomenu.“

Jak je to krásné, zahlbout se do svého nitra... Zapomene se na všední život a žije se ve spojení a blízkosti nejvyššího Pána Ježíše Krista. Jak nerada jsem odjížděla! Byla bych tam zůstala navždy! Litovala jsem, že je již konec všemu krásnému. S nadšením, posvátným klidem a radostí jsem jela domů. Teď jsem měla dvojí radost. Z toho, že jedu mezi své drahé a hlavně, že s čistou duší mohu prožít prázdniny.“ (V. Ch.)

„... Přednášky byly poutavé, dávaly podnět k rozjímání, upevňovaly již poněkud rozviklané názory na různé věci... V klášteře bílých sester, zvláště v příjemné kapli večer, když se ctili sestríčky modlily jen při svitu věčné lampy, se mi velice líbilo, takže jsem pocítila touhu tam zůstat aspoň dva měsíce... Po vykonání sv. zpovědi jsem přistupovala ke stolu Páně... byla jsem šťastna a spokojena se svou čistou, do generálního pořádku uvedenou duší. Domů jsem si odvážela nová předsevzetí na prázdniny a vůbec do celého dalšího života...“ (M. P.)

„... Přednášky byly pro nás velmi poučné. Seděly jsme v nejpřednějších lavicích, abychom byly co nejbliže u svatostánku... V kapli jsem dlela nejraději. Snad bych tam bývala stále, ale ostatní rozvrh dne tomu zabraňoval. Tam jsem si mohla alespoň promluvit s Pánem Ježíšem duchovně... Ještě dnes ráda vzpomínám na exercicie, krásnou kapli a těším se již vroucně, že brzy budu zase viděti místo našich exercicií.“ (L. K.)

„... Radostí mi poskočilo srdce, když mi rodičové dovolili, že mohu jet na exercicie na Sv. Kopeček. Odřekla jsem si všech sladkostí a strádala

jsem si každý halčel na známky. Našetřila jsem si 30 K na známky a 1 K na střádanku. Byly to jasné hnědé známky, na nich byl namalován Pán Ježíš a pod ním bylo napsáno: Bohu blíž. Byl to velice krásný pohled na tolik krásných známek. Konečně nadešel poslední den školního vyučování a exercicie. V ty tři dny jsem se mohla odevzdati úplně do vůle Boží... Krásné promluvy nás tak zajímaly, že jsme jim věnovaly největší pozornost. Mnoho dobrých příkladů jsme si uchovaly ještě podnes. Krásná kaplička ozdobená květinami zářila krásou a čistotou... Vykonala jsem si životní zpověď a byla jsem tomu velice ráda... Na tyto exercicie mám velice krásnou vzpomínku. Takové duchovní cvičení má pro nás děti velký význam..." (V. H.)

"...Často jsem chodívala do útulné kapličky a modlila jsem se o různé milosti. Jak to bylo krásné, tak blízko, blízoučko klečel u svatostánku a pokorně rozmlouvat se Spasitelem!... Sv. zpověď, kterou jsme vykonaly, nás posilnila. S jakou radostí vstoupil Pán Ježíš do našich čistých duší při sv. přijímání!... Těžko jsme se loučily... Byly to krásné chvíle, na něž vždycky ráda vzpomínám... Stále děkuji Bohu, že mi dal tak velkou milost, abych se zúčastnila exercicií." (V. N.)

"...Ráda si vzpomínám na exercicie, kdy člověk, odloučen od světa, se věnuje zpytování svého svědomí. Mohu Vám též říci, že exercicie na mne působily... Také jsem si umínila, že nebudu se dopouštět těžkého hříchu, neboť vím, že bych Pána Ježíše znova křižovala... Chci Pána Ježíše milovat tak, jak to říkávala sv. Terezie: Pane Ježíši, chci Tě milovat, tak Tě ještě nikdo nikdy nemiloval..." (K. A.)

"...Přála bych si vykonat takových duchovních cvičení více, poněvadž je to dobré pro duši a její čistotu. Na tyto první exercicie mám jen milou a krásnou vzpomínku..." (M. Č.)

"...Exercicie zanechaly ve mně hluboký dojem a umínila jsem si po celý život nenávidět hřích... Vždy s čistou duší a s radostnou tváří... Rozjely jsme se do svých domovů šťastné, nadšené a s vroucím přáním se co nejdříve na exercicie vypravit..." (A. W.)

"...Při odjezdu se slzami v očích jsme se loučily. Ráda vzpomínám si na ty krásné chvíle, ve kterých byla jsem oddána jen Bohu..." (L. H.)

"...Tyto tři dny velmi rychle uběhly a osvěženy na duši i na těle vrátily jsme se domů... Tyto promluvy duchovní, prožité na mariánském poutním místě Sv. Kopečku, budou mi vždy milou vzpomínkou." (M. R.)

"...Ráda vzpomínám na exercicie. Je to vzpomínka, na kterou nemohu zapomenout, neboť se mi tam velice líbilo..." (V. Sch.)

"...Při obědě nám sestřička četla duchovní knihy, které byly někdy tak poutavé, že jsme zapomněly na jídlo, které nám stýdlo na talíři... Vraceli jsme se k rodičům osvěženi a povznešeni..." (V. K.)

"...Tak nám uběhly tyto dny v radosti a v modlitbě, že se nám ani

nechtělo domů. To jediné mne však utěšovalo, že letos pojedu na exercicie asi zase." (M. B.)

"...Cítily jsme ve své duši, jak nám bude dobře, když budeme pod jednou střechou, třeba jen krátko, ale přece, s Králem všech králů přebývat..." (A. W.)

"Nemyslela jsem si, že to tam bude tak hezké... Uminila jsem si, že nebudu bez potřeby mluvit. Ježíš Kristus za nás mnoho trpěl a já bych se nemohla opanovat?... Vykonala jsem životní zpověď... Duchovní cvičení minulo, ale mé vzpomínky na ně zůstanou. Duše má se víc blíží k Tobě, můj nejsladší Ježíši, Králi všeho světa..." (M. D.)

Jsou to jen některé úryvky ze vzpomínek dívek, které byly napsány většinou až za deset měsíců po kursu! Když tak dlouho do jmy zachovaly svou svěžest, pak po lidsku souzeno, můžeme říci, že takový kurs dosáhl svého velkého účelu.

Jiné vzpomínky dětí:

"Exercicie učinily na nás hluboký dojem. Tenkrát se nám skutečně dobře vedlo. Na začátku však, jak to vždy bývá, jsme chtěly, abychom měly to mlčení za sebou, ale pak se nám to líbilo. Přály jsme si, aby to trvalo ještě jednou tak dlouho, nebo ještě déle. Bylo to opravdu tak krásné a poučné. Ovšem, ty menší snad tomu tak úplně nerozuměly, ale my větší jsme si z toho vzaly mnoho do života. Jsme ještě velice hloupoučká a nezkušená, takže bychom přece mohly v životě klesnouti, ale myslíme, že s pomocí Boží se udržíme nad vodou a neutoneme v jejích vlnách..."

Snad ani nevíte, jak se nám ulehčilo po té životní sv. zpovědi... Byl jste opravdu dobrým lékařem, ale ne lékařem obyčejným, nýbrž lepším, vznešenějším - lékařem naší duše. Jako milující Otec dodal jste nám svými přednáškami odvahy k boji se životem, k boji s překážkami, které se nám postaví v cestu. A svým rozhřešením? Použil jste toho jako klíče a otevřel nám bránu nebeskou, bránu, která nás dělí od rajských zahrad... Bylo nám tak lehké a tak blaze, jako bychom byly na Srdci Páně. Snad ještě nikdo z nás nepocítil takovou slast, jako v pátek při svatém přijímání. Na tento vzácný okamžik zajisté nikdo z nás nezapomene. Když jsme byly u prvního svatého přijímání, neměly jsme z toho ještě takový rozum, jako nyní."

"...Doma je mi tolik smutno, pořád musím vzpomínat na Svatý Kopeček. Bylo tam tak krásně, jako na kraji nebe... Zde také chodívám denně ke stolu Páně, ale přece mi není už tak krásně... Snad nikde, nikde v celém světě není tak krásně, jako v kapli v exercičním domě. Jak ráda bych tam zůstala a jak ráda bych se z lásky k přesvatému Pánu Ježíši obětovala a celý svůj život zasvětila jedině Jemu. Je to můj dávný sen, ale nevím, jsem-li hodna tohoto svatého úkolu..."

„... Ještě jednou Vám děkujeme za to, co jste pro nás učinil a děkujeme znovu za Vaše krásné promluvy, kterými jste zasel do našich duší velkou touhu po Bohu a ještě větší touhu po krásné věčnosti. Přály bychom si ještě jednou duchovní cvičení a ještě jednou tolik promluv. To však je marná touha... Teď se musíme mnoho modlit, abychom poznaly své povolání a abychom byly v životě šťastny. Ještě jednou prosíme i Vás, abyste byl tak laskav a hodně se za nás modlil. I my se za Vás modlíme, jak jsme Vám to slíbily. S některými děvčaty jsme se umluvily, že budeme chodit každou neděli ke sv. přijímání a proto prosíme, abyste se modlil za naše vytrvání...

„... Snažíme se plnit předsevzetí, která jste nám doporučil. Kéž bychom všechny zůstaly věrné Bohu a všemu, co se vztahuje na zájmy Jeho. Toužíme být hodnými dcerami Církve a vlasti.“

„... O mnoho jsem se polepšila, že mne doma rodiče a sourozenci nemohli poznat.“

„... Dny exercicií byly nejkrásnější dny mého života...“ (N. N., Přerov.) - „Do života jdu s heslem: „Hřichu, nedotýkej se mne, jsem Boží!“ Moje předsevzetí je: „Pane Ježíši, Ty jsi můj a já jsem Tvá!“... Myslíla jsem si, že nebudu již nikdy šťastnou, ale když jsem slyšela přednášky, měla jsem jiné smýšlení...“

A CO ŘÍKAJÍ RODIČOVÉ?

Aspoň výrok jedné maminky o dceři po prodělaném kursu: „Je docela jiná, než byla. Nezapomene se pomodlit, poslouchá nás opravdu na slovo a bere náboženské věci tak, jak jsem si to vždy přála. Příštím rokem vám ji tam zas pošlu.“

Co uděláme my?

Ještě s větší horlivostí, láskou a vytrvalostí budeme organizovat duchovní kursy pro děti, neboť je patrné, že podstatně zvyšují náboženský zájem a dávají dobré základy pro budoucí život. Která práce pro stavbu je důležitější, než kladení základů? Co je důležitější pro sklizeň, než setba? V tomto duchovním vedení dětí klademe základy a konáme setbu. Toto duchovní vedení je evangeliem ve svém květu i ve svém ovoci.

Duchovní péče ve farnosti se ovšem vztahuje na všechny věřící. Avšak: stařec už stojí u bran věčnosti, dospělí již také mají značnou část svého života za sebou, kdežto mládež svůj život teprve začíná. Když pracujeme pro duchovní blaho mládeže, nedáváme Bohu jen zbytky života, nejednou již zkaženého, avšak prvotiny, na které je Bůh tolik žárlivý, poněvadž jsou to prvotiny Páně! Za-

čínáme takto intenzivně a důkladně od základu, začínáme s mládeží a regenerační míza způsobí časem omlazení náboženského života v celé farnosti.

51. Působení mimoškolní.

HLAVNÍ SMĚRNICE.

Více nežli škola působí na svět dětských zájmů skutečný život svými konkrétními a osobními vlivy. Je to zvláště osobní příklad, který působí na dítě sugestivně v prostředí rodinném a vyznačuje na ně i z širšího poloměru nejrozličnějších vlivů. Na dítě a utváření jeho zájmů působí nejvíce skutečný život. Tento skutečný život dítě nevidí ve škole, kde to obvykle páchne prachem, inkoustem a strachem, nýbrž mimo školu. Proto vlivy mimoškolní po stránce výchovné mají nedozírný význam, který může přehlédnouti jen krátkozraký vychovatel. To se poznává vždy víc a více.

Odtud tak velký zájem o dítě v jeho životě mimoškolním. Děti jsou naše budoucnost.

Víme, že kněžstvo je značně přetíženo nejrozličnějšími povinnostmi. Avšak pro apoštolskou práci mezi dětmi musí mít čas vždycky, neboť v této práci je základ pro veškeré jejich dílo. Kdyby kněz tohoto základu nedbal, pak se mu zhroutl celá sebe obětavější výstavba jeho práce. Mnozí mají vždy dosti času právě pro tuto práci! Dobře vědí proč! „Nedbá-li kněz, dbají oni. Pak jdou ovšem ve vítězném průvodu na výlet, kdy opuštěný kněz vychází smutně s Božítělovou monstancí z poloprázdného chrámu... - Zdobte si oltář hájem květin, není-li před oltářem zahrádka maličkových, nic se Pánu Ježíši nezavděčíte. Který kněz nemá rád děti a je rád, že běží domů ze školy, chybí mu hlavní vlastnost povolání.“⁴³

„Co by se ještě před padesáti lety bylo zdálo nemožným a nepřírodným, to je dnes nutností: nutno mimo rodinu a mimo školu sdružovati dnes již i děti, mají-li být zachovány Kristu; ba dokonce již i děti pod 10 let. Je velmi mnoho dětí takových, že nenaleznou-li útulku v zařízeních katolických, zapadnou jistě v podniky protináboženské. Dále pro dnešního člověka je, má-li se stát jednou plným katolíkem, nezbytně potřebí vedení, jakého mu moderní škola jistě dáti nechce a rodina při nejlepší vůli v průměru dáti nemůže. Nemůže mu ho dáti ani kostel. A nestačí společati na pozdější věk, pak že si takový doplněk výchovy dítě opatří samo.“

⁴³ Mádle, Kněz organisátor, 2. vyd., Nový Bydžov 1930, 174 n.

Do té doby opačné vlivy tak mohou proniknouti, celý směr životní u dítěte tak určití, že by všechno pozdější veliké úsilí snad mohlo nanejvýše jen zjistit, že již nelze nic dělat. Ve dvanáctém, čtrnáctém roce může o celé životní dráze již dávno, a to provždy býti rozhodnuto.⁴⁴

Podchycením školních dětí v rámci jejich náboženského prohloubení nejen zabezpečíme fond jejich duchovního života, nýbrž také je zároveň připravíme ke vstupu do katolického spolku po opuštění školy. Spolek katolických jinochů a dívek má pokračovati tam, kde přestává vedení mládeže školní. K těmto cíli směřují i jiní činitelé. Když by toho cíle nedbal kněz, nepřátelé ho předběhnou a dočká se mnohého bolestného zklamání. „Spolek je moderní autobus, který zajede až k lidským příbytkům, sebere mladé i staré dům od domu a přiváží je společně ke stanici svatostánku Kristova.“⁴⁵ „Mezi největší bludy v duchovní správě nutno počítati názor kněží, tvrdících, že péče o katolické spolky je jenom libůstkou několika kaplanů... Výchovná sdružení katolíků, zvláště mládeže, v těchto dobách jsou tak nutná jako katolické školy pro děti. Naše mládež, vycházející ve věku, plném nebezpečí, ze školy, nutně potřebuje dalšího náboženského a mravního vzdělání až do 20. roku, a to způsobem tomuto věku přiměřeným.“⁴⁶ „Ve druhé polovině minulého století mohlo se ještě debatovat o tom, zda spolková činnost je nutná nebo ne. Debatovati o tom dnes je ztrátou času, z které je těžko odpovídati se před Bohem.“⁴⁷

Je třeba děti vésti nábožensky i v životě mimoškolním. *Jak začít?* Děje se to v rámci činnosti „Díla sv. dětství Ježíšova“, v dětských mariánských družinách, v duchovních kursech, při různých dětských pobožnostech, při akademiích, které pořádáme s dětmi, na př. eucharistické, mariánské, misijní, charitativní, při vycházce s dětmi po sv. požehnání v neděli odpoledne nebo ve feriální den, při uspořádání dětské pouti a pod. Začínáme se všemi dětmi a časem utvoří se kolem nás kádr věrných. S těmi pak začneme práci speciální v rámci organizačním. Vedle organizací výlučně náboženských také si všímáme organizací širších, jako na příkl. dětských besídek a Orla. Je třeba věnovati co největší pozornost prázdninové rekreaci dětí a mládeže, kde žijí v ohledu duchovním namnoze jako ovce bez pastýře.

⁴⁴ Vašek, Sociální práce, Praha 1929, 163.

⁴⁵ Mádle, Kněz organisátor, 10.

⁴⁶ P. A. Stork T. J.; cit. Vašek, Rukojet křesť. sociologie, Olomouc 1935,

²³².

⁴⁷ Vašek, Sociální práce, 100.

DĚTSKÁ BESÍDKA.

Co je katolická dětská besídka? - Besídkou rozumíme výchovnou činnost mimoškolní, již se shromažďují děti k poučení nebo k zábavě. Besídka katolická doplňuje a prohlubuje náboženské vědomosti a duchovní život dětí, aby nahrazovala nedostatky, jež se jeví v tomto ohledu jak v životě rodinném tak ve škole. Tyto nedostatky nahrazovány být musejí! „Otázka katolické výchovy a tudíž i katolické školy je nejvitalnější otázkou katolicismu a tedy i Katolické akce... Býti netečným v otázce katolické výchovy a katolického ducha ve školství znamená mrzkou zradu Božích zájmů ve věci nejdůležitější.“⁴⁸

Tím je také vyjádřen účel katolických dětských besídek: probouzet v dětech náboženský zájem, zachránit viru v jejich duších, vést je k radosti z víry, zachovat čistotu jejich srdce, doplňovat co po této stránce nedává dětem v náležité míře ani rodina ani škola. Musí tedy býti základem a smyslem každé besídky náboženská a mravní výchova. Taková besídka je dnes vlastně nutným doplňkem katechese. Katecheta, který by se spokojoval jen s dvěma týdenními hodinami katechese ve škole, splnil by za daných poměrů jen polovinu svého úkolu. Besídka nemůže dnes býti sportem jen některých jednotlivců, katolická besídka je dnes povinností každého katechety! Vždyť dekret posv. kongregace koncilu o náboženském vyučování „Provido sane consilio“ (ze dne 12./1. 1935)⁴⁹ striktně nařizuje se souhlasem sv. Otce Pia XI. pro všechny diecése zřízení farních katechetických škol („scholae catecheticae paroeciales“), v nichž mají děti býti soustavně vyučovány náboženství. I ti rodičové jsou povinni posílati své děti na toto vyučování, kteří jim dávají náboženské vyučování doma anebo je dostávají ve škole. Dokud se u nás formálně nezavedou farní katechetické školy, ať jejich úkol plní u nás zatím katolické besídky. V tom je jejich význam a jejich nejkrásnější poslání.

Pomocným prostředkem v besídce je dobře volená zábava: zpěv, hry, ruční práce, světelné obrazy, divadélko, loutkové divadlo, akademie a pod. Program zábavný přitahuje téžavé zájmy dětské a získává je snadno i pro obtížnější úkoly nábožensko-výchovné.

Konečným cílem besídek je dítě ve víře upevněné předati při přechodu ve věk jinošský a dívčí příslušným katolickým sdružením, aby je křesťanským životem vedla dále (Orel, Skup. katolické

⁴⁸ Vašek, Katolická akce, Olomouc 1934, 95, 96.

⁴⁹ Acta apostolicae Sedis, Roma 1935, č. 5.

omladiny, Sdružení katolické mládeže, Mariánská družina a j.). Když taková sdružení v místě nejsou, pak dlužno pro ně zařídit vyšší oddělení besídky. Na tento přestup dlužno děti připravovat již dříve a vylíčit jim život v katolickém spolku tak, aby se na vstup do něj už těšili.

Kdyby besídka vychovávala děti jen do 14 let a pak by je ponechávala na pospas světu, stavěla by na písku. Jsou-li dětské besídky jakousi náhradou náboženské školy obecné a měšťanské, jsou katolické spolky mládeže školou pokračovací, kterou má dospívající projit, aby si zachoval a doplnil to, čeho nabyl v besídce.

Jak založíme dětskou besídku? - Katolická dětská besídka je nutná součást dnešní pastorace. Zakládáme proto besídky se souhlasem duchovní správy. Besídka nemůže stát sama o sobě. Musí být pod patronací duchovní správy a smí ji zakládati pouze oprávněný činitel, především farář jakožto úřední duchovní správce, dále odbor Charity, Orel, Svaz žen a dívek a jiné spolky, které jsou podle stanov oprávněny zakládati dětské besídky.

Pokud jde o místo, stačí jakákoliv vyhovující místnost (na příkl. místnost spolková, klášter, byt soukromý, na faře a pod.). V létě je ovšem nezbytné hřiště: dvůr, louka, zahrada, krátce prostranství, kde by se mohly děti vybíhat a vydovádet, protože jakmile vysvitne slunce, stěží je udržíme mezi čtyřmi stěnami. Ostatně dlužno si uvědomit zásadu, že se v době velkých cílů duchovních nesmějí tyto opouštět pro technické nedokonalosti. „Při besídce nejde o reprezentaci, nýbrž o syrový a holý, často primitivní boj se zlem... Rozumějte: i když není vše účelně upraveno. Jen když rozumně a průměrně slouží účelu, t. j. náboženské výuce a výchově dětské duše. Náš život musí velkomyslně přijímat podoby prvokřesťanské prostoty a věčnosti, kdy sv. apoštolové také nenechali kázání, protože ještě neměli slušných kazatelen neb chrámů!“⁵⁰

Koho do besídky přijímat? - Nedoporučuje se přijímat do besídky děti mravně vadné, protože tak by se mohly zkažit i ostatní; je nutný jakýsi výběr. Děti, které jsme získali pro besídku, vyplní dvojistou přihlášku. Jedna její část informuje rodiče a je určena jim; druhá obsahuje osobní záznamy o dítěti s podpisem rodičů a zůstává u vedoucího besídky jako potvrzení, že dítě dochází do besídky se souhlasem rodičů.⁵¹

Jak rozdělit děti v besídce pokud se týče pohlaví a věku? Ideálem je, aby měli chlapci i děvčata své zvláštní oddělení a každé

⁵⁰ Katolická dětská besídka, Praha 1940, 18.

⁵¹ Přihlášky vydal a expeduje Svaz besídek, odbor Svazu katol. Charity, Praha II., Žitná ul. 26.

mělo svůj zvláštní den v týdnu. Když v jednotlivém oddělení je velký věkový rozdíl, pak dlužno i v tomto oddělení udělat zvláštní skupiny; při větším počtu i tyto mají své zvláštní schůzky.

Založení besídky je celkem snadné. Je však těžší besídku udržet a zachovat v ní původního dobrého ducha, udržet zájem i u dětí a mít stále dobrý program.

Činnost besídky. - Dítě chce být stále zaměstnáno, ani chvíli nemá pocítit v besídce nudu. Je proto nutno připravit program do každé besídky velmi pečlivě a pro každý případ vždy mít ještě něco do rezervy. Do rámce dobře voleného zaměstnání vkládáme vlastní jádro: náboženskou rozmluvu, dobře promyšlenou a upravenou i po stránce formální. Nemá to být pouhá nahodilá improvizace, nýbrž organický článek celkové roční osnovy dobře uvážené. Nenechat se unášet tékavým dětským zájmem a neživit je různými legendami a náboženskými kuriozitami, nýbrž především upevňovat základy. Tato rozmluva může trvat s počátku asi ¼ hod., pak ½ hod. a později ještě déle. Zda-li tuto náboženskou rozmluvu zařadíme na počátek besídky, či až během vlastního programu nebo až na konec, to záleží od toho, kdy jsou děti již úplně shromážděny a disponovány.

Celý program besídky si sestavíme kolem náboženské rozmluvy jako kolem jádra. Celkem nemá trvat besídka déle, než dvě hodiny. Začíná se a končí modlitbou, případně pobožností v kostele.

K náboženským promluvám nabízí hojně látky Katechismus, Biblické dějiny, hagiografie, liturgie, církevní rok, misie, náboženská literatura a j.

Důležitým úkolem besídky je vésti děti k pravidelné návštěvě bohoslužeb a působiti na ně, aby častěji přistupovaly ke svátostem. Jakmile se získá několik dětí pro častější sv. přijímání, radno je sdružit v eucharistický kroužek, který se pak stane ohniskem náboženského života v besídce.

Nesmíme zapomínat na pořádání jesličkových pobožností v kostele, dbát na společnou účast dětí při májových pobožnostech, na církevních průvodech o vzkříšení a o Božím Těle. Také se osvědčuje uspořádati s dětmi náboženskou akademii (eucharistickou, mariánskou, misijní a pod.), vykonati s nimi pout, zařídit pro ně duchovní obnovu anebo duchovní kurs. Tím vším se má vštěpovat dětem živé a radostné vědomí: jsem dítě Boží, jsem katolický křesťan!

Po stránce výchovné nutno si všimati různých povahových nedostatků, dětských zlovyků a zamířit proti tomu své úsilí. Cvičit a posilovat jejich vůli návodem k přinášení denních drobných

obětí.⁵² Zavést měsíční výkazy duchovního života se záznamy obětí a dobrých skutků.

Dobře vedená katolická dětská besídka je požehnáním nejen pro děti samotné, nýbrž i pro celou farnost. „Dětská besídka je pramenem hučících vod katolicismu po českých lučinách, kde jí není, vyschly potoky a sucho spaluje každou radost v duchovní správě.“⁵³ Ať není ani jediné farnosti bez dobře vedené katolické besídky!

OREL.

Orel je sdružením kulturně-tělocvičným, které chce v duchu katolickém a národním souladně vzdělávat, duševní i tělesné síly mládeže i členstva dospělého, mužů a žen. Hnutí orelské navazuje na tělocvičný zájem mládeže, při čemž zároveň pěstuje i kulturu duše. Orelské hnutí vyrostlo ze životního a světového názoru katolického. Jeho cílem je člověk zdravý, dobrý, prochnutý vírou a vědomím svých povinností vůči Bohu, Církvi a národu. Tělovýchova je Orlu nutnou a nedílnou součástí výchovy křesťanské. Orelský program tělovýchovný je přísně podřízen požadavkům katolické věrouky a mravouky. Orel používá při výchově nejen prostředků přirozených, nýbrž i náboženských, nadpřirozených a církevních zařízení. Vyrosl a žije z ideje cyrilometodějské a svato-václavské, jež jsou národním majetkem.

Když se výchova podle toho programu řádně provádí, pak získává Církev i národ orelskou výchovou příslušníky zvyklé kázni, ochotné ke každé osobní oběti, kteří zkoušku své kázně podstupují denně ve svém praktickém náboženském životě. Svou přímočarostí a nekompromisností imponuje toto hnutí právě mládeži a strhuje ji za sebou. Orel vykonal a dosud koná mnoho pro katolické sebevědomí mládeže. Bylo proto zasloužené oslovení, s kterým se obrátil na orelskou delegaci *papež Benedikt XV.*: „Ejhle, obránci víry!“ Tutéž myšlenku opět opakoval k Orlům *sv. Otec Pius XI.*: „Vaše jméno je tolik významné. Nazýváte se Orli. A Orel není pouhé jméno. Orel znamená boj o vítězství křesťanské myšlenky. Orel je také znakem evangelisty sv. Jana a znamená vysoký vzlet myšlenek. Tak jest i vaším úkolem, nejmilejší synové a nejmilejší dcery, boj o křesťanský život v každém ohledu. Proto také nepe-

⁵² V tomto ohledu podle získaných zkušeností velmi dobré služby prokazuje obrázková kolekce 113 „Praktických cvičení duchovního života“, Olomouc 1937. (Příloha k dílu: Fr. Tomášek, Eucharistická metoda nábož. vyučování.)

⁵³ Mádle, Kněz organizátor, 174.

čujte pouze o dokonalost tělesnou, nýbrž také o křesťanskou dokonalost duše.“

Projevuje se tudíž vždy více snaha o prohloubení duchovního života u příslušníků Orelstva: konají se proslovy a přednášky s obsahem náboženským, budí se porozumění pro častější přijímání svátostí, zakládají se eucharistické kroužky, pořádají se duchovní obnovy a exercicie. Konečně i zásadně různé stanovisko, které zaujímá Orel vůči tělocvičným jednotám ostatním, nutí nezůstat v životě náboženském stát na půl cestě.

V tomto rámci je ponecháno volné pole k iniciativě jednotlivým župám a jednotám.

Tak na příklad Hanácká župa orelská připravila tento plán:

1. *Měsíční výchovné směrnice.* - Na každý měsíc je určena jedna výchovná směrnice. K ní směřují po celý měsíc soustavně všechny proslovy před šikem. Každá jednotka tyto proslovy obdrží a vedoucí vždy jeden z proslovů přečte na počátku cvičení před šikem, ovšem s patřičným procítěním a důrazem. Na konci proslovu pronese heslo, jež se vztahuje na měsíční výchovnou směrnici, cvičence osloví a zvolá: „... buďte pamětlivi své orelské cti!“ Cvičenci odpoví sborovým zvoláním: „Slibujeme!“ (Tak na příklad pro měsíc květen je výchovnou směrnicí mravní čistota. Ideálem Panna Maria. Heslem: Jen čistý je silný.)

2. *Škola náboženské práce.* - Všem kategoriím je přesně určena látka učebná k důkladnému osvojení. Příležitostně (před cvičením, po cvičení) a ve zvláštních hodinách je vysvětlována a opakována vzdělavatelem-knězem, nebo jeho zástupcem, podle možnosti zkoušeným laickým učitelem (učitelkou) náboženství. Kdo již látku zcela ovládl, může se přihlásit u vzdělavatele ke zkoušce. Když při zkoušce obstál, dostane o tom zvláštní osvědčení.

Orelská škola náboženské práce se dělí podle kategorií na školu žactva, dorostenců a členů.

Absolventi žákovských zkoušek mohou se zúčastnit katechismových závodů v jednotě. Vítězové postupují k dalším závodům do okrsku a vítězové z okrsků do župy. Jednota, která dosáhla v župních závodech nejvíce bodů, bude nositelkou čestné korouhve tak dlouho, dokud si to umístění udrží.

Souběžně se školou náboženské nauky jde ruku v ruce odborné školení v duchovním životě (měsíční výkazy, kursy duchovního života a exercicie).

3. *Kursy duchovního života.* - Jsou určeny pro žactvo ve věku 14–15 let. Právě tuto mládež dlužno připravit na tvrdé nárazy dospívání, v mravním životě upevnit a připravit k aktivnějšímu životu náboženskému, k němuž Katolická akce každého od 14 let volá. Kursy ty se konají v době na přechodu ze školy do života. Pro orelské žactvo jsou povinné.

4. *Exercicie.* - Ty mají u dorostu a členstva doplnit a upevnit, co duchovní kurzy začaly. Jsou rovněž povinné. Jsou proponovány hlavně pro dobu podzimní a zimní v exercičních domech, avšak připravují se i jinde.

Orlí tedy nezahálejí, nekostnatí ve svém rozvoji, nýbrž jsou odhodláni vychováti se v elitu vyššího snažení v naší vlasti. Nejen zdravý duch ve zdravém těle, nýbrž také zdravím duše ke zdraví těla!⁵⁴

PRÁZDNINOVÉ REKREACE MLÁDEŽE.

Prázdninové rekreace mládeže se u nás neobyčejně rozrostly. Jsou zakládány institucemi sociálními, svépomocnými a tělovýchovnými. Jejich poslání je samo o sobě velmi ušlechtilé. Nestačí však dáti mládeži toliko vydatnou stravu, vzduch, slunce, koupaliště, hřiště; je dlužno zároveň se náležitě postarat o jejich zdraví duchovní, mravní. Nic však nevede mládež tolik k mravní ušlechtilosti, jako náboženství. Proto složka náboženská má mít v prázdninové rekreaci mládeže místo význačné. Tuto náplň dávají u nás zatím toliko rekreace založené institucemi katolickými. Rekreace nábožensky bezbarvé toho neznají. Není však vždy vina na jejich pedagogickém vedení.

Stal se i tento případ: kněz navštívil v sobotu takovou rekreaci, hodně vzdálenou od farního kostela. Byl přijat velmi vlídně. Pedagogický vedoucí sám začal, jak by to bylo krásné a pro děti povznášející, kdyby měly zítra v přírodě opravdu neděli, t. j. se mši svatou. Ubytování dělí je od farního kostela velmi daleko a dětí je zde mnoho. - Domluveno, dojednáno, v neděli tam byla mše svatá s radostným dětským zpěvem a s promluvou. Je potřeba, aby duchovní správce udržoval dobré styky s vedoucími rekreace a tak zabezpečoval dětem konání náboženských povinností. Za tím účelem dlužno opatřovati cestovní přenosné oltáře.

Je naléhavě potřebno všimati si toho, jak je v jednotlivých rekreačních oblastech postaráno o duchovní potřeby mládeže a zaváděti tam ještě více než dosud soustavné vedení náboženské.

Věnovat větší pozornost pedagogickému vedení v rekreaci! Vybízet katolické učitele a učitelky, aby absolvovali kurzy pro vedení prázdninových rekreací a pak se o pedagogický dozor také hlásiti. V rámci toho pedagogického vedení mohou pak s katolickými dětmi konati ranní a večerní modlitbu, v neděle a zasvěcené svátky je doprovodit na mši svatou. Kromě toho mohou i vhodným příležitostným upozorněním vykonati po stránce nábožensko-výchov-

⁵⁴ Ustředí Orla (Brno) Tř. svob. pána šl. Neuratha 34) zašle potřebnou odbornou literaturu orlskou.

né mnoho. Je samozřejmo, že vedle toho mají si rodičové předem vymínit u vedení, aby dětem bylo umožněno náboženské povinnosti vykonávati.

Je nutno ještě ve větším počtu než dosud zakládati prázdninové rekreace se soustavným náboženským vedením; prakticky to znamená, že vedle vedoucích technických mají i kněze zvlášť k tomu určeného, jakožto vedoucího duchovního. Nestačí s dětmi pouze odříkat modlitbu ranní a večerní a v neděli je zavést na mši svatou. Modlitba večerní i ranní ať je volná, podle prožitého dne, do níž se vkládají známé pamětné modlitby. Večer zpytování svědomí s lítostí a duchovním sv. přijímáním. K tomu večerní slovíčko (reminiscence na událost dne se zahrocením nábožensko-výchovným, kratinký vhodný příběh). Ráno dobrý úmysl s připomínkou večerního dobrého předsevzetí.

Ukázka ranní modlitby: „Matka políbením probouzí své milované dítě. Podobně Ty, všemohoucí Bože, slunečními paprsky jsi opět probudil své tvory po nočním odpočinku k novému životu. Klaním se Tobě, všemohoucí, věčný Bože. Trojjediný Bože, já v Tebe věřím. Věřím všemu, co jsi zjevil a čemu učí svatá Církev katolická. V této víře chci žít a zemřít. Ó Bože, rozmnož víru mou. Trojjediný Bože, já v Tebe doufám. Důvěřuji, že mi dáš všechno, co pro svůj život potřebuji. Zvláště pevně důvěřuji, že mi dáš potřebnou milost, abych svatě žil a bohumile zemřel. Ó Bože, posilni naději mou! Trojjediný Bože, já Tě nade všechno miluji. Všechno, co jsem a mám, je od Tebe. Tys ke mně tak dobrý! Kdo by Tebe nemiloval? Ó Bože, rozněcuj lásku mou! Děkuji Ti, žes mne chránil po celou noc. Do Tvé ochrany odevzdávám sebe, své rodiče, sourozence, všechny své drahé. Tys náš Otec nejlepší... *Otče náš*... Děkuji Ti, anděle strážný, za to, že jsi byl při mně po celou noc, mne opatroval. Zůstávej při mně i po celý den. Prosím Tě, připomínej mi moje dobré předsevzetí. *Anděle Boží, strážce můj*... I Tobě děkuji, moje nebeská Matko, Panno Maria za Tvou lásku a dobrotu. Do Tvých rukou se odevzdávám po celý den. *Zdravas Královno*... Pomáhej mi, Trojjediný Bože, svou milostí, abych dnes věrně plnil *desatero přikázání*. První: v jednoho Boha... (Pak vzbuzení dobrého úmyslu podle katechismu.) Cokoli dnes budu mysliti... Hřichu, nedotýkej se mne, jsem Boží! Pane Ježíši, Ty jsi můj a já jsem Tvůj!“ - Pak se děti pomodlí samy ještě *Anděl Páně*; zatím se kněz obléká ke mši svaté.

Analogicky improvisujeme i modlitbu večerní, k tomu zpytování svědomí, dokonalá lítost a opravdové předsevzetí. Snad v této elementární formě: „Pane Ježíši, byl jsi dnes se mnou spokojen, s tím, nač jsem myslel, co jsem mluvil a co jsem činil...“ (Teď krátce připomenout jednotlivá přikázání a povinnosti, avšak co nejvíce pozitivně.) Pak vzbuzení lítosti dokonalé se zvláštním předsevzetím: „Pane Ježíši, já Tě miluji, svých hří-

chů lituji a polepšení slibuji, zvláště že...“ (Teď si řekne každý své zvláštní předsevzetí.) Pak večerní „slovíčko“ podle sv. Jana Boska a píseň „Odpočítejte v pokoji“.

Kněz je duchovním Otcem svěřených dětí. V rekreaci má jedinečnou možnost dobře poznati individualitu každého z nich („cognosco oves meas“), úroveň jejich náboženského a mravního života, jejich hlavní chybu a j., zkrátka: může je důkladně prohlédnout a krok za krokem uvádět do „denního pořádku“ katolického křesťana. Musí pracovat se vši naléhavostí a s otcovskou trpělivostí o ozdravení, osvěžení a posílení jejich duší. Věsti je k radostnému prožívání víry. „Vždy s čistou duší a radostnou tváří!“ Tomu cíli ať také slouží nábožensko-výchovná hesla, jež se zavěsí na místech dobře viditelných.

Duchovní vedoucí připravuje velmi pečlivě všechny náboženské úkony. Zabezpečuje zbožnou účast dětí na mši svaté.

Děti se mohou modlit sborově aspoň Confiteor: Vyznávám se Bohu všemohoucímu... K evangeliu: „Pane Bože, já vstávám, abych Ti ukázal, že si vážím slov Pána Ježíše. A tato slova chci v paměti udržovati (křížek na čelo), ústy vyznávati (křížek na ústa) a podle nich se řídit (křížek na prsa). K obětování: „Otče nebeský, přijmi...“ (podle katechismu). Modlitby k pozdvihování potichu (podle katech.). Po pozdvihování opět sborově: „Klaním se Ti vroucně, skrytý Bože náš...“ (podle katech.). K mešnímu přijímání: „Pane, nejsem hoden...“ (podle katechismu). K poslednímu evangeliu opět: „Pane Bože, já vstávám, abych...“

Před jídlem a po jídle vždy společná modlitba! Denní katechetický rozhovor ať vyzní vždy povzbudivě a je zaostřen k dobrému předsevzetí! Látka k těmto katechetickým rozhovorům může být jednak soustavná, jednak příležitostná podle ústních a písemných dotazů (skříňka dotazů!). Denně vhodná duchovní četba společná. (Kromě toho má každé dítě k dispozici vybranou duchovní literaturu.)

Po stránce výchovné si všimati dětí, jak mluví, jak se chovají: při zábavě, při práci, při jídle atd., vše mít v přesné evidenci a podle potřeby ihned anebo příležitostně výchovně zapůsobit.

Ukázkou aspoň několik momentek z prázdninové ozdravovny, v níž bylo i vedení náboženské. Spolupracovníkem kněze byl bohoslovec. Děti mu říkaly „pan učitel“. Nuže, některé řádky z deníku onoho „pana učitele“.

*

Zazní zvonek, který volá všechny bez rozdílu s postele dole. Hoši, kteří jsou již v ozdravovně delší dobu, počínají si docela „po vojensku“. Vědí totiž, že se musejí čerstvě umýt, slušně ustrojit a za půl hodiny již stát připraveni k nástupu do kaple na ranní modlitbu a na mši sv.

To se však nepodobá jednomu malému „přistěhovanci“; oblékne si kalhotky, klekne si k posteli, aby se pomodlil ranní modlitbu. Starší soused ho poučuje, že se nemá teď modlit, až v kapli, ale hošík si to nedá vymluvit: „Doma se tak s maminkou všichni modlíme a ona mi řekla, že to tak mám dělat i když budu zde, ať prý si říká kdo chce, co chce!“

Mezi hochy nastává čilý rozhovor, který ukončuje pan učitel, který přichází povzbudit hochy k oblékání, aby se dostali zavčas do kaple. Pochválil chlapce za jeho horlivost v modlitbě a poučil ho o způsobu společné modlitby v ozdravovně.

Požehnané matky, které tak vštěpují dětem lásku k modlitbě! Ovoce jejich výchovy projeví se i mimo rodný dům.

*

Všichni hoši jsou umyti a ustrojeni. Na volném prostranství se rozestaví a ohlásí se jim, že se jde do blízké kapličky na ranní modlitbu a na mši sv. Tu je zajímavé pozorovat chování hochů, kterým je tento začátek dne trochu podivný. „Vždyť není neděle, že máme jít na mši,“ volá jeden. „Pojďme raději na hřiště,“ volá druhý a nechybělo ani hlasu, který navrhoval, že by se mohlo jít na tu „mši“ i jindy, kdy třeba nebude právě tak pěkně, jako je dnes.

Několik klidných slov „pana učitele“ ovládne všechny návrhy a hoši se tiše ubírají do kaple.

Děti jsou obrazem prostředí, z něhož přišly. Ve své dětské prostotě jsou dosti upřímné, než aby se přetvařovaly. Přijdou-li na prázdniny do prostředí z jakého vyšly, tu pak se ve svých bludných názorech ještě upevní. Přijdou-li však pod vedení duchovní, tu jsou více vnímavé než doma a dají se lépe utvářet než doma. A poznají-li, že ti, jimž jsou svěřeni mají pro ně lásku a pochopení, pak se dají získat zcela!

*

Je pátek. V jídelně se předkládá dětem postní jídlo. Jeden hoch však nemůže pochopit, že není k obědu něco od zabíjačky. Ve své prostotě volá: „Pane učiteli, jak to, že my doma míváme v pátek maso a zde ne?“ „Snad máte maso z ryby?“ — vyzvídá učitel. „Ne, řezník u nás doma v pátek zabíjí a maminka koupí vždy něco od masa a máme to i k večeři!“

Kolik vlažnosti a lhostejnosti je v některých našich i katolických rodinách! Kolik je tu třeba ještě nápravy! Nutno však začít od dětí a vychovávat je k praktickému náboženskému životu.

*

Hoši se chystají na delší vycházku do hor. Schovávají si do brašen a sáček nějakou svačinu, vždyť v lese chutná! Jde se zvolna a využije se každé vhodné příležitosti k zastávce, při níž hoši navazují srdečný rozhovor s „panem učitelem“. Témata bývají různá a obyčejně nahodilá: od

luční květinčky až po tmavé africké pralesy plné záhadností, od souboje malých broučků až po válečná tažení národů. A co je tu otázek! „Pan učitel“ musí mezi tou drobotinou vědět všechno! Však odpovídá také pohotově, ale když malý čipera se náhle otáže, zná-li pan učitel jeho malou sestru Libu, tu musí odpovědět záporně. A to zamrzelo malého hrdinu a proto se již méně jistě táže, zná-li pan učitel aspoň les za jejich vesnicí (bylo to předměstí jednoho průmyslového města venkovského rázu). Pan učitel přisvědčil a tu hošík radostně vyprávěl, že právě tam do toho lesa jezdívá maminka s kočárkem s tou malou Libou, tatínek a on vždy v neděli ráno na procházku. „A kdy chodíte do kostela?“ táže se pan učitel. „Náš tatínek říkal, že když je celý týden v továrně a maminka s námi doma, že v neděli se nemusí chodit do kostela, že si máme odpočinout.“ Toto tvrzení otcovo řekl hošík s dojemnou upřímností a s pevnou důvěřivostí ve slova otcova.

Jak odpovědný je úkol rodičů při výchově dětí! I koukol mohou zasévat v duši dítěte a běda, není-li nikoho, kdo koukol vytrhá a zaseje pšenici křesťanských zásad.

*

Do ozdravovny přijel hoch. Po prvé se zúčastnil společné modlitby v kapli. Za chvíli však stojí zády ke svatostánku a zvolna se točí napravo a zase nalevo. Budí roztržitost mezi hochy. Učitel jde k němu, něco mu šeptá a poukazuje na svatostánek. Hoch vůbec nevnímá. . . . Ve volné chvíli se ho táže nenápadně učitel, ví-li, kdo je ve svatostánku. Odpověď záporná. — „Umíš se modlit?“ — „A co je to, se modlit?“ táže se hoch. „A umíš udělat kříž?“ — „A jak?“ táže se hoch.

Učitel vidí, že má před sebou moderního pohánka, který za svůj smutný stav nemůže. Učitel si v duchu představuje, jak musí začít hned dnes se základním poučováním o Bohu, jak to činí misionáři v misiích. A kolik je asi takových dětí? A jak se k nim dostat? Takové a podobné myšlenky vířily učiteli hlavou, když šel chlapec mezi ostatní hochy. . . .

*

Veškerým svým působením pracuje duchovní vedoucí o to, aby probudil v dětech co největší lásku k Bohu, touhu po čistém, bohumilém životě a odpor ke hříchu. Tak je připraví k tomu, že asi v polovici svého pobytu přijmou děti s uspokojením, ba s radostí zprávu, že si mohou vykonati duchovní obnovu. Denní mše svatá a častější svaté přijímání se jim stane radostnou potřebou duše. Příležitost ke sv. zpovědi dává kněz denně.

Nejen klima fysikální, nýbrž zároveň i duchovní. „Prima l'animam!“ (Benedikt XV.) Jak vzácně možno probudit a živit náboženský zájem dětí právě v prázdninové rekreaci, kde dítě žije v pří-

rodě jako na dlani Boží a má po boku bdělého duchovního pastýře!

Pečujeme dostatečně o duchovní blaho mládeže v prázdninových rekreacích? Nečekejte, až přijde někdo vás o to požádat. Dobrý pastýř jde za ovečkou a hledá tak dlouho, až ji nalezne.

Podal jsem několik myšlenek o podstatě zájmu, jeho významu po stránce psychologické, didaktické, pedagogické a pastorační, o využívání zájmů v různých metodách náboženského vyučování od dob nejstarších až po naše časy a o tom, která se může využívat zájmu dětí v nábožensko-výchovném působení u nás. Je z toho zřejmo, že zájem musí být centrálním pojmem didakticko-pedagogickým.

Snažil jsem se upozornit aspoň informativně na některé prostředky k využití zájmu dětí v náboženském vyučování a výchově. Jsou jen skromnou ukázkou, jak asi může si počínati učitel náboženství za daných poměrů ve škole a mimo školu, aby dosáhl hlavního cíle náboženské výchovy „ut vitam habeant et abundantius habeant.“ To ovšem neznamená, že by měl katecheta používat všech uvedených prostředků najednou. Dlužno přihlížet k daným poměrům, k dětem, jež máme před sebou, a zároveň i ke vhodnosti právě zamýšleného výchovného prostředku za daných okolností.

Katecheta se nemůže spokojit jen tím, že zajímavě vyučuje náboženství, nýbrž musí budovati veškeré náboženské vyučování i výchovu na opravdovém zájmu dítěte! Ani za dnešních poměrů není to příliš snadné. V náboženství máme velmi mnoho velkých, opravdu dynamických ideí a emočních možností, jen třeba je uvést v činnost. Kolik je zde motivů přirozených a zvláště nadpřirozených! My se nemusíme loptit teprve s tím, abychom učinili náboženství zajímavým. Ono je zajímavé samo sebou, vždyť bylo zajímavé od té chvíle, kdy začal být první člověk, a bude vždy zajímavé, pokud bude ještě poslední člověk na světě! Musíme jen ovládnouti umění: dítě náležitě poznat se všemi jeho zájmy a na ně navazovat a tak uvádět dítě do života náboženského.

Zájem lidstva se vždy soustřeďoval a bude soustřeďovat kolem náboženství. Vždyť každá otázka vpravdě lidská je zároveň otázkou náboženskou. Zejména u dětí je náboženský zájem jedinečný.

Jen tak si vysvětlíme, že přes všechnu nepřízeň mrazivého prostředí a jistých činitelů při dnešním vyučování náboženství jsou zde vždycky výsledky, mnohdy až nápadné i za nejnepříznivějších okolností! Po té stránce je katecheta vždy ve velké výhodě u porovnání s učitelem v jiných předmětech. Ideje náboženské byly vždy nejmočnějším činitelem, inspirátorem a hybnou pákou lidstva! Proto také zasahuje náboženství mnohem intenzivněji do života dítěte a mládeže, než pouhá laická mravouka. Náboženství se dotýká nejvnitřnějších zájmů každé lidské bytosti.

Dítě je nadáno bohatou vlohou náboženskou. V nevinném dítěti se může plně rozvinouti nadpřirozený dar milosti posvěcující, ponevadž tomuto rozvinutí neklade velkých překážek. Jak hluboko zvláště v tomto případě působí nauka křesťanská o ceně nesmrtelné lidské duše: „Neboť co prospěje člověku, byť celý svět získal, život (věčný) však ztratil?“ (Mat. 16, 26.) Jak sympaticky působí na dítě, když ono má být normou i pro dospělé: „Neobrátíte-li se a nebudete-li jako děti, nevejdete do království nebeského.“ (Mat. 18, 3.)

Nepřízeň prostředí ztlumuje projevy vitální síly náboženského zájmu dítěte. Musíme je vhodnými prostředky aktivovat. Když jsme toho dosáhli, pak můžeme budovati spolehlivě celou výstavbu náboženského vyučování i výchovy. Musíme soustavně pracovati zároveň o to, aby se prostředí dítěte v ohledu náboženském zlepšilo. Nejlepší prostředí dá zvláště katolicky žijící rodina a katolická škola. Žádná obět nám nesmí být těžkou pro uskutečnění těchto ideálů.

Vyučujeme děti ve škole, abychom je přivedli blíže k Bohu. Co vede člověka k Bohu? Milost Boží. Jest však třeba i lidské součinnosti, zcela individuální, aby milost Boží mohla zapůsobiti v duši každého jednotlivce. Kristus nás vykoupil bez nás, ale bez nás nemůže nás spasiti. Hybnou pákou této součinnosti je touha. Nechce-li se někdo stát dobrým katolíkem, málo mu pomůže jen teoretické poučování o pravdách víry. Chce-li se jím stát, je-li v tom jeho životní zájem, pak ani vůle se nelekne žádných překážek a volí správné prostředky v pravý čas. Touha je jedinou hybnou silou vůle. Co probouzí touhu? Poznání pravdy, dobra, obrazivost nebo vzrušení citové? Žádná z těchto mohutností sama, nýbrž všechny společně. Jest to vždy zájem, který vrcholí v touze, ve vůli a v konání. Jiné cest není!

Když sledujeme nejúspěšnější metody náboženského vyučování a výchovy, pozorujeme, že všechny tyto metody zdůrazňují didak-

ticko-pastorační funkci zájmu. V tomto momentu je také rozlišovací znamení různých metod. „Dobré metody jsou ony, které se osvědčily v praxi tím, že získávají zájem a probouzejí činnost dětí. Špatné jsou ty, které zájem zabíjejí.“¹ „Pál hodiny skutečného dětského zájmu znamená pro náboženskou výchovu víc, než rok neodpovědného drilu!“² „Všecko však zkoušejte, co dobrého jest, toho se držte.“ (1. Soluň. 5, 21.)

Více teploty zájmu u katechety i dětí a dočkáme se vyšší teploty náboženského života u nás.

¹ F. H. Drinkwater v časop. „The Sower“ 1933, 30.

² Biskup Edwin V. O'Hara v předml. ke knize Bandas, Religious Instruction and Education.

K soustavné katechetice.

- Admamy Madeleine, Essai sur la formation des enfants, Paris 1937.
 Adrian Josef, Die Erziehung zur Frömmigkeit, Mergentheim 1927.
 Aron M., L'Eglise et l'enfant, Paris 1934.
 Bandas Rud., dr., Catechetical Methods, New York 1929.
 Týž, Catechetics in the New Testament, Milwaukee 1935.
 Bandas-Baierl-Collins, Religious Instruction and Education, New York City 1938.
 Bandas Rud., dr., Religion Teaching and Practice, New York 1935.
 Bennett J. M., Manual of suggestion in Catechetics, Toronto 1934.
 Bilbao Ugarriza, Pedagogia catequística en acción, Madrid 1930.
 Blichle W., Methodenfrage im Religionsunterricht, Kempten 1919.
 Blouet J., La sanctification des enfants, 3. vyd., Paris 1930.
 Bocks Laurens, Übernatur und erzicher Religionsunterricht, Hildesheim 1937.
 Boggio Pietro, L'ora più bella, Torino 1922.
 Bopp Linus, Katechetik, München 1935.
 Borla Ces., La formazione religiosa e morale del fanciullo, Torino 1937.
 Boumard P., Formation chretienne de l'âme, 7. vyd., 4 svaz., Paris 1923.
 Boyer A., Le Catéchisme vivant, Paris 1935.
 Týž, Comment présenter le Christ aux enfants d'aujourd'hui, Paris 1938.
 Bricout J., L'Enseignement du Catéchisme en France, Paris 1922.
 Brifant-Vinchent, Le problème catechistique tel qu'il se pose aujourd'hui, Bruxelles 1935.
 Buerschaper Kurt, Das Kind in Familie und Kirche, Kevelaer 1936.
 Burgardsmeier Alfr., Religiöse Erziehung, 3 svaz., Paderborn 1937/39.
 Burret J., L'Éducation religieuse de l'Enfant, Paris 1926.
 Casotti M., Scuola attiva, Brescia 1937.
 Clark Lillian, I belong to God, New York 1928.
 Cuttaz, Abbé, Pour le succès de nos catéchismes, Juvisy 1934.
 Dörner Karl, Der Kindergottesdienst, Stuttgart 1935.
 Drinkwater F. H., Religion in school, Birmingham 1922.
 Týž, Religion in school Again, London 1935.

Týž, The Givers, London 1926.
 Týž, The Way into the Kingdom, London 1922.
 Dupanloup F., L'oeuvre par excellence ou entretiens sur le Catéchisme, Paris.
 Eichen Karl, Beiträge zur Methodik des kathol. Religionsunterrichtes, Frankfurt a. M. 1931.
 Engert Jos., Psychologie und Pädagogik der religiösen Begriffe, Berlin 1924.
 Fargues Marie, L'éducation religieuse, Paris 1933.
 Táž, L'Éveil du sentiment religieux, Paris 1936.
 Táž, La formation religieuse des enfants du peuple dans le milieu déchristianisé, Paris 1935.
 Táž, Les Methodes actives dans l'Enseignement religieux, Juvisy 1934.
 Fuhr, von der, W., dr., Der Religionsunterricht in der Volksschule, 2. vyd., Köln.
 Galli Maria, L'istruzione e l'educazione religiosa del fanciullo, Milano 1921.
 Gatterer Mich. S. J.-Krus J. S. J., Katechetik, 4. vyd., Innsbruck 1931.
 Geiss-Schenk-Svoboda-Weismantel, Wortdienst am Kind, Stuttgart 1935.
 Gellé F., Programme pour le temps présent, 2. vyd., Paris 1930.
 Gillet-Béringer, Methodologie religieuse, 2. vyd., Namur 1931.
 Göttler Jos., Religions- und Moralpädagogik, 2. vyd., Paderborn 1931.
 Haggenev A., S. J., Kinderseelsorge, Freiburg 1919.
 Hénin L.-Quinet C., Pédagogie du Catéchisme, Paris 1912.
 Hronek Jos., dr., Vyučování náboženství, Praha 1935.
 Charmot F., S. J., L'âme de l'éducation: la direction spirituel, 2. vyd. Paris 1934.
 Isidoro di Maria, Fr., La scuola di Jesu, Roma.
 Kautz H., Neubau des kathol. Religionsunterrichts, 4. vyd., 3 svaz., Kevelaer 1924.
 Krebs Leop., Methodik des Unterrichts in der kathol. Religion, Wien 1914.
 Týž, Der elementare kathol. Religionsunterricht in den Ländern Europas, Wien 1938.
 Krzic Anton, Kratka katehetika, Ljubljana 1917.
 Kubiček Václ., dr., Katechetika, 2. vyd., Olomouc 1939.
 Léon, Frère, Formation religieuse et méthodes actives, Mont-Saint-Guibert 1938.
 Llorente F., Tradato elemental de pedagogia catequística, 3. vyd., Valladolid 1934.
 McMahon, John T., Some Methods of Teaching Religion, London 1928.
 Manjon Andre, Hojas catequísticas y pedagogicas, 5 svaz., 3. vyd., Granada 1920/31.

Mausbach Jos., Religionsunterricht und Kirche, Freiburg i. Br. 1922.
 Martin H., Precis de pédagogie catéchistique, Paris 1934.
 Mayer Heinr., Katechetik, 2. vyd., Freiburg i. Br. 1928.
 Týž, Religionspädagogische Reformbewegung, Paderborn 1922.
 Meile Josef, Eine selbstständige Methode für den Religionsunterricht, Olten und Konstanz 1928.
 Méthode catéchistique par un Prêtre catéchiste, Toulon 1932.
 Modungo G., Religione e vita, Brescia 1935.
 Montessori Maria, The Child in the Church, London 1930.
 Nicolay Pierre X., A la conquête des âmes, 3. vyd., Paris 1833.
 Nosengo G., Libertà e vita nell' educazione religiosa dei piccoli, Milano.
 Occupons-nous de nos enfants, Paris 1929.
 Olgiati Fr., Primi lineamenti di pedagogia cristiana, 2. vyd., Milano 1929.
 Ostdiek Jos., Simple Methods in Religious Instruction, New York 1936.
 Où en est l'Enseignement religieux? Paris-Tournai 1937.
 Pavanelli-Vigna, Euntes docete, 2. vyd., Torino 1929.
 Týž, Pedagogia catechistica, Torino 1924.
 Pfliegler M., Der Religionsunterricht, 3 svaz., Innsbruck 1935.
 Pichler Wilh., Hauptfragen des Religionsunterrichtes, Wien.
 Pötsch Jos., Methodik des katholischen Religionsunterrichts, Osterwieck 1914.
 Rauscher Fr., Der Lehrer als Katechet, Wien 1933.
 Ross F. X., L'enseignement religieux, Montreal 1930.
 Ross Jos., Erziehung zur kathol. Gesinnung im Rahmen des Religionsunterrichtes im Volksschulalter, Bonn 1933.
 Roy C. E., dr., Méthode pédagogique de l'enseignement du Catéchisme, Tournai 1936.
 Rudolf Karl, Bildung zum Christen, Wien 1938.
 Sharp John K., Aims and Methods in Teaching Religion, New York 1929.
 Týž, Teaching and Preaching Religion to Children, New York 1936.
 Smith Jud. F., The training of the Will and other essay on Religious education, London 1923.
 Stork Al., S. J., Soustavné vedení duší II., vedení mládeže. Brno 1933.
 Scherg Th. J., Der Lehrer im Religionsunterricht, 2 svaz., München 1927.
 Schieser J., Didaktik und Stilistik des gesamten Religionsunterrichtes in der Volksschule. (Unter Berücksichtigung der gesunden Anforderungen der „Neuen Schule“), 17. vyd., Köln 1933.
 Schmitz Hubert, Die Religiöse Unterweisung der Jugend, 2. vyd., Köln 1921.
 Schrems Karl, Zweiter katechetischer Kongress, München-Donauwörth 1928.

Stonner Ant., Nationale Erziehung und Religionsunterricht, Regensburg 1934.

Svoboda Rob., Neue Kinderseelsorge, Stuttgart 1935.

Tahon Jos., The first Instruction of Children and Beginners, London 1930.

Tomášek Fr., Eucharistická metoda náboženského vyučování. (Příloha: Lístková kolekce cvičení duchovního života), Olomouc 1937.

Týž, Život dítěte v milosti posvěcující. (Pracovní příručka pro dnešní pastorační děti.) Olomouc 1938.

Týž, Činná škola v náboženském vyučování, Olomouc 1940.

Tusquets F., Plan cíclico, 2. vyd., Barcelona 1934.

Ulmer Jos., Der kathol. Religionsunterricht und die seelische Lage der Gegenwart, Langensalza 1919.

Vigna Luigi, Ai maestri, Milano 1930.

Týž, Lezioni popolari di pedagogia ad uso dei catechisti, 5. vyd., Torino.

Vreze J. K., Metodika katoliškega verouka, Maribor 1925.

Westermayer Joh., dr., Der kathol. Religionsunterricht auf der Oberstufe der Volksschule, München.

Whittington A., Catholic Children. Their Religious Training, London 1920.

Z ČASOPISŮ KATECHETICKÝCH.

La bonne semence, Nancy.

Cahiers catéchistiques, vych. měsíčně, Paris.

Catechèsi, (orgán katechetů střed. škol. ital.), měsíční, Torino.

Katolícka výchova, (orgán spolku katechetov), Trnava.

Educacin cristiana, Saragosa.

Formación catequística, Barcelona.

Christlich-pädagogische Blätter, (orgán vídeň. katech. spolku, vych. měsíčně), Wien.

Journal of religious instruction, měsíční, Chicago, Illinois. (Nejlepší katech. časop. Vychází od r. 1930.)

Katechetische Blätter, (org. katech. spolku v Němec.) vych. měsíční, München.

Le prêtre éducateur, Amiens.

Revista catequística, Vallaloid.

The Sower, vych. čtvrtletně, The Sower Office, Alton, Stoke-on-Trent, England.

Vychovatelské listy (s katechetickou hlídkou), měs., Olomouc.

Literatura k psychologii náboženského života dítěte.

Bovet-Kamaryt, Náboženský cit dítěte, Praha 1929.

Buchmüller Hans, Der Knabe als religiöse Persönlichkeit, Basel 1917.

Engert Jos., Psychologie und Pädagogik der religiösen Begriffe, Berlin 1924.

Fargues Marie, L'Eveil du sentiment religieux, Paris 1931.

Táž, La formation religieuse des enfants du peuple dans le milieu déchristianisé, Paris 1935.

Táž, Choses divines et petits enfants, Marseille 1931.

Felden, Kind und Gottesglaube, 2. vyd., Leipzig 1914.

Gellé F., Grâce à dix ans, essai de discernement et éducation de la grace chez les jeunes enfants, 2. vyd., Paris 1923.

Hering B., Die religiöse Haltung katholischer proletarischer Schuljugend (in Jugendführung), 1929.

Huber J., Die religiöse-sittliche Unterweisung des Kleinkindes im Kindergarten und in der Familie, 2. vyd., 1913.

Lechner M., Religiosität und Sexualität des Kindes, Donauwörth 1929.

Miehle, Die kindliche Religiosität, Erfurt 1928.

Röttger Karl, Kind und Gottesidee, Berlin 1908.

Stephens Th., The Child and Religion, New York 1905.

Vodnařík, Náboženský život našich dětí. (Sborník IV. pedol. sjezdu), Praha 1931.

Weigl Fr., Kind und Religion, Paderborn 1914.

Literatura k duchovnímu vedení dětí.

Bergmann Bernhard, Kinderwohl. Grundsätzliches zur Frage katholischer Kinderarbeit, Stuttgart.

Blouet J., La sanctification des enfants, 3. vyd., Paris 1930.

Buerschaper Kurt, Das Kind in Familie und Kirche, Kevelaer 1936.

Burret J., L'Éducation religieuse de l'Enfant, Paris 1926.

Dörner Karl, Der Kindergottesdienst, Stuttgart 1935.

Fargues Mar., La formation religieuse des enfants du peuple dans le milieu déchristianisé, Paris 1935.

Fargues Mar., L'Eveil du Sentiment Religieux, 2. vyd., Paris 1936.

Gatterer Mich., S. J., Kinderseelsorge, Innsbruck 1924.

Göbels Hub., Frisch und fromm, Freiburg i. B. 1939.

Haggeney A. S. J., Kinderseelsorge, Freiburg 1919.

Charmot F., S. J., L'Ame de l'éducation. La direction spirituelle, 2. vyd., Paris 1934.

Chwala Ad., Seelsorge und Kind, Dülmen 1919.

- Kötter Elis., Weg des Kindes zu Gott, Freiburg i. B. 1940.
 Kubiček Václ., dr., Katechetika, Olomouc 1937.
 Nicolay Pierre-Xav., A la conquête des âmes, 3. vyd., Paris 1923.
 Pfister Paul, Neue Aufgaben in der Arbeit am katholischen Kind, Stuttgart.
 Stork Al., S. J., Soustavné vedení duší, II. Vedení mládeže, Brno 1933.
 Tomášek Fr., Eucharistická metoda náboženského vyučování. (S diagramem ustavičné oběti mešní na celé zeměkouli a se 113 obrázkovými praktickými cvičeními duchovního života), Olomouc 1937.
 Týž, Život dítěte v milosti posvěcující, Olomouc 1938.
 Toth Tih., dr., Jugendseelsorge, Paderborn 1933.
 Whittington A. E., Catholic Children. Their Religious Training, London 1920.

Literatura k psychologii náboženského života mládeže a k jejich duchovnímu vedení.

- Arnold Eberland, Die Religiosität der heutigen Jugend, Berlin 1919.
 Bohne G., Die religiöse Entwicklung der Jugend in der Reifezeit, Leipzig 1922.
 Cordier Leopold, Religiöse Jugenderziehung nach Heinrich Pestalozzi, 2. vyd., Langensalza 1927.
 Dehn G., Die religiöse Gedankenwelt der Proletarierjugend, Berlin 1923.
 Edenhofer E., O. S. B., Jungmanns Seelsorge, 3. svaz., Abtei Metten 1935-36.
 Eichele E., Die religiöse Entwicklung im Jugendalter, Gütersloh 1928.
 Engert, Psychologie und Pädagogik der religiösen Begriffe, Berlin-Bonn 1924.
 Grandmaison L., de, S. J., La crise de la Foi chez les jeunes, 4. vyd., Paris 1932.
 Gröber Conrad, dr., Die Jugend zu Christus, Freiburg i. Br. 1935.
 Hainz J., Das religiöse Leben der weiblichen Jugend, Düsseldorf 1932.
 Hetzer G. u. Frisch. Die religiöse Entwicklung des Jugendlichen, in: Archiv für gesamte Psychologie 62, 1928.
 Kupky O., Die religiöse Entwicklung der Jugendlichen, in: Archiv für die gesamte Psychologie 44, 1924.
 Lambert J. M., Jeunesse et vie Chretienne, 2. vyd., Paris.
 Týž, Les jeunes gens de l'Ancien Testament, Paris.
 Týž, Les jeunes gens du Nouveau Testament, Paris.
 Týž, L'Eucharistie et la jeunesse, Paris.
 Mahling, Die Psyche der Jugendlichen und das religiöse Moment in der Jugendpflege, 1913.

- Mosshamer Otilie, Werkbuch der religiösen Mädchenführung, 3 svaz., Freiburg i. Br. 1936-39.
 Montier Edward, Rebâtis ma maison, Paris.
 Spranger Edvard, Psychologie des Jugendalters, Leipzig 1924, str. 279-323.
 Stonner A., Die religiös-sittliche Führung Jugendlicher durch den Priester, Freiburg i. Br. 1934.
 Voss Th., Die Entwicklung der religiösen Vorstellungen, in: Archiv für die gesamte Psychologie, 57, 1926.
 Wunderle G., dr., Glaube und Glaubenzweifel moderner Jugend, Düsseldorf 1932.
 Winzen B., Ein Blick in das religiös-sittliche Leben des Jugendlichen. München-Gladbach 1931.
 Wagner Ernst, Christusjugend, 4 svaz., Freiburg i. Br. 1936.
 Winkler E., Religion und Jugenderziehung in den Entwicklungsjahren, Freiburg 1929.

Ke katechesím pro nižší stupeň (1.-3. postupný ročník).

- Aubigny M., Formation de mes tout-petits, 2 svaz., Paris 1932/33.
 Bernbeck J., Ihr Kinderlein kommet, München 1933.
 Besterfeld E., De, La plus merveilleuse des histoires vraies, Paris 1936.
 Táž, La plus merveilleuse des histoires vraies continue, Paris 1937.
 Bielawski Z.—Zatko M., Katecheta medzi najmenšími, Trnava 1938.
 Bolton M., La Voie spirituelle enseignée aux petits, Paris 1931.
 Bühlmayer Karl, Ausgeführte Katechesen für das 1. u. 2. Schuljahr, 2 svaz., Kempten 1922.
 Burger Tib., Der kathol. Religionsunterricht in der Grundschule, 2 svaz., München 1933.
 Týž, Katechesen für den ersten Schuljahrgang, München 1930.
 Derkenne F., La vie et la Joie au catéchisme, Paris 1935.
 Detilleux G., L'Enseignement de la religion à l'école primaire, Nivelles 1930.
 Drinkwater F. H., Doctrine for the juniors, London 1933.
 Dupont H., Pour apprendre la religion aux petits, 2. vyd., Avignon 1930.
 Mac Eachen R., Manuale del Catechista, Roma 1924.
 Eaton Mary, The Little Ones, 2. vyd., London 1925.
 Einsenhut A., Der kathol. Religionsunterricht bei den Lehrlern im Lichte des Arbeitsschulgedankens, Osterwiek 1922.
 Ernst Friedr., Biblische Katechesen im Anschluss an das Religionsbüchlein für die Grundschule, Rottenburg 1934.

Etl Otto, Vor den Schulneulingen, 2 svaz., Graz 1936/37.
Fargues Marie, Choses divines et petits enfants, 2 svaz., Marseille 1931.
Táž, Pour travailler avec le Bon Dieu, Juvisy 1934.
Flamion J.—Adam, L'Enseignement religieux aux jeunes enfants, 3 svaz., Namur 1925/35.
Gottesleben-Hilker, Die biblische Geschichte in der kathol. Grundschule, Paderborn 1927.
Gürtler, Katechesen für das 1. Schuljahr, Graz 1923.
de Hemptinne, M. Christiane, Catéchisme des petits, Lophem-lez-Bruges.
Hilker O.—Gerber Th., Gottes Lob aus Kindermund, 3 svaz. (pro 1. až 3. postup. ročník), Paderborn 1931.
Hötte Fr., Der gesamte Religionsunterricht im 1. Schuljahr, Freiburg i. Br. 1927.
Hronek Jos., Metodika vyučování náboženství ve třídě elementární, Praha 1937.
Huber J., Die religiös-sittliche Unterweisung des Kleinkindes, 2. vyd., Kempten 1921.
Charles E., Le Catéchisme par l'Evangile: I. Le livre de tout-petits, Marseille 1931.
Mey G.—Hoch Th., Vollständige Katechesen, 16. vyd., Freiburg i. Br. 1923.
Pichler Wilh., Katechesen für die Unterstufe der Volksschule, 3 svaz., 3. vyd., Wien 1925/28.
Pichler Joh.—Kröpfel Jos., Volksschulkatechesen, (Pro nerozdělenou jednotřídku), Innsbruck 1931/33.
Quinet C., Pour mes tout-petits, Paris 1932.
Raab Karl, Der Weg Gottes, Donauwörth 1923/24.
Resl Josef, Katechese pro obecné školy (pro 2., 3. a 4. postupný ročník, zvláště pro školy málotřídní), Praha 1941.
Rensing Greg., Lebensvoller Religionsunterricht, 3 svaz. (pro 1.—3. postup ročník), Düsseldorf 1931.
Roltsch Heinr., dr., Katechesen in Wort und Bild, Freiburg, i. Br. 1939.
Sauren Jos., Der Religionsunterricht in den ersten drei Schuljahren, Köln 1920.
Schreiner Georg, Stundenbilder. (Kurzgefasste Katechesen für die Unterstufe), München 1927.
Sorgnit F., Der Unterricht in der biblischen Geschichte im 1. Schuljahr, Limburg 1918.
Stieglitz Heinr., Katechetische Entwürfe für das 3. Schuljahr, Kempten 1918.
Schubert Joh., Der erste Religionsunterricht, Paderborn 1916.
Weigl Fr., Darbietung der biblischen Erzählungen in der Unterklasse der Volksschule, 2. vyd., München 1922.

Z pracovních sešitů:

Dick, Mon Évangile à colorier, Toulouse-Paris 1933.
Quinet C., Mon Cahier à colorier, Paris 1934.
Týž, Mon Cahier d'instruction religieuse, cours élémentaire, 3 seš., Paris 1933.
 „Mes missions“ à colorier, Paris.

Ke katechesím biblickým pro střední a vyšší stupeň.

Bergmann P., Neugestaltung des biblischen Geschichtsunterrichts für die Oberschule der Volksschule, Freiburg i. Br. 1925.
Týž, Biblisches Leben, 2 svaz., Freiburg i. Br. 1920.
Bruel A., dr., Bibeldkunde für höhere Lehranstalten, sowie zum Selbstunterricht, 19. vyd., Freiburg i. Br. 1921.
Businger L. C., Leben Jesu für Kinder, Einsiedeln.
Col Rudolf, dr., Biblická hermeneutika, Olomouc 1938.
Coppens, Pour mieux comprendre et mieux enseigner l'histoire sainte, Paris 1936.
Fassbinder N., Methodisches Handbuch zur mittleren Ausgabe der katholischen Schulbibel von Ecker, 2 svaz., Trier 1926.
Gottesleben-Hilker, Die Biblische Geschichte auf den Oberklassen der kathol. Volksschule, 2 svaz., Paderborn 1926.
Gruss J.—Wagenmann, Commentaire des leçons d'Histoire Sainte illustrée, Colmar 1935.
Haugg D., Die Kathol. Bibelstunde, Stuttgart 1935.
Hilker Otto—Gerber Theo, Heilige Quellen. (Hilfsbuch für den neuzeitlichen Religionsunterricht), 3 svaz., Paderborn 1933/35.
Hoffmann C., Hilfsbuch zum Unterricht in der biblischen Geschichte, 12. vyd., Habelschwerdt 1920.
Hudec Tom., dr., Za časů Kristových, Brno 1919.
Charles R. et M., La Bible et les jeunes, Paris 1936.
Kastner Karl, Handbuch zur Schulbibel, Freiburg i. Br. 1937.
Knecht Friedr., dr., Praktischer Kommentar zur bibl. Geschichte, 25. vyd., Freiburg i. Br. 1925.
Kutal Bartol., dr., Dějiny Starého zákona, Hradec Králové 1923.
Týž, Palestina, Hradec Králové 1926.
Musil Al., dr., Od stvoření do potopy, Praha 1905.
Miklík Jos., dr., Příručka k biblické dějepřavě, 2 svaz., Praha 1924/25.
Týž, Biblická archeologie, Obořiště 1936.
Týž, Umučení Pána našeho Ježíše Krista, 2. vyd., Praha 1935.
Týž, Život blahosl. Panny Marie, 4. vyd., Praha 1934.

Matzinger Stefan, Praktisches Handbüchlein zu Biblische Geschichte, 2. svaz., Wien 1931-35.

Plecher Hans, Die biblische Erzählung und ihre Unterrichtliche Behandlung, München 1924.

Rensing Gregor, Lebensvoller bibl. Unterricht, 2. svazek, Düsseldorf 1929-37.

Slovník biblický, příruční, Praha 1940.

Schuster Ign., dr.-Holzammer Joh., dr., Handbuch zur bibl. Geschichte, 2 svaz., Freiburg i Br. 1925.

Stonner A., dr., Bibelbesung mit der kathol. Jugend, 3. vyd., Paderborn 1936.

Wiesheu Joh., Der Bibelunterricht. (Handb. für obere Volksschulklassen und höhere Lehranstalten), 3 svaz., München 1933.

Willam M. F., Život Ježíše Krista, Praha 1935.

Týž, Život Marie, matky Ježíšovy, Praha 1937.

Zgodbe svetega Pisma, 4 svaz., Ljubljana 1916-32.

Ke katechesím katechismovým (na stupni vyšším).

Ballof Hans, dr., Der Katechismusunterricht in den oberen Jahrgängen der Volksschule, 4 svaz., Düsseldorf 1933.

Bernbeck Jakob, Katechesen für die Oberstufe, 2. vyd., 3 svaz., München 1929-30.

Boumard P., Formation de l'Enfant par le Catéchisme, 2. vyd., 3 svaz. Paris 1927.

Bruel C., Le catéchisme à l'école de Notre-Seigneur, Lophem-lez-Bruges 1930.

Burger Tiberius, Katechesen für die Oberstufe, 3 svaz., Regensburg 1926 až 1927.

Capéran L., Leçons et lectures sur les Vérités de notre foi, la Morale et la Vie chrétienne, 3 svaz., Toulouse 1924-31.

Cauly-Villien, Le Catéchisme expliqué, 27. vyd., Paris 1934.

Decking Jos., Katechesen für die reifende Jugend, 2. vyd., Freiburg i Br. 1936.

Deubig G., Hilfsbuch zum Einheitskatechismus, 3 svaz., Limburg 1927.

Drinkwater F. H., Teaching the Catechism, London 1925.

Týž, Twelve and After, London 1925.

Duplessy Eug., Le Pain des Petits, 3 svaz., Paris.

Fargues Marie, Introduction des enfants de 9 ans au catéchisme, 3 svaz., Paris 1937-38.

Ferbeck G., Explication du Catéchisme de Liège, 4. vyd., 3 svaz., Liège 1933.

Flamion J.-Adam A., Essai de direction pour l'enseignement méthodique du catéchisme de Namur, 2. vyd., 2 svaz., Tamines 1928.

Goldie-Anker, Les dix Commandements de Dieu, Paris.

Gründer Jos., Handbuch zum deutschen Einheitskatechismus, 3 svaz., Paderborn 1929.

Hilker Otto, Handbuch zum Einheitskatechismus, 3 svaz., Paderborn 1929.

Houbat, Mgr., Mon Catéchisme vécu, 3 svaz., Paris 1938.

Charles E., Le Catéchisme par l'Évangile, III. Le livre du prêtre, Marseille 1933.

Jehle Edm., dr., Katechesen für die Oberstufe, 3 svaz., Paderborn 1926 až 1930.

Katoliški Verouk, 3 svaz., Ljubljana 1927-31.

Kelly Will. R., Our Sacraments, New York 1927.

Kröpfel Jos., dr., Katechesen für die Oberstufe, 3 svaz., Innsbruck 1934 až 1936.

Maroni B. M., Via, Veritas et Vita, 5 svaz., Roma.

Möhler-Häfner, Kommentar zum Katechismus, 3 svaz., Rottenburg 1933 až 1935.

Mönnichs Theod., S. J., Hilfsbuch zum Einheitskatechismus, München-Kempten 1925.

Mortarino J., La scienza divina, 4 svaz., Torino.

Mueren Van der, Leçons Catéchétiques, 2. vyd., Louvain 1931.

Mury L., Graves réflexions sur l'enseignement du Catéchisme, 3. vyd., Marseille 1933.

Mury J., Le Catéchisme dans l'Évangile, Paris 1924.

Ollagier A., Catéchisme, livre du Maître, 4. vyd., Lyon-Paris 1932.

Pichler Joh., Katechesen für die Oberstufe, 3 svaz., Wien.

Pichler Joh.-Kröpfel Jos., dr., Volksschulkatechesen, 4 svaz., Innsbruck 1931-33. (Pro nerozdělenou jednotřídku.)

Quenard J. B., La Parole de Dieu au Catéchisme, Paris 1927.

Quinet C., Carnet de préparation d'un catéchiste, 3 svaz., Paris 1935.

Raab Karl, dr., Das Katechismusproblem in der kathol. Kirche, Freiburg i Br. 1934.

Schnitzler M. H., Handbuch zum Einheitskatechismus, Köln 1927.

Schumacher M. A., How to teach the Catechism, 3 svaz., New York 1935.

Schwenz W., Katechetische Skizzen, Hildesheim 1926.

Uhl Leopold, Ausgeführte Katechesen über das sechste Gebot für Unter-, Mittel- und Oberstufen, Wien 1937.

Životek Jos., dr., Katechese, 3 svaz., Prostějov.

Duplessy Eugene, Le catéchisme en problèmes, Paris.

Froment C., Devoirs ou Compositions de catéchisme, Avignon 1925.

Quinet C., Exercices pratiques de catéchisme, conformément aux méthodes pédagogiques de l'enseignement profane, 22. vyd., Paris 1910.

Pracovní sešity ke katechismu.

Quinet C., Mon cahier d'instruction religieuse, Cours moyen, 3 sešity. (Dogme, Morale, Sacraments.) Paris 1934.

Týž, Mon cahier de Liturgie, 3 seš., Paris 1935.

Ke katechesím církevně-dějinným.

Obečné dějiny církevní.

Alberti, Dějiny papežů, Přerov.

Blatenský Tom., Věra a kultura, Praha 1925.

Bühlmayer K., Ausgeführte Katechesen über kathol. Kirchengeschichte, 3. vyd., München 1925.

Fassbinder H., Kirchengeschichtliche Lebensbilder für die Schule, Saarbrücken 1927.

Grivec Fr., dr., Pravoslavi, Olomouc 1921.

Hahn Georg, Wekbuch der Kirchengeschichte, Freiburg i. Br. 1939.

Jaksch W., Kathol. Kirchengeschichtskatechesen, Wien.

Jehle Edm., Kirchengeschichte für Schule und Leben, Freiburg i. Br. 1926.

Kreuser M., Heiligenleben und Kirchengeschichtliche Lebensbilder, Köln 1925.

Mayer M., O. P., Christliche Helden und ihre grössten Taten, Freiburg i. Br. 1933.

Mönnichs Th., S. J., Geschichte der Kirche Christi in Zeit- und Lebensbilder für die Volksschule, München 1925.

Pfliegler Mich., dr., Dokumente zur Geschichte der Kirche, Innsbruck.

Pohunek Fr., Antika a křesťanství, Praha 1910.

Ráček Blaž., T. J., Církevní dějiny, Praha 1940.

Rensing Gr., Kirchengeschichtliche Unterrichtsbilder für die kath. Volksschule, Düsseldorf 1925.

Samsour Jos., dr., Církevní dějiny obecné, Praha 1907.

Týž, Inkvisice církevní, Hradec Králové 1908.

Skála V., Katolíci za války, Hradec Králové 1919.

Schwab Joh., Bilder aus Religions- und Kirchengeschichte für die Fortbildungsschule und Christenlehre, 2 seš., Donauwörth 1916/17.

Wilk Karl, Führende Gestalten, Paderborn 1935.

ČESKÉ DĚJINY CÍRKEVNÍ

Různé.

Cinek Fr., dr., Velehrad víry, Olomouc 1936.

Grivec Fr., dr., Slovanští apoštolé sv. Cyril a Metoděj, Olomouc 1927.

Kalousek Jos., Karel IV., Otec vlasti, 1878.

Lutislav Karel, Řím a český národ, Hradec Králové 1924.

Pokorný Václ., O. S. B., Klášter Rajhrad, Brno 1925.

Pekař Josef, dr., Světová válka, 1921.

Týž, Smysl českých dějin, 1929.

Ráček Blaž., T. J., Čs. dějiny, Praha 1929.

Rozkošný Rud., T. J., Svatý Hostýn, Sv. Kopeček 1912.

Sahula Jiří, Jan IV. z Dražic, bisk. pražský, Olomouc 1939.

Vašica Jos., dr., České literární baroko, Praha 1938.

Vychodil Pavel, dr., František Sušil, Brno 1898.

Sv. Václav.

Košnář Jul., O sv. Václavu, Praha 1910.

Kalousek, Jos., dr., Obrana sv. Václava, Praha 1901.

Stejskal Fr., dr., Sv. Václav, Praha 1925.

Šimák Jos., O knížeti Václavovi, Praha 1929.

Sv. Jan Nepomucký.

Havel Al., Pravda o sv. Janu Nepomuckém, Hradec Králové 1925.

Pekař Jos., dr., Tři kapitoly o sv. Janu Nepomuckém, Praha 1921.

Štědrý Fr., Sv. Jan Nepomucký, Praha 1917.

Stejskal Fr., dr., Sv. Jan Nepomucký, 2. svaz., Praha 1921/22.

Kozel Václ., Čtení o sv. Janu Nep., České Budějovice 1929.

Bl. Jan Sarkander.

Foltynovský Jos., dr., Bl. Jan Sarkander, Olomouc 1920.

Šigut Fr., Čtyři kapitoly o bl. Janu Sarkandrovi, Valašské Meziříčí 1939.

Týž, Obrana bl. Jana Sarkandra proti útokům dr. Fr. Hrubého, Olomouc 1940.

- Benetka Boř., P. B. Balbín T. J., Olomouc 1939.
 Sadovská M., Jesuité a český národ, Třebíč 1931.
 Spáčil Boh. T. J., Jesuité, Praha 1923.
 Svobodová Amalie, dr., Barok v našich zemích (Životem č. 258), Frýdek.
 Tovaryšstvo Ježíšovo, Praha 1939.

Husitství a protestantství.

- Bezold, von, K dějinám husitství. Přel. A. Chytil, Praha 1904.
 Čeští mučedníci doby husitské, (Životem č. 106), Frýdek.
 Flajšhans V., M. Jan Hus, 1901.
 Gindely Ant., Dějiny českého povstání, 1870.
 Hlobil Jar., Emigranti (Životem č. 257), Frýdek.
 Spáčil Boh., dr., Učení M. Jana Husi, Brno 1930 (Otisk z Hlídky 1930-31).
 Kašpar K., dr., Hus a jeho ovoce, Hradec Králové 1926.
 Krásenský A., Legenda a skutečnost v dějinách českých, Přerov.
 Lenz Ant., dr., Učení M. Jana Husi, 1875.
 Největší muž českých dějin? (Životem č. 179.)
 Neumann Aug. O. S. A., Katoličtí mučedníci doby husitské, Hradec Králové 1927.
 Týž, Prostonárodní nábož. hnutí podle dokladů konsistoře král.-hradecké, část I. Doba t. zv. Temna (do r. 1740), Hradec Králové 1931.
 Týž, M. Jan Hus, Praha 1931.
 Týž, Ožehavé kapitoly z českých dějin církevních, Praha, Praha 1937.
 Týž, Upomínky na české oběti husitsko-protestantského pronásledování katolíků, Olomouc.
 Týž, Z dějin českých klášterů do válek husitských, Praha 1936.
 Týž, k dějinám husitství na Moravě, Olomouc 1940.
 Pekař Jos., dr., Bílá hora, 1922.
 Týž, Žižka a jeho doba, 1927.
 Sedlák Jan, M. Jan Hus, Praha 1915.
 Sahula Jiří, Doba předhusitská a husitská, Hradec Králové 1914.
 Týž, Husitské soudy a ortely, Hradec Králové 1922.
 Týž, Pokrok v době Karla IV. a v době husitské, Praha 1902.
 Týž, Sektářské vědomosti o Husovi, Hradec Králové 1924.

Ke katechesim v jednorocním učebním kursu při měst. šk. (IV. tř. měst. šk.), na školách pokračovacích a odborných.

Theorie.

- Göttler Jos., Der Religionsunterricht in der Fortbildungsschule, München 1916.
 Murawski F., Religionsunterricht an Berufsschulen, Paderborn 1927.
 Schieser Jos., Der Religionsunterricht in der Fortbildungsschule und in der sonntäglichen Christenlehre, sowie in den höher organisierten Schulanstalten, Köln.
 Schwarz Fr., Hilfsbüchlein für Katecheten an ländlichen Fortbildungsschulen, Wien.
 Wolker Ludw., Der Religionsunterricht in der Fortbildungsschule, Freiburg i. Br. 1927.

Praxe.

- Burger Wilh., Handbuch für die religiös-sittliche Unterweisung der Jugendlichen in Fortbildungsschulen usw. (I. sv. Christliche Lebenskunde, II. sv. Christliche Grundlehren, Freiburg i. Br.
 Decking J., Katechesen für reifere Jugend, Freiburg i. Br. 1936.
 Dewald-Klens, Einführung in das kathol. Glaubensleben, 5. vyd., Paderborn 1930.
 Gerelyová Jol., Dospívajícím dívkám, Praha.
 Jehle E., Christliche Lebenskunde, 3. vyd., Freiburg i. Br. 1929.
 Týž, Christliche Grundlehren für Schule und Leben, 2. vyd., Freiburg i. Br. 1928.
 „Leben mit Gott“. (Ein Büchlein für Berufsschulen von Münchener Berufskatecheten), München.
 Martin B., Glaube und Leben. (Fortbildungs- und Berufsschule), München 1934.
 Mendigal L., Jugendmoral, Einsiedeln 1936.
 Religionsbuch für kath. Fortbildungsschulen, Donauwörth 1933.
 Schwab Joh., dr., Ausgeführte Katechesen für den Religionsunterricht der Fortbildungsschule und die Christenlehre, 3 svaz., Donauwörth.
 Tóth Tih., dr., Čisté dospívání, Praha 1935.
 Týž, Charakterní jinoch, Praha 1940.
 Týž, Religion, Freiburg i. Br.
 Weiler-Weis, Religiöse Lebenskunde in der ländlichen Fortbildungsschule, 2 svaz., 2. a 3. vyd., Düsseldorf 1930.

Ke katechesím na školách středních.

Theorie.

Dibildos E., Une Éducation chrétienne en pleine vie, Paris 1927.

Diessl Wilh., dr., Die religiöse Unterweisung an unseren Mittelschulen, Prag.

Týž, Reform des Religionsunterrichtes an unseren Mittelschulen, Warnsdorf 1931.

Eichen Karl, Beiträge zur Methodik des kath. Religionsunterrichts, Frankfurt a. M. 1931.

Hronek J., dr., Vyučování náboženství na středních školách, Praha 1938.

Junglas P.-Kreutzwald H., Methodik des katholischen Religionsunterrichtes an höheren Lehranstalten, Frankfurt a. M. 1928.

Krebs Leopold, Der Religionsunterricht und die religiösen Übungen an der Mittelschule, Wien 1919.

Mersch E., Compte rendu du IIIe Congrès international de l'enseignement secondaire catholique, Bruxelles.

Méthodes d'éducation. (Entretiens de Juvilly), Paris 1930.

Richter Al., dr., Pastorace mládeže studující, Kroměříž 1929.

Rosa Cesare, La religione nelle scuole medie, esperienze e suggerimenti, Torino 1937.

Praxe.

Adrian J., Weisheit aus des Höchsten Mund. (Religionslehrbuch für die Mittelstufe der höheren Lehranstalten), 4 díly (každý díl má dva svazky, svaz. A. je pro katechetu a svaz. B. je pro žactvo), Mergentheim (Wtbg) 1926-27.

Hilker Otto, Jüngerschaft und Heerbanntsreue. (Katechese k mravouce). Paderborn 1936.

Martinů Vojtěch, dr., Buď vůle tvá. (Myšlenky ke katechesím z mravouky.) Praha 1940.

Peil Rud., dr., Werkbuch der kath. Religion, 3 svaz., Freiburg i. Br. 1939.

Ranft Fr., Die Anwendung des Arbeitsschulprinzips im kath. Religionsunterricht an höheren Lehranstalten, M. Gladbach 1923.

NÁZOR ZE VNĚJŠÍ (PRÍMÝ)

Obrazy katechismové.

1. Abbé Mousterde: „Grand album d'images en couleurs pour l'Explication du Catéchisme“. 70 obrazů na kartonu v barevném provedení a s vy-

světlením. Velikost 48×35 cm. Nepodlepené (váha 5 kg), v ceně asi 200 fr. Paris VIIe. Tolra, Libraire-Editeur, 28, rue d'Assas et rue de Vaugirard, 76.

2. Tytéž katechismové obrazy ve zmenšeném vydání, v černotisku, velikost 36×26 cm v brožovaném výtisku „Grand Album d'Images“, cena 12 fr.

3. „Grand catéchisme en images“, 70 obrazů na kartonu, v mnohobarevném provedení s brožurkou, která podává vysvětlení k jednotlivým obrazům. Velikost 66×48 cm. Nepodlepené (váha 10 kg) v ceně asi 350 fr. Paris VIIIe, Maison de la Bonne Presse, 5, rue Bayard.

4. Tytéž katechismové obrazy ve zmenšeném vydání, v černotisku, velikost 36×26 cm (obrazy 20×30) v brožovaném výtisku: „Le catéchisme en images“ (142 str.), cena brož. 8 fr.

5. Tytéž katechismové obrazy v pohlednicích (černotisk). Ve 3 obalech po 25 pohlednicích, celkem 75 pohlednic. Cena celé sbírky (75 pohlednic) 7.50 fr.

6. Vicaire de Saint-Sulpice, nouveau catéchisme en images, Paris 1930 (Lethieleux), velikost 15×20 cm.

7. Sedmero svátostí na pohlednicích v osmibarevném provedení (8 pohlednic): René de Cramer: „Les sacraments“. Cena celé sbírky: 0.48 Belgas. (Apostolat Liturgique de l'Abbaye de Saint André par Lophem - lez - Bruges, Belgique.)

Obrazy biblické.

1. Prof. Filip Schuhmacher, München: „Náboženské nástěnné obrazy.“ 60 obrazů; osmibarevný kamenotisk. Velikost listu 56×80 cm, velikost obrazu 48×72 cm. Cena nenapjatého obrazu při odběru méně než 30 obr. 17 K, při odběru více než 30 obr. 15.50 K. - Úplná sbírka velikosti pohlednic v obalu 45 K. Nový zákon sám ve velikosti pohlednicové v obalu 27 K. (16 obr. starozák., 36 novozák., 7 liturg., 1 katech.) Obrazy tyto jsou u nás církevně i ministersky schváleny.

2. Prof. F. B. Doubek: Biblické obrazy pro názorné vyučování náboženství. (Praha, Kropáč a Kucharský.) 24 vícebarevných obrazů. Velikost listu 43×58½ cm, velikost obrazu 41½×56 cm. Cena nenapjatého obrazu 20 K. (12 obrazů starozák. a 12 obr. novozák.) Obrazy tyto jsou církevně i ministersky schváleny.

3. Zik. Rudl: Biblické obrázky. Z podnětu bisk. dra A. Podlahy. Dosud vyšly 4 obrazy z N. zákona. Dále se nevydávají, poněvadž nebyly příznivě přijaty. - Barevné. Cena: Dosud vyšlé 4 obrazy 35 K. Vydalo Školní nakladatelství v Praze. Schváleny církevně i ministersky.

4. Prof. Gebhard Fugel, München: Biblické obrazy. 24 uměleckých obrazů vícebarevných. Velké vydání pro účely školní a výzdobu příbytků. Průměrná velikost obr. 40×60 cm. Cena celé sbírky nenapjaté 300 K, napjaté

na barev. kart. 365 K. Jednotlivě: nenapjaté 17 K, napjaté 22 K. - Malé vydání má průměrnou velikost obrazu 30×40 cm. Cena celé sbírky nenapjaté 165 K, napjaté na barev. kart. 200 K. Jednotlivý obraz nenapjatý 10 K, napjatý 12,50 K. - Jako umělecké pohlednice celá sbírka (24 kusů). Velikost 9×14 cm. Cena celé sbírky 27 K (velmi vhodné pro epidiaskop). Tato sbírka má 12 obr. staroz. a 12 obr. novozák. - Prof. Gebh. Fugel: 20 obrazů hlubotiskových. Vynikající pomůcka pro vyučování náboženství, plně uspokojující estetický cit. Taktéž velmi vhodné k výzdobě příbytků. Velikost listu 50×63 cm. Cena celé sbírky i s obalem 720 K. Jednotlivý list po 54 K. (V této sbírce jen tři motivy starozákonní, ostatní novozákonní.) - Gebh. Fugel: Křížová cesta. 1. Barevné vydání. 14 barevných světlotisků. Velikost obrazu 30×53 cm. Cena 750 K. 2. Fotorytinové vydání. 14 mědirytin. Velikost 20×35 cm, velikost kartonu 34×47 cm. Cena i s obalem 350 K. 3. Vydání pohlednicové. 14 čtyřbarevných reprodukcí. Velikost 9×14 cm. Cena s obalem 22 K. 4. Barevné vydání. 14 čtyřbarevných reprodukcí. Velikost obrazu 14½×24 cm, velikost kart. 24×30 cm. Cena s obalem 45 K.

5. Mate Mink-Born: *Biblické názorné obrazy*. (München, Hermann Appel.) Dosud vyšlo přes 100 obrazů, provedených nádherným barvo-foto-kamenotiskem. (Celkem vyjde asi 200 obrazů.) Velikost listu 90×60 cm, velikost obrazu 80×50 cm. Cena: Jednotlivý list 26 K, při odběru 10 listů 22 K, při odběru 30 listů 18 K, při odběru všech listů po 16 K.

6. Nelson: *Starý a Nový zákon*. Nástěnné obrazy francouzské. 110 obrazů trojbarevných v uměleckém provedení. Velikost 81×58 cm. Cena nenapjatého obrazu 10 K. 54 obrazů ze St. zákona a 24 obrazů z Nového zákona. (Éditions Nelson, 189, rue Saint-Jacques, Paris V.)

7. Dr. A. Reukauf und Karl Schmauk: *Neue biblische Wandbilder*. (Dresden, Meinhold und Söhne.) 44 obrazů umělecky provedených. (6 ze St. zákona a 38 z Nov. zákona.) Velikost listu 65×91 cm, velikost obr. 57×82 cm. Cena jednoho listu nenapjatého asi 32 K.

8. Hans Lietzmann: *Anschaungsbilder für den Religionsunterricht*. 60 obrazů z Nov. zákona, sedmibarevné, tisk offset. Velikost listu 50×70 cm. Velikost obrazu 43½×58½ cm. Cena: Jednotlivý obraz 3 RM. 6 obrazů 2,75 RM za 1 list. 10 obrazů 2,50 RM za 1 list. 20 obrazů 1,80 RM za 1 list. Všechny 60 obrazů za 100 RM. (Verlag der Preussischen Haupt-Bibelgesellschaft, Berlin, SW 61, Tempelhofer Ufer 1c.) - Tytéž obrazy ve formě pohlednic. 6 serií, každá po 10 pohlednicích. Cena jedné série 0,90 RM.

9. Rudolf Schick: *Biblické nástěnné obrazy pro školu*. 15 obrazů (10 ze St. zákona a 5 z Nov. zákona) ve vícebarevném provedení. Velikost 100×70 cm. Cena jednoho nenapjatého listu 45 K.

10. Josef Führich: *Obrazy z Nov. zákona*. 36 obrazů z Nov. zákona v nejmenším barvotisku. Další vycházejí. Velikost 80×54 cm. Cena jednotlivě 40,50 K.

11. Robert Leinweber: *Obrazy z biblických dějin*. 120 obrazů v jemném barvotisku. I. serie. 30 vyobrazení ze St. a Nov. zákona. Velikost listu 25×30 cm. Velikost obrazu 18×28 cm. Cena jednoho listu 4,50 K. II. serie. 4 vyobrazení z N. Z. Velikost listu 24×30 cm. Velikost obrazu 18×28 cm. Cena jednoho listu 7 K. III. serie. 2 vyobrazení z N. Z. Velikost listu 65×49½ cm. Velikost obrazu 58×36½ cm. Cena za list 25,50 K. - Tytéž umělecké obrazy jako pohlednice. 120 pohlednic velikosti 9×14 cm. 5 serií po 12 pohled. ze St. Z. 5 serií po 12 pohled. z N. Z. Cena jedné série po 12 pohlednicích 13 K.

12. Hofmann-Lohmeyer: *Nový zákon*. a) Vydání obyčejným tiskem. 15 obrazů, velikost 88×66 cm. Cena jednoho listu nenapjatého 25 K. b) Vydání barevné. 4 obrazy, velikost 88×60 cm. Cena jednoho listu nenapj. 32 K.

13. Meinhold: *Biblické obrazy*. 20 obrazů jednobarevných. Velikost 63×49 cm. Cena celé sbírky 115 K.

14. Heinemann: *Biblické obrazy Herderovy*. 40 nástěnných barevných obrazů. Velikost 46×50 cm. Cena celé sbírky 200 K. V provedení nebarevném 150 K. Obrazy tyto jsou vhodné pro nižší stupeň. (Herder, Freiburg i. Br.)

15. Leloir et Llanta: *Grand album d'histoire sainte en couleurs*. 110 nástěnných barevných obrazů. Velikost 50×40 cm. a) *Starý zákon* (L'Ancient Testament) 60 obrazů, cena nenalep. 275 fr. b) *Nový zákon* (Le Nouveau Testament) 50 obrazů, cena nenalep. 235 fr. (Paris VIe, Tolra, Libraire-Editeur 28, rue d'Assas et rue de Vaugirard, 76.)

Obrazy archeologické a modely.

1. *Chrám jerusalemský za doby Krista Pána*. (Podle Schicka.) Modelováno a podle originálu kresleno od Adolfa Eberhardta. Vrchní stavební rada Schick rekonstruoval Herodův chrám z doby Kristovy po 50letém studiu na místě samém. Obraz je názorný a výbornou pomůckou školní. Je proveden v 10 barvách a opatřen vysvětlivkami. Velikost listu 160×120 cm. Velikost obrazu 144×100 cm. Cena: nenapjatého obrazu 100 K, napjatého na plátně i s hůlčičkami 180 K.

2. *Model selského domu v severní Palestině*. Arch k vystřihování a sestavení. (Cena 6 d. The Religions Tract Society 4 Bouverie Street, London E. C. 4.)

3. *Model ovčiny*. Arch k vystřihování a sestavení. (Cena 6 d. The Religions Tract Society 4 Bouverie Street, London E. C. 4.)

Obrazy palestinské.

1. Edm. Woerndle-Adelsfried: *Obrazy ze Sv. země*. 12 tabulí v akvarelové imitaci s textem L. Wiedermayera. (Staršího rázu.) Cena 160 K. (Jed-

notlivě se neprodávají.) Jerusalemský údolí Josafat a Getsemany - Betlem - Nazaret - Pohoří Libanon - Hora blahosl. a Genes. jez. - Hora Tábor - Sichem - Hora pokušení Páně - Hora Sinaj - U Jordanu - Mrtvé moře. (Vydal Verlag Piloty u. Loehle, München, Jungfernturmstrasse 2.)

2. *Palestina in Wort u. Bild, gem. v. L. Blum. 12 listů.* Popisuje dr. A. Deursen, G. Meima a C. Wessels S. J. Velikost 105×75 cm. Cena jednotliv. obr. 7 RM (nenapj.). (J. B. Wolters N. V. - Groningen, Haag, Holandsko. - Zastoupení pro Německo Koehler u. Volckmar u. Co., Lehrmittelabteilung, Leipzig. - Jerusalemský Ulice v Jerusalemi - Jerusalemský náměstí chrámové - Betlem, basil. Naroz. Páně - Mar - Saba - Mrtvé moře - Jaffa - Jordán - Karmel u Haify - Studna P. Marie v Naz. - Kafarnaum - Židov. kolonie Kinnereth nebo místo toho Basilika Božího hrobu v Jerusalemi.)

3. *Jerusalem.* Nová školní mapa s vysvětlivkami od P. Stegmüllera S. D. S., trojbar. kamenotisk na kartoně. Velikost 168×135 cm. Cena s vysvětlivkami 130 K (na plátně 160 K). Vysvětlivky samy 10 K (v řeči české, německé, maďarské a polské). Mapa tato je zhotovena podle snímků z letadla, které byly od výborného znalce sv. města propracovány. Je to první pomůcka tohoto druhu, výborně se hodící pro názorné vyučování.

Pohlednice ze Sv. země.

Logia (akciová továrna na učebné pomůcky), Praha XVI., Smíchov, Radlická tř. 25. nabízí:

Album 40 pohledů z Jerusalema a Betlema, 25 K.

Album 25 pohledů z Jerusalema a Betlema, 15 K.

Palestina, 12 kusů, 9 K.

Jerusalem, 12 kusů, 9 K.

Jerusalem 12 kusů, fotogr., serie č. 150, 12 K.

Betlem, 12 kusů, fotogr., serie č. 151, 12 K.

Jerusalem, 12 kusů, heliogravura, č. 152, 7.20 K.

Jerusalem, 12 kusů, heliogravura, č. 153, 7.20 K.

Jerusalem, 12 kusů, heliogravura, č. 154, 7.20 K.

Mapy Palestinské s textem českým.

1. *Krejčí-Rothaug: „Palestina“.* Velikost 170×110 cm. Cena 250 K, podlepená plátnem a opatřená lištami. („Logia“, akc. továrna na učebné pomůcky, Praha XVI., Smíchov, Radlická třída 25.)

2. *B. Javůrek: „Palestina“* (z ptáčích perspektiv). Velikost 130×73 cm. Cena 113 K. „Falco“, přírodověd. laboratoř, Mor. Ostrava-Mariánské Hory.)

Mapy s textem německým.

Algermissen-Gaebler: Palestina zur Zeit Christi. Mit vier Nebenkarten: 1. Zug nach Kanaan. 2. Jerusalem zur Zeit Christi. 3. Kanaan zur Zeit der Richter. 4. Pauli Reisen. Format: 151×127 cm (1:250.000). Nicht aufgezo-gen 130 K. Aufgezogen auf Leinwand mit Stäben 220 K. (L. Richter, Stadt Olbersdorf.)

Pfarrer K. Streit: Religionskarte der Erde. Herausgegeben vom Päpstlichen Werk der Glaubensverbreitung in Bayern, München. Siebenfarbige Ausführung. Papiergrösse 125×75 cm (1:35.000.000). Preis unaufgezogen 30 K, auf Leinwand mit Stäben 90 K. (L. Richter, Stadt Olbersdorf, Verlag Piloty u. Loehle, München, Jungfernturmstrasse 2.)

Ludt: Wandkarte zur biblischen Geschichte. A. Hauptkarte: Länder der Ur- und Patriarchenzeit, Zug nach Kanaan, drei Reisen Pauli u. Reise nach Rom. - *B. Nebenkarten:* Kanaan nach seiner Stammeinteilung in Flächenfärbung, Palestina zur Zeit Christi mit Hauptstrassen und Gebirgen in Höhenschichten Orte des Alten und Neuen Testaments in verschiedener Darstellung, Jerusalem mit Kidrontal und Oelberg zur Zeit Christi. Grösse: 197×152 cm (1:1.800.000). Preis: nicht aufgezo-gen 170 K, aufgezo-gen auf Leinwand mit Stäben 280 K. (L. Richter Stadt Olbersdorf.)

Liturgické pomůcky k vyučování náboženství.

1. *Das heilige Jahr der Kirche.* (Abtei Maria Laach.) I. list: Weihnachtskreis 93×108 cm, II. list: Osterkreis 93×223 cm, III. list: Die Zeit nach Pfingsten 93×108 cm. Cena všech těchto listů, nenapjatých RM 34.20. (J. Kösel u. Fr. Pustet, München.)

2. *Obřady mše sv.* (Tableau des Cérémonies de la Messe basse avec personnages mobiles.) Vícebarevný obrázkový karton (50×70 cm) se zastrkovacími postavami, a to: 27 cm vysoký kněz v 16 polohách, ministrant v 10 polohách, mešní nádoby, 7 ozdobných obrazů, znázorňujících části mše sv. Velmi názorná pomůcka pro mešní liturgii. Vydali benediktini belgičtí: Abbaye de St. André v Lophem-lez-Bruges, cena 24 fr. (V arších k podlepení, k vystřihování a sestavení.)

3. *Křest svatý.* (Tableau du baptême avec personnages mobiles.) Taktéž vícebarevný karton obrázkový (50×70 cm) s 18 zastrkovacími postavami (výška 27 cm). Vydali benediktini belgičtí: Abbaye de St. André v Lophem-lez-Bruges. Cena 24 fr. (Taktéž k podlepení, k vystřihování a sestavení.)

4. *Model kostela.* (Mon église a construire. Text napsal kanov. a inspektor náboj. paříž. arcid. Quinet, ilustrace pořídil Riviere et L. Gougeon.) Toulouse-Paris 1934 (B. Sirven). Cena 6.75 fr. Kartonový sešit k vystřihování a k sestavení liturgických modelků: kostela, křtitelnice, oltáře, zpovědnice a

kazatelny. Obrazy jsou barevně hodně živě provedeny, nevelkých rozměrů. Rozměry sešitu: 265×213 cm s nápisem, odpovídajícím principu činné školy. „Mon Église a construire“. - Nenáročná liturgická pomůcka pro nižší stupeň.

5. *Neděle a zasvěcené svátky v pořadí církevního roku.* Pomůcka k poznání církevního roku, liturgických barev a ke kontrole účasti na službách Božích pomocí nalepených známek. *Cena:* 1 rozvrh církevního roku 20 hal. 1 arch známek, obsah 63 kusů 1 K. (Kropáč a Kucharský, Praha II., Spálená ul. 23.)

6. *Margarett Fölber: Oltární tabule k výkladu mše svaté.* (Die Altartafel.) Vícebarevná tabule s 38 vyměnitelnými postavami kněze, ministranta a liturgic. nářadí. K tomu příručka s návodem k zacházení. *Velikost* 78×58 cm. Již podlepené a vystřižené v ceně 108 K. (Paderborn, Schöningh.)

Další pomůcky, vydané benediktiny belgie.

(Apostolat Liturgique de l'Abbaye de Saint-André, par Lophem-lez-Bruges.)

7. *Liturgický rok na tabulích s pohyblivými figurami.* (L'Anneé liturgique en tableaux avec personnages mobiles.) Je to vlastně katechismus v rámci liturgického roku. Jeho zvláštností jsou pohyblivé figury, které se umísťují podle příslušného děje. Je to malé divadélko, v němž před očima dětí ožívají výjevy z posvátných dějin, ze života Ježíše Krista, Panny Marie, ze života církve a j. Pro potřebu katechety je vydáno vysvětlení s příslušnými ilustracemi. Vysvětlivky tyto mají na zřeteli čtyři kategorie dětí podle stupně vyučovacího. Taktéž je přiložen text s ilustracemi pro potřebu dětí. K tomu jsou ještě přidány instrukce pro montáž divadélka. *Cena:* se všemi příslušnostmi 25,80 Belgas. Ve vydávání dalších obrazových tabulí se pokračuje. (Apostolat Liturgique de l'Abbaye de Saint-André, par Lophem-lez-Bruges.)

Liturgické obrazy k církevnímu roku.

8. *Evangelia neděl a svátků církevního roku.* (Les évangiles des dimanches et Fêtes de l'Anneé.) Vypracoval Joseph Speybrouck. 63 obrazů v šesti barvách. *Velikost* 39½ × 60 cm. *Cena:* jednotlivě 4 fr. 50 ct., celá sbírka 200 fr.

9. *Pohlednice neděl církevního roku: Les Dimanches.* Vypracoval René de Cramer. 52 pohlednic v osmi barvách. *Cena* 2,88 Belgas.

10. *Pohlednice neděl a svátků církevního roku. Les Dimanches et Jours de Fête,* vypracoval René de Cramer. 60 pohlednic v tisku sepia. *Cena* 1,44 Belgas.

11. *Pohlednice 4. neděle postní (Laetare). Le 4 dimanche du Carême.* Vypracoval Joseph Speybrouck. 12 pohlednic v 5 barvách. *Cena* 0,60 Belgas.

13. *Pohlednice vyšších svěcení. (Podj., jáh., kněž.) Les Ordinations.* 25 pohlednic podle fotografií (také s textem něm.) *Cena* 1,08 Belgas.

14. *Pohlednice slavné mše sv. La Messe solennelle.* 42 pohlednic podle fotografií (také s textem něm.). *Cena* 1,68 Belgas.

15. *Pohlednice tiché mše sv. La Messe basse.* 35 pohlednic podle fotografií (i něm. text). *Cena* 1,56 Belgas.

16. *Pohlednice konsekrace oltáře. Consecration d'un autel.* 26 pohlednic podle fotogr. (I něm. text.) *Cena* 1,08 Belgas.

17. *Pohlednice různých světců. Les Saints.* Vypracoval René de Cramer. 50 pohlednic v tisku sepia. *Cena* 1,20 Belgas.

Obrazy k církevním dějinám.

„Církevní dějiny v obrazech“ (100 obrazů), velikost listu 25×35 cm, *cena* 150 K, nakl. Kropáč a Kucharský, Praha II., Spálená ul. 23.

„Logia“, akciová továrna na učeb. pomůcky, Praha XVI., Smíchov, Radlická třída 25, nabízí:

1. *Hoelzel: Obrazy velkoměst. Velikost* 93×140 cm, *cena* 40 K za kus: Řím.

2. *Janský: Obrazy zeměpisné, v barvotisku. Velikost* 42×32 cm, *cena* 6,50 K za kus. Řím, Řím - náměstí s chrámem sv. Petra, Milán - velechrám, Benátky - chrám sv. Marka.

3. *Lehmann: Obrazy zeměpisné, v barvotisku, velikost* 66×88 cm, napnuté na kožovitém papíře. *Cena* 33 K za 1 kus. 1. Velechrám v Kolíně (Köln) n. R. 2. Jerusalelem.

4. *Logia: Obrazy velikosti* 53×74 cm, provedené v nádherné neotypii, na kartonu. (Schváleno MŠANO.) *Cena kus* 10 K. 1. Dolní Apša, dřevěný kostelík. 2. Jasina, dřevěný kostelík a zvonice. 3. Užok, dřevěný kostelík. 4. Mukačevo, klášter.

5. *Fotografické pohledy z Čech a Moravy. Velikost s podložkou* 30×40 cm, bez podložky 18×30 cm. *Cena kus* 12 K. 1. Brno, dóm sv. Petra. 2. Praha, Emausy. 3. Praha, Hradčany. 4. Praha, Vyšehradský hřbitov. 5. Velehrad. Tytéž obr. se dodávají také ve velikosti 70×80 cm bez podložky.

6. *Vlastivědné obrazy. Velikost* 65×100 cm. *Cena* 12 K za kus. 1. Pomník českého knížete sv. Václava. 2. Praha, Týnský chrám. 3. Korunovační klenoty.

7. *Wünsche: Země a lidé. Velikost* 80×100 cm. *Cena* 72-90 K za kus. 1. Jerusalelem.

8. *Baron-Perodin-Massias: Obrazy z dějin Francie. Velikost* 40×50 cm. V barvotisku nebo černotisku. *Cena* 15 K za kus. 1. Sv. Jenovefa dodává odvahu Pařížanům. 2. Dobytí Jerusalema křížáky. 3. Sv. Ludvík soudí pod dubem.

9. Becker: *Obrazy dějepisné v barvách. Velikost 45×33 cm.* 1. Sv. Severin žehná Odoakra r. 475. 2. Karel IV. staví kamenný most a Svatovítský chrám v Praze.

10. Černý: *Historické obrazy. Cena 12 K za kus.* 1. Položení základního kamene chrámu sv. Víta.

11. České historické obrazy. *Cena 23.20 K za kus.* 1. Cihelka O.: Svatý Václav v budečské škole. 2. Mucha Alf.: Zavedení slovanské liturgie.

12. Engleder: *Obrazy dějepisné (v barvotisku). Velikost 69×63 cm, na kož. papíře. Cena 24 K za kus.* 1. Bohumil z Bouillonu vztyčuje kříž v Jerusalemě.

13. Frumar-Jenewein: *Nástěnné obrazy dějep.* *Cena 7 K.* 1. Kaple sv. Jiří na Řípu.

14. Hoffmann-Schmidt: *Obrazy k dějinám řeckým a římským. Velikost 66×88 cm. Cena 27 K za kus.* 1. Nero pozoruje hořící Řím.

15. Langl: *Obrazy k dějinám. Velikost 75×57 cm v olej. barvotisku. Cena 24 K za kus.* 1. Vítězný oblouk Konstantinův. 2. Kolosseum. 3. Chrám sv. Vitala v Ravenně. 4. Chrám Boží moudrosti v Cařihradě. 5. Chrám sv. Pavla před zdmi římskými. 6. Chrám sv. Klimenta v Římě. 7. Chrám sv. Marka v Benátkách. 8. Křížová chodba v Montrealu. 9. Dóm v Bamberku (Bamberg). 10. Chrám Matky Boží v Paříži. 11. Katedrála remešská. 12. Dóm v Kolíně (Köln) nad Rýnem. 13. Dóm sv. Štěpána ve Vídni (Wien). 14. Dóm v Orvietu. 15. Katedrála v Yorku. 16. Klášter kartouzský (Gertosa) u Pavie. 17. Chrám sv. Petra v Římě. 18. Chrám sv. Vasilie v Moskvě. 19. Dóm ve Špýru (Speyer). 20. Dóm štrassburský (Strassburg). 21. Jerusalemy. 22. Betlem. 23. Nazaret. 24. Chrám sv. Víta v Praze. 25. Chrám sv. Barbory v Kutné Hoře.

16. Lehmann: *Obrazy kulturně-historické. Velikost 66×88 cm, napnuté na kož. pap.* *Cena 33 K za kus.* 1. Klášterní dvůr v XVI. stol. 2. Opatství a klášter benediktinů z IX. stol. 3. Procesí. 4. Mnišské písmo. 5. Obrácení na víru starých Germánů. 6. Chrám jerusal. v době Kristově. 7. Obětování v kněž. dvoře v jerus. chrámě. 9. Pronásledování křesťanů.

17. Lohmeyer: *Obrazy dějinné. Velikost 72×98 cm, v barvot. na kož. papíře. Cena 36 K za kus.* 1. Scéna z křížácké výpravy Konrada III. r. 1147.

18. *Obrazy ze života Římanů. Velikost 140×50 cm. Cena 10 K za kus.* 1. Katakomy.

19. *Stavební slohy. Velikost 65×95 cm. Provedení dvojtónem. Cena 35 K za kus.* 1. Starokřesťanský, byzantský, maurský. 2. Románský. 3. Gotický. 4. Renaisanční. 5. Barokový. 6. Rokokový. 7. Moderní.

„Falco“, přírodovědecká laboratoř, Mor. Ostrava: *Mar. Hory*, nabízí:
20. *České dějiny v obrazech. Cena 15 K za kus.* 1. Sv. Cyril a Metoděj. 2. Sv. Václav.

21. Liebscher: *Sv. Václav. Cena 14 K.*

22. *Úprka. Cena 9 K za kus.* 1. Pout u sv. Antonička. 2. Ženy z Velké v kostele.

Z pohlednic vydaných nákladem Jedličky v Praze: 1. Příchod sv. Cyrila a Metoděje na Moravu. 2. Sv. Metoděj křtí Bořivoje, vévodu českého. 3. Sv. Ludmila. 4. Sv. Ludmila vyučuje sv. Václava. 5. Sv. Václav a Radslav Zlický. 6. Smrt sv. Václava. 7. Uvedení sv. Vojtěcha na biskup. stolec r. 983. 8. Smrt sv. Vojtěcha. 9. Kniže Oldřich a sv. Prokop. 10. Karel IV. se modlí na Karlově Týně. 11. Svržení sv. Jana Nepomuckého. 12. České korunovační klenoty.

Stojanova literární jednota v Olomouci: Serie pohlednic ze života arcibiskupa dra Ant. Cyrila Stojana.

Z pohlednic, vydaných nákl. Maison de la Bonne Presse (5, rue Bayard, Paris VIII.):

1. *Sv. Cecilie (Sainte Cécile).* Obr. z pronásl. křesť. 13 pohlednic, tisk sepia. *Cena 1 fr. 5 ct.*

2. *Sv. Tarsicius (S. Tarsicius).* Obr. z pronásl. křesť. 12 pohlednic - tisk sepia. *Cena celé sbírky 1 fr. 5 ct.*

3. *Mládí sv. Alžběty (Jeunesse de s. Elisabeth).* 12 pohlednic. *Cena celé sbírky 1 fr. 5 ct.*

4. *Sv. Martin (Saint Martin).* 12 pohlednic. *Cena celé sbírky 1 fr. 5 ct.*

5. *Královna sv. Alžběta (Sainte Elisabeth reine).* (Pokrač. mládí sv. Al.) 13 pohlednic. *Cena celé sbírky 1 fr. 5 ct.*

6. *Katedrály francouzské (Cathedrales de France).* 24 pohlednic v bloku. *Cena celé sbírky 2 fr. 65 ct.*

7. *Sv. Jana z Arku (Jeanne d'Arc).* Z Domremy do Remeše. 12 pohlednic. *Cena 1 fr. 5 ct.*

8. *Lourdy (Lourdes).* 12 pohlednic. *Cena 1 fr. 5 ct.*

9. *Lourdy (Lourdes).* Pokrač. 12 pohlednic. *Cena celé sbírky 1 fr. 5 ct.*

Seznam půjčoven diapositivů.

Arcidie. Katol. akce, Olomouc (diapositivы formátu 5×5 cm).

Knihkupectví Občanské tiskárny, Brno, Starobrněnská 19-21.

Lichtbildzentrale Leohaus, München, Pestalozzigasse.

L. I. C. E. - R. Beruti e. Co., Torino, via S. Dalmazzo 24 (1000 diap. ke katech.).

Maison de la Bonne Presse, Paris VIII, rue Bayard.

Misijní ústav Immaculata, Přerov, Na Šířavě 7.

Sekretariát Skup. katol. mládeže, Praha II., Vyšehradská 26.

Diapositivový a filmový ústav, Praha-Vinohrady, Blanická 4.

Svatováclavská liga, Praha IV., Hradčanské nám. 8.

Svaz Charity, Brno, Biskupská 7.

Seznam půjčoven diapásek (diafilmů).

Apostolat liturgique de l'Abbaye de Saint André par Lophem-lez-Bruges, Belgique.

Apoštolát Třetího řádu sv. Františka, Praha II., Jungmannovo nám. 20.

Benno-St., Bildkammer, Dresden-A. 16, Blumenstr. 83.

Bild und Filmzentrale G. m. b. H. (Bifiz), Köln, Apostelnstr. 15/17.

Caritas-Lichtbildgesellschaft (Calig), Freiburg i. Br., Wertmannplatz 4.

Gloria-Bildband-Verlag, Wien IV., Brucknerstr. 6.

Liga svatováclavská, Praha IV., Hradčanské nám. 6.

Meixner Jan, P., vikář, Brno-Petrov.

Bildungshaus, das, Wien 7, Neubaugasse 64-66.

Petrinum, ústav, České Budějovice.

Schumacher Ludw., Erkenschwick i. Westf.

Stuchlick Rud., Praha II. u Půjčovny 4.

Studentské misijní sdružení, Praha-Smíchov, Bendova 17.

Sušilova župa orelská, Brno, Běhounská 22/II.

Svaz Charity, zemský, Brno, Biskupská 7.

Svaz Charity, zemský, Praha III., Sněmovní 9.

Tolra, Libraire-éditeur, 28, rue d'Assas et rue de Vaugirard, 76, Paris 6.

Volksbund-Zentrale, Reichenberg, Birgsteingasse 44.

Zischek Georg, Kanonikus, Leitmeritz, Domplatz 7.

Seznamy běžících filmů.

Cinema, Praha II., Jeruzalémská 13. (Film Pathé 9 mm, Život Kristův.)

Sušilova župa orelská, Brno, Běhounská 22/II. (Film 16 mm o mši svaté.)

Gramofonové desky s motivy náboženskými.

Vánoční koledy a písně. (Desky Esta, His Master's Voice, Ultrafon, Columbia, Polydor.)

Biblické písně. (Desky Esta, Polydor.)

Gregoriánské zpěvy. (Desky His Master's Voice.)

Kreslení v hodině náboženské.

Theorie.

Hartmann J. B., Anschaulichkeit im Religionsunterricht, Kempten-München 1907.

Krones Jos., dr., Die neuzeitlichen Anschauungsmittel und ihr didaktischer Wert für den Religionsunterricht, 2. vyd., Rottenburg a. N. 1932.

Seinig, Die redende Hand, Leipzig 1920.

Veneziani Carlo, La scuola serena, 2. vyd., Roma-Torino 1931.

Vigna L., L'intuizione nell'Istruzione religiosa, Torino 1924.

Weber, Die Technik des Tafelzeichnens, Leipzig 1920.

Praxe.

Předlohy ke kreslení na stupni nižším.

Haibach Fr., Zbožné kresby pro děti, Leitmeritz 1928.

Hronek Jos., dr., Kresebné náčrtý pro vyučování náboženství, Praha 1937.

Martin Ludw.-Hösle Andr., Zeichenbüchlein für den ersten Religionsunterricht, München 1929.

Quinet C., Pour les tout-petits des jardins d'enfants, un peu de catéchisme par le dessin facile au tableau noir, Paris 1934.

Straub Wilh., Malendes Zeichnen im Religionsunterricht der Grundschule, 2. vyd., Freiburg i. Br. 1937.

Weber Fr.-Sauter H., Zeichnen in dem Religionsunterricht der Kleinen, Rottenburg a. N. 1933.

Zamazal Ant., Kreslení v hodině náboženské, Mariánské Hory 1917.

Předlohy ke kreslení na stupni vyšším (ke katechismu).

Brownson J., To the Heart of a Child, Detroit.

Clarke Fairlie W., A Black-Board Catechism, London 1917.

Dix G. H.-Lester H. A., Illustrations for Teaching the Catechism, London 1914.

Drinkwater F. H., Teaching the Catechism, London 1925.

Götzel, Katholische Religionslehre in Wort und Bild, Donauwörth.

Haas Adalbert, Farbenzeichnungen zum Einheitskatechismus, Würzburg.

Herodek Štefan, Ikonometický katechismus, Trnava 1924.

Hoppe Alfred, Das Zeichnen im Dienste des Religions-Unterrichtes, 2. vyd. Wien 1897.

Hörmann Fr., Lebendiger Unterricht, Kempten 1921.

Jerome F. O'Connor, S. J.-Will. Hayden, S. J., Chalk Talks or Teaching Catechism Graphically, 4 sešity, 3. vyd., St. Louis, Mo. 1937.

Pichler-Kröpfel, Volksschul-Katechesen, 4 svaz., Innsbruck 1933-36.

Sharp John K., Aims and Methods in Teaching Religion, New York 1929.

Schneid A., Das Zeichnen im Religionsunterrichte, Donauwörth 1928.

Tomášek Fr., Kresby ke katechismu, 2. vyd., Zlín 1939.

Zamazal Ant., Kreslení v hodině náboženské, 2. vyd., Mar. Hory 1917.

Zimmermann J., dr., Beichtunterricht, München 1938.

Zimmermann J., dr., Kommunionunterricht, München 1938.

Zimmermann J., dr., Firmungsunterricht, München 1938.

Sbírka příkladů.

- Berghoff Stephan*, Blinkfeuer, Regensburg 1938.
Bonifetti, Diario spirituale del B. Giovanni Bosco, Torino 1930.
Buetti G., L'adorazione alla SS. Eucharistia (asi 1000 euch. příkl.). Torino 1923-27.
Týž, Ricca miniera di esempi Mariani (600 příkl. marián.), Torino 1930.
Catéchisme en exemples, Le, Paris 1932.
Catechismo in esempi, II, 5 svaz., Torino.
Courat Alex., Le christianisme en exemples, 2 svaz., Paris
Drinkwater F. H., Catechism Stories, London 1939.
Duplessy Eug., Histoires de Catéchisme, 3 svaz., Paris 1932.
Týž, Le Pain des Grandes, 3 svaz., Paris 1935.
Fatti e commenti del giorno, 5 svaz., Torino.
Fattinger Josef, Katecheta vypravuje, 2 svaz., Olomouc-Praha 1935-36.
Týž, Predigt des Lebens, Innsbruck 1939.
Fischer Herm., S. V. D., Beispielsammlung aus der Heidenmission für den christlichen Unterricht, 3 svaz., Steyl 1923.
Formiconi M., Note e spunti per l'apostolato, 3 svaz. (1000 příkl.), Roma.
Gentile-Schlegel, Neue Beispiele zu alten Wahrheiten (příkl. misijní), Hildesheim 1925.
Gerster, Biblische Realkonkordanz, Paderborn.
Hanss Jos., Beispiele für den neuen Einheitskatechismus, Limburg a. d. Lahn 1927.
Hättenschwiler, Wie gut der Heiland ist, 2 svaz., Innsbruck 1934-35.
Týž, Wie gut die Mutter ist, Innsbruck 1935.
Hatzfeld Joh., Heiliger Aufgang, Paderborn 1939.
Houdry V., Prontuario del Predicatore, 6 svaz., Torino.
Koch Ant., T. J., Homiletisches Handbuch, 4 svaz., Freiburg i. Br. 1939.
Krejčí Al., Mravouka v příkladech, Olomouc 1924.
Kubeš Konrád, P. T. J., Sbírka homiletických příkladů, Olomouc 1940.
Mendigal Ludw., Jugendmoral, Einsiedeln 1936.
Millot J., Tresor d'histoires pour Catechismes de premiere Communion, Paris.
Týž, Tresor d'histoires pour retraites de premiere communion, Paris.
Týž, Tresor d'histoires pour catechisme de perseverance, Paris.
Týž, Tresor d'histoires pour retraites de jeunes gens, d'hommes, jeunes filles et meres chretiennes, Paris.
Mussatti V., Raccolta di similitudini per spiegazione del Catechismo, 3 svaz., Torino 1924-26.
Týž, Fior da fiore, Torino 1932.

- Týž*, Florilegio di esempi Mariani, Torino.
Týž, Florilegio di esempi sul S. Cuore, Torino.
Oberhammer Klem., dr., Beispiele aus dem Leben, Innsbruck 1931.
Týž, Vertrauet auf die Gottesmutter, Innsbruck.
Týž, Du und dein Gott, Innsbruck.
Perardi G., La dottrina cattolica, 5 svaz., Torino.
Týž, Nuovo manuale del catechista, 14. vyd., Torino 1934.
Týž, Piccolo manuale del catechista, Torino.
Scuola dei fatti, La (periodický časop., přinášející časové příklady), Torino.
Sebastian Jak., dr., Leuchten am Wege, Paderborn.
Soukup Emilian O. P., Mluvil v podobnostech, Olomouc 1932.
Spirago Fr., Beispielsammlung.
Schwab Joh., dr., Katechetische Beispiele, Kempten 1923.
Schwager Fr. S. V. D., Die katholische Heidenmission im Schulunterricht, Steyl 1913.
Tomášek Fr., Výchovné směrnice I-II., Olomouc 1940.
Tomiško Čeněk, dr., Dětským duším (promluvy, obsahující hojnost příkladů), Praha 1933.
Wagner Alex., O. F. M., Biblisches Beispielllexikon, 2 svaz., Paderborn 1938.

Z literatury o křestní výchově.

- Abtei St. Josef in Gerleve*, Die Taufe, Dülmen 1934.
Benediktini emauz., Křest dítek i dospělých podle římského rituálu, Praha 1934.
Benediktini belgičtí, Tableau du baptême avec personages mobiles, Lophem-lez-Bruges. Je to vícebarevný základní obraz na kart. velikosti 50×70 cm se zářezy na zastrkování 18 postav velikosti 27 cm, jež v různých polích představují dramaticky celý průběh křtu svatého. Cena příslušných archů k podlepení a vystřihování 24 fr.
Bourgeois Le Y., Ton Baptême. Expliqué aux enfants d'après S. Jean Eudes, Paris 1937.
Brousil Ant., Přehled českých jmen křestních, Praha 1934.
Croegaert A., Les Cérémonies du baptême et de la confirmation, Lophem-lez-Bruges 1930. -
Cuttaz F., Les effets du baptême, Juvisy.
Emmelia, Enfant de Dieu, soldat de Jesus-Christ, Paris 1933.
Metzger K., Von den Wundern der Taufe, Wien 1936.
„Mein Kind bist du“, Dülmen i. W.
Plus R., S. J., Baptême et Confirmation, Paris 1929.

- Poucel V.*, Mon Baptême, Paris.
Schenk Joh., dr., Die heilige Taufe, Düsseldorf 1933.
Schumacher-Köhl, Was sagen Taufkleid und Taufkerze den christlichen Eltern, Dülmen 1936.
Schwierholz W. F., dr., Grundlegendes Sakrament der Taufe, Regensburg.
Taufe, die heilige, Dülmen i. W.
Tschnor Joh., Die heilige Taufe, Einsiedeln 1931.
Walter Eugen, Zu den Herrlichkeiten der Taufe, Freiburg i. Br. 1937.
Weinrich Fr. Joh., Feier der Taufenerneuerung, Frankfurt a. M. 1936.
Werkmappe: Blätter zur Ausgestaltung der Tauffeier in Kirche u. Familie, Frankfurt a. M.
Wolff Therese, Mein Kind bist du, Dülmen 1934.

Z literatury liturgické po stránce všeobecné.

- Abadie*, La liturgie expliquée en images, Arras.
Aigrain R., Liturgia (franc. encyklop. liturg.), Paris 1930.
Andrianopoli Luigi, La rinascita liturgica contemporanea, Milano.
Band M. L., L'éducation liturgique de l'enfant, Paris 1930.
Bopp L., Liturgie und Lebensstil, Freiburg i. Br.
Týž, In liturgischer Geborgenheit, Freiburg i. Br.
Týž, Liturgische Erziehung, Freiburg i. Br. 1929.
Croisade liturgique à l'école (měsíčník pro pěstování liturgie u dětí), Abbaye de Saint-André-lez-Brugges.
Dietrich von Hildebrand, Liturgie und Persönlichkeit, Salzburg.
Flad M., L'éducation par la liturgie, Paris 1921.
Foltynovský Jos., dr., Liturgika, Olomouc 1932.
Fougeron Etienne, L'esprit liturgique et la vie intérieure mis à la portée des enfants, 2 svaz., Lyon-Paris 1934-35.
Geheiligt Familienleben (Bilderheft), Köln.
Guardini Romano, Von heiligen Zeichen, Mainz 1928.
Häring Otto O. S. B., Das Leben mit der Kirche. (Katechetisches Handbuch für den liturgischen Unterricht.) Rottenburg a. N.
Hugo Lang O. S. B., Liturgik für Laien, Augsburg 1936.
Ledua C.-Baudot J. O. S. B., Catéchisme liturgique, 2 svaz., Tours 1927.
Lefebvre Dom. Gasp., Základy liturgie, Olomouc 1935.
Legio Angelica (měsíčník pro liturg. výchovu dětí), Praha.
Liturgische Jugend (dvoměsíčník pro mládež do 14 let), Klosterneuburg.
Montessori Maria, dr., The Child in the Church, London 1930.
Mon Cahier de Liturgie, Ier Cahier: La liturgie. (Obrázkový pracovní liturg. sešit pro děti.) Paris.

- Parsch Pius, dr.*, Liturgische Praxis (sbírka liturg. publikací), Klosterneuburg.
Rudolf Karl, dr., Liturgie und Seelsorge, Wien 1937.
Sèrent Fr. Ant., de, O. F. M., La spiritualità cristiana nella liturgia, Milano.
Schaefer R., Liturgischer Religionsunterricht nach dem neuen Lehrplan, Einsiedeln 1934.
Schaller Marian, Liturgie, Praha.
Schmidt-Pauli Elis., von, Oster-Sonnenweg. (Feierstunden von Aschermittwoch bis zum Weissen Sonntag), Freiburg i. Br.
Táž, Singender, klingender Weihnachtsweg. (Wir feiern Advent und Weihnachten), 2. vyd., Freiburg i. Br.
Táž, Elemente u. Naturalien in der Kirche, Paderborn.

Z literatury o církevním roku.

- Année liturgique de mes Tout-petits* (6-7 ans) par une Religieuse bénédictine, Liège.
Bartmann Hans, Im Kranz des Jahres. (Wie unsere Kleinsten das Jahr der Kirche und der Natur miterleben, Hildesheim 1935.
Burghardt Emilie, Das Kirchenjahr, Freiburg i. Br. 1934.
Comment j'enseigne l'année liturgique à mes Petits, par une Religieuse bénédictine, Liège.
Guéranger Dom., L'année liturgique (15 svazků), Paris.
Hronek Jos., dr., Církevní rok, Praha 1934.
Týž, První sešit liturgický, Praha.
Heintz P., Im Geiste der Kirche, 3 svaz., Saarlouis 1929.
Knechtle Oderisia, Mit dem Kind durchs Kirchenjahr, Freiburg i. Br. 1940.
Koren, Volksbrauch im Kirchenjahr, 2. vyd., Salzburg 1935.
Kubiček Václ., dr., Katechetika (str. 230-238), Olomouc 1937.
Löhr Aem., Das Jahr des Herrn, Regensburg 1934.
Menke Wilibrord, Frohe Fahrt, Paderborn.
Montessori Maria, dr., La vita in Christo. (Anno liturgico), Roma 1931.
Neyen F., L'Année liturgique en histoire, livre de lecture courante illustré pour les écoles et les enfants des catéchismes, Paris 1931.
Olms Valentin, Uhr des Liturgischen Jahres (karton k zavěšení), Paderborn.
Przywara C., Kirchenjahr, Freiburg i. Br. 1923.
Schmedding Laurenz, Erziehung zum Mitleben des Kirchenjahres in der Schule, Klosterneuburg 1934.
Schmidt-Pauli, Elis., Singender, klingender Weihnachtsweg, 2. vydání, Freiburg i. Br.

Táž, Oster-Sonnenweg, Freiburg i. Br.
Schreiner Helmuth, Heilige Zeiten, München 1924.
Stieglitz Heinr., Kinderlehren über Kirchenjahr, Kempten 1916.
Schumacher-Köhl, M., Die religiöse Mutterschule, Kevelaer 1937.

Z literatury o katolickém chrámu.

Creutz Ursula, Von Gottes Wohnhaus, Freiburg i. Br. 1940.
Mon cahier de Liturgie, Ile cahier. Lieux de culte. (Obrázkový pracovní liturg. sešit pro děti), Paris.
Mon Église a construire, Toulouse-Paris 1934. (Kartonový sešit k vystřihování a k sestavení liturgických modelů: kostela, křtitelnice, oltáře, zpovědnice a kazatelny. Vše je oživeno figurálně a provedeno v sytých barvách. Rozměry sešitu 265×213 cm. Cena 6.75 fr.)
Mury J., Ce qu'on peut apprendre dans un église, Marseille 1930.
Wareing V., An Alphabet of the Altar, London 1928.

Z literatury hagiografické.

Z literatury o pedagogickém využití hagiografie.

Huber M., Die Nachahmung der Heiligen in Theorie und Praxis, 4. a 5. vyd., Freiburg 1926.
Joly H., Psychologie des Saints, 21. vyd., Paris 1929.
Minichthaler J., Religionspädagogische Auswertung von Heiligenleben, München 1929.
Rademacher, Das Seelenleben der Heiligen, Paderborn.

Souborné životopisy svatých.

Alberti, Nová světla. (Životopisy blahosl. nové doby), Přerov.
Eckert Fr., Církev vítězná, 4 svaz., Praha 1899-1899. Rozebráno.
Fassbinder N., Bilder aus dem Leben der heiligen für die Schule, Trier 1917.
Gabriel Ferd., Lebensbilder aus der Geschichte der Heiligen (pro starší žáky), Münster 1927.
Hümmeller Hans, Helden und Heilige, 2. vyd., Bonn 1934.
Kautz H., Sonnenvogel, Donauwörth 1932.
Kirch Konrad, S. J., Helden des Christentums, 8 svaz., Paderborn 1917-26.
Lense E., Heilige schreiten durch die Zeit, Wiesbaden 1935.
Mohr Heinrich, Menschen und Heilige, Freib. i. Br. 1930.
Minichthaler Jos., Heiligenlegenden, München 1935.
Naše světla, Frýdek.
Pfleger Karl, Geister, die um Christus ringen, Salzburg 1934.

Rüttgers S., Der Heiligen Leben und Leiden, 2. vyd., Leipzig 1922.
Týž, Buch der Gottesfreunde, Freiburg 1931.
Sauerland H., Heldenbuch der Kirche, Wiesbaden 1932.
Schmöger Fr., Heiliges Heldentum, Wien 1935.
Vítězové, Olomouc.
Vondruška Is., Životopisy svatých v pořadí dějin církevních, 5 svazků s hlubotisk. obr., Praha.
Wilk Karl, Führende Gestalten, Paderborn 1935.

Souborné životopisy svatých dětí.

Berthold Th., Illustrierte Kinderlegende, Einsiedeln.
Christiano, Mladí hrdinové, Olomouc 1940.
Mager M. Regina, Christliche Helden und ihre grössten Taten, 1. svaz. pro děti 9-12leté, 2. svaz. pro 11-13leté, Freiburg i. Br. 1932.
Schmidtmayer Mar., Es wird heilige Kinder geben, Innsbruck 1932.
Táž, Kinder auf Gotteswegen, Innsbruck 1936.
Táž, Kinder nach dem Herzen Gottes, Innsbruck 1937.
Štastné děti, Frýdek.
Wagner Ernst, Christusjugend, 3. vyd. - 1. svaz. Tapfere Jungen (pro 8-12leté hochy). - 2. svaz. Christuskämpfer (pro 12-16leté hochy). - 3. svaz. Heilige Mägdlein (pro 8-14leté dívky). - 4. svaz. Freundinnen Gottes (pro 15-20leté dívky) Freiburg i. Br.

Jednotlivé životopisy svatých dětí.

Bachstein Rhab., O. P., Gerd, ein Bannerträger Christi, Freiburg i. Br.
Bessiéres S. J., Petřík, 4. vyd., Olomouc 1931.
Bohler Leon. O. F. M., Rajmonde Feullade (1925-1931), Paris.
Dlouhá Běla, Děti u blah. Anežky, Praha 1930.
Carbonel, Malá Terezie, Město Ždár.
Kautz H., Die heiligen Wochen der kleinen Pia, Einsiedeln.
Kohl Paula, Max, ein kleines Kommunionkind, Dülmen 1935.
Lajeune Etienne-Marie, Anička, Přerov 1930.
Mariale Abbé, Paquerette, la petite fleur d'avril, Toulouse.
Marmoiton Vict. S. J., Kleine Apostel, Paderborn 1936.
Malá duše na malé cestě. (Životopis 15leté studentky), Praha 1935.
Mager M. R., O. P., Christliche Helden, Freiburg i. Br.
Mladý apoštol, velký trpítel Ondřej J. Horáček, Frýdek 1940. (Životem čís. 351).

*

Die Opferblume, Bertl Baumann, Berlin 1935. (K myšlence kněžské soboty.)

Parvuli, Paris. - (Y. D'Isne, Le Deo Gratias d'un tout Petit, Auguste Magne 1920-1929. - Myriam de G., Petite Prédestinée, Marie Gabrielle T. 1905-1912. - R. P. Baetman, Petite Rose blanche, Odette 1920-1930. - Abbé Maire, Sourires d'enfant dans la campagne, L. Manoha 1904-1914. - Myriam de G., Guglielmina 1898-1904. - J. Esperandieu, Ange et Fleure, Marie Antoinette G. 1913-1926. - Soeur Marie Guénolé, Meurdjana, la petite arabe. - R. P. Herrero S. J., Un ange de 8 ans, Antoine Martinez de la Pedraja 1920 až 1928. - R. P. Mertens S. J., Un martyre de 14 ans en Chine, Anne Wang de Ma-Kia-Tchong 1886-1900. - Dorange R., Un amie de la Croix, Martika 1912-1920. - Bohler Léon. O. F. M., Raymonde Feuillade 1925-1931.

Rose Jan (Životem č. 256), Frýdek.

Rozmahel J., Duše dítěte. Vít de Fontgalland, Brno 1926.

Týž, Poslední vzpomínky na Víta de Fontgalland, Brtnice 1929.

Sallinger Fr., Marie Lichteneggerová, Město Žďár 1940.

Schlegel Lev O. Cist., Malá Ema od nejsv. Svátosti, Praha 1932.

Schmidt-Pauli, Elisabeth, von, Geschichte der kleinen heil. Theresia, Freiburg i. Br.

Táž, Gesch. d. heil. Aloisius, Freib. i. Br.

Táž, Geschichte des heil. Stanislaus, Freib. i. Br.

Táž, Gesch. d. heil. Tarsicius, Freib. i. Br.

Školské sestry, Gabriel od Bol. Matky Boží, Praha 1921.

Z literatury o výchově k modlitbě.

Adrian J., Die Erziehung zur Frömmigkeit, Mergentheim 1927.

Anonyma, Das Leben als Gebet, München 1935.

Bergmann Bern., Lobt froh den Herrn. Kinder beten im Kreis (Anregungen und Texte für das Gemeinschaftsgebet in Katechese, Kinderheim und Kinderseelsorge), Dülmen i. W. 1938.

Bolley Alphons, Gebetsstimmung und Gebet, Düsseldorf 1930 (Päd. Verl.)

Týž, Die Gebetsschule der Mutter, Hildesheim 1936.

Burger Lisbeth, Mutter, lehre mich beten, Donauwörth.

Eller, Das Gebet, Paderborn.

Gatz Joh., Kinder reden mit Gott und seinen Heiligen, Düsseldorf 1936.

Gühr N., Gedanken über katholisches Gebetsleben, Freiburg 1918.

Heiler Friedr., Das Gebet. (Eine religionsgeschichtliche und religionspsychologische Untersuchung), 3. vyd., München 1921.

Jehle Edmund, Gebetserziehung im Religionsunterricht der geistigen Arbeitsschule, München 1925.

Karg Kassian O. M. C., Malé tajemství, Olomouc 1935.

Týž, ve škole Spasitelově, 5 dílů, Olomouc.

Kubiček Václ., dr., Katechetika, Olomouc 1937, p. 183—188.

Miklík Konst., Katechismus modliteb. (Texty hlavních modliteb církve).

Minařík Klem. O. F. M., Příručka katolických pobožností, Praha 1933.

Moffatt J. E. S. J., God's Wonderland. (Návod k rozjímání pro děti.) New York 1928.

Pontet M. S. J., L'homme moderne et la Prière, Paris.

Sausen A. O. S. B., Pray Always, New York City.

Seemann Margarete, Vater Unser, Nürnberg (Sebaldisverlag).

Soiron Thaddäus O. F. M., Das Geheimnis des Gebetes, Freiburg i. Br. 1937.

Schneider Ode, Gott und Mensch im Gebet, Regensburg 1939.

Trillon de la Bigottière C., Le Pater et l'Ave, appris aux enfants, Paris 1912.

Verly Jacqueline, Notre Père. Je Vous salue, 2 svaz. (Výklad pro mladší děti), Mulhouse-Dornach 1937.

Modlitební knihy pro děti.

„Boží cesta“, Olomouc 1940. (Kancionál arcid. olom.)

Blanický Tesař Václ., Dítě Boží na cestě k Otci nebeskému.

Týž, Jedno potřebné.

Týž, Chvála Boží z úst nevinných. Pro děti útlého věku.

Týž, Ježíši, cesta má a živote můj. Knižka modliteb, pobožností a poučení pro děti (s barev. obr. obřadů mše sv. a zastav. křížové cesty).

Dvořák X., Modlicí knížka maličkých.

Hronek Jos. dr., Vzhůru srdce.

Jdu k Bohu, Frýdek.

Karlach Milosl. dr., Zpěvník a modlitby pro katol. mládež, Praha 1931.

Modleme se! Modlitby a písně pro školní mládež. Sestavil kněz opatství emauzského.

Oliva Arnošt, Posila duše. Modl. s krátkým poučením pro katol. školu i rodinu, Praha 1931.

Poppe Ed. dr., L'ami des Petits, 3. vyd. Averbode (Belg.) 1934. (Hluboká duchovní příručka pro děti.)

Sepjaté ručky v sepjatých rukou. Radostně zbožná cesta matky a dítěte do Božího království, Praha.

Z literatury k přípravě ke sv. břimování.

Adrian J., Komm, Schöpfer, Geist, kehr bei uns ein, Mergentheim 1926.

Arbeitsmappe für die Vorbereitung der Spendung der hl. Firmung, Stuttgart.

Bertram Adolf, kard., Mein Firmungstag, Freiburg i. Br.

Bord J. B., Le Sacrement de confirmation, Avignon 1922.
 Cramer, Die Firmung, Dülmen 1934.
 Croegaert A., Les cérémonies du baptême et la confirmation, Lophem-lez-Bruges 1930.
 Cuttaz F., Notre Pentecôte, Juvisy.
 Dörner Karl, Vom Sakrament der Lebensweihe (Sechs Ansprachen zur Vorbereitung, eine Festansprache und eine Predigt zur Erneuerung der hl. Firmung, Wiesbaden 1935.
 Emmelia, Enfant de Dieu, soldat de Jésus-Christ, Paris 1933.
 Etl O., Der Firmunterricht, 2. vyd., Graz 1928.
 Goldie A., Soldat du Christ, la Confirmation expliquée aux enfants, Lyon 1934.
 Götz Georg, Firmunterricht für Frühfirmlinge, München 1937.
 Graber, Die Gaben des Heiligen Geistes, Regensburg 1936.
 Häfner O., Firmunterricht, Rottenburg a. N. 1931.
 Heldmann A., Firmung, Tatschule und Leben, Kempten-München.
 Knor J. B., Firmungsunterricht, Limburg 1925.
 Kubiček Václ., dr., Katechetika (str. 317—321), Olomouc 1937.
 Laros M., Duše svatý, osvět nás! Olomouc 1940.
 Týž, Volk im Heiligen Geiste, Regensburg 1937.
 Mirbel Tristan, La Pentecôte de Philippe ou la Confirmation expliquée, Paris 1934.
 Mörsinger J., Feuerzeichen, 3. vyd., Wien 1931.
 Pagés H., Komm, Heiliger Geist, Freiburg i. Br. 1920.
 Plus R. S. J., Baptême et Confirmation, Paris 1929.
 Schmidt-Pauli, Elis., von, Der Heilige Geist, die Liebe Gottes, Regensburg 1936.
 Taggart Mar., The wonder Gifts, New York.
 Vedral Petr Václ., Svátost biřmování, 2. vyd., Praha.
 Walter, Das Siegel des lebendigen Gottes, Freiburg i. Br. 1938.
 Zimmermann J., dr., Firmungsunterricht, München.

Z literatury k eucharistickým návštěvám a pobožnostem.

Dítě před svatostánkem. Rozmluvy dítěte s Ježíšem svátostným v době velikonoční a svatodušní (Životem č. 225). ... O vánocích a v postě (Životem č. 222). Frýdek.
Im heiligen Garten. 20 Besuchungen des allerhlst. Altarsakraments für Kinder, besonders für Erstkommunikanten. Rottenburg a. N.
 Nicolay P. X., A la conquête des âmes, 3. vyd., Paris 1923.
Půlhodina Tasiciova před svatostánkem, Praha 1923. (Nár. sekretariát Intronisace Srdce Páně v rod., Praha II., Trojická 20.)

Plaquet-Hanselka, Následování Ježíška, Frýdek 1940.
Pryč Alf., Společná pobožnost k nejsv. Svátosti, Olomouc.
Tak končí rok katolík. Adorace. Stramberg.
Vánoční pobožnost pro děti, Frýdek.

Z literatury o mši svaté ke katechesi.

Bergmann P., Das heilige Messopfer, Kevelaer 1928.
 Cinek Fr., dr., Mše svatá v bohoslužebném řádu církevního roku, 4 svaz., Olomouc.
Comment j'enseigne la messe à mes Tout-petits de 6 à 7 ans, par une Religieuse bénédictine, Liège 1934.
 David O. S. B., Comment expliquer la Messe aux enfants, Paris 1931.
 Cuq, La messe expliquée, Arras.
 Emmelia Leo, L'enfant et la messe, Paris 1932.
Entretiens familiers sur la Messe, Lophem-lez-Bruges 1937.
 Frenck Gertr., Schulkinder und Messopfer.
 Giulio Ab., dr., Piccoli discorsi per la messa del fanciullo, Vicenza 1938.
 Gögler F., Katechetische Skizzen zum Aufbau der Hl. Messe Beuron 1933.
 Kelly W. R., The Mass for children, New York.
 Kubiček Václ., dr., Katechetika, Olomouc 1937, str. 189—204.
 Lefebvre Dom. Gasp. O. S. B., Pour comprendre la messe, Saint-André-lez-Bruges 1937.
 Lohmüller Joh., Das heilige Messopfer in der Grundschule, 2. vyd., Kevelaer 1933.
 Minichthaler Jos., Messe und Leben. Katechetische Behandlung des heil. Messopfers, Innsbruck 1934.
 Týž, Schönheit und Wert des heiligen Messopfers, Wien 1937.
Mon cahier de liturgie IIIe. cahier. Obrázkový pracovní liturg. sešit ke mši svaté pro děti, Paris.
 Montessori Maria dr., The Mass explained to Children, London 1934.
 Monnoyer Dom. O. S. B., Messe et liturgie des enfants, Paris.
 Týž, Messe et liturgie de la jeunesse, Paris.
 Parsch Pius, Lernet die Messe verstehen, Klosterneuburg 1933.
 Pürner Marian-Schaller Mar. O. S. B., Chvalte Pána v nejsvětější oběti. (Příruč. pro děti s hoj. ilustr.), Praha 1937.
 Schaller Marian, Římský missál, 2. úpl. vyd., Praha 1935.
 Taggart Marion A., The wonder offering, New York.
 Tristan M., Ginette à la messe, Toulouse 1934.
 Vandeur Dom. Eug. O. S. B., Modleme se mší svatou, Přerov.

Mešní knížky pro děti.

- Bossard*, Das Kind am Altare Gottes, Einsiedeln.
Hronek Jos., dr., Mše svatá, Praha 1933.
Jeřábek K., Před oltářem Páně.
Kunz Christian, Messbüchlein für die Kinder des 2. u. 3. Schuljahres, München.
Mešní knížka pro děti (Životem č. 121), Frýdek.
Raidt Paul-Stabler G., Neues Messbüchlein für Kinder der unteren Schulj., Rottenburg a. N. 1937.
Schott, Das Kind bei der heiligen Messe (für 6-10jährige), Freib. i. Br.
Týž, Des Kindes Opferfeier (für Hilfsschule und einfache Verhältnisse), Freiburg i. Br.

Z literatury o přípravě ke sv. přijímání.

- Bernbeck Jak.*, Wegweiser zur ersten Beicht- und Kommunionunterricht, München.
Botti G., I fanciulli a Gesù, 4. vyd., Torino 1936.
Buchmann P. N., Der schönste Tag des Lebens, Einsiedeln.
Cocart, Retraite préparatoire à la communion solennelle et à la fête de la promesse, 4. vyd., Arras.
Delerue F., La parole éducatrice au catéchisme de première communion, 2. vyd., Paris 1920.
Děti umírají hladem (Životem č. 233), Frýdek.
Engert J., Psychologie der Erstbeicht und Erstkommunion, Donauwörth 1918.
Franzmathes, Kinderführung im kathol. Elternhaus bis zur ersten heil. Kommunion, Hildesheim.
Gabriel Ferd., Erstkommunionunterricht in ausgearbeiteten Katechesen, Paderborn 1925.
Gerhard Elis., Dem Herrn entgegen (Die Mutter führt ihr Kind zur Beichte und Kommunion, Dülmen i. W. 1937.
Goldie A., Je communie, Colmar 1935.
Götz G., Kommunionerlebnis des Kindes, Freiburg i. Br. 1933.
Hättenschwiller Jos. S. J., Auf zum Tische des Herrn, Innsbruck.
Týž, Jesus und Du, Innsbruck 1930.
Heiser Heinrich, Die Kinderkommunion im Geiste der Kirche, Wiesbaden 1931-1934. I. svaz. „Grundsätze und Tatsachen“, II. svaz. „Praktische Anleitung für Priester, Eltern und Erzieher“, III. sv. „Die Durchführung der Frühkommunion in der ganzen Welt“, IV. sv. „Predigten, Predigtskizzen und Vorträge über die Frühkommunion“.

- Týž*, Frühkommunionunterricht in der Schule.
Týž, Die Mutter und ihr Kommunionkind, Wiesbaden.
Hillker O., Ihrer ist das Himmelreich, 3 svaz., Paderborn 1925 n.
Týž, Mutter, geleite dein Kind zum Altare Gottes, Paderborn 1939.
Týž, Zum Altare Gottes, Paderborn 1939.
Hronek Jos., dr., Katechismus maličkých, 4. vyd., Praha 1933.
Jeřábek Karel, Chléb života a duše dítěte, Lišeň 1930.
Týž, Jak připravím malé dítě na první sv. zpověď a první sv. přijímání, Lišeň 1930.
Týž, Maminko, kdy přijde Ježíšek? Lišeň 1930.
Jorio Dominik, kard., Dekret Quam singulari, Brno 1929.
Kašpar Karel, dr., kard., Nechte maličké k Ježíškovi a nebraňte jim, Hradec Králové.
Kelly Will. R., Our first Communion, New York 1925.
Kommunionmütterschulung (2. Mappe), Stuttgart, Kathol. Frauenbund.
Kubiček Václ., dr., Katechetika (str. 205-230), Olomouc 1937.
Lohmüller Joh., Erstbeicht- und Kommunionerziehung, Kevelaer 1933.
Týž, Wenn der Heiland naht, Kevelaer 1933.
Loyola Mary, First Communion and after, London.
Lutislav Karel, Eucharistie a mládež, Brno 1928.
Menke Willibrord, Dein Weisser Sonntag, Paderborn.
Michel J., La première communion des tout petits préparée dans la famille, 15. vyd., Paris.
Müller Marga, Mein Bruder Jesus kommt zu mir, München 1934.
Nikolaus, Treuschor-Büchlein. (Šest sešitů s různými modlitbami podle doby církev. roku), Donauwörth.
Pichler Joh., dr., Erstbeicht- und Erstkommunionunterricht für das dritte Schuljahr, 2. vyd., Wien 1917.
Týž, Und sie brachten ihre Kinder zu Ihm, München.
Raab K., Meine Kommunionklasse, Donauwörth 1927.
Ruiz Amado S. J., Alle Madri. La s. comunione ai fanciulli innocenti, Torino 1927.
Siebert Klara, Heilige Zeit der Kindheit, Freiburg i. Br. 1930.
Sister of Notre Dame, Little Children's Thoughts and Prayers for Holy Communion (bohatě ilustr.), London 1924.
Springer E. S. J., Lasset die Kleinen zu mir kommen, Innsbruck.
Stehle Klemens, Panis parvulorum. Ein Erstkommunionunterricht auf biblischer Grundlage, Freiburg i. Br. 1936.
Týž, Mein Raphael, Freiburg i. Br. 1937.
Schäfer Dina, Ich schreite zum heiligen Opfermahl, Dülmen i. W.
Schlumpf Maria, Religionsbüchlein für Mutter und Kind, Freiburg i. Br. 1939.

Sudbrack P. S. J., Die Kindlein bitten um Brot, Steyl 1935 (Missionsdruckerei, Post Kaldenkirchen, Rheinland).

Týž, Die Kommunionerziehung in der Familie, Bonn 1935 (Geschäftsstelle der Marianischen Männerkongregation, Bonn, Hofgartenstrasse 11).

Týž, Komm, Kind, zum lieben Heiland, Reimlingen 1932 (St. Joseph Verlag).

Schwarz Jos., Erstkommunion-Unterricht, 7. vyd., Rottenburg a. N. 1936.

Taggart Marion A., The wonder Gifts, New York.

Trouiller S. J., Étude eucharistique sur la première communion des enfants, Lyon 1924.

Volf Jan-Jedlička Fr., Příprava dítek školních k první sv. zpovědi a k sv. přijímání, 14. vyd., České Budějovice 1935.

Zimmermann Jos., dr., Bei Gott zu Tisch, 2. vyd., Einsiedeln.

Týž, Kommunionunterricht, München.

Viz také literaturu ke svátostné přípravě v rodině.

Z literatury k vyprávění eucharistických příběhů.

Viz literaturu o svatých dětech. Kromě toho:

Ardennes P.-L. de Kerlys, Histoires et recits pour les catéchismes de première communion et de perseverance Paris.

Bolton Mère, La première communion d'un petit enfant, Bruxelles 1937.

Hanns Jos., Beispiele für den Erstkommunionunterricht, 2. vydání, Limburg a. d. Lahn 1926.

Jesus, Jesus, komm zu mir, Wien 1926 (Katechetenverein).

Kautz Heinr., Die heiligen Wochen der kleinen Pia, Einsiedeln.

Korte, Glockenläuten, Einsiedeln.

Müller Elisabeth, Treu zu Jesus, 5. vyd., Einsiedeln.

Oberkofler, Ihrer ist das Himmelreich, Innsbruck 1936.

Paula M., Schw. Fr., Mein Jesus, ich habe dich lieb, Dülmen 1935.

Pfannmüller Donatus, Das Buch der Glücklichen, Wiesbaden 1931.

Saulnier A., Histoires edifiantes à la première communion, 3. vyd., Paris 1933.

Sophie zu Eltz, Kommunion-Geschichten, München.

Modlitební příručky k první sv. zpovědi a sv. přijímání.

Heiser-Komrska, Pobožnost k sv. zpovědi a k sv. přijímání pro maličké, Vimperk.

Kašpar Karel, dr., kard., Nechte maličké k Ježíškovi a nebraňte jim, Hradec Králové.

Kautz Heinrich, Himmelspförtlein, Einsiedeln 1936.

Dr. Václ. Kubiček, Pobožnost svátostná, Frýdek 1940.

Lutislav K., Ježíškovi do náruče, Lišeň.

Sister of Notre Dame, Thought and Prayers about Confession for little Children, London.

Sisters of Notre Dame, Little Childrens Thoughts and Prayers for holy Communion, London 1924.

Sudbrack Karl, S. J., Komm, Kind, zum lieben Heiland, Reimlingen.

Volf-Jedlička, Příprava školních dítek k první sv. zpovědi a sv. přijímání, 14. vyd., České Budějovice 1935.

Z literatury o přípravě ke sv. zpovědi.

Besnard J., La confession des enfants, Paris 1937.

Boll, Kinderbeicht durch Bilder leicht, Karlsruhe 1923.

Bopp Linus, Moderne Psychoanalyse, katholische Beichte und Pädagogik, Kempten 1923.

Burger Lisbeth, Das Gnadenbrünnlein, Donauwörth.

Dederichs W., Kinderbeichte, 2 svaz., Paderborn 1932-1933.

Týž, Beichtvorbereitungen. Entwürfe von Ansprachen vor der monatlichen Kinderbeichte, Paderborn.

Dvořák Xaver, Zpovědnice maličkých. (Praktické promluvy k dítkám ve zpovědnici), Pelhřimov 1920.

Engert J., Psychologie der Erstbeichte und Erstkommunion, Donauwörth 1918.

Gatterer J. S. J., Über das Sakrament der Busse, 2. vyd., Innsbruck 1933.

Goldie A., Je me confesse, Colmar 1935.

Grazioli Angelo, La confessione dei giovanetti, 2. vyd., Torino 1935.

Heenan John, Priest and Penitent, New York 1938.

Hilker Otto, Friede sei mit euch, Paderborn 1939.

Hoch Thaddeus, Erstbeichtunterricht, Freiburg i. Br. 1934.

Huck Erwin, Der erste Bussunterricht in vollständigen Katechesen, Freiburg i. Br. 1914.

Kubiček Václ., dr., Katechetika, Olomouc 1937, p. 205-230.

Lambert J. M., Confession et Direction, Paris.

Müller Marga, Mein Weg zum Vater, München 1933. (Bohatě ilustr.)

Nist Jakob, Ausgeführte Katechesen über die heiligen Sakramente mit Erstbeichtunterricht, 6. vyd., Paderborn 1922.

Pichler Joh. Ev., Erstbeicht- und Erstkommunionunterricht für das dritte Schuljahr, 2. vyd., Wien 1917.

Raab K., Meine Beichtklasse, Donauwörth 1928.

Sister of Notre Dame, Thoughts and prayers about confession for little Children, London.

Stieglitz Heinr., Reuermotive für die Kinderbeicht, 5. vyd., Kempten 1921.

- Schwarz J., Erstbeichtunterricht, 3. vyd., Rottenburg 1937.
 Sudbrack K., Unser kleines Kommunionkind. (Těž o sv. zpovědi), Steyl 1929.
 Taggart Marion A., The wonder Gifts, New York (ilustr.).
 Viollet J., La confession, Paris 1929.
 Walter Eugen, Das Siegel der Versöhnung, Freiburg i. Br.
 Weber Hugo, Die frohe Botschaft von der ersten Beichte, Wiesbaden.
 Wunderle G., Zur Psychologie der Reue, Tübingen 1921.
 Zimmermann, dr., Lässliche Sünde und Andachtsbeichte, Innsbruck 1935.
 Týž, Beichtunterricht, München.

Z literatury ke kázání k dětem.

- Dauerböck Jos. C. Ss. R., Das Wort Gottes an die Kleinen, Graz-Wien 1922.
 Dörner K., Neue Stunde des Kindes, Freiburg i. Br. 1936.
 Týž, Kinderpredigten, Paderborn 1937.
 Týž, Liturgische Kinderpredigten, Paderborn 1937.
 Týž, Zeitnahe Kindergottesdienst mit Ansprache, Karlsruhe 1940.
 Fahnenbruch Fr., Der Gottesdienst des Kindes, Wiesbaden.
 Týž, Kinderpredigten für die Zeiten und Feste des Kirchenjahres, Freiburg i. Br. 1923.
 Filchner Alb., Kinderpredigten, Paderborn 1939.
 Fink Stephan, Semina V. svaz.: In terram bonam. Kinderansprachen. (7 promluv misijních, 11 promluv k prvnímu sv. přijímání, 5 promluv k zasvěcení dětí P. Marii po prvním sv. přijímání, 7 promluv k odchodu ze školy), Rottenburg a. N.
 Geiss A., Ansprachen im Kindergottesdienst, 2 svaz., Rottenburg a. N. 1923-25.
 Haibach Fr., dr., Neue Exhorten für Haupt- (Bürger-) und Mittelschulen, Innsbruck 1935.
 Hatzfeld Joh., Gottesfrühling, Paderborn 1939.
 Hosius Siegfried, Kleine Gottesstreiter, Wiesbaden 1932.
 Lins Alf., Im geistigen Kindergarten, Fulda 1922.
 Lucas H. S. J., In the Morning of Life (káz. k hochům), London.
 Týž, We preach Christ crucified (káz. k hochům), London.
 Meyer Karl, Ex ore infantium, Paderborn 1927.
 Mortarino P. G., Manna parvulorum, Torino.
 Týž, Il vital nutrimento per i ragazzi e la gioventù, Torino.
 Münch Engelb. O. P., Näher zum göttlichen Heiland, Düsseldorf 1934.
 McNally, Doctrinal Sermons for Children, London.
 Nolle Lambert O. S. B., Sunday Instruction Notes, London.

- Parks M., Sunday Gospels Explained to Children, London.
 Pelz Joh., Kinderpredigten, München 1928.
 Týž, Kinderpredigten, Neue Folge, München 1934.
 Penz Jos., Kinderansprachen, Innsbruck 1935.
 Roetzer Wunibald, Geheiligte Jugendzeit, Paderborn 1938.
 Reuter F. A., Story-Sermonettes for the Children's Mass, London.
 Týž, Bible Story Sermonettes for the Children's Mass, London.
 Týž, Parable Sermonettes for the Children's Mass, London.
 Týž, Sunday School Sermonettes, London.
 Týž, Homiletic Sermonettes on the Gospels of the Sundays of the Ecclesiastical Year, London.
 Týž, Liturgical Sermonettes for Children's Mass on the Sundays of the Ecclesiastical Year, London.
 Týž, Short Sermons with Stories for Catholic Youth on the Cycles of the Ecclesiastical Year, London.
 Týž, Our Boys (káz. k hochům), London.
 Tomáško Čeněk, Dětským duším, Praha 1933.
 Zöpfel Fr., Im Frühlicht, Paderborn 1919.

Z literatury k promluvám ke sv. přijímání.

- Fiedler Emil, Hausgenossen Gottes. Jünglingsansprachen bei der monatlichen Kommunionen, Wiesbaden.
 Fink Stephan, Semina, V. svazek. In terram bonam. Kinderansprachen, Rottenburg a. N., (na str. 43-120 jedenáct promluv k prvnímu sv. přijímání).
 Gengler Nik., dr., Heilige Saat, svaz. II., Regensburg 1932. Osm promluv k prvnímu sv. přijímání, str. 154-169.
 Kolář Fr., dr., Venite adoremus, Přerov 1936. Deset promluv k prvnímu sv. přijímání, str. 225-257.
 Kreuser M., Ansprachen für die Frühkommunion, Paderborn 1932.
 Kubíček Václ., dr., Nedělní a sváteční kázání, svaz. III., Olomouc 1923. Osm promluv k prvnímu sv. přijímání, str. 253-278.
 Pryč Alf., Ježíš svátostný a mládež, Olomouc.
 Sondergeld Paulus O. F. M., Zwölf Kommunionansprachen bei den gemeinsamen Monatskommunionen der Kinder (Kinderapostolat), Wiesbaden.
 Schwab Joh., dr., Kommunionansprachen, zunächst für die monatlichen Kommunionen des Kinderapostolates, Wiesbaden.
 Willram Br., Sakramentspredigten für die Erstkommunionfeier, Innsbruck 1935.

Z literatury k exhortám ke studující mládeži.

Haibach Fr., dr., Neue Exhorten für Haupt (Bürger) und Mittelschulen, Innsbruck 1935.

Herget Oskar, dr., Heiliger Idealismus. Relig. Ansprachen für höhere Schulen, Innsbruck 1934.

Kašpar Jos., dr., Věra naše, 2 díly, Praha 1931-33.

Pfliegler Mich., An junge Menschen, 2 sv., Salzburg 1934.

Literatura k dětským pobožnostem.

Náměty a materiál k pobožnostem pro děti v jednotlivých obdobích církevního roku obsahuje knižnice *Im Kreislauf des Jahres*. Dosud vyšly tyto pracovní příručky: Č. 1. „Sankt Martin durch Schnee und Wind“. - Č. 2. „Sankt Nikolaus ist ein guter Mann“. - Č. 3. „Macht hoch die Tür, die Tor macht weit“, pro dobu adventní. - Č. 4. „Lasst uns das Kindlein grüssen“, pro dobu vánoční. - Č. 5. „Ave Maria zart“, pro svátky mariánské. - Č. 6. „Der Sommer, der ist kommen“, pro dobu letní. - Č. 7. „Das Laub fällt von den Bäumen“, pro dobu podzimní a měsíc dušiček. - Č. 8. „Passion und Auferstehung“, pro dobu postní a velikonoční. — Jednotlivé tyto příručky obsahují ca 50-60 stran, à 1.20 Mk.

Vánoce katolických dětí. (Pobožnost u jeslíček), 4. vyd., Praha.

Viz také: Z literatury k eucharistickým návštěvám a pobožnostem, str. 193. (Zvláště upozorňuji na brož.: Pryč Alf., Společná pobožnost k nejsv. svátosti, Olomouc.)

Kašpar Fr.-Strnad, Jeslíčky, Praha 1927. (Vánoční recitace dětí u jeslíček a příslušné promluvy).

Svoboda A., Vánoční deklamace pro děti, Brno 1912.

Z literatury o účtě Božského srdce Páně.

Benjamíni, apoštolové Srdce Ježíšova, leták, vyd. Národní sekretariát Intronisace Srdce Páně v rodinách.

Hättenschwiler J., S. J., Feierliche Familienweihe an das hl. Herz Jesu, Innsbruck.

Týž, Die Gemütsbildung des Kindes im Geiste des hl. Herzens Jesu, Innsbruck 1928.

Týž, Das Herz Jesu Kind, Innsbruck 1933.

Týž, Kinder, haltet die neun ersten Freitage, Innsbruck 1932.

Posel Božského Srdce Páně, Praha.

Půlhodina Tarsiciova před svatostánkem a Svatá hodina pro mládež od P. Matéo Crawley SS. CC, Praha 1923.

Règne sur nous Seigneur! Paris.

Tarsiciové Srdce Ježíšova, leták, Praha.

Vermeersch A. S. J., Die Verehrung des hl. Herzens Jesu, 2 sv., Innsbruck 1925.

Wie gut der Heiland ist. (Herz-Jesu-Erzählungen aus dem Sendboten des göttlichen Herzens Jesu).

Ke sv. přijímání na 9 prvních pátků v měsíci vábí děti také krásný, barevný dvoulistový diplom „Pojistil jsem se v mládí u Božského Srdce Ježíše, Syna Marie Panny“, Brno (Sedláková 5).

Z literatury o účtě P. Marie.

André Marie, La divine Mère des petits enfants, Paris 1936.

Baumgärtner Alf., Ave Maria zart („Im Kreislauf des Jahres“, Nr. 5), Stuttgart-S 1935.

Berthold Th., Das Leben Mariä für Kinder, Einsiedeln.

Eltz Sophie, Die Schweigende Königin, München 1936.

Fink Stephan, Semina V., In terram bonam, Kinderansprachen, Rottenburg a. N., (na str. 121-152 pět promluv při zasvěcení P. Marii po prvním sv. přijímání).

Harrasser G. S. J., Marianische Kinderkongregation, Wien. („Fahne Mariens“, Wien IX., Pulverturm-gasse 15).

Kubeš J., P. Maria, 2 svaz., Praha 1936.

Oberhammer Klem., Vertrauet auf die Gottesmutter (Wahre Begebenheiten aus unseren Tagen), Innsbruck.

Miklšk, Život Panny Marie.

Pan Edmund, Vortragskizzen für Marianische Kinderkongregationen, Wien („Fahne Mariens“).

Petit catéchisme sur la sainte Vierge, 5. vyd., Paris-Lyon 1932.

Plus Raul S. J., Maria v našich božských dějinách, Praha 1937.

Röttig G., Im Kindergarten der Kongregation, Innsbruck.

Vignaud A., Ma Maman du Ciel, Lyon 1933.

Willam Fr. W., Život Marie, matky Ježíšovy, Praha 1937.

Z literatury ke Katolické akci dětí.

Böhlen Hippolytus O. F. M., Eucharistisches Kinderapostolat, Wiesbaden.

Casper Jos., dr., Berufung, Paderborn 1940.

Cleven Wilh., Mädchensendung im Gottesreich, Leutesdorf (Rhein) 1936.

Derély J. M., S. J., Manuel des zélés de la Croisade Eucharistique, Toulouse 1934.

Týž, Manuel des zélatrices de la Croisade Eucharistique, Toulouse 1935.

Týž, La première formation des Croisés, Toulouse 1936.
 Fargues M., La croisade Eucharistique, Juvisy.
 Fidelis, Prie, communie, sois apôtre, mes fetes, Toulouse 1933-35.
 Mauquoy J., Le patronage de jeunes gens, oeuvre de formation et d'Action Catholique, Louvain 1932.
 Marteau de Langle de Gary, Les Apôtres a la conquête du monde, Paris.
 Ramière H. S. J., L'Apostolat de la Prière, 9. vyd., Toulouse.
 Tomášek Fr., Eucharistická metoda náboženského vyučování, Olomouc 1937.
 Týž, Život dítěte v milosti posvěcující, Olomouc 1938.
 Vademecum per le Delegate delle Aspiranti e Beniamine della gioventù Femminile di Azione Cattolica, 5. vyd., Milano.

Z literatury o misiích.

Acquistapace L., Alla conquista del mondo, Roma.
 Atlas der kathol. Weltmission, Aachen.
 Arens Bern. S. J., Handbuch der katholischen Missionskunde, 2. vyd., Freiburg i. Br. 1925.
 Berg Ludw., Christliche Liebestätigkeit in den Missionsländern, Freiburg i. Br.
 Brown S. J., Catholic Mission literature, Dublin 1932.
 Carminati Cesare, Pomozte misiím, Praha 1931.
 Děti pro vás, Papežské dílo sv. dětství (Životem č. 125), Frýdek.
 Dyroff, Schule und Mission, Aachen 1924.
 Goyan G., A la conquête du monde païen, Tours 1934.
 Guida delle Missioni cattoliche, Roma.
 Heinz Odorich O. C., Religionsunterricht und Heidenmission, Freiburg i. Br.
 Křižácká výprava dětí XX. století, Praha 1930.
 Louis P., Katholische Missionskunde, 2. vyd., Aachen 1924.
 Maassen L., L'enfant missionnaire, Louvain.
 Maassen J., S. J., Jeunes missionnaires, Louvain 1934.
 Mioni Ugo, Manuale di missionologia, Milano.
 Otto T. J., Útěk z kláštera lámů, Praha 1935.
 Sagehomme G., T. J., Do srdce Afriky, Praha 1936.
 Testo Atlante delle Missioni, Roma.
 Testore T. J., Ve spárech levhardích, Praha 1939.
 Weiser T. J., Hrdina z Nagasaki, Praha 1940.
 Týž, Syn bílého pohlavára, Praha 1938.
 Die Weltmission und wir Seelsorger, Innsbruck 1933.

Z misijních časopisů:
 Černoušek, Brno.
 Echo z Afriky, Brno.
 Jesuites missionnaires, Lyon (celostránkové hlubotiskové obrazy, vhodné k vyvěšení).
 Katolické misie, Praha. (Hlubotiskové obr., i dvoustránkové fotomontáže, vhodné k vyvěšení).
 Die katholischen Missionen, Düsseldorf.
 Mládež a misie, Bratislava.
 Přítel františkánských misií, Praha.
 Říše Boží, Nitra.
 Salesiánský věstník, Mor. Ostrava.
 Z literatury misijních příkladů:
 Fischer Herm., Beispielsammlung aus der Heidenmission, 3 svaz., Steyl 1918.
 Gentile-Schlegel, Neue Beispielen zu alten Wahrheiten, Hildesheim 1926.
 Příklady z misií, Praha 1933.
 Spieler Jos., Licht und Schatten, Freiburg i. Br.
 Schwager Friedr., Die katholische Heidenmission im Schulunterricht, 2. vyd., Steyl 1913.

Z literatury k duchovním kursům (exerciciím) pro mládež.

Allrogen Christoph, Tage der Entscheidung, Düsseldorf 1940.
 Banckaert C. Ss. R., Retraites pour jeunes enfants, Arras.
 Bertrams Joh., Kinderexerzitien zur Schulentlassung, Düsseldorf 1926.
 Bitter F., Predigten zur Schulentlassung, Hamm i. Westfalen 1915.
 Bliss G. S. J., A Retreat with St. Ignatius, London 1936.
 Bourgeois le V., Petit Paul en retraite ou les Exercices spirit. expliqués aux enfants, Toulouse.
 Busche G., Kinderexerzitien, Köln 1914.
 Clark L., I belong to God, London 1928.
 Dein Weg in Leben, Düsseldorf. (Beratungsstelle für pfarrgemeindliche Arbeit, Düsseldorf, Reichsstrasse 20.)
 Deubig G., Exerzitienvorträge für die Jugend, 3. vyd., Limburg.
 Týž, Exerzitienvorträge für die Kinderwelt, 2. vyd., Limburg 1934.
 Fink Stephan, Semina, V. In terram bonam. Kinderansprachen. Rottenburg a. N. (Bader; na str. 153-193 sedm promluv k odchodu ze školy.)
 Gabriel F., Schulentlassungsunterricht nebst Exerzitienvorträgen und Ansprachen, 2. vyd., Paderborn 1927.
 Grühl Karl, O. M. I., Schulentlassungsexerzitien, Wiesbaden 1927.
 Heilige Feier, Heft 5., Frankfurt (St.-Georg-Verlag).
 Morice H., Retraite d'enfants, Arras.

Mosterts Karl, Die seelsorgliche Vorbereitung auf die Schulentlassung, Düsseldorf 1917.

Sträter Herm. Jos., Die Heiligung der Kinderwelt, 3. vyd., Dülmen i. W. 1922.

Sträter H. J.-Schikora Rud. C. Ss. R., Péče o děti vystupující ze školy, Frýdek.

Weiler Fr., dr. - Weis Math., dr., Schulentlassung. Lebensweihe. Düsseldorf 1935.

Zbroja Fr., Nauki rekolekcyjne dla młodzieży szkol, Kraków.

Zulueta De, S. J., Notes on Retreats to the Young, London 1929.

Obrázky s povzbuzením do života k odchodu ze školy vydal Exer. dům ve Frýdku, Kropáč a Kucharský v Praze.

Brožurky vhodné k darování, zvl. Exerciční dům ve Frýdku ve sbírce Životem a Sestry Nep. Poč. P. Marie v Přerově.

Z literatury k četbě dětí.

Z časopisů:

Anděl strážný, Brno.

Apoštolát dítek, Brno.

Černoušek, Brno.

Dětská neděle, Praha.

Katolické misie s dětským koutkem, Praha.

Květy mládí, Brno.

Legio angelica, Praha.

Pán přichází, Olomouc.

Rajská zahrádka, Praha.

Z náboženských knih, jež by neměly chybět v knihovně pro děti:

Viz uvedený soubor literatury k životopisům svatých dětí (str. 189-191).

Kromě toho:

Alfonsa Maria, Na besedě, Brno 1924.

Bílé květy, Přerov.

Bouška Sig., Děti, Praha 1927.

Finn Fr. S. J., Jiří Mrštík, Praha.

Květy nejsvětější Svátosti oltářní, 2. vyd., Přerov 1933.

Marneková, V tiché vesničce, Brno 1917.

Milota Jan, Děti křížáci, Brno 1909.

Plauevent-Hanzelka, Následování Ježíška, Frýdek 1940.

Waggonová Mary, Lisbetka, Praha-Vinohrady 1928.

Willam, Pán Bůh na návštěvě, Přerov 1929.

Karg Kass., Malé tajemství, Olomouc-Řepčín.

REJSTŘÍK OSOBNÍ

Adam 36.

Augustin, sv., 41, 54-55, 99.

Baco 26.

Benedikt XV. 58, 128, 154.

Blouet 41.

Bopp 94.

Bosko Jan, sv., 42, 111.

Claparède 13-15.

Derkenne 96.

Drinkwater 65-66, 104.

Dupanloup 100.

Fattinger 91.

Fénelon 39, 43.

Filip Neri, sv., 42.

Fouillé 30.

Fuchsová Sl., dr. 7.

Gatterer, 34, 35.

Gerson 40, 56-57, 113.

Grác 78.

Gurlitt 28.

Helvetius 22.

Hirscher 99.

Hoppe 31.

Hroch 103.

Hronek 24, 34.

Jan Bapt. de la Salle, sv., 60-61.

Jan Bosko, sv. 61-62.

Jurečka 91.

Karg 99.

Kassiepe 119, 120.

Keppeler 41, 42, 43.

Kessler 120.

Ketteler 21.

Keyová 28, 29.

Kubíček 99, 100, 104, 107, 110.

Lercaro 96.

Lunk 11.

McMahon 35, 66-67.

Manna 126.

Mey 83, 104.

Montessoriová 67-68.

Mury 98.

Olier 59.

Overberg 42.

Pius X. 57-58.

Pius XI. 48, 58, 93, 125, 127.

Plato 29.

Poppe 64.

Quinet 60.

Rousseau 29.

Rehoř Vel., sv., 41.

Sailer 42.

Salzmann 43.

Shields 64.

Scharrelmann 28.

Schieser 127.

Smetáček 31.

Stanley 39.

Stieglitz 62.

Stork 112-113, 131.

Swoboda 43.

Tahon 95.

Thorndike 79.

Tóth 28, 40, 46.

Uher 15-16.

Vašek 107.

Veitz 89.

Vorwerk 126.

Vrána 23-24, 76, 77, 79-81, 87.

Yorke 63.

REJSTŘÍK VĚCNÝ

Akce katolická dětí 122-124, v Itálii 124-125.
Album náboženské 87.
Autorita 41.
Besídka dětská, co je 145-146, jak založit 146, koho přijímat 146, diferenciacie dětí 146-147, činnost 147-148.
Catechismus Romanus 57, Catholicus 58.
Cít a zájem 18-19.
Časopis náboženský, školní 87.
Četba náboženská 83.
Dějiny biblické 71-72, církevní 73-75.
Deník adventní 114.
Dílo sv. dětství Ježíšova 127, organizace 128.
Dílo šíření víry 127.
Dítě, dítěti je třeba rozumět 36, k dítěti s úctou 37-38, k dítěti s láskou 38-39.
Dopisování školní 88-89, 121, 126.
Dotazy dětí 83-84.
Dramatisace 82.
Důvěra ve výchově 46-47.
Egoismus dítěte 121.
Exercicie viz Kursy duchovní.
Charita 120-122.
Jednotka učebná, úvodní příprava 74, stať katechese 77, závěr katechese s praktickým užitím 77-78.
Katechese, důležitost 8-9, úvodní příprava 76-77.
Katechismus 57, 63-64, 71-73.
Kázání pro děti, hlavní směrnice 117-118, obsah 118-119, forma 119-120, a dospělí 120, jak často 120, na duchovních kurzech 135 až 136.

Kázeň 41.
Kluby viz Kroužky pracovní.
Kroužky pracovní, 87-88, 121, 126.
Křest, křestní vědomí 92, křestní osvědčení 93-94, křestní obnova 94.
Kursy duchovní („exercicie“) pojem a účel 130-131, osobnost kněze jakožto duchovního vedoucího 131-132, spolupracovník duchovního vedoucího 132-133, denní pořádek na kursu 133-135, promluvy 135-136, mše sv., svátosti, pobožnosti a duchovní četba 136-137, volný čas 137, kde a kdy je konati 137-138, mlčení 138, děti vzpomínají 139-142, co říkají rodičové 142, co uděláme my 142.
Látka učebná, nacvičování a opakování 78-80, zkoušení 80-81.
Láska ve výchově 38-41.
Liturgie, princip liturgický 95-96 v osnově vyučovací 95, liturg. týdenní kalendář 96.
Mapa Palestiny 82.
Memorování 78-79.
Metoda Ježíše Krista a apoštolů 53-54, doby starokřesťanské 54-55, středověku 55-57, novověku 57-59, sulpiciánská 59-60, sv. Jana Bapt. de la Salle 60-61, sv. Jana Boska 61-62, mnichovská 62-63, dr. P. C. Yorka v Kalifornii 63, dr. Thom. Edw. Shieldse ve Spoj. stát. severoamer. 64, eucharistická v Belgii 64-65, F. H. Drinkwatera (The Sower) v Anglii 65-66, projektová dr. Johna McMahonova 66-67, dr. Marie Montessoriové 67-69.

Mimoškolní působení výchovné viz.
Výchova.
Misie v katechesi 126-129.
Modelování 82.
Modlitba pramen radosti 44, která naučí děti se modlit 96-97, modlitby dětské 97, v katechesi 98, příklad katechety 98, střelná („malé tajemství“) 99, důležitost 99, ranní a večerní 151-152.
Mše svatá, důležitost v katechesi 100, 104, výchova ke mši sv. 100 104, znalost mše sv. 101, zaměstnání dětí při mši sv. 101, kontrola účasti na mši sv. 102-104.
Myšlení a zájem 21-22.
Nacvičování učiva 78-80.
Názor zevnější 81-83, niterný 83-84.
Obrazivost a zájem 21.
Ochod ze školy, duchovní příprava 129-130.
Opakování učiva 78-80.
Optimismus ve výchově 49.
Orel 148-150.
Osnovy učebné, nové 8, pro náboženské vyučování 75-76, hodinové 76.
Osobnost vychovatele, důležitost 33-34, viz také heslo Učitel náboženství.
Památník náboženský 87.
Paměť a zájem 20-21.
Píseň náboženská 99-100.
Posornost a zájem 19-20.
Představy, osvojování, sdružování a vybavování 20.
Přijímání sv., důležitost 105, rané 105-107, zevnější okázalosti 107 až 110, ve vzpomínkách dětí 107 až 109, časté 110-111, v kroužku eucharistickém 111, evidence 111, metoda sv. Jana Boska 111.

Příklad vychovatele 47-49.
Příroda a katechese 45-46.
Radost ve výchově 41-42, ve vyučování 42, ve výchově nábožensko-mravní 43, prameny radosti 44-46.
Rekreace mládeže, prázdninová 150 až 155.
Rodina a náboženská výchova 5, 6, tické návody 114-116.
Sešit poznámkový do náboženství
Sebezapírání 44-45, 113-117, prakt. 82-83.
Škola, náboženství v našich školách 5, 6.
Snaživost a zájem 22.
Svátosti pramen radosti 44.
Takt pedagogický 39-40.
Testování 80-81.
Tridentský sněm církevní 57.
Trpělivost ve výchově 39.
Učebna zvláštní pro náboženství 68.
Učitel náboženství 6, jeho osobnost 34-36, v poměru k dětem 36-49, jeho osobnost jakožto duchovního vedoucího 131-132.
Učivo náboženské biblické 71, katechismové 71-73, církevně-dějinné 73-75.
Výchova náboženská a zájem 25-28, mimoškolní 143-144.
Vyučování náboženství a zájem 23-24.
Zájem, pojem 11-12, vývoj 12-16, druhy 16-17, a cit. 18-19, a pozornost 19-20, v poměru k osvojování, sdružování a vybavování představ 20, a paměť 20-21, a obrazivost 21, a myšlení 21-22, a snaživost 22, a vyučování náboženství 23-24, a náboženská výchova 25 až 26, a duchovní vedení dětí 27-28, zájmy dětí dlužno normo-

vat 28-32, a osobnost vychovatele 33-49, po stránce didaktické 71 n, o přírodu 84, o osoby 84-86, o vynálezy 86, sběratelský 86-87, po stránce pastorační 92 n.

Závodění 89-90.
Závody katechismové 60, 90-91.
Zkoušení 80-81.
Zpověď, sv., 112-113.

OBSAH

Úvodem 5

A. ZÁJEM VE SVĚTLE PSYCHOLOGIE, PEDAGOGIKY, DIDAKTIKY A PASTORÁLKY

I. Zájem po stránce psychologické:

1. Pojem zájmu	11
2. Vývoj zájmu	12
3. Druhy zájmů	16
4. Zájem a cit	18
5. Zájem a pozornost	19
6. Zájem v poměru k osvojování, sdružování a vybavování představ	20
7. Zájem a paměť	20
8. Zájem a obrazivost	21
9. Zájem a myšlení	21
10. Zájem a snaživost	22

II. Zájem po stránce pedagogické, didaktické a pastorační:

11. Zájem a vyučování náboženství	23
12. Zájem a náboženská výchova	25
13. Zájem a duchovní vedení dětí	27
14. Zájmy dětí dlužno normovat!	28

III. Zájem a osobnost vychovatele:

15. Důležitost osobnosti vychovatele	33
16. Osobnost učitele náboženství	34
17. Učitel náboženství v poměru k dětem	36

B. DIDAKTICKO-PASTORAČNÍ VYUŽITÍ ZÁJMU DĚTÍ V RŮZNÝCH METODÁCH NÁBOŽENSKÉHO VYUČOVÁNÍ

18. Metoda Ježíše Krista a apoštolů	53
19. Doba starokřesťanská	54
20. Středověk	55
21. Novověk	57
22. Metoda sulpiciánská	59
23. Metoda sv. Jana Baptisty de la Salle	60
24. Metoda sv. Jana Boska	61
25. Metoda mnichovská	62
26. Metoda dr. P. C. Yorka v Kalifornii	63
27. Metoda dr. T. E. Shieldse ve Spoj. státech severoamerických	64
28. Metoda eucharistická v Belgii	64
29. Metoda F. H. Drinkwatera v Anglii	65
30. Metoda projektová dr. Johna T. McMahona	66
31. Metoda dr. Marie Montessoriové	67

C. DIDAKTICKO-PASTORAČNÍ VYUŽITÍ ZÁJMU DĚTÍ U NÁS

a) Využití zájmu po stránce didaktické:

32. Učivo náboženské	71
33. Učebná osnova	75
34. K pracovnímu plánu učebné jednotky	76
35. Názor zevnější (přímý)	81
36. Názor niterný (nepřímý)	83
37. Zvláštní zájmy dětí	84

b) Využití zájmu po stránce pastorační:

38. Křestní vědomí	92
39. Princip liturgický	95
40. Modlitba	96
41. Náboženská píseň	99
42. Mše svatá	100
43. Svatá zpověď a svaté přijímání	105
44. Sebezápory	113
45. Kázání pro děti	117
46. Charita	120
47. Katolická akce dětí	122
48. Misie	126
49. Před odchodem ze školy	129
50. Duchovní kursy. (Exercicie)	130
51. Působení mimoškolní	143

Doslov	156
------------------	-----

ODBORNÁ LITERATURA A UČEBNÉ POMŮCKY

Pověstně.

K soustavné katechetice	159
Z časopisů katechetických	162
K psychologii náboženského života dítěte	163
K duchovnímu vedení dětí	163
K psychologii náboženského života mládeže a k jejich duchovnímu vedení	164

Katechese.

Ke katechesím pro nižší stupeň	165
Ke katechesím biblickým pro střední a vyšší stupeň	167
Ke katechesím katechismovým	168
Ke katechesím církevně-dějinným	170
Ke katechesím v jednoročním učebním kursu při měšť. šk. (IV. tř. měšť. šk.), na školách pokračovacích a odborných	173
Ke katechesím na školách středních	174

Názor zevnější.

Obrazy katechismové	174
Obrazy biblické	175
Obrazy archeologické a modely	177

Obrazy palestinské	177
Mapy Palestiny	178
Liturgické pomůcky k vyučování náboženství	179
Liturgické obrazy k církevnímu roku	180
Obrazy k církevním dějinám	181
Seznam půjčoven diapositivů	183
Seznam půjčoven diapásek	184
Seznam běžících filmů	184
Gramofonové desky s motivy náboženskými	184
Kreslení v hodině náboženské	184

Názor niterný.

Sbírka příkladů	186
---------------------------	-----

Náboženský život dětí.

Z liter. o křestní výchově	187
Z liter. liturgické po stránce všeobecné	188
Z liter. o církevním roku	189
Z liter. o katol. chrámu	190
Z liter. hagiografické	190
Z liter. o výchově k modlitbě	192
Modlitební knihy pro děti	193
Z liter. k přípravě ke sv. biřmování	193
Z liter. k eucharistickým návštěvám a pobožnostem	194
Z liter. o mši sv. ke katechesi	195
Mešní knížky pro děti	196
Z liter. o přípravě ke sv. přijímání	196
Z liter. k vyprávění eucharistických příběhů	198
Modlitební příručky k první sv. zpovědi a sv. přijímání	198
Z liter. o přípravě ke sv. zpovědi	199
Z liter. ke kázání k dětem	200
Z literatury k promluvám ke sv. přijímání	201
Z literatury k exhortám ke studující mládeži	202
Liter. k dětským pobožnostem	202
Z liter. o úctě Božského Srdce Páně	202
Z liter. o úctě P. Marie	203
Z liter. ke Katolické akci dětí	203
Z liter. o misiích	204
Z liter. k duchovním kursům (exerciciím) pro mládež	205
Z liter. k četbě dětí	206

Rejstřík osobní	207
---------------------------	-----

Rejstřík věcný	208
--------------------------	-----

Dr. František Tomášek: Učitel náboženství a zájem dětí

Vydal Velehrad, nakladatelství dobré knihy v Olomouci. Vytiskly

Lidové závody tiskařské a nakladatelské, spol. s r. o. v Olomouci.

Doporučujeme další díla
tétoho autora:

Eucharistická metoda náboženského vyučování.

Autor zde pojednává v první části o časném a častém sv. přijímání podle církevních předpisů, v druhé části promlouvá o eucharistické vyučovací metodě, o její podstatě, o jejím dogmatickém principu a prostředcích. Výklad doplňuje diagram hodiny nepřetržitého konání mše svaté. Teoretická část je doplněna kolekcí praktických cvičení. Tato kolekce obsahuje 113 lístků, každý s barevným obrázkem a příslušným heslem duchovního života.

Cena 23 K.

Život dítěte v milosti posvěcující.

(Pracovní příručka pro dnešní pastorační práci.)

Je to výborný praktický návod, jak zachovati dítě v křesťanské milosti a vypěstít v něm vnitřní náboženský život. V deseti kapitolách jsou uvedeny prostředky, vedoucí k tomuto cíli. Viděti tu nejen znamenitého odborníka, ale i vřelého přítele dětí, dobrého znalce dětské duše.

Cena 10 K.

Činná škola v náboženském vyučování s ohledem na metodu Marie Montessoriové.

Pedagogická studie, aplikující průkopnické metody nového způsobu výchovy na náboženské vyučování.

Cena K 14'50.

Dr. Fr. Tomášek: Učitel náboženství a zájem dětí.